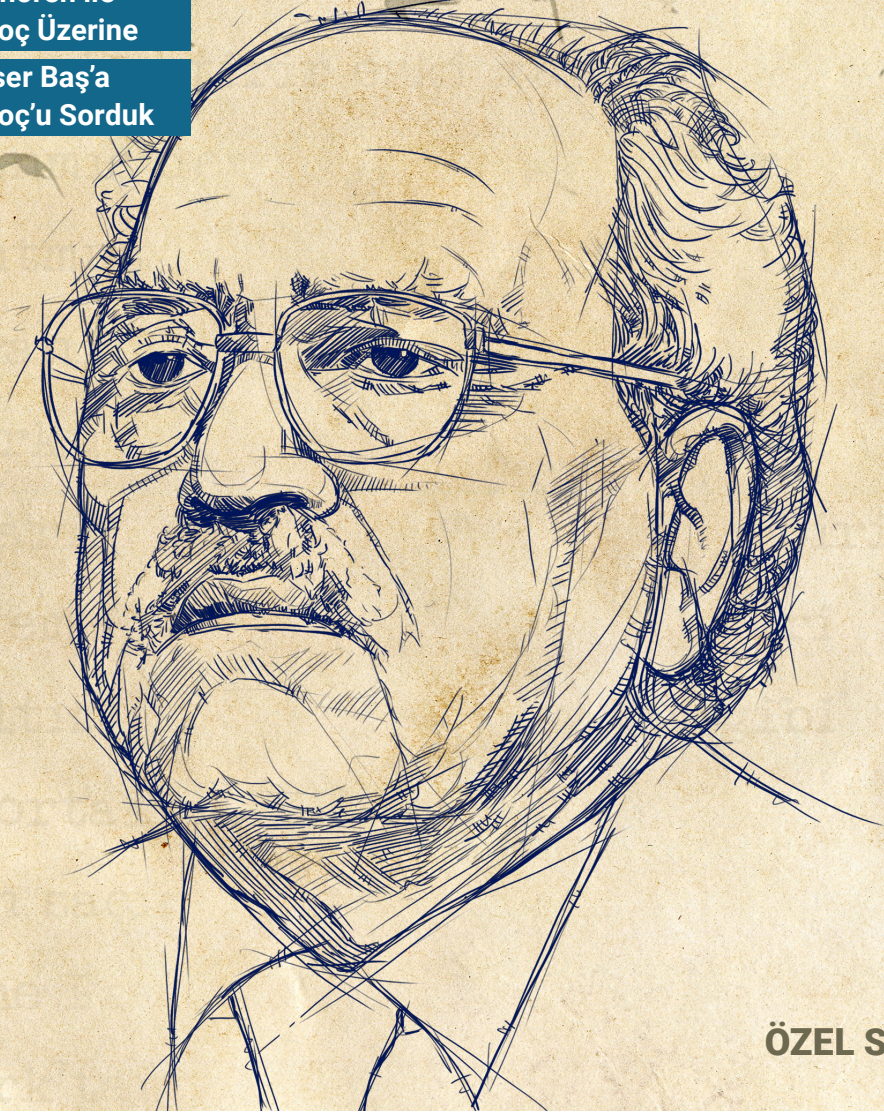

Medeniyete, Dirilişe, İslam'a Adanmış Bir Ömür
SEZAI KARAKOÇ

SAYGIYLA...

Rasim Özdenören ile
Sezai Karakoç Üzerine

Münire Kevser Baş'a
Sezai Karakoç'u Sorduk

ÖZEL SAYI

SAYI 13 • MART • 2022

Mevlana İdris • Ahmet Mercan • Suavi Kemal Yazgıç • Saadettin Acar • Zeynep Karaca • Süleyman Çelik • Şakir Kurtulmuş • Seyfettin Ünlü • Özcan Ünlü • Mahmut Hakkı Akın • Mehmet Kahraman • Kazım Sağlam • Mustafa Kirenci • Durmuş Günay • Yüksel Kanar • Temel Hazıroğlu • Yusuf Bilal Aydeniz • Mucahid Yıldız • Muhammed Enes Kala • Ömer Özgül • Dursun Ali Tokel • M. Nezihi Pesen • İbrahim Tıgılı • Mustafa Balcı • Adem Ceylan • Mustafa Özel • Yılmaz Daşcıoğlu • Ali Haydar Haksal • Bilal Kemikli • Hüseyin Akın • Harun Yakarer • Muhammet Sanı Adıgüzel • A. Ali Ural • Adem Turan • Alim Yıldız • Salih Uçak • Mülayim Sadık Kul • Ali Öztürk • Âtîf Bedir • Vecihe Kara • Soner Akdağ • Mafırat Eraslan • Muhittin Karahan • Kemal Özyurt • Selvigül Kandoğmuş Şahin • Mustafa Erkan • Mehmet Şamil

OYUNCAK KARDEŞLİĞİ

x x x

Oyuncaksız çocuk kalmasın!

“Desteklerinizle **oyuncak kardeşliğine** köprü oluyoruz.”

NASIL?

destek olabilirim

1.

SMS yoluyla
bağışınızı ulaştırabilirsiniz.
1 sms bedeli=10₺

SMS

ÇOCUK
yaz
1471
gönder

2.

3.

Web sitemiz aracılığıyla
online bağışlarınızı
ulaştırabilirsiniz.

ONLINE BAĞIŞ
insanvakfi.org.tr

Sıfır ve ikinci el bağışlarınızı
vakfımıza ulaştırabilirsiniz.

İNSAN VAKFI
İNSAN EĞİTİMİ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA VAKFI
“Önce İnsan”

insanvakfi.org.tr
Online Bağış

0212 534 41 61

insanvakfi.org.tr

Merkez Mahallesi Silahtarağa Caddesi No:12 Eyüp / İSTANBUL

İMTİYAZ SAHİBİ:

İnsan ve Medeniyet Hareketi
Adına
Kemal Özden

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Mustafa Özel

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Mehmet Bulayır

EDİTÖR

Şehnaz Fındık

SON OKUMA

Betül Yavuz

YAYIN KURULU

Ahmet Geçer
Cemal Balıbey
Ebubekir Dilekçi
Fatih Büyükkara
Haluk Nas
Mustafa Özel
Mehmet Bulayır
Raif Nas

ISSN: 2757-9271

KAPAK İLLÜSTRASYON

Necmettin Asmalı

GRAFİK TASARIM

Ahmet Furkan Onat
ahmetfurkanonat@gmail.com

YAYIN TÜRÜ

Ayda bir yayınlanır. Yerel Süreli
Yayın. Ücretsizdir.

Yazı ve reklamların içerik
sorumluluğu sahiplerine aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı
yapılabilir.

Dergimize, www.insicam.net
adresinden erişebilirsiniz.

Şekûr olanın adıyla.

Heyecanlıyız.

İki yönden heyecanlıyız; ilki bir yaşımızı doldurduk, ikinci yılımızın ilk sayısını çıkarıyoruz.

Diğeri, ikinci yılımızın ilk sayısı bir özel sayı, *Sezai Karakoç Özel Sayısı*. Ve bu, bizim ilk özel sayımız.

16 Kasım 2021 Salı günü öğleden sonra, dünya yolculuğunu tamamlayıp bâkî âleme irtihal eden son devrin İslam mütefekkeri ve şairi Sezai Karakoç'a, millet ve ümmet olarak çok şey borçluyuz. Anlayacağınız bu sayı, ona olan borcumuzu kendi çapımızda ödeme gayreti. Borç büyük ama bizim de samimiyet ve gayretimiz az değil.

Borçluyuz, dedik. Çünkü o, gelenekten tevarüs ettiği ihya anlayışını, günün koşullarına göre yeni bir şekil ve muhteva ile Diriliş düşüncesi adıyla bize sundu. Yazararak anlattı; şiirle, hikâyeyle, denemeyle, incelemeyle. Telifleriyle ve çevirileriyle. Gazetelerde ve dergilerde. Konuşarak anlattı; sohbetleriyle, konferanslarıyla, röportajlarıyla. Arkasında devasa bir külliyyat bıraktı. Konuşulup da yazılmayan, yazılıp da kitaplaşmayanlar bir araya getirilip basılsa, bu külliyyatın birkaç katı eser ortaya çıkar.

Hatırlayacaksınız, Üstad'ın vefatının hemen ardından hızlıca Aralık 2021 sayımızda mini bir dosya yapmıştık. Bu özel sayı düşüncesi, o günlerde doğdu. Hamdolsun birçok hocamız, yazarımız, arkadaşımız, dostumuz katkı sağladı. Karakoç'u şahsen tanıyan, onun yanında yöresinde bulunan, onun fikir ve edebiyat anlayışını çalışanlardı bunlar. Hepsine ayrı ayrı gönülden teşekkür ederiz.

Dergimiz sayfalarında Sezai Karakoç'un iki şiirinin Arapça çevirilerini göreceksiniz. Bir de şairin "Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine" şiirinin son kısmını, hattat Mustafa Erkan arkadaşımız levhalaştırdı.

Nisan sayımızda, mübarek Ramazan'da görüşmek üzere, az demeyip her amele çok sevap ve karşılık verene, *Şekûr* olana emanet olunuz.

Mustafa ÖZEL

Genel Yayın Yönetmeni

İÇİNDEKİLER

05	Mevlana İdris	60	Diriliş Düşüncesinin Anlam, Muhtevâ ve Yorum Çerçevesi
Yusuf Bilâl Aydeniz	120	Kırmızı Kiremitler Üzerine Yağmur Yağıyor
A. Ali Ural
06	"Kubbeyi Tutan Aydınlık"
Ahmet Mercan	64	Diriliş Önderi Büyüğümüze
Selam Olsun!
Mucahid Yıldız	124	Çeşmeler ve Şairler:
Bir Yürüyüş Denemesi
Adem Turan
08	Sezai Karakoç'un 1957 Yılı
Suavi Kemal Yazgıç	66	Sezai Karakoç'ta 'Biz'deki 'Ben'e
Ağıt ya da Batılılaşma Paradoksu
Muhammed Enes Kala	126	Bir Doğu-Batı Mukayesesi: Masal
Alim Yıldız
10	Üstad'a Dair Bazı Hatıralar
Saadettin Acar	70	Sezai Karakoç'un Düşünce
Dünyasında Tasavvufun Yeri
Ömer Özgül	128	Sezai Karakoç'un Şiirinde
Hz. Meryem İmgesi
Salih Uçak
16	Benim Gözümünden Sezai Karakoç
Zeynep Karaca	74	Sezai Karakoç'a Göre
Halk Anlatıları: Millet Ülküsünün
Sembolik Özleri
Dursun Ali Tökel	132	Prof. Dr. Münire Kevser Baş ile
Sezai Karakoç Üzerine
İnsicam
18	Sezai Karakoç'un Emin Gölgesinde
Süleyman Çelik	78	Sezai Karakoç'un Gerisine
Düşmemek için Ne Yapmalıyız?
M. Nezihi Pesen	134	Yitik Cennet Bağlamında Sezai
Karakoç'un Peygamberlere Bakışı
Mülayim Sadık Kul
20	İlk Kez Sensizim Bir Pazar
Şehzadebaşı'nda
Şakir Kurtulmuş	80	Sezai Karakoç'un Afrika'sı
İbrahim Tıgılı	140	Sezai Karakoç'un Mevlânâ'sı
Ali Öztürk
24	Günlük Defteri
Seyfettin Ünlü	84	Gül Muştusu ve Sezai Karakoç'un
Şiir Dili
Mustafa Balcı	144	"Ötesini Söylemeyeceğim"
Âtîf Bedir
26	Rasim Özdenören ile
Sezai Karakoç Üzerine
Mustafa Özel	90	Taha
Adem Ceylan	145	Çizgi: Vecihe Kara
30	Sezai Bey'i Sevmek için 9 Sebep
Özcan Ünlü	94	Sezai Karakoç Düşüncesinde
Kur'an
Mustafa Özel	146	Sezai Karakoç: "الحصان المقدس"
Çeviri: Soner Akdağ
34	Sezai Karakoç'un Başarı Hikayesi
Mahmut Hakkı Akın	100	Sezai Karakoç Şiirinin
Kaynaklarından Çocukluk -1-
Yılmaz Daşcıoğlu	147	Çizgi: Mafirat Eraslan
38	Sezai Karakoç'u Tanımak
Mehmet Kahraman	104	Bir Yazı ve Bir Şiir
Ali Haydar Haksal	148	Sezai Karakoç: "الشُّرفَة"
Çeviri: Muhittin Karahan
42	Sezai Karakoç'un
Düşünce Dünyası
Kazım Sağlam	108	Ufku Selamlamak
Bilal Kemikli	149	Çizgi: Kemal Özyurt
46	"Sen"
Mustafa Kirenci	110	Bir Şiirden Yola Çıkmak
-Kandan Elbiseler Giymek-
Hüseyin Akın	150	Resim: Selvigül Kandoğmuş Şahin
48	Diriliş İnsanı
Durmuş Günay	112	Konuştun, Güneşi Hatırlıyordum
Harun Yakarer	151	Sezai Karakoç: سورگون اولكه دن باشكنتلر باشكنتينه دن،
Hat: Mustafa Erkan
52	Diriliş Düşüncesinde
Geleceğin Biçimleri
Yüksel Kanar	116	Cumhuriyet Devri Şiirinde
Kendisine Bağımsız Sayfalar
Açan Şair
Muhammet Sani Adıgüzel	152	Mehmet Şamil

Küçük bir sorumluluk hikâyesi

Hatırlama ve Eylem

Duymuştum, naklediyorum:

Bir Cumartesi günü Sezai Bey ve yanındaki genç arkadaş Çağaloğlu'ndaki ofiste bir günü daha tamamlamış, akşam yaklaşırken ofisten çıkmaya hazırlanmaktadır.

Kapıyı kilitleyip sokağa çıktıklarında daha henüz bir kaç adım atmışlardır ki Sezai Bey durur ve “tekrar dönmemiz lâzım” der.

Dönerler. Genç arkadaş niçin döndüklerini bilmemekte, muhtemelen bir şey unutulmuştur diye düşünmektedir.

Kapı yeniden açılır, Üstad, ilk iş olarak gidip pencereyi açar, bu sırada bir şey arar gibi odaya bakmaktadır. Neden sonra odadaki bir sineği eliyle yönlendirerek pencereden dışarı çıkardıktan sonra arkadaşına döner ve şöyle der: “Bu sineği Pazartesi gününe kadar hürriyetinden mahrum bırakamazdık, şimdi çıkabiliriz...”
Ve çıkarlar.

O, ne çok akla böyle camlar açıp serbest bıraktı bilemezsin.

MEVLÂNA İDRİS

"Kubbeyi Tutan Aydınlık"

Ahmet MERCAN

Yazar

16 Kasım 2021'de Üstad Sezai Karakoç, dünya sürgününü tamamlayıp "Dost"una döndü. Onsuz bir ülke Hızır'ın nefesinin eksikliğini hisseder. Sezai Karakoç'u anlamak ve meramını derinden idrak etmek bu nedenle vefatı sonrası çok daha önemli. *"Biz koşu bittikten sonra da koşan atlarız"* mısraının hikmetinin saklı olduğu bunun sarsıcı bir ifadesi olsa gerek.

Yaşadığımız çağda Karakoç, duruşu, düşüncesi, tavrı ile Cumhuriyet döneminde kıyaslanamaz, benzersiz bir yere sahiptir. Öncelikle mütefekkir olarak taşıdığı sorumluluk, anlamaya ve açıklamaya değer bir durum olarak karşımıza çıkar. Mütefekkirler kendi tarzlarını kendileri belirlerler. İdrak ve üretim açısından doğuştan taşıdıkları vasıfları sorumlulukla buluşturdıklarında, insana, topluma ve insanlığa kutup yıldızı misali yol gösterirler.

Sezai Karakoç daha gençliğinde kendisini kuşatan sorumluluğu fark etti.

*"Ben geldim geleli açmadı gökler;
Ya ben bulutları anlamıyorum,
Ya bulutlar benden bir şeyler bekler."*

Geçmişin özünü süzüp, yeni düzleme estetik ve derinlikli işçiliğiyle sunmada şairliğin imkânını son derece etkili kullandı. Toplumun ihtiyacını derinden hissetmesi onu zor, meşakkatli, fedakâr ve yalnızlığın çağrısına muhatap kıldı. Bu şüphesiz nefsi kurtarmak için uzlete, bir köşeye çekilmek değildi. Üretken bir konumda, şikâyetsiz, beklentisiz, talepsiz bir tavrın bilinçli seçimi idi. Bu soylu yalnızlığı bereketli üretime dönüştüren Karakoç, zaman ipinden medeniyetin sütunlarını bir dantel estetiği ile inşaaya durdu. Batı kültürünün devlet eliyle bütün alanlarda dayatıldığı özellikle ilk elli yılda karşı koyuşlar, Cumhuriyete karşı Osmanlı'yı, kurucu aktöre karşı saltanatı öne koyan ve dünyadaki sağ sol çatışmasında kendini sağ ile ifadesini bulan kapitalist cenahta konumlandırıran bir anlayış, zihinleri kendi içine tutsak etmişti. Yetmişli yıllarda solun yükselişi Müslümanları sağıcılık cenahında ülke ile sınırlı bir söyleme, daha da önemlisi "savunma" ile sınırlı kısır bir döngüde tutarken Karakoç'un ufku çok başkaydı. O, Buhara'dan Kudüs'e, Medine'den Endülüs'e düşlerin diriltici mustusunu inşa ediyordu. Sağ-sol ayrımının ahiret merkezli ontolojisini ele alıyor ve Asr-ı Saadet'ten, peygamberler tarihinden yola çıkarak düşünceyi ve hayatı değerine kavuşturuyordu. İslam'ın mekânlar üstü, tüm zamanları ihata eden vasıflarını düşünce ufkuna taşıdı. "İslam Milleti" ve "Medeniyet" vurgusu Diriliş ruhunun eksenini oluşturuyordu.

Diriliş; insanı, toplumu, insanlığı, dünya ve ahireti kapsayan var olma durumunun ifadesi olarak bir çığır açma ve konumlama halidir. Diriliş söylemi sade, reaksiyonsuz, gündeme teslim olmayan, duru bir nehrin akışını simgeleyen güçlü fikir kalesidir. Duygunun küçümsendiği, akıl adına dengeyi sarsıldı-

ğı Batı düşüncesinden etkilenmeden Karakoç, akli ve duyguyu satırlarına ve satır aralarına taşıyarak derin hikmetle zirvede buluştu.

Karakoç sadece teori ile sınırlı düşünsel düzeyde kalmaz. Pratiği önceleyen resimler de fikirlerinde yeşerir. İslam Birliği ve İslam Ortak Pazarı gibi fikirleri Milli Görüş'ün programa aldığını ve kendisine sorulmadığından kırıntı olduğunu bir sohbetinde dinlemiştim. Ulemadan yoksun, hafızası kazanmış bir dönemde Karakoç, omuzladığı yükün farkındaydı. "Ey yeşil sarıklı ulu hocalar bunu bana öğretmediniz!" sitemi yerinde bir tespit olarak meselenin bir medeniyet boyutunda Diriliş çabası olduğunu önümüze koyar.

Bu ülke Karakoç'u anlamada vakit kaybetti. Güncel, ateşli, gündemlerin kışkırtıcı büyüyle karşı tepkilerin kıstasında vakit kaybedildi. Özellikle seksenli yıllardaki tercüme faaliyetleriyle oluşan bilincin ateşli vurgusu, savrulmaya fırsat verir bir mahiyet arz etmekteydi. Sağ-sol ikliminden kurtulma çabasının psikolojik ve sosyolojik Müslümanlık yetmezliğini ortaya çıkarması anlamlıydı. İslam'ı bütün boyutlarıyla bütüncül bir kavrayışla "muştı" olarak kucaklama imkânının ortaya çıkması büyük öneme haizdi.

Üstad Karakoç bu durumu şüpheye yer bırakmayan berraklıkla şöyle ortaya koyar:

"Her Müslüman önce kendi iç dünyasında Müslüman olmalı, fakat ondan ayrılmaz bir şekilde toplum içinde ve toplum halinde de Müslüman olmayı idrak etmeli. Ve nihayet bu psikolojik ve toplumsal muhtevaya mutlaka tarih şuurunu da eklemeli."

Karakoç; dengeli, sade ve bütüncül bir "orta yol" çizgisini inşa ederken birikimini "İslam tarihinden damıtarak" ortaya koymuştur. Bu itibarla eserlerinin etkisinin her zaman önemini koruyacağını belirtmekte fayda var.

Karakoç, Batı eleştirisini de top tancılığa düşmeden ele alarak yapar. Arayışını sürdüren düşünürlerin çabasını görmezden gelmez. Batıyı zih-

niyet üzerinden, maddede hapsolması, insanı ihmal etmesi üzerinden ele alır:

"Tanrıya teslim olmayan, eşyayı teslim alamaz."

Gençlik dönemimde modernite okumalarımda teknolojinin büyü- sünden ve onun batının elinde olmasından etkilenmişim. Bütün okumalarıma rağmen teknolojinin sahipleri karşısında alttan almayı beraberinde getiren durumdan Üstadın bir mısraı ile kurtuldum:

"İnsanlar gökte uçu ama yerde ö- düler."

İnsanın maharetinin erdemden kopup yıkıcı silaha dönüştüğünü böylesine etkili anlatan bir vurgu karşısında bilincim yerli yerince sağlığına kavuştu. Mütefekkirlere, olayların ve kişilerin ötesinde, varlık boyutunda, fitrat düzleminde daha sorunlar ortaya çıkmadan düğümleri çözerler.

Düşünürler kalabalıkların anladığı, takdir ettiği kimseler olmadılar. Varlık tasavvuru sahibi olmaları dolayısıyla farklı söylemlerin mensupları tarafından da kabul ve taltif görmezler. Bu durum "Sirat-ı Müstakim" üzere tercihinin yapmış, bağını varlığın sahibiyle kurmuş olanlara bir beklenti oluşturmaz.

"İyi ki bilmiyor kalabalıklar

Yağmura bakmayı cam arkasından,

İnsandan insana şükür ki fark var;

-Birine cennetse, birine zindan-

İyi ki bilmiyor kalabalıklar."

Karakoç'un varlık ve değer dünyasını anlamak ve istifade etmek, Mümince bir çabayı kaçınılmaz kılar. Düşünceleri ve şiiri yanında duruş ve tavırlarıyla da eşine az rastlanır bir Üstad'dan bahsediyoruz. Şiiri elbette çok daha farklı bir düzlemde tahlili gerekli kılar. Karakoç'ta tebarüz eden durum, sadeliğin fark edilmesi, hikmeti barındıran fikir ve tavır bütünlüğüdür.

Sanatçının uçarı olduğuna dair fikir, onların hayatlarındaki iniş ve çıkışları makul görmeye yönelik bir kabul gibidir. Konu Sezai Karakoç olunca durum değişir. Gözünü bulut-

lardan indirmeyen, kendi sorumluluğunu aşkla, bütün cefasıyla omuzlamış, sözüyle tavrını birbirine şahit kılmıştır. "Diriliş" mimarı, işçisi kendisine tekrar hayat bağışlanmışçasına ulu bir yükseklikten sözün ve pratiğin hakkını vermiştir. Dosdoğru bir yürüyüşle...

*"Bana ne geldiyse geldi yukardan
Bana ne yaptıysa yaptı bulutlar
Biri çıkmış gibi boş bir mezardan"*

Tenhada kozasını ören bilge, hiç kimseden hiçbir şey talep etmeyen ve kimseye bir şey dayatmadan yolunu ve yöntemini verimli ve dosdoğru, inişi çıkışı olmayan bir güzergâhta inşa etmiştir. Burada hayranlık duyulacak adanmışlığın, sadeliğin ve teklifsizliğin gücünü ve güzelliğini görürüz.

Dünyanın cezbedici biyolojik yapısına ve talebine ödün vermeyen, her şeyin gösteriye çıktığı bir çağda, tasavvufi yapıların anonim şirket kurup ekran işgal ettiği bir zamanda mikrofona, kameraya sırtını dönüp ipekten kozasını örmesi onu izleyenlerin en fazla ders çıkaracakları yönüdür. Yaşantısıyla böylesine sade ve sıradan olmayı başarmak, çok güçlü bir başka boyutu aşikâr kılar. Ancak bulutların sırrı ile devinen, aşk bahsinde sır sızdırmayan bir duruş ve tavır...

Karakoç, sözünün gücünü her zaman aynı değerde tutmuş ve siyasi çalkantılara ödün vermeden, insanın fitratını muhatap almayı sürdürmüştür. Nefes alır gibi doğal, akli ve kalbi harekete geçiren etkisini, ne rejim ve sahipleri ne de kültür ortamı görebilmiştir. Bu durumdan da zerrece müteessir olmamıştır.

Sezai Karakoç "İslam Medeniyeti"nin işçisi olarak vaktini, çabasını bu yolda büyük bir "Biz" vurgusu içinde üretime dökmüştür.

O'nun "Biz" vurgusuna ait tasavvuru pusulamız olmalı...

Sezai Karakoç'un 1957 Yılı

Suavi Kemal YAZGIÇ

Sezai Karakoç'un 1957 yılından bahsedeceksek, öncelikle genel olarak 1957 yılından bahsedelim. Zira Karakoç'un 1957 yılı uzay boşluğunda aniden karşımıza çıkmıyor. Dünyada ilk frizbinin üretildiği, Gana'nın ve Malezya'nın bağımsızlığını ilan ettiği, Avrupa Birliği'nin temellerinin atıldığı Roma Antlaşması'nın imzalandığı, Atatürk Üniversitesi'nin Erzurum'da kurulduğu, Sovyetler Birliği'nin uzaya ilk uydu Spurnik1'i ve Sputnik2 ile Layka isimli bir köpeği uzaya gönderdiği, Türkiye'de genel seçimlerin yapıp Demokrat Parti'nin 27 Mayıs darbesinden önceki son kez iktidara geldiği yıldır 1957. Daha kim bilir ne olaylar gerçekleşti o yıl. O kadar teferruata girmeye zannediyorum ki gerek yok.

Gelelim asıl konumuza. Sezai Karakoç, 1957 yılında 24 yaşındadır ve İstanbul'da Maliye Müfettiş Muavini göreviyle çalışmaktadır. Üniversiteyi parasız yatılı okuduğu için 1955'te Maliye Bakanlığı'nda mecburi göreve başlamış, 1956'da aynı bakanlık bünyesinde yapılan müfettiş yardımcılığı'nı kazanmış, 11 Ocak 1956'da yeni görevine geçmiştir. Karakoç'un annesi o yılın haziran ayında vefat eder. Şairimiz bu kaybının etkisiyle ağustos ayında "Yoktur Gölgesi Türkiye'de" şiirini yazar. Bu şiir, Karakoç'un o yıl yazdığı tek şiir olmaz. 1956'da Sovyetler Birliği'nin Macaristan'daki isyanı bastırmak için yaptığı işgali konu edindiği "Kan İçinde Güneş" şiiri, o yıl şubat ayında yayınlanır.

Görevi gereği o yılın yaz aylarını Balıkesir'de geçiren şair, *Pazar Postası*'nın ağustos sayısında "Balkon", eylül sayısında "Deniz", ekim sayısında "Yoktur Gölgesi Türkiye'de" şiirlerini yayınlanır. 1950'lerde başlayan ve 1962'ye kadar devam edecek Cezayir'in bağımsızlık savaşının en hararetli yıllarındandır ve Karakoç bu mücadeleden etkilenerek 1957'de kaleme aldığı "Kutsal At" şiirini 1958'de yayınlacaktır. Karakoç, iki sayılık bir ömrü olan "Şiir Sanatı" dergisini 1954'te çıkarmış, adıyla ve düşünce dünyasıyla özdeşleştirilen "Diriliş" dergisini 1960 yılında çıkaracaktır. Onun 1957 yılında aktif olarak yer aldığı yayın organı 2. Yeni Şiiri denince akla ilk gelen *Pazar Postası* olur. *Pazar Postası* 1951 ile 1959 arasında Mehmet Barlas'ın babası Cemil Sait Barlas'ın çıkardığı haftalık bir gazetedir. *Pazar Postası*'nın Yazı İşleri Müdürü ise "II. Yeni"nin isim babası Muzaffer İlhan Erdost'tur.

Karakoç'un 1957'de yayınlanan şiirleri, yayınlanma sırasına göre ilk kitabı "Şahdamar" ve ikinci kitabı "Körfez"de yer alır. (İlk kitaplarına alınmayan ve Karakoç'un aksi taleplere ve kimi korsan yayınlara rağmen uzun yıllar kitaplaştırmadığı şiirlerini bir araya getirdiği "Monna Rosa" yayın sırasına göre son şiir kitabıdır.)

1957 yılı içinde Sezai Karakoç'un yayınladığı şiirlerden en çok ses getireni "Balkon" olur. İki atıf yapılır bu şiire. Biri, Cemal Süreya'dan diğeri Attila İlhan'dan gelir. Cemal Süreya, Pazar Postası 1 Eylül 1957 sayısında "Sezai Karakoç'un "Balkon"u güzel şiir. Fakat asıl önemi yeni ve daha güzel şiirler yazdıracak bir yatırım olmasında toplanıyor." yazar. Attila İlhan ise *Dost Dergisi* Aralık 1957 sayısında "Karakoç'un... ölçülü, içten, efendice bir şiir olan "Balkon"u gerek şiir gerek nesir yönünden kim "anlam-sız" bulabilir?" der.

1957 yılında sadece şiir yayınlamaz Sezai Karakoç. *Pazar Postası*'nın 1957 yılının 20 Ekim tarihli nüshasında "Pergünt Üçgeni", 24 Kasım tarihli nüshasında "Pergünt Piramidi" ve 1 Aralık'ta "Pergünt Heykeli" yine 29 Aralık tarihli nüshasında ise "Şiirde İnsan" başlıklı yazılara imza atar. Bu yazıları daha sonra ilk baskısı 1982'de yapılan *Edebiyat Yazıları*'nın ilk cildinde yer verir. "Pergünt Üçgeni", "Per-

günt Piramidi" ve "Pergünt Heykeli" başlıklı yazılar, kitapta "Şiirin Oluşumu" ortak başlığı altında bir arada yer alır. Pergünt kelimesi bir tiyatro oyununa atıftır.

Henrik İbsen'in Peer Gynt'ü dilimize ilk olarak 1933'te çevrilmiş ve 1956'da Seniha Bedri Göknil'in yaptığı bu ilk çeviri yeniden yayımlanmıştır. Karakoç'un oyuna derin atıfları bulunan yazılarında Sartre, Bernard Show, Oscar Wilde, Kant, Eliot, Camus atıfları dikkat çekicidir. Albert Camus'nün bu atıftan üç yıl sonra 46 yaşında bir trafik kazasında ölmüş olması bile Karakoç'un o tarihte güncel edebiyatın nabzını tuttuğunu ispatlamaya yeter. Bir üçgen kurar Karakoç bu yazısında. Üçgenin üç köşesi onun poetikasının üç ilkesidir. "Şair kendisi olmalı.", "Şair kendisine yetmeli." "Şair, kendinden memnun olmalı." cümlelerinin açılımları "Şiirin Oluşumu" başlığını ayağı yere basan bir metne dönüştürür. Karakoç'un şiir dünyasının poetik ilkelerini vazettiği bu önemli yazısının son kısmı "Diriliş" muştusu olması bakımından dikkat çekicidir. "İçi şiir dolu bir çerçeve olur şiir. Ceset ayağa kalkar ve yürür. Diri, yeni, değişmez ve başka."

"Şiirde İnsan" yazısı, Karakoç'un genel olarak poetikasını konumlandığı temel yazılarından biridir. Romanı "özel isim sanatı", şiiri "nitelikler sanatı" olarak tanımlayan Karakoç, romanın somut insanı şiirin ise "soyutlaştırılmış insanı" konu edindiğini ifade eder. Modern Türk ve dünya edebiyatından örnekler vererek konuyu açan Karakoç, "Şiirine insan ya da insanlık fonunu koymayanlar kaybedecek, okur, şiirlerinde bozuk bir geometriden başka bir şey bulunmayanları fark edecektir hemencik." diyerek sözlerini bağlar. Sadece poetik bir tavır değildir bu elbette. "Diriliş" külliyyatının da temel hareket noktalarından birisidir aynı zamanda.

Karakoç'un poetikasıyla politikasını birbirinden ayırmak neredeyse imkânsızdır. Bir diğer yandan şiir ve yazılarındaki "geometri" vurgusunun ayrı bir yazı konusu olabilecek kadar zengin olduğunu ve bu zenginliğin köklerinde 1957'de yazdığı poetik yazılarının da izinin sürülebileceği söylenebilir. Karakoç'un şiirlerindeki imgeleriyle nesirlerindeki imgelerin bu denli "ortaklık" içinde olması, *Diriliş*'in sadece bir dergi ve yayınevi ismi olmaktan çıkartır ve bir Karakoç imgesi evreninin adına dönüştürür. Evet, Sezai Karakoç'un poetik metinlerinde sadece poetika yoktur. Onun "diriliş" fikriyatının nice tohumu bu poetik metinlerde bulunabilir. Beri yandan da onun şiirini, genel politik fikrinin yedeğine veya güdümüne teslim etmek de bir haksızlık olur. Onun bütün şiir dünyasını bir araya getirdiği "Gün Doğmadan"ı oluşturan on üç sağanak, yirmi dört yaşında yazdığı poetik metninin çok uzağına düşmez. 1957'de "Balkon"u yazan yirmi dört yaşındaki Sezai Karakoç ile otuz bir yıl sonra "Ağustos Böceği Bir Meşaledir" şiirini yazan olgun Sezai Karakoç arasında poetik ve etik olarak büyük bir savrulmaya rastlayamayız.

1957 yılı Sezai Karakoç'un yirmi dört yaşında şair olduğu bir yıldır. Sezai Karakoç'un bir genç olarak portresi yazılacaksa, pekâlâ 1957 yılı seçilebilir diye düşündüm kendi hesabıma.

1957 yılı sadece "Balkon" şiirinin yazıldığı yıl olarak bile konuşulmaya değer bir sene değil mi?

KİTAPİYAT

Mustafa Kirenci, "Sabah Yıldızı", Ocak 2021.
Sezai Karakoç, "Edebiyat Yazıları", 1988.
Sezai Karakoç, "Gün Doğmadan", Haziran 2000.
Turan Koç, "Doğu'nun Yedinci Oğlu: Sezai Karakoç", Eylül 1998.

Üstad'a Dair Bazı Hatıralar

Saadettin ACAR

İlk yazım ve ilk görüşmem

Üstad Sezai Karakoç ile ilk kez 1997 yılında görüştüğümü hatırlıyorum. İsmi çokça duyduğum, saygıyla andığım, kitaplarını büyük bir hayranlıkla okuduğum Üstad'ı tanımak istemiş ve Diriliş Yayınları'na ait telefonu arayarak görüşme talebinde bulunmuştum. Aslında görüşme cesaretini de onunla ilgili yazdığım bir yazıdan almıştım. Çünkü bu görüşmeden birkaç gün evvel ilk kez bir yazım yayınlanmıştı. Bu ilk yazım da onun hakkındaydı.

Yayınlanan ilk yazımın da bir hikayesi var, onu da kısaca anlatayım. O tarihlerde Sakarya'da öğrenciydim. Tatil dönemlerinde İstanbul'a geliyor, bulabildiğim işlerde geçici olarak çalışıyordum. O zamanlar Vakıf Gazetesi'nde bir iş bulmuştum. Merhum Hasan Karakaya Ağabeyi bir vesile ile ziyaret etmiş, gazetede çıkan bir haberle ilgili bazı eleştirilerimi yöneltmiştim. Rahmetli beni sabırla dinledikten sonra ne yaptığımı, nerede çalıştığımı sormuş, ben de sabit bir işimin olmadığını, tatil dönemlerinde bulabildiğim herhangi bir işte çalıştığımı, okullar açılıncaya kadar bir yerlerde tutunup okul masrafımı biriktirmeye gayret ettiğimi söylemiştim. Bunun üzerine Hasan Ağabey, seni buranın santraline alsak, telefonlarımıza baksan olmaz mı? diye sormuştu, ben de büyük bir mutlulukla kabul edip gazetenin santralinde çalışmaya başlamıştım.

Gazetede çalışmaya başladıktan bir müddet sonra bir gün merhum Ahmet Kekeç Ağabey, çıkmak üzereyken yanıma uğradı. Bir yere telefon mu açacaktı, birini mi bekliyordu, tam hatırlayamıyorum. Bu arada ben de santral odasında, fırsat buldukça bir şeyler okuyor, bazen de notlar alıyordum. O aralarda elimde *Monna Rosa* şiirinin bir fotokopisi vardı ve şiirin arka yüzüne bazı notlar yazmıştım. Ahmet Ağabey (ah Ahmet Ağabey!), bir ara önümdeki notları gördü ve o babacan tavrıyla "delikanlı, sen bir şeyler mi yazıyorsun, bakabilir miyim" dedi. Bu beklemediğim bir ilgiydi. Elim ayağım birbirine dolaştı desem yeridir. Kem küm edip elimdekilerin basit bazı karalamalar olduğunu söylediysem de Ahmet Ağabey bakmak istedi-

ğini yineledi. Mahcubiyetle notlarımı uzattım. Önce şöyle bir baktı, sonra ciddi bir şekilde okumaya başladı. Hatta yanlış hatırlamıyorsa girişte bulunan bir sandalyeye oturdu ve kötü bir el yazısıyla yazdığım o savruk ve dağınık notları baştan sona dikkatle inceledi. Sonra da “yahu bunlar güzel notlar. Sen böyle yazılar yazmaya devam edebilir misin” dedi. Doğrusu okumalarımın bana kalanları not alıyordum zaman zaman ama bunlara yayınlanmaya değer metinler gözüyle bakmamıştım hiçbir zaman. Bu yüzden Ahmet Ağabeyin ilgisi beni şaşırtmıştı. Yazabilirim, dedim. “Pekiyi. Sen şu notlarını bir yazıya dönüştür, ben bunu gazetenin kültür-sanat sayfasında yayınlayacağım. Yazdıkça da ver bana, ben yayınlarım.” dedi. İnana-mamıştım. Olur muydu böyle bir şey! Oluyormuş demek ki. Dediğini yaptım ve bir-iki gün sonra kendisine yazıyı teslim ettim. O da dediğini yaptı ve birkaç gün sonra gazetenin kültür-sanat sayfasında yazıyı benim imzamlı yayınladı. O birkaç günlük süreçte yaşadığım heyecanı, gururu bugün bile unutabilmiş değilim. Böylelikle matbu olarak, isimimle ilk yazım basılmıştı. İşte bir *Monna Rosa* şiirinin fotokopisinin arka yüzüne yazdığım bu ilk yayınlanan yazım, Sezai Karakoç hakkındaydı. Başlığı da “suskun ve kırıncı bir filozof”tu. Yani yazı hayatım – eğer böyle bir şey varsa tabii- Üstad hakkında yazdığım bu yazıyla başlamıştır.

İlk yazım yayınlandıktan sonra gençliğin verdiği heyecanla ve biraz da yazımın yankısını görmek maksadıyla belki, bilemiyorum, Diriliş Yayınları’nı arayıp Sezai Karakoç’u ziyaret etmek istediğimi söyledim. Telefonda bana cevap veren ses olgun, hatta yaşlıca diyebileceğim, yorgun bir sestti. Kendimi tanıttım ve Sezai Karakoç’u ziyaret etmek istediğimi ama oraları çok bilme-

diğimi, adresi tarif etmelerini rica ettim. Karşımdaki ses bana yayınevine nasıl gelebileceğimi uzun uzun ve detaylı bir şekilde anlattı. O zaman Diriliş Yayınları Çağaloğlu’nda bulunan Derin Han’daydı. Konuştuğum kişi bana yolu tarif ediyordu: “Tramvaya binip Çemberlitaş ya da Sultanahmet durağında ineceksin. Çemberlitaş’ta inersen biraz ileri yürümen, Sultanahmet’t e inersen biraz geri yürümen gerekecek. Oradan Nuri Osmaniye caddesine geçecek, köşede Cezeri Camii’ni geçtikten sonra sağa döneceksin.” Adresi not ettim ve bir-iki gün sonra da yayınevine gittim. Orada Üstad ile konuşmaya başlar başlamaz anladım ki telefonda konuştuğum kişi Sezai Karakoç’un kendisiymiş. Yani Üstad ile ilk konuşmam aslında bir telefon görüşmesi marifetiyle olmuştu.

O ilk ziyaretimde heyecanla, biraz da yeniyetmeliğin verdiği coşkuyla ve tabii yazımı görüp görmediğinin merakıyla, yayınlanan yazımdan da söz ettim. Meğer Üstad yazıyı görmüş, okumuş. Çok sevindim, heyecanlandım, gururlandım da elbette. Hatta, yazını gördüm, samimi bir yazı, demiş ve hemen ardından da şunu eklemişti: “Suskun ve kırıncı demişsin ama ne suskunum ne de kırıncı. Şu kadar kitap yayınladım, orada duruyorlar. Kimseye kırıncı da değilim, buradayım, kapım herkese açık.” Ayrılmadan önce, efendim arada bir buraya gelebilir miyim? diye sordum. Burası sizin evinizdir, tabii ki gelebilirsiniz, dedi. İşte Üstad ile ilk temasım böyle başladı. Bu, o büyük adamı dünya gözüyle ilk görüşümdü. Aynı zamanda yaklaşık çeyrek asır sürecek olan ziyaretlerimin de başlangıcıydı.

Unutamadığım Bir Ziyaret

Monna Rosa ilk olarak 1951 yılında dergilerde parça parça yayınlanmış ancak yayınlanışının üzerinden yaklaşık yarım asır geçtikten sonra,

Meğer Üstad yazıyı görmüş, okumuş. Çok sevindim, heyecanlandım, gururlandım da elbette. Hatta, yazını gördüm, samimi bir yazı, demiş ve hemen ardından da şunu eklemişti: “Suskun ve kırıncı demişsin ama ne suskunum ne de kırıncı. Şu kadar kitap yayınladım, orada duruyorlar. Kimseye kırıncı da değilim, buradayım, kapım herkese açık.”

1998 yılında kitaplaştı malum. Bir ziyaretim de tam bu döneme denk gelmişti. Bu ilk ziyaretten sonra tatil dönemlerinde İstanbul'a gelişlerimde fırsat buldukça Üstad'ı ziyaret etmeye devam ettim. Monna Rosa yeniden yayınlandıktan kısa bir süre sonra yine Üstad'ı ziyarete gittim. Özellikle bu zamanı seçmiş değildim açıkçası, denk gelmişti yalnızca. O ziyarette, yer yer haddimi de aşarak ona kitap hakkında bazı sorular sordum. Bugünden bakınca bu soruları sormaya nasıl cüret ettiğime hâlâ inanamıyorum doğrusu. Mesela şiirin hikayesini, neden kitaplaştırmak için bu kadar zaman beklediğini öğrenmek istemiştim. Geyve yerine neden Gülce yazdınız, dedim. "Ben bir deliyim" yerine "ben öteliyim" gibi bazı kelime değişikliklerine dikkat çektim. Üstad sabırla beni geçiştirmeye çalıştı. Hatta akrostişi neden bozduğunu bile sormaya teşebbüs ettim. Bir takım kısa cevaplardan sonra dedi ki: "Sizin kafanızdaki sizin şiirinizdir. Benim şiirim budur" dedi. Bu şekilde ayrıldım oradan.

Yanımdan ayrılıp eve geçtikten sonra bu ziyareti not aldım. Birkaç gün sonra da ustam Ahmet Kekeç'e bu notlarımı gösterdim. Baktı, okudu, sonra da bunu yayınlayalım, dedi. Memnuniyetle verdim tabii. Bu ziyaretimin notları bir-iki gün sonra "Üstad Karakoç'la Birkaç Saat" başlığıyla gazetenin

kültür-sanat sayfasının manşetinde yayınlandı. Yazının yayınlandığı gün sebebini anlayamadığım bir ilgiye mazhar oldum. Gazeteyi arayıp benimle görüşmek istediğini söyleyenler oluyor, Sezai Karakoç ile röportaj yapmak için aracı olmamı isteyenler bana ulaşmaya çalışıyorlardı. Enteresan bir gündü. Bu arada telefonları ben karşılıyorum ve arayanlara da o yazıyı yazanın ben olduğunu söylemiyorum tabii. Yazı röportaj değildi ama içinde soru cevap şeklinde bölümler olduğu için öyle değerlendirilmişti anlaşılan ve ilgi çekmişti. Kısa bir süre sonra da okullar açıldı, ben de İstanbul'dan ayrılıp yeniden Sakarya'ya gittim.

Bu olaydan yaklaşık bir yıl sonra yeniden Diriliş'e gittim. Ziyaretim esnasında Üstad'ı biraz sinirli ve keyifsiz gördüm. Ne Acar'dı dedi. İsmimi söyledim. Mardin'in hangi ilçesiydi diye sordu. Efendim Nusaybinliyiz ama Kızıltepe'de oturuyoruz, dedim. Birden, hiddetli bir şekilde "Sen dürüst değilsin. Buraya, yanımıza, bizi seven Anadolu'lu bir genç olarak geldin. Buradaki sohbeti de, bizimle röportaj yapmış gibi gazetelerde yayınladın" dedi. Ben bu tepki karşısında şok geçirdim doğal olarak. Ne diyeceğimi, ne yapacağımı bilemez halde donakaldım adeta. Çok üzeldim, sarsıldım, korktum da. Yanlış yaptığımı anladım tabii. Gayri ihti-

yari gözümünden yaşlar akmaya başladı. Öyle bir niyetimin olmadığını, bir hata işlediğimi söyleyip özür diledim ama nafile Üstad bir türlü ikna olmuyordu. Neye uğradığımı şaşırmışım. Tabii Üstad'ın gazetelere konuşmadığını, röportaj vermediğini, özel hayatına dair paylaşımlardan rahatsızlık duyduğunu sonradan öğreneceğim ama olan olmuştu bir kere. Aslında yazının yayınlandığı günkü ilgiden de kuşulanmış ve bir ziyaretin notlarının neden bu kadar abartıldığına anlam verememiştim. Ama tabii Üstad'ın bu prensiplerini de henüz bilmiyordum açıkçası. Demek ki bu yazıdan epeyce rahatsız olmuş ki yayınlanışının üzerinden yaklaşık bir yıl geçmiş olmasına rağmen unutmamıştı. Bu yüzden de bir türlü durmak bilmiyor, bana kızdıkça kızıyordu. Ben de başımı önüme eğip sustum bir süre sonra. Ama bir taraftan da gözyaşlarım akmaya devam ediyordu. Merhum Üstad çok merhametliydi hakikaten, samimiyetime inanınca beni yatıştırmaya ve durumu alttan almaya başladı. Sonra orada bana bir şey söyledi ki onunla ilişkilerimde, yaşadığı süre boyunca bu tavsiyesine daima riayet etmeye gayret ettim. Dedi ki: "Burada olup bitenler ben hayatta olduğum sürece burada kalmalı. Burada konuşulanların dışarıya taşınmasına rızam yok. Ben istesem konuşur, röportaj veririm." Bu şekilde gönlümü aldı ve beni yolladı.

Sezai Bey, o yazıdaki bir iki cümlele ilgili de ayrıca sinirlenmişti hatırladığım kadarıyla. Mesela ondan önce yayınevine gittiğimi ve onun da yaklaşık bir saat sonra geldiğini falan yazmışım yazıda. Üstad buna da çok kızmıştı. Sanki randevulaşmışız da ben geç gelmişim gibi bir şeyler yazmışsın bir de diye epey azarlamıştı.

Daha sonra şunu anladım. Monna Rosa hakkında yazdıklarım dikkat

çekmişti çünkü yarım asırdır efsane gibi dolaşan bir şiir hakkında ilk ağızdan, yarım yamalak da olsa bir şeyler yazmıştım. Çok hayati bir şey yapmıştım aslında. Kimsenin konuşmaya cesaret edemediği bir konuda bazı ipuçları vermiştim. Ama bütünüyle cahil cesaretiyle elbette. O tarihten itibaren Üstad ile irtibatımı hiç koparmadım, daima ziyaret etmeye çalıştım, gidemediğimde hep aradım, sordum. Ama bir daha asla oraya dair hiçbir şey yazmadım. Hatta bu endişeyle, şahit olduklarımı kendime bile not almaya cesaret edemedim.

Bir Mektep: Diriliş Yazıhanesi

Evet, Diriliş Yayınları'nın Çağaloğlu'ndaki bürosuna 1997 yılının yazında ilk kez gittim. Sonrasında yayınevinde Üstad'ı ziyaretlerim hep devam etti. Bir gazetede yayınladığım ziyaret notlarımı ise pişmanlıkla ve mahcubiyetle hatırlarım daima. Hatta o gün yaşadıklarımı hiç unutmadığımı bile söyleyebilirim. Keşke yapmasaydım ama olmuştu bir kere. Çünkü mahrem sayılabilecek şeyler de vardı o konuşmanın içinde. Sonraları Üstad Sezai Karakoç'u ziyaret etmenin bir adabı olduğunu anladım ve ona hep riayet etmeye çalıştım. En önemlisi de mahremiyete saygıyı, her duyduğumu yazmamayı, yaymamayı öğrendim.

Diriliş Yayınları'na her gruptan insan gelirdi. Devlet yöneticilerinden öğrencilere, yazar-çizer kesiminden sıradan okuyuculara kadar herkesin teklifsiz, randevusuz bir şekilde Sezai Karakoç'la konuşabildiği bir mekandı Diriliş Yayınları yazıhanesi.

Tabii yazıhane deyince gözümün önüne, lüks mobilyalarla döşenmiş, konforlu, rahat, modern bir çalışma ortamı gelmemeli. Bir bölümünün depo olarak kullanıldığı, kalan 12-15 metrekairelik kısmında da Üstad Sezai Karakoç'un ve misafirlerinin oturması için iki-üç masa

ve birkaç sandalyenin bulunduğu, sade, küçük bir mekandı orası. Küçüktü ama muazzam bir ağırlığı ve insanı sarıp sarmalayan manevi bir havası vardı.

Orada Sezai Karakoç'a herkes ulaşabilir, en olmadık soruları sorabilir ve Türkiye'nin en büyük şairi ve mütefekkeri ile muhabbet edebilirdi. Gerçi Üstad'ı tanıyanlar bir müddet sonra soru sormamaya ve sadece oturup dinlemeye giderlerdi oraya. Ama siz soru sormasanız bile muhakkak ilk kez orayı ziyaret eden bir misafir, bir okur çıkagelir ve Üstad'a sizin için muazzam bir fırsata dönüşecek sorular sorabilirdi. Üstad da hiç üşenmeden hepsine cevaplar vermeye çalışırdı. Orada Monna Rosa'nın hikayesini soranlara da rastladık, isimler vererek diğer şair ve yazarlar hakkında ne düşündüğünü merak edenlere de. Türkiye'deki siyasetin ve sosyal hayatın nereye doğru gittiğini soranlar da oluyordu, uluslararası siyaset hakkında görüşünü merak edenler de. Bu şekilde biz de sormak isteyip de sormadığımız birçok sorunun cevabını almış olurduk.

Diyebilirim ki en çok bu "tecrübesiz ziyaretçi"lerin sorularına verdiği cevaplar hoşumuza giderdi. Oradan bazı ince nükteler yakalamaya çalışırdık. Çünkü Üstad'ı tanıdıktan sonra artık çok fazla soru sormaya cesaret edemiyordunuz nedense. Karşınızda Türkiye'nin en büyük şairi, büyük düşünce ve sanat adamı vardı çünkü. Bu devin huzurunda sadece edeple oturur ve susardınız. İşte yeni gelenlerin sorduğu sorular, ondan yeni şeyler duyma/ öğrenme fırsatı veriyordu her seferinde.

Sezai Karakoç'un tüm yazı ve şiirlerinde hissettirdiği şeyi, Diriliş Yayınları'nın ofisinde de hissederdiniz. Orada dünya rahatına değer vermeyen, makamı, zevkleri, hazzı elinin tersiyle itmiş bir arif, bir bilge görürdük her seferinde. Ömrünü

Daha sonra şunu anladım. Monna Rosa hakkında yazdıklarım dikkat çekmişti çünkü yarım asırdır efsane gibi dolaşan bir şiir hakkında ilk ağızdan, yarım yamalak da olsa bir şeyler yazmıştım. Çok hayati bir şey yapmıştım aslında. Kimsenin konuşmaya cesaret edemediği bir konuda bazı ipuçları vermiştim. Ama bütünüyle cahil cesaretiyle elbette.

davasına adanmış, ona rahatını ve hayatını feda etmiş bir dava adamını.

Diriliş Yayınları'nın bürosu bir mektep gibiydi bizim için. Yıllar içinde orada çok farklı simalar gördük. Birçok yazar ve sanatçıya orada rastlamak mümkündü. Türkiye'de düşünceye ve sanata değer veren birçok şahsiyet, bu küçük mekânda Üstad Karakoç'un misafiri olurdu.

Üstad, yayınevini daha sonra Fındıkzade'ye taşıdı. Oraya da seyrek de olsa gidip gelmeye devam ettim. Son ziyaretlerimden birine dair bir hatıramı da burada paylaşmak istiyorum. Diriliş'in Fındıkzade'deki yerine değerli şair dostum Ahmet Murat ile gitmiştik. Orada söz döndü dolaştı, Ahmet Haşim'e geldi. Üstad Sezai Karakoç bizlere dedi ki: "Ahmet Haşim'in Müslüman Saati başlıklı yazısı ne güzeldir". Sonra, biriniz bulun bu yazıyı da okuyun bize, dedi. Bir arkadaş internetten buldu, yüksek sesle okumaya başladı. Üstad pür dikkat, yer yer "muazzam, muhteşem" diyerek, arada tashihler de yaparak dinledi. Bu yazıya özel ve ayrı bir dikkatinin olması benim açımdan önemli bir nokta oldu. Yazı bitince, Müslüman, zaman ve saat ilişkisi bağlamında yazıyı değerlendirip bir şeyler söylediğini de hatırlıyorum.

Güzel Şahitliklerin Önemi

Bugünden bakınca, yarım asra yaklaşan ziyaretlerimin, görüşmelerimin, şahitliklerimin en azından önemli olanlarını keşke bir yerlere kaydetseymişim diye çokça hayıflandığım oluyor. Bu uzun yıllar boyunca Üstad'ın özel hayatı, şahsiyeti hakkında çok kıymetli tanıklıklarım oldu ve maalesef birçoğunu da unuttum. Hatta zamanla şu noktaya geldim. Sezai Karakoç, elbette büyük bir şair ve mütefekkiridir ama onu asıl büyüten şey yazdıklarıyla örtüşen, fikriyatıyla ve sanatıyla bütünlük arz eden

o sağlam karakteri ve şahsiyetidir. Şahsiyeti asla yazdıklarından geri kalmayan bir yücelik ve büyüklükte idi. Onu tanıdıkça, ona yakınlaştıkça yazdıkları daha bir değer kazanıyordu gözünüzde. Bir çelişki, bir tenakuz yoktu hayatı ile yazdıkları arasında. Duyumsamadığı, hissetmediği bir hayatın rolünü yapmıyordu. Hayata bütüncül bakıyordu. Yazdığı gibi yaşayan, yaşadığı gibi yazan, doğru, dürüst, samimi, dertli bir insandı. Hatta şunu düşündüğüm de çok olmuştur: Acaba yaşantısı mı fikirlerini ve şiirini besleyip büyütüyor, yoksa fikirleri ve şiiri mi hayatına istikamet ve yön tayin ediyor? Hayatı ve düşüncesi birbiriyle o kadar tutarlı, birbirine o kadar geçgin ve birbirinden o kadar ayrılmazdı.

Bu vesileyle şunu da not düşmek isterim: Üstad'ın fikirlerine, sanatına ve poetikasına dair ulaşabileceğimiz çok fazlaca malzeme var. Elimizin altında bulunan eserlerinden, hakkında yazılan ve yapılan çalışmalardan bu alandaki öncülüğünün ve büyüklüğünün izini sürmek çok kolay ve mümkün pekala. Ama şahsiyetine dair veriler ise neredeyse yok denecek kadar az maalesef. Muhtemeldir ki, bu hassasiyetlerinden dolayı sevenleri, yakınında bulunanlar, ona dair bir şeyler yazmaya cüret edememişlerdir. Öyle ya, üzülmesini kim isterdi ki! Ama öte yandan hatıralar, tanıklıklar, gün-

lükler dışında da bir insanın duruşuna, iş tutuş şekline, şahsiyetine ışık tutacak kaynak bulmak da çok zor hatta imkansız nerdeyse. Bu sebeple, Üstad'ın vefatından sonra ona dair hatıraların yayınlanmasının çok kıymetli olacağını düşünüyorum ve bunu önemli buluyorum.

Sezai Karakoç, şairliğinin ve mütefekkirliğinin yanında ve üstünde, insani yanı ağır basan güçlü ve müstakim bir karakter olarak benim hayatımda kritik bir yer edinmiştir. Tabii ki fikir dünyasıyla da şiirleriyle de hemhal oldum daima ama yanına her gidişimde, onunla her konuşmamda insanı sarıp sarmalayan şahsiyetine ve şiirini de fikrini de besleyen, destekleyen, onlarla tutarlılık arz eden ahlaki duruşuna, her münasebette kendini gösteren güçlü karakterine şahit olmak, onu gözümde daha çok büyütüyordu. Bu yüzden onu tanıdığım günden bugüne şiirlerini de fikirlerini de hep bu güçlü şahsiyetinin şemsiyesi altında okumaya, yorumlamaya ve anlamaya çalıştım.

Üstad Sezai Karakoç; yazılarında, şiirlerinde kimi ve neyi yazıyorsa günlük hayatında da aynı isimleri ve konuları konuştuğuna şahit oldum her zaman. (Bu arada temennimdir, inşallah deyip buraya not düşeyim: İnşallah biri çıkar da Sezai Karakoç'un eserlerindeki kavramların ve isimlerin bir haritasını çıkarır. Bunun çok hayırlı bir iş olacağını düşünüyorum.) Sezai Karakoç'un yazısı, şiiri ve hayatı arasında asla bir tenakuz yoktu. Şahit olduğum kadarıyla günlük hayatında da Ahmet Haşim vardı, Yahya Kemal'den söz ederdi, Necip Fazıl'ın adı geçerdi. Mevlana'ya, Yunus'a atıflar yapardı. İslam medeniyet birikimini ve düşünce mirasını çok iyi biliyordu elbette. Fuzuli'ye, Baki'ye, Osmanlı şiirine, sanatına, edebiyatına hakimdi zaten. Oradan beyitler okur, çeşitli isimlere işaret ederdi. Dolayısıyla şiirlerinden sak-

ladığı, yazılarına koymadığı bir isim yoktu nerdeyse. Onun yazdıklarının dışında bir hayatı, insanlardan gizlediği bir ajandası ve gündemi yoktu. Çok tutarlı bir hayattı onun- kisi hakikaten. Orada rolden ve gös- terişten eser yoktu.

Şunu da çok isterim doğrusu: O hayattayken hassasiyetlerinden dolayı yazılmıyordu bazı şeyler. Şimdi artık şahsiyetine ışık tuta- cak anekdotlar, olaylar, hatıralar yazılmalıdır. Onunla uzun yıllar beraber olan ağabeylerimiz, hoca- larımız, büyüklerimiz var, bu on- ların ve hepimizin mesuliyetidir. Umarım ki Sezai Karakoç'a dair anekdotları bundan sonra daha çok duymaya, okumaya başlarız. Çünkü hayattayken onun yakınında bulu- nan sevenleri, hassasiyetlerini bir şekilde gözetiyor, özel meclislerde kendi aralarında konuşmalar dışın- da kimse bu tanıklıklarını yazmaya, yayınlamaya yanaşmıyordu. Ama bundan sonra yazılacaktır inşallah diye umut ediyorum. Elbette mah- remiyet esasına ve Üstad'ın hassa- siyetlerine dikkat ederek ve aziz hatırasını rencide etmeden yapıla- caktır bunlar şüphesiz. Başka türlü- sü düşünülemez bile.

Aslında bu mesele geleneğimiz- de de çok gördüğümüz, sıklıkla kar- şılaştığımız bir durumdur. Tabak- kat kitapları var mesela, ne kadar önemli bir yer tutuyor hayatımızda değil mi? Biz büyüklerimizi sadece onların yazdıklarından, eserlerin- den değil aynı zamanda onlarla ilgili sağlam kaynaklardan ve anla- tılanlardan da biraz siretlerinden, tezakirlerden öğreniriz aslında. Özellikle bir şekilde irfani gele- nekle, İslam kültür mirasıyla ilişki kurmaya çalışan insanlar olarak bizlerin büyüklerimizle ilişkileri çoğunlukla bu şekilde olagelmis- tir. Sözelimi İmam Gazali, bütün yazıp ettikleriyle önemlidir tabii ki ama *el-Münkız mine'd-Dalâl* bir oto- biyografi olarak, içindeki gelgitleri

anlatması açısından ve büyük fik- rine ve çilesine ışık tutan bir yatak olması bakımından çok kıymetlidir. Keza menakıb kitapları da önemli şahsiyetleri tanımak için en önemli birincil kaynaklarımızdır. Dolayı- sıyla Üstad ile ilgili hatıralar da bu anlamda çok değerli olacaktır şüp- hesiz. Aynı şekilde Üstad'ın yayın- lanmış ve varsa eğer yayınlanma- mış hatıralarının da toplu olarak gün yüzüne çıkmasını büyük bir ümit ve heyecanla bekliyoruz doğ- rusu. Üstad'ın hatıraları, Türkiye tarihinin en çalkantılı ve kritik dö- nemlerinden olan son 70-80 yılına değerli bir tarihi vesika olarak ışık tutacaktır şüphesiz.

Şunu da ekleyeyim ki yanında bulunanların, onunla dergicilik ya- panların ve siyasette onunla be- raber yol yürüyenlerin, bütün bu hallerine şahit olanların anlatacak- ları, söyleyecekleri, Sezai Bey ile ilgili zihnimizdeki fotoğrafın daha da belirginleşmesini sağlayacaktır. Peki, bu anekdotlar o büyük ve yer yer efsaneleşen fotoğrafa bir halel getiremez mi acaba? Bu anlamda da en ufak bir şüphe ve kaygı ta- şımıyorum doğrusu. Çünkü Üstad hakkında anlatılacak şeylerin, onun zihnimizdeki ve kalbimizde- ki yerini daha da güçlendirecek ve gerçek kılacak veriler olacağını dü- şünüyorum. Zihnimizde dolaşan ve çoğu yerde bir veriye dayanmayan o ulvi hasletlerin, bu şekilde daha yerli yerine oturacağını düşünüyö- rum. Bu yüzden Sezai Karakoç'un gündelik hayatının yansımalarının, insan ilişkilerinin, dini yaşantısı- nın ve hassasiyetinin, para, makam, dünya karşısındaki tavrının, zahit- liğinin, müstağniliğinin, vefasının, merhametinin, azminin, cömertli- ğinin, diğerkâmlığının, derdinin ve müstakim duruşunun şahidi olacak bu tanıklıkları, bir millet ve ümmet büyüğünün örnekliliğini belgeleme- si açısından çok değerli bulduğumu yinelemek istiyorum.

Diriliş Yayınları'nın bürosu bir mektep gibiydi bizim için. Yıllar içinde orada çok farklı simalar gördük. Birçok yazar ve sanatçıya orada rastlamak mümkündü. Türkiye'de düşünceye ve sanata değer veren birçok şahsiyet, bu küçük mekânda Üstad Karakoç'un misafiri olurdu.

Benim Gözümden Sezai Karakoç

Zeynep KARACA

Benim gözümden Sezai Karakoç yazısını yazmamı istediklerinde aslında şöylece bir durup düşündüm. Bir düşünür hangi boyutu ile ele alınmalı; bir şair olarak mı, bir siyasi şahsiyet olarak mı? Bu özellikler, Sezai Karakoç'ta öne çıkanlar. Ama benim anlatmak istediğim, kişiliğindeki şahsiyetli duruşu ve hayata bir mümin hassasiyeti ile bakıyor oluşu.

Bir şairi, düşünürü ya da siyasetçiyi özel hayatından ayırarak yapıtlarını değerlendirmek tartışma konusu olmuş bir durumdur. Bugün Dostoyevski'yi yaşamından ayırıp yapıtlarına bakabiliriz. Eserlerinin bize ne söylediği ile ilgilenebiliriz. Necip Fazıl'ın hayatını ve eserlerini ayrı değerlendirebiliriz. Çağ, hayat ve arzular güncelin koşuluna göre akarken bazı insanların sütun gibi kendi öz benliği ile sağlam kalmasını nasıl değerlendirmeliyiz?

Sezai Karakoç'ta beni en çok etkileyen sağlam kişiliktir. İstese çok zengin bir hayat sürebilecekken, istese popüler edebiyatın bir parçası olabilecekken, istese siyasette daha gözle görünür bir noktaya gelebilecekken bunları tercih etmeyişidir. Dünyanın ona sunduğu nimetleri elinin tersiyle itip, kendine has karakterini bir mümin şuuru ile hayata damıtması sanırım; bütün benlik algılarımızın yer değiştirdiği bu çağda en dikkat çekici şey olmalı.

Ama bu özellik dikkat çekmez, çünkü biz bu asil duruşun uzağında yaşayan insanlar olduk. Birkaç güzel iltifata, biraz pohpohlanmaya, biraz paraya kendimiz olmaktan vazgeçişimiz, hiçbir şeyimizin olmadığı bir imaj çizmektedir. Bu durumu, bugünün Müslümanlarının; edebiyatta, sanatta, politikada, sosyal hayatta aldığı role, üstlendiği misyona bakarak çok kolay bir şekilde anlayabiliriz.

Biz sadece Allah'tan gelen ve bizim için tayin edilen rızık anlayışını kaybettik. Ama Sezai Karakoç bu anlayışı yaşayan biriydi. Hatta bir cumartesi konuşmasında: "Allah herkesin rızıkını tekafül etmiştir. Daha fazla kazanmak ancak başkası içindir" demişti. Yani başkasının bir yarasına merhem olmak için daha fazla kazandığını iddia edebilecek kaç kişi kaldık.

Biz bir müminin nezaket ve letafetten oluştuğunu unuttuk. İlişkilerimiz nobran, başkasına bakışımız sadece hamaset yüklü. Halbuki Sezai Karakoç, insani ilişkilerinde son derece anlayışlı, kibar ve karşı-sındakine haksızlık etmeyecek bir tarzdaydı. Birini eleştiriyorsa ya da biri hakkında olumsuz bir kanaat getiriyorsa; ölçüsü adalet ve hakka-niyet bağlamındaydı.

Biz edebiyatı kişisel gelişimimiz ve ortamlarda daha havalı görünmek için yapıyoruz. Belki daha fazla beğeni almak, belki daha fazla adımız duyulsun diye. Ama Sezai Karakoç'ta edebiyat, peygamber kıssalarına dönüşebiliyor. Bizi ruhumuzdan kavrayan bir noktaya taşıyabiliyor. Malayani olandan derinliğe doğru yol aldırabiliyor.

Biz siyaseti çift maaş almak için, polemik üretmek ve daha fazla kişiyi kandırmak için yapıyoruz. Ama Sezai Karakoç, bizim ana ilkemiz hakikattir diyebiliyor. "Önce Müslüman coğrafyaya sonra tüm insanlığa; adaleti, iyiliği ve doğruyu getirmek için siyaset yap-

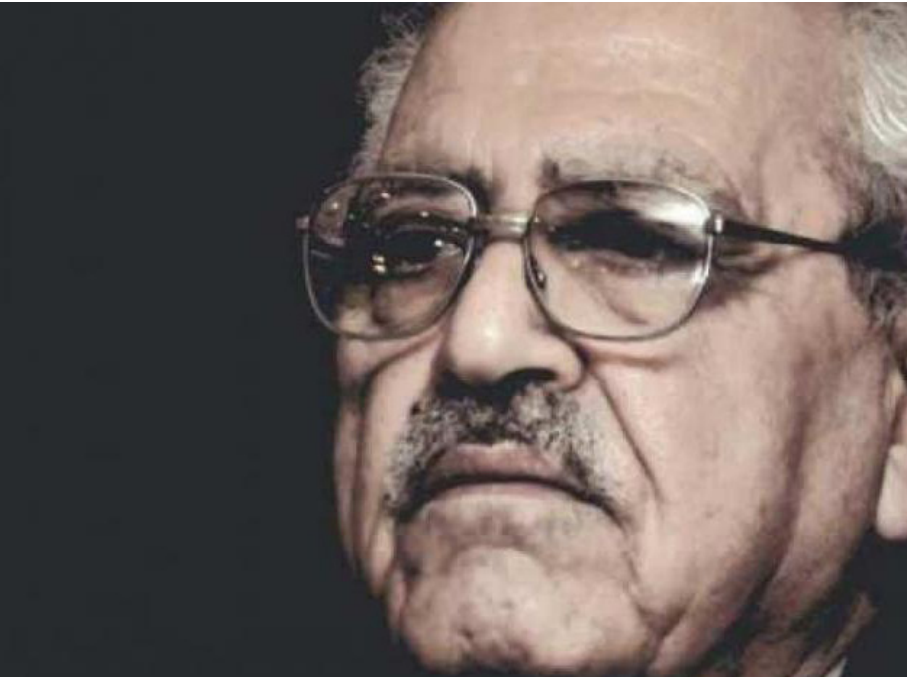
malıyız" diyor.

Sezai Karakoç'un öne çıkan bir diğer özelliği de evrensel bir zihin yapısına sahip olmasıdır. Doğuyu da Batıyı da iyi bilmesidir. Doğu'nun ve Batı'nın düşüncede, politikada, devlet yönetiminde nasıl davrandığını, insan ilişkilerini nasıl düzenlediğini, bugünün gerçekleriyle de örtüşen bir bakışla geliştirmiş olmasıdır.

Sezai Karakoç'un yukarıda saydığım özellikleri açısından ele aldığınızda onda sadece Allah ile kul sözleşmesinde sadakat, İslam toplumunun yeniden dirilişi için mücadele yine Türkiye toplumsal hayatının Müslümanca yaşanması için sunduğu fikirler ve çözüm önerilerini göreceksiniz.

Bir konuya daha değinmek isterim. Sezai Karakoç yalnız mıydı? Belki onu düzenli olarak ziyaret eden bizler, fikirlerinden etkilenen insanlar sayesinde yalnız değildi diyebiliriz. Ama işaret ettiği İslam ufku ve henüz ona ulaşmayan bizler açısından baktığımızda yalnızdı.

Sezai Karakoç'un öne çıkan bir diğer özelliği de evrensel bir zihin yapısına sahip olmasıdır. Doğuyu da Batıyı da iyi bilmesidir. Doğu'nun ve Batı'nın düşüncede, politikada, devlet yönetiminde nasıl davrandığını, insan ilişkilerini nasıl düzenlediğini, bugünün gerçekleriyle de örtüşen bir bakışla geliştirmiş olmasıdır.

Sezai Karakoç'un Emin Gölgesinde

Süleyman ÇELİK

Erdem Bayazıt ağabeyle ilgili yazdığım yazıda "gölgelerinde boy attığımız ağabeylerimiz" ifadesini kullanmıştım. Çünkü, bizim neslimiz için bu ağabeylerimiz yol aydınlatıcı, rehber, emin ve edebiyatta öncü ve yetkin insanlardı.

Sezai Karakoç, çok iyi bir şair olmanın ötesinde, gölgesine en çok ihtiyaç duyduğumuz, o gölgede yolumuzu şaşırmadan kendimizi bulduğumuz, tuttuğu fenerlerin ışığında istikamet üzere yürümeye gayret ettiğimiz bir ağabeyimiz, büyüklerimizden bir büyüğümüzdür.

Evet, "kaderin üstünde bir kader vardır". Daha lise talebesiyken, Sam-sun'un tek dini yayınlar satan kitapçısından Sezai Karakoç'un şiir kitabını almak ve sol görüşlü çok iyi bir kitap okuyucusu olan edebiyat hocamızın dersine o kitabı götürmek istedim. Ve o hocanın, *Kar* şiirini tam üç kez peşe okutması aklımdan çıkmaz. Kızıldere'de Mahir Çayan ile birlikte öldürülen Cihan Alptekin'in kardeşi olan sevgili hocam Ali Rıza Alptekin'e de rahmet diliyorum bu vesileyle.

Sezai Karakoç'u kendimiz üzerinden, yaşamışlıklarımız üzerinden anlatmaya çalışmamız yadırganabilir, abartılı bulunabilir belki. Bu yazılar, akademik bir kaygı taşımadığından ve Sezai Karakoç'un düşünür ve şair tarafının etkilerini en somut şekilde ortaya koyduğundan, normal karşılanması gerekir diye düşünüyorum. Metin tahlilleri elbette önemli ve Sezai Karakoç'un tüm eserleri satır satır incelenmeli ve üzerinde düşünülmelidir. Bununla birlikte, bu eserlerin hayatımıza yansımaları, hayatımıza dokunmaları da en az eser tahlilleri kadar önemlidir. Hatta daha da önemlidir.

Yukarıda bahsettiğim *Kar* şiirinin okunması olayı, 12 Eylül askeri darbesinin hemen öncesi yani 79-80 yılları gibi. Her birimizin kendisine aidiyet duyabileceği kaleler aradığı, fikri ve ideolojik savrulmalar yaşadığımız, mahallelerimizden her hafta birkaç gencin öldürüldüğü yıllar. Tanıtım yazılarından haberdar olduğum ve Cahit Zarifoğlu'nun "nasıl öderseniz ödeyin" cömertliği ile abone olduğum *Mavera* dergisini takip etmeye çalışıyordum. Milli ve dini duygularla yazdığım şiirler, henüz defterlerimin dışına çıkmamıştı.

Edebiyata olan ilgim, üniversite tahsili için İstanbul'a gelmemle daha aktif hale gelmişti. Dergilerle irtibatım artmış, Yaşar Kaplan'la yazışmaya başlamış, sabah akşam Arif Dülger, Necati Polat ve Ahmet Kekeç'le buluşur, görüşür olmuştuk. İşte o, isminin ve eserlerinin gölgesine sığındığımız Sezai Karakoç, kimi zaman kahvenin bir ucunda tek başına oturuyor (düşünüyor), kimi zaman bir dev silueti gibi yanımızdan geçip gidiveriyordu. Belki kimi abartılı, kimi uydurulmuş hikayeler, belki Anadolu'dan yanımızda getirdiğimiz gereksiz utançlılığımız ona yaklaşmamıza, uzun yıllar birebir görüşmemize engel oldu.

90'lı yıllara kadar birebir görüşmedikse de gerek klas duruşu

ve gerekse ufuk açan eserleriyle, yukarıda da bahsettiğim gibi, biz gençlerin savruluşunu önleyen en önemli şahsiyetlerden biri olmuştur. Sadece bu değil elbette. Sanat ve edebiyatta her kesim tarafından kabul edilen ulaşmış olduğu zirve, biz genç edebiyatçılarda özgüven oluşturuyor ve Müslüman sanatçının da üst seviyede iyi eserlere imza atabileceğini gösteriyordu.

Aralıklarla da olsa ziyaretlerimde, iki üç kez nasip olan birlikte yaptığımız iftarlarda gördüğüm Sezai Karakoç portresi/kimliği/kişiliği/duruşu sanatçılığının da ötesinde mütevaziliğin ve inancın zirvesinde "kâmil" bir insan görüntüsü idi. Bizlere, değer biçilemeyecek kıymette hazineler, eserler bıraktı. Rahmet olsun.

Sezai Karakoç, çok iyi bir şair olmanın ötesinde, gölgesine en çok ihtiyaç duyduğumuz, o gölgede yolumuzu şaşırmadan kendimizi bulduğumuz, tuttuğu fenerlerin ışığında istikamet üzere yürümeye gayret ettiğimiz bir ağabeyimiz, büyüklerimizden bir büyüğümüzdür.

İlk Kez Sensizim Bir Pazar Şehzadebaşı'nda

Şakir KURTULMUŞ

Yetmişli yılların sonuydu sanıyorum “Bir Pazar Şehzadebaşı'nda” şiirini yazdığım tarih. Pazar günleri gelip caminin içinde ve dış avlusunda saatlerce oturur, bazen kitap okur, bazen de derin düşüncelere daldım. Bazı günler gelirken yanımda okumak üzere kitap getiriyor, arkadaki büyük avlunun bir köşesinde oturup okuyordum. Rahmetli Ramazan Dikmen’le de sıklıkla geldiğimiz mekânlar arasındaydı Şehzadebaşı Camii. Draman’da ya da Fatih’te buluşur, yürüyerek gelir, arka büyük avluda oturur, ağaçların hışırtısı ve kuşların sesleri eşliğinde şiir okurduk. Şadırvanın açık kalan çeşmelerinden su içip bahçeye geçen kediler de sanki bizim burada gerçekleştirdiğimiz akustik şiir okumalarımıza eşlik etmek istercesine etrafımıza toplanırlardı. Sezai Karakoç’un kitaplarından şiirler 1, 2 ve 3’ü elimizden düşürmüyor, defaten okuyorduk. Yine aynı tarihler, İstanbul’a geldiğimiz ilk yıllardı, Üretmen Han’daki Diriliş Yayınları’nın bürosuna uğruyor, Sezai Bey’in sohbetlerinden istifade etmeye çalışıyorduk.

Üstad konuşmalarında İslam medeniyetinin anlamı ve öneminden bahsediyor, ilk yıllarından bu yana medeniyetimizin bu topraklarda kalıcı ve büyük eserler bıraktığını, içinde bulunduğumuz zamanda bu eserlerin kıymetinin pek bilinmediğini anlatıyordu. İstanbul onun için “Başkentler Başkenti”ydi, İstanbul’un içindeki birçok mekân bizzat yazılarında, şiirlerinde isimleriyle zikrediliyordu. Konuşmalarında da Sultan Ahmet’ten, Ayasofya’dan, Fatih’ten, Eyüp’ten, Üsküdar’dan en çok da Şehzadebaşı’ndan söz ediyordu. Şehzadebaşı Camii’nin nasıl inşa edildiğini, Mimar Sinan’ın eserlerinin neden çok kıymetli olduğunu anlatıyordu. Onun anlattığı bu eserleri yakından tanımak için, Eyüp Sultan, Fatih, Sultan Ahmet, Üsküdar, Edirnekapı, Şehzadebaşı gibi büyük eserlerin, tarihi yapıların bulunduğu mekânlara gidip ziyaret ediyor, buralardaki manevi havayı teneffüs etmeye gayret ediyorduk.

“Şehzadebaşı’nda Gün Doğmadan” şiirini okuduğumuzda kendisine bu şiiri yazdıran Şehzadebaşı Camii’nin önemi daha çok öne çıkıyor, şiirle birlikte bu eşsiz mekânı daha çok sevmeye başlıyorduk.

*“Yerleşecek yer aramak
Camiinin avlusunda
Soğuk bir taşta oturmak
Gün doğmadan Şehzadebaşı’nda*

*Başı avuçlara almak
Kuşların kanatlarını toplamak
Gecenin çatı katından
Gün doğmadan Şehzadebaşı’nda”*

Camiinin arka avlusundaki büyüğe taşın üzerinde oturup okuduğumuz bu şiiri belki de bu yüzden daha çok seviyor, daha iyi anlıyorduk.

Üstad bu şiirde kendisini geri planda tutan bir “özne” olarak yer alır. Şiirin asıl öznesi Şehzadebaşı Camii ve etrafındaki nesneler, varlıklar, imgelerdir. Kendisi bir özne olarak yer almaz, kendisiyle konuşmaz, kendisini öne çıkarmaz fakat düşüncelerini, hayallerini buradaki nesneler aracılığı ile dile getirir, onlar üzerinden konuşur. Gün doğmadan cami avlusuna gelip, soğuk bir taşta oturarak, başını iki

elinin arasına alarak düşüncelere dalan bir kişinin üzerinden anlatır duygularını. Şiirde konuşulan kişi yok, konuşulan, kendisinden söz edilen bir “varlık” olarak Şehzadebaşı Camii vardır. Şiirde anlatılan varlıkların görünümü, asıl “özne”nin hayal dünyasında bir anlam ifade eder. Buradaki varlıkların ruhu, medeniyet ve kültür coğrafyasındaki değeri, anlamı, “Şehzadebaşı’nda Gün Doğmadan” şiirine siner.

Şiirden mest olmuş develer, caminin avlusunda gezinen “külâhıyla Yunus Emre, sarığıyla Akşemseddin, kavuğuyla Mimar Sinan”, mezarlardan gelen sesler, “ellerinde meşalelerle” avluda gezen şehzadeler ve “cin kabileleri”nin varlığından söz etmesi burada mekâna sinen “bir ruh”u en güzel şekilde anlatıyor. Mehmet Narlı bir yazısında Şehzadebaşı Camii ve buraya sinen ruh hakkında şunları söylüyor: “Avluda murakabeyle dalan özne, çevresinde gördüğü nesnelerle başka bir dille, başka bir görüşle temasa geçer. Böylece avlunun taşları, kubbesi, şadırvanı, türbeleri, hafızasının çözülmesi ve hayali harekete geçirmesi ile ortaya çıkan şiirden mest olmuş develer, mezarlardan gelen sesler, Yunus

Üstad bu şiirde kendisini geri planda tutan bir “özne” olarak yer alır. Şiirin asıl öznesi Şehzadebaşı Camii ve etrafındaki nesneler, varlıklar, imgelerdir. Kendisi bir özne olarak yer almaz, kendisiyle konuşmaz, kendisini öne çıkarmaz fakat düşüncelerini, hayallerini buradaki nesneler aracılığı ile dile getirir, onlar üzerinden konuşur.

Üstad toplu şiirlerinin yer aldığı kitabına da “Gün Doğmadan” ismini vermiştir. Şehzadebaşı semti, İstanbul’un güzide mekânları arasında Sezai Karakoç için öne çıkan bir değere sahiptir. Bütün eserlere bakıldığında şehirlerden, semtlerden ve mekânlardan söz ederken, Şehzadebaşı’nın onda ayrı bir anlamı olduğu hemen fark edilecektir.

Emre, Akşemseddin, Mimar Sinan ve cinler iç içe geçerek bir iç hayat meydana getirirler. Bu iç hayatın meydana getirdiği en temel anlam, İslam medeniyetidir. Müslüman teslimiyetinin, azim ve vakarının, inşa kabiliyetinin, hayat nizamının bir ruhaniyet olarak sindiği yer Şehzadebaşı Camii’dir. Cami, hem hafızayı ve hayali harekete geçiren güç hem de murakabeye dalana kendisindeki ruhaniyeti açan varlıktır. Şehzadebaşı Camii avlusunda başını avuçları arasına alan öznenin iç hayatında şu an ve geçmiş bir an olarak genişlediği için bütün bu yüzler tanındıktır.” (Muhit Dergisi, Sayı 24, Aralık 2021)

“Şehzadebaşı’nda Gün Doğmadan” şiiri geleneksel tarzda dörtlükler halinde yazılmıştır. Bazı mısralar, kafiye ve ölçü tadı veriyor olsa da tam olarak bu şablona uyduğu söylenemez. Kendi aralarında bir uyum gözükse bile şiirin bütünü için kafiye sistemi içinde yazılmadığı halde sanki böyle bir örgü varmış gibi hissedilir. Bütün

dörtlüklerin sonunda tekrarlanan “Gün doğmadan Şehzadebaşı’nda” mısraı dörtlükleri birbirine bağlayan bir tutkal gibidir. Şiirin ana temelini oluşturan damar, bu mısradadır. Şiirin bütünündeki ses ahengini sağlayan bir özelliğe sahiptir, dörtlüklerin sonundaki mısra. Bir bakıma son mısra, dörtlüklerin ilk üç mısraındaki kafiye benzerliği ile oluşan yapıyı tamamlayan bir unsurdur.

Şiirin son dörtlüğü şöyledir:

*“Gün de doğar gün de doğar
Bir gün mutlaka gün doğar
Gün doğmadan neler doğar
Gün doğmadan Şehzadebaşı’nda”*

Şiirin bütününde şiire sinen ruh, nesneler ve varlıklar üzerinden anlatılmıştır. Her zaman olduğu gibi şiiri yerli düşünceye, medeniyetin ruhuna yaslar. “Bu düşünce ve ruhu da İslam medeniyetinin bütününe yöneltlen bir bakıştan çıkarır. Ona göre medeniyet, şiire ruhî bir güç ve özgüven verir. Bu ruhî güç ve

özgüvenin adı 'diriliş'tir." (Mehmet Narlı, İki dünyanın evi: Şehzadebaşı yazısı, Muhit, Sayı 24, Aralık 2021)

Üstad toplu şiirlerinin yer aldığı kitabına da "Gün Doğmadan" ismini vermiştir. Şehzadebaşı semti, İstanbul'un güzide mekânları arasında Sezai Karakoç için öne çıkan bir değere sahiptir. Bütün eserlere bakıldığında şehirlerden, semtlerden ve mekânlardan söz ederken, Şehzadebaşı'nın onda ayrı bir anlamı olduğu hemen fark edilecektir. Bu anlamı yüklediği için belki de şiirin dörtlükle-rinin son mısraında "Gün doğmadan Şehzadebaşı'nda" tekrarı ile güçlü bir çağrışıma dönük, "diriliş" umudunu pekiştirmektedir. "Bir gün mutlaka gün doğar" dizesi ile de bu umudun gerçek olacağı şeklindeki beklentisine vurgu yaptığı görülmüyor.

Şiirin son bölümünde Sezai Karakoç, "diriliş"in gerçekleşme umudunu tekrarlar. Zira onun tek düşüncesi bu "diriliş"in gerçekleşmesine katkı sağlamaktır. Bu uğurda yazarak, konuşarak, yayımlanan dergi ve kitaplarla emek ortaya koymaktır. Medeniyetin yeniden kurulacağı inancını tekrarlayarak biter şiirin sonu. Şiirde "gün doğumu" diye bahsettiği medeniyetin yeniden doğuşu, yani "diriliş"idir...

Hafızalarımızda derin izler bıraktı "Şehzadebaşı'nda Gün Doğmadan" şiiri.

Ne zaman caminin avlusuna girip bir süre oturup düşüncelere dalsak, bahçede ellerinde meşalelerle dolaşan şehzadeler, yoldan gelip dinlenen heybelerinde gül yüklü develer ve kervanlar, külahıyla Yunus Emre, sarığıyla Akşemseddin, kavuğuyla Mimar Sinan buradaki varlıklarıyla kendilerini hatırlatırlar. "Lâle gibi çeşmele-ri, menekşeden sebilleri, şelâle gibi

türbeleri" ile Şehzadebaşı Camii her dem arka planındaki canlı bir tarihi yaşıyor. Üstadın cenaze namazının orada kılınması, cami-deki hazireye defnedilmesi, dünya hayatı ile ahiret hayatının birleştiği bir nokta, bundan sonraki hayatının başlangıç noktası olarak oldukça anlamlı bir buluşma, bir kavuşma yeri olduğunu söyleyebiliriz.

Yazının başında İstanbul'daki ilk yıllarımızda sıklıkla geldiğimiz bir yer olduğundan bahsetmiştim Şehzadebaşı Camii'nden söz ederken. O mekânda 1978 yılında yazdığımız 'İlk kez sensizim bir Pazar Şehzadebaşı'nda şiirinden bir bölümle yazımıza son verelim.

"bir pazar şehzadebaşı'nda ilk kez yoksun

ve hava, kuşları kelebekleri göçe zorlayan bin karanlıkta

sevdiğini üsütmeyen yağmur da suskun bugün bana herkes küs

ama şimdi üşüyorum üstüme üstüme yürüyor yağmur

nedir bu ağlamaklar kırılan aynalar içimde soğuk parçalar

yağmuru görmüş müydün böyle ağlarken

kuşlara ne oluyor saçaklara niye sığınıyorlar

hani bir kedimiz vardı sevdiğim, gelip pusan bir sessizlikti

hep üşüyoruz bak, kedimiz pantolonuma sürünüyor

titrek bir rüzgârla ağaçlara sor tutuklu günlerimizde

hep ama hep sensizliğin acısı var ben herkese suskunum herkes bana küs

başka bir kalmak şimdi ben boynu bükük servilerin arkadaşı

bir pazar şehzadebaşı'nda ilk kez sensizim."

(Ah Güzel Bir Gün, Çıra Edebiyat)

Ne zaman caminin avlusuna girip bir süre oturup düşüncelere dalsak, bahçede ellerinde meşalelerle dolaşan şehzadeler, yoldan gelip dinlenen heybelerinde gül yüklü develer ve kervanlar, külahıyla Yunus Emre, sarığıyla Akşemseddin, kavuğuyla Mimar Sinan buradaki varlıklarıyla kendilerini hatırlatırlar.

Günlük Defteri

Seyfettin ÜNLÜ

Sezai Karakoç. Göklere çekilen kartalımız. Kendisini tanıdığım andan itibaren nedense hep Selman-ı Farisi efendimizin ruh ikizi olarak düşündüm. Bugün haber düştü yeryüzüne ve sevgili üstadımız, geçti Can'dan Canan'a Hû. Yaşadığı seksen sekiz yıllık ömrü nasıl da bereketli bir yağmurdu bu topraklara. Hakkını kimse ödeyemez.

17.11.2021

Adeta ezberlediğimiz; "Şehzadebaşı'nda Gün Doğmadan" şiirinde, "Yerleşecek yer aramamak, caminin avlusunda, soğuk bir taşta oturmak, gün doğmadan Şehzadebaşı'nda" demiştin ya üstadım.. İşte bu senin ruhunda açan güllerin tecellisi ile ebedi mekânın oldu bu gün burası, Şehzadebaşı toprağı.

20.11.2021

Üstad'ın kadirşinas hizmetkârlarından Temel Hazıroğlu'nun duygu dolu yazısını okuyorum. Üstad ile son akşamını anlatmış. Okurken boğazımda bir şeyler düğümlense de günlüğüme bazı bölümlerini not etmeden geçemeyeceğim:

"Bugün 15 Kasım 2021, Pazartesi. Yaklaşık bir ay önce ziyaret ettiğim ve üç gün önce, cuma günü telefonla arayıp halleştığım üstad Sezai Karakoç'u Fındıkzade'deki Diriliş Yayınları'nda ziyaret ettim. Saat 21.25 civarı idi. (...) Üstad masasının arkasındaki koltuğuna oturmuştu. Bugün yine genellikle giydiği takım elbiseyi giymiş, kışları olduğu gibi kazaklı ve yazları hariç sürekli olduğu gibi kravat takmıştı. Masası her zamanki gibi derli toplu, düzenli ve tertipli idi. Hava biraz soğukça idi ve kalorifer petekleri açılmıştı. Soğuk günlerde olduğu gibi kalorifer ile birlikte elektrikli yağlı radyatör de çalışıyordu. Üstad, sol eli ile elektrikli yağlı radyatöre tutup ısınmaya çalışıyor ve bize bakıyordu. (...) Ben oturup biraz yerleştikten sonra, nasılsınız üstad, dedim. O da "iyiyim, ne olacak yaşlılık işte, rutin hastalıklar var", dedi (...) Çay içip sohbet ederken üstad, "biraz rahatsızım, birkaç gündür hiç uyuyamıyorum," dedi. "Eskiden geç de olsa gece yarısı biraz uyuyabiliyordum, ancak şimdi ertesi gün sabaha kadar bile zor uyuyabiliyorum" ve arkasından "son üç gündür hiç uyuyamadım," dedi. (...) Gerçekten üstad bu kez bayağı hasta idi. Hafif grip gibiydi, birkaç kez biraz derinden öksürdü. Daha önce söylediği gibi birkaç kez iyi değilim, uyku yok, yemek yok, baş dönmesi var, bakalım ne yapacağız, dedi. Ben de üstad isterseniz bir doktora gidelim, dedim. O her zamanki gibi doktora gitmek istemedi. Gece 00.10 sularında Ahmet'in sunduğu pekmez karışımı ayva suyu içtik, üstad çok az içti. (...) Üstad koltuğundan kalkıp eve gitmeye niyetlendi. Pardösüsünü giymeye ve kaşkolünü takmaya yardım ettik. Yayınevinin kapısını kilitleyerek çıktık. (...) Biz dış merdivenlerden yavaş yavaş yola kadar inip çok az bir süre bekledik ve o

arada Ahmet biraz yukarıda olan arabayı alıp hemen yanımıza geldi. Ön sağ kapıyı açıp üstadı arabaya yerleştirdim ve hayırlı geceler diyerek kapıyı yavaşça kapattım. (...) Üstad, o her zaman yaptığı gibi camı açıp el sallamayı yapamadı ancak aynı manada bakarak ve içeriden elini hafifçe kaldırarak vedalaştı. (...) Eve gidince saat 01.23'te tekrar Ahmet'i aradım ve "üstad iyi değil, birinin yanında kalması iyi olur" dedim. O da "ben de öyle düşündüm ancak istemiyor, sen git diyor, fakat bir daha deneyeceğim" dedi. Maalesef üstad yine kimseyi yanında istemedi. Ben sabahleyin arayayım diye düşündüm ancak belki biraz uyumustur, rahatsız etmeyeyim diye her zaman olduğu gibi 17.00 sularında arayıp hal hatır sormayı düşündüm. Saat 15.00 civarında Ahmet arayıp cevap alamayınca eve gitti. Kapıdan da cevap alamayınca kapıyı kırdırıp içeri girdi. Ve maalesef "Uzatma dünya sürgünümü" diyen büyük usta vefat etmiş, yatağında uzanmış yatıyordu. Biz de haberi alınca eve gittik. Üstadın bir beyaz çarşafı üstü örtülmüş ve onun da üzerinde bir bıçak olarak yerde yatıyordu. (...) Üstadın bu dünyadaki son gününe şahit olma kısmetini yaşamış iki kişiden biri olarak yerde yatıp göklere uzanan ulu çınara derin bir hüznle bakakaldım."

26.11.2021

Ne çabuk geçti zaman. On gün olmuş gideli. Kelimelerime ayna tutan sevgili günlüğümün sayfaları içine Sezai Karakoç adını yazmak, hürmet hissinin en yüce basamaklarından biridir. Ezel ve ebed mirasımızın ruh köklerini, sanat içinde nasıl şekillendirebileceğimizi en sahih biçimde bizlere gösteren kendisiydi. Şiirlerinden, yazılarına; konuşmalarından duruşuna kadar her hali, şaşmaz bir pusula idi anlayanlara. Onun bu duruşu, hatıralarında da zikrettiği gibi çocukluğundan itibaren şekillenmeye başlayan yüce

bir duruştu. Bu toprakların neredeyse 150 yıldır yaşadığı sancıda; kaybettirilmeye, örtülmeye, yok edilmeye çalışılan aziz mirasımızı "ey yeşil sarıklı ulu hocalar bunu bana öğretmediniz" sesiyle görünür kılan Karakoç, aslında kendisini yetiştiren ruh iklimine de işaret etmiş oluyordu. "Nedir o ruh iklimi?" dediğimizde ise "müslümanlıkla yoğrulan yurdu / müslümansız bırakma Allah'ım" yakarışının işaret ettiği hakikatin ta kendisiydi o iklim. Üstadın, çocukluğundan itibaren şekillenen karakteri Hz. Ali Cenklere / hikayeleri ile Mevlid-i Şerif ve Muhammediyye'nin Anadolu'yu birer kandil gibi ısıtan hikmetleriyle yoğrula gelmişti. Şiirimizin adeta zamanlar üstü bir çizgiye ilerlemesinin sırrı da burada yatmakta değil miydi? Sezai Karakoç, bunun belirgin haritasını zaten daima vurgulamıştı. Hz. Peygamberin şairleri vardı. Hz. Ali, güçlü bir şair idi. Birçok sahabenin de şiirleri vardı. Eski geleneğimizde büyük isimler mevcuttu. Maarri, Mütenebbi, Ebu Nüvas, Farid, Bûsîrî, Hariri, Endülüs şairleri ve Peygamberimiz çağı şairleri... *Edebiyat Yazıları* eserinde de "bizim şiir geleneğimizi din ve tasavvufun beslediğini; tasavvuf ve şiirin hayatımızda iç içe geçtiğini; Tekkelerin, Mevlevihanelerin ve Dergâhların şiir tapınakları" olduğunu ifade etmişti. Evet, elbette büyük şairler bir gelenek içinden doğar. Şiirimiz de gelenekten kopuk olarak düşünülemez. Gelenek bir okul, bir yoldur, varmasını bilene. Fakat burada şair için tehlike, geleneği şablonlar ile taklit sığınağına düşmektir. Karakoç'un işaret ettiği gibi burada şair, kendini tanıması açısından geleneğin etkisinden çabuk çıkmalıdır. Üstada göre şairlerin kimisi, bu hesaplaşma dönemini, geleneğe başkaldırma ve onu inkâr noktasına kadar vardırırdı. Bu ise bir yabancılaşmadan öteye geçmez. Böyle bir yabancılaşma açmazı yerine yapılması gereken gürültü kopararak geçmiştekile-

ri yıkmak değil eser vererek onları eskitmek, sanatın gücü ile yeniden inşa etmektir. Sezai Karakoç işte bu inşayı yapmıştır. Yeni olmak için, eskinin sırrını bulmuş, *Hızır'la Kırk Saat*, *Taha'nın Kitabı*, *Gül Muştusu* ve *Leylâ ile Mecnun* gibi anıt eserleriyse bu ruh iklimini kendi dünyası içinde başarmıştır. Bu başarının anahtarı ise irfanî bilgiden geçmekteydi. Buna da varlıkların sırrına erenlerin ulaşabileceğini, şu dizeleleriyle ne kadar veciz anlatır aziz üstadımız:

*"Taşların kalb atışlarını duyanlar
Yalnız onlar okur benim söylediklerimi"*

Karakoç, 1982 yılında yazdığı "Diriliş" adlı şiirinde (Gün Doğmadan, s.620) yazma amacını da şöyle dile getirir:

*"Yeniden başlamak yazmak sanatına
Kat kat olup açılmak gök katına
İndirmek yeryüzüne Allah'ın rahmetini
Bir gül gibi sunmak dünya saltanatına
Varmak Rabbani ile çileye katıp çile
Muhyiddin-i Arabi ve Mevlâna hakikatına"*

Bunun adına hikmete ulaşmak diyebilirim. Hikmet bizim yitiğimiz değil miydi?

Seksen sekiz yıllık ömrünü hikmetin nefesiyle yoğuran Sezai Karakoç, şimdi Şehzadebaşında;

"Yunus izli / Mevlâna çizgili / Muhyiddin-i Arabi gölgeli / Gazali hacimli" sonsuzluk kumaşına bürünmüş olarak sonsuzluk yurdundan gülümsüyor kalplerimize.

27.11.2021

*"Ah, güneş nerededir, nehir nerededir
Nehirlere batmış o güneş nerededir"*
(Gün Doğmadan s. 449.)

Rasim Özdenören ile Sezai Karakoç Üzerine

Mustafa Özel

Prof. Dr., FSMVÜ
İslami İlimler Fak.

S: Maraş'ta yapılan bir sempozyumda merhum Sezai Karakoç ismiyle ilk defa 1956 yılında, İstanbul dergisinde yayınlanan "Ölüm Tellalları" yazısıyla karşılaştığınızı söylüyorsunuz. Siz on altı yaşında bir gençsiniz o zaman. Nasıl bir fotoğrafı o ilk izlenim?

C: O yazı, Cahit Sıtkı'nın ölümü üzerineydi. Cahit Sıtkı, 1956 yılının Ekim ayında, yanılmıyorsa, Viyana'da vefat etti. Herkesin Cahit Sıtkı'nın arkasından acınarak kaleme aldığı duygusal yazıların yanında bu yazı, diğer yazılardan farklı olarak biraz daha objektif ve sert bir yazıydı. Yazı, "Cahit Sıtkı bugün ölmedi, Nazım Hikmet'e 'Nazım ağabey hapislerde çürüyor' dediği gün öldü." mealinde bir cümle içeriyordu. Farklı bir yazıydı, dolayısıyla, ölümü metafizik bir ölüm biçiminde yorumlamış oluyordu.

Bu yazının benim düşünce ve duygu dünyamda etkileyici bir karşılığı oldu, diyemem. Ama yazının objektif etkisi vardı. Herkesin duygusal davrandığı bir yerde, "Ah Cahit Sıtkı, vah Cahit Sıtkı!" dediği bir zamanda Karakoç, yazısında "Zaten Cahit Sıtkı çoktan ölmüştü, Nazım Hikmet'e bu yazıyı yazdığı gün ölmüştü o" diye düşünüyordu.

S: Vicahi tanışmanız 1962'de merhum Nuri Pakdil'in tavsiyesi ile olmuş. Zihninizdeki Karakoç ile gördüğünüzdeki Karakoç'u karşılaştırmanızı istesek, ne söylersiniz? Birbiriyle ne kadar örtüşüyor, ne kadar ayrışıyor?

C: Zihninizdeki Karakoç, sıradan bir şairdi. O tarihlerde sadece *Körfez* kitabı çıkmıştı ve tanıştığımız zaman *Şahdamar* kitabının hazırlıkları içerisindeydi. *Körfez* kitabında da bütün şiirleriyle değil, sadece Balkon şiiriyle temayüz etmiş bir şair olarak bulunuyordu. Parlak bir şair demeyelim de işte kendine mahsus deyişleri olan bir şairdi. *Balkon* şiiriyle öne çıkmış bir şairdi. Diğer şairlerden çok da öne çıkmış bir şair değildi ama. Hatta Attila İlhan, Cemal Süreya, Turgut Uyar ve Edip Cansever ile karşılaştırdığımızda onlar kadar parlak bir görüntüsü yoktu.

Kendisi fiziksel olarak mahcup, utangaç, çekingen ve hatta insanlardan kaçan bir şahsiyet izlenimi uyandırmıştı. 1962'nin Mart ayıydı, bir cumartesi günüydü, iki üç saatlik bir sohbetinden ayrıldıktan sonra Galata köprüsünden geçerken Alaeddin'e sordum, "Biz dâhî biriyle konuştuk Alaeddin, farkında mıydın?" dedim. Alaeddin de "tabii ki" diye beni tasdik etti.

S: Yukarıda sözünü ettiğim sempozyumda, az önce bahsettiğiniz karşılaşmayı anlatırken Sezai Bey hakkında “dâhî” ifadesini kullanıyorsunuz. İlk karşılaşmada nasıl böyle bir hükme vardınız? (Hatırladığım kadarıyla Kayseri’deki bir konuşmada ise onu bilge olarak nitelendiriyorsunuz.)

C: Diyelim ki İkinci Yeni üzerine tartışmalar var. İkinci Yeni üzerine yapılan tartışmalarda genelde, “Dili zorluyor, dilin imkânlarını zorluyor, kelimenin imkânlarını zorluyor ve son haddine kadar getiriyor; İkinci Yeni Türk dilinin yeni bir harikası” kabilinden cümleler kurulu-yorken Sezai Karakoç bunu sadece dil konusuyla açıklamıyordu. Hatta dil konusuna dokunmuyordu bile. Bu konuyu Türkiye’nin 1950’li yıllardaki dâhili ve hârici siyasetiyle, yani rejim üzerinden açıklıyordu. Konuyu tarihsel ve toplumsal zemine oturtarak açıklıyordu. Diğer herkes konuyu dil ve kelimelerin imkânlarının zorlanmasıyla açıklarken Sezai Karakoç, o konuyu aşılıyor ve bunu tarihsel ve toplumsal bir zemine oturtarak açıklıyordu. Mühim olan da buydu zaten.

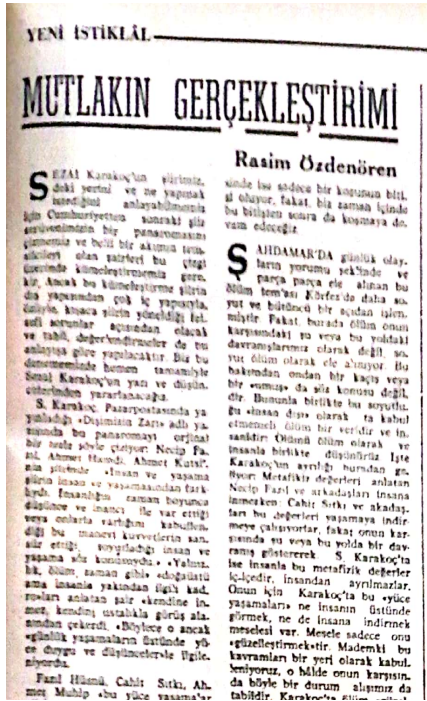
Orhan Veli’nin, şiiriyeti öldürdükten sonra İkinci Yenicilerin tekrar şiiriyeti öne çıkarma çabası, herkesin aşağı yukarı görebilir ifade ettiği bir durumdu. Ama tarihsel-toplumsal zemine oturtarak meseleyi izah etmek asıl olaydı ve Sezai Bey de bunu yapıyordu. Birinci Yeni’yi de bu şekilde, yani tarihsel ve toplumsal şartlara istinaden açıklıyordu.

S: Herkesin bir Sezai Karakoç şiiri var. Kimi Monna Rosa’yı kimi Köşe’yi kimi Balkon’u kimi Ötesini Söylemeyeceğim’i kimi Ben Kandan Elbise Giydim’i kimi de Hızırla Kırk Saat’i öne çıkarıyor. Sizce Sezai Karakoç’un hangi şiiri onu, düşüncesini, şiir anlayışını, şiirini en iyi gösterir? Sizin şiiriniz hangisidir?

C: Başlangıçta sadece Körfez kitabı ve Şahdamar kitabı çıkmıştı. O dönemde Balkon şiirini önemsiyordum. Hatta Balkon şiiri üzerine bir de yazı yazdım. Sezai Karakoç’u Balkon şiiri etrafında açıklamaya çalışan bir yazıydı. Bahsettiğim bu yazı, Yeni İstiklâl gazetesinde yayınlanmıştı. İsmimle yazılmıştı bu yazı ama ben o zamanlar daha çok Celil Kahvecioğlu müstearıyla yazıyordum. Fakültede, yazı yazar talebelere mim konuluyordu o dönemde. Körfez’deki ve Şahdamar’daki şiirlerinin tamamını Balkon şiirinin şahsında açıklamaya çalıştım. Orada “Bu şairin şiiri Balkon şiirinin uzantısı olarak gelişecektir” dedim. Sezai Ağabeyin şiirini yönlendirmesinde bu fakirin katkısı vardır yani. Bu konuda hiç tevazu göstermeme gerek yok. Ben bunu söyledikten sonra Sezai Karakoç üç yıl şiir yazmadı. 1962-1965 yılları arasında hiç şiir yazmadı. Arada bir tek şiir var ama onun tam tarihini söyleyemeyeceğim. 1965’te sanıyorum *Av Edebiyatı* diye bir şiiri yayınlandı, uzunca bir şiirdi. O şiiri bana okudu ve yüzüme bakıp “Nasıl?” diye sordu. O şiirin de sonu, ‘bir kuş vuruldu’ diye üç beş kelimelik bir mısraıyla bitiyordu sanırım. Karısından korkan bir avcıyı anlatan bir şiirdi. Ben bu şiiri beğenmemiştim. Niye beğenmemiştim? Çünkü tahkiyeli bir şiirdi. Bir avcı av peşinde koşuyor neticede karısından da korkuyor ve böyle bir avcının av hikâyesini anlatıyordu falan.

Balkon şiiri biricik kalmış bir şiir ama Sesler şiiri de görkemli bir şiir. Onların arkasından *Kış Anıtı*, *Yaz Anıtı*, Güz şiirleri de vardı ki bunların her biri Sezai Bey’in içindeki merhalelerdir. Bunu da hiç tevazu göstermeden söyleyebilirim ki o, genelde dış etkilerin kendisini ırgalamadığı yani etkilemediği kanaatindedir. Ama şahsi kanaatim şudur ki bizim bu görüşlerimiz Sezai Bey’i etkilemiştir.

Benim gördüğüm tanıdığım Sezai Karakoç, hem Doğu’nun hem Batı’nın temel klasiklerini özümsemiş birisi. Doğu’dan özümsemediği kimseler İbn Arabî, Mevlana ve bir ölçüde Bediüzzaman’dır. Bediüzzaman’ı da okumuş ve ondan da etkilenmiş.

Batı'dan özümsemiği isimlere gelince çok da bir şey söyleyemem ama olsa olsa Charles Baudelaire'i söyleyebilirim, Rimbaud'u söyleyebilirim. Roman konusunda ben ona Ivo Andriç'i söylemişim, "Okumamıştım." dedi. Drina Köprüsü'nü okudu, beğendiğini söyledi.

S: Karakoç'un beslenme kaynakları konusunda ne söyleyebilirsiniz? Bunları şiir, düşünce, dünya görüşü gibi alanlara ayırsak hangi şahısları, hangi eserleri, hangi akımları zikredebilirsiniz?

C: Benim gördüğüm tanıdığım Sezaî Karakoç, hem Doğu'nun hem Batı'nın temel klasiklerini özümsemiş birisi. Doğu'dan özümsemiği kimseler İbn Arabî, Mevlana ve bir ölçüde Bediüzzaman'dır. Bediüzzaman'ı da okumuş ve ondan da etkilenmiş. Ve bir yazısı dolayısıyla mahkeme de edilmişti. Yani "Sen Nurcu musun, ondan mı yazıyorsun?" diye mahkemelik de oldu. Ama tabii Sezaî Karakoç'un Bediüzzaman'a bakışıyla, kendisine "Nurcuyum" diyenlerin bakışı arasında muazzam bir fark var. Bugünkü Nurcular için İbn Arabî'nin belli bir kıymeti vardır veya Mevlana'nın belli bir kıymeti ya vardır ya da yoktur ama Sezaî Karakoç'un düşünsel ve duygusal dünyasında üç temel ışık gibidir bu isimler, üç temel mum gibidir. Batı'dan özümsemiği isimlere gelince çok da bir şey söyleyemem ama olsa olsa Charles Baudelaire'i söyleyebilirim, Rimbaud'u söyleyebilirim. Roman konusunda ben ona Ivo Andriç'i söylemişim, "Okumamıştım." dedi. *Drina Köprüsü*'nü okudu, beğendiğini söyledi. Boris Pasternak'ın *Doktor Jivago* romanını söylemişim, onu da okudu, beğendi. Ama Sezaî Karakoç bunları beğendi derken diğerlerini de bilmiyordu benden öğrendi demek değil. Sezaî Bey Doğu'nun ve Batı'nın klasiklerini özümsemiş biriydi. Okumuş demiyorum dikkat ederseniz, "özümsemiş" diyorum. Bu okumanın ötesinde bir şey, tamamen kendisinde içselleştirmiş ve yeniden yaratabiliyor demektir.

S: Sezaî Bey'in tanık olduğunuz okuma ve yazma tarzı, disiplini nasıldı? Bir konuyu yazarken, bir şiiri yazıya dökerken nasıl

bir halde olurdu? Mesela notları falan olur muydu elinde?

C: Şöyle bir yaşantı anlatayım. Sene 1965, Halil İbrahim Bahar'ın *Soyut* dergisi yayınlanıyor. Kendisi *Soyut* dergisine *Somut* adını taşıyan bir şiirini vermiş. Onu da bana şöyle açıkladı: "Şimdi *Soyut* dergisine bu başlıkta bir şiir verdim. Zannedecekler ki nazire yapıyorum. *Soyut* dergisinin adı daha ortada yokken ben bu şiiri yazmıştım da duruyordu. Onlara karşılık nazire olsun diye yazılmış bir şiir değil." Sonra dedi ki "Sen de şimdi oraya bir hikâye yaz."

Dedim ki "Abi ben üç yıldan beri, üç yılın başlangıcı zatıalini tanımağım, o günden bugüne kalemi hiç elime almadım." dedim. Sezaî Bey ile tanıştıktan sonra yazmayı bırakmıştım. "Niye yazmayı bıraktın?" dedi. Ben de "Abi, senin gibi bir şairin-yazarın kalem oynattığı bir dönemde yazmayı kendi adabıma uygun bulmadım." dedim. Bu çok samimi bir itiraftı. Beş on saniye böyle bir durdu, sonra dedi ki "Desene biz sana bilmeden bir kötülük etmişiz." Sonra "Sen o hikâyeyi yaz ve ver." dedi bana. Ben o zamanlar Sezaî Abi'yi kendime bir şeyh olarak biliyordum. Abartmıyorum, bana o zaman deseydi ki kendini şu camdan aşağı at, gözümü bile kırpmaz atardım kendimi. O kadar bağlıydım ona, hâlâ da bu devam ediyor. O duygusallık biraz kalksa da hâlâ onun büyüklüğünü kabul ederiz. Ben de onun bu sözü üzerine hikâyeyi yazdım. Bu, benim için bir emirdi.

S: Sezaî Karakoç'a özel bir soru sormak istiyorum. Biliyorsunuz herkesin bir okuma tarzı var, yazma tarzı var. Sezaî Bey'in okuma yazma tarzı nasıldı? Disiplini nasıldı, öncesinde zihninde bir hazırlığı olur muydu?

C: Sezaî Bey'e *Babialide Sabah* gazetesinde bir köşe yazısı tekli fi geldi. Oradaki yazıların neredey-

se tamamı, benim yanımda yazıldı. İstanbul'da Kapalıçarşı'da Şah Kahvesi diye bir yer vardı. Orada otururduk öğlen tatillerinde, o da orada yazardı. Bu yazıları bana da okurdu. Başlığını bulurdu, sonra da yazmaya başlardı. Bazen de yazardı, sonra başlık koyardı. Bir gün "Bugün ne yazalım... ne yazalım... ne yazalım?" diye sorup duruyordu. Bana sormuyor ama. Yani dışardan birisi olsa "Abi şunu yaz bunu yaz" der, ama o düşüncesini dışarı vuruyor, sesli düşünüyordu. "Tamam, dedi, buldum, yazı, "Türkiye" yazısı olacak." Kendisi buluyor, ben hiç müdahale etmiyorum. Ama sonra "Kaç Türkiye var? Bir bizim Türkiye var, bir onların Türkiye'si var, bir de Türkiye'nin kendisi var. Biz Türkiye'nin kendisini yazalım." dedi. Benim yerimde diğer arkadaşlar olsa mesela işte Ahmet olsun Cahit olsun Alâeddin olsun, onlardan biri olsa müdahale ederdi. Yok, işte bizim Türkiye'miz var mıydı da, onlarınki yok muydu da, bizimki böyleydi falan da... Onun sesli düşündüğünün farkına varmadan yönlendirmeye kalkarlardı. Hâlbuki o besbelli konuşuyor, ben de işitiyorum ama benden bir cevap beklediğinin kanaatinde değilim. Kendi kendine düşünüyor, kendi kendine cevaplıyordu.

Şiiri ise her yerde yazardı. O dönemlerde mesela Taha'nın Kitabı şiirinin tamamı benim yanımda yazıldı. Hatta bana mektuplar şeklinde yazıldı. Oradaki "Taha" isminin orijinali, Rasim'dir. Kitap çıktıktan sonra bana ithaf etmeyi ima ederek demişti ki "Sen şimdi Hastalar ve Işıklar'ı bana ithaf etmeyi düşünüyorsun ya, ben de bunu sana ithaf etmeyi düşünüyorum. Bunları birbirimize ithaf edelim ama ithaflarımızı kitaba yazmayalım."

S: Siz Sezai Karakoç'u nasıl tanımlarsınız? O bir şair midir yoksa bir mütefekkir mi? Ya da başka bir şey mi? Ne dersiniz?

C: Sezai Karakoç; hem şairdir hem mütefekkir, hem mütefekkir bir şairdir hem de bilge bir şairdir. Kendisi bir bütün olarak böyledir. Kendisi son zamanlarda şairliği küçümsediği için ben şair değilim demiştir ama o bir şairdir.

S: Sizin edebiyat, sanat, düşünce anlayışınızda kendisinin bir etkisi olmuş mudur? Ya da şöyle sorayım: Sizin kuşağınız üzerinde bir Sezai Karakoç etkisinden söz edebilir miyiz?

C: Sezai Karakoç'un benim üzerindeki etkisi şudur: Ben nasıl düşünüleceğini Sezai Karakoç'un yazılarından ve sohbetlerinden öğrendim. Nasıl düşünülmesi gerektiğini ondan öğrendim. Muhteva bana ait ama ben bu muhtevayı nasıl yoğurabilirim, nasıl dile getirebilirim, bu açıdan Sezai Bey'in yazı ve fikirlerinden yararlandım. Yazıların tarihsel ve toplumsal temeller üzerine inşa edilmesi gerektiğini onun yazılarından öğrendim. Bana, böyle yaz, şöyle yaz demedi, ben onun yazılarından ve duruşundan öğrendim. Necip Fazıl'ın çok parlak bir üslubu var ama Necip Fazıl gibi yazmaya heves etmedim. Necip Fazıl'ın aşırı uçlarda bir diyalekteği var. Karakoç'un diyalekteği ise makul ve ufuk açıcı bir diyalektik. Necip Fazıl'ınki saman alevi gibiydi. Saman alevi derken sönen bir saman alevi değil, devam eden bir saman alevi ama kendisi gibi ifadeye pek elverişli bir üslup değildi.

S: Son olarak şunu öğrenmek istiyorum: Sezai Karakoç arkasında neler bıraktı?

C: Sezai Karakoç arkasında bilge bir kişilik ve zengin bir tefekkür birikimi bıraktı.

Efendim çok teşekkür eder, sağlık ve afiyet dileriz.

Şiiri ise her yerde yazardı. O dönemlerde mesela Taha'nın Kitabı şiirinin tamamı benim yanımda yazıldı. Hatta bana mektuplar şeklinde yazıldı. Oradaki "Taha" isminin orijinali, Rasim'dir.

Sezai Bey'i Sevmek için 9 Sebep

Özcan ÜNLÜ

1. Ümit: En büyük yitiğimiz ümit. Hayal, ümidin kanatları. Ümit, hayalin sıfır noktası. Ümidini toprağa gömüp, üzerine büyük bir kaya parçası koymuş bir millet olarak yaşadık on yıllarca. Bize 'devlet' olarak sundukları nimetlerin hiçbiri ümidimizi kanatlandıracak güçte olmadı. Birçoğu dünyaya dair, küçük bir kısmı ütopya.

Üstad Sezai Karakoç, Diriliş akımının dinamosuna ümidi yerleştirdi. Ümitle harekete geçti Diriliş... Bizi hayal ile gerçek sarkacında, küçük dünya menfaatlerine hapseden ezberlere karşı çıktı ve haykırdı: "Diriliş, bir ayrılışın, İslam'dan ayrılışın sona erışı, bir kavuşmanın, ona yeniden kavuşmanın başlangıcıdır."

Yitik hazinemizin anahtarı ümit; metafiziği, teoriği, pratiği ile hakikat uygarlığının mukaddimesi: "Diriliş, bir düşüşten çıkış ve kurtuluştur. Acı deneylerden sonra, varoluşun gerçek anlam ve amacına dönüştür Diriliş..."

2. Gençlik: Ümidimizi elimizden alan irade, gençlik tarifini de kendine göre yapmıştı. Haluk'un neslini muteber gösterip Asım'ın nesline kör olmamızı istedi. Biliyordu ki Asım'ın nesli ile buluştuğumuz andan itibaren köklere daha hızlı inecek, daha erkenden titreyecek ve kendimize gelecektik. Asım'ın nesli ile buluşmamız bu yüzden engellendi. Biz bu neslin varlığından ne zaman haberdar olduk? Üstad Necip Fazıl'ın Büyük Doğu Gençliği (nesli) ile: "Büyük Doğu Gençliği aslanlardan gür sesli/ Sahabe mayasından, yüce Fatih'in nesli."

Fakat çatışma hep sürdü. Haluk-Asım-Büyük Doğu nesli arasındaki çatışma iki kutup üzerinde oturuyordu: Materyalizm ve metafizik...

Üstad Sezai Karakoç'un Diriliş nesli, bu sert çatışma alanına daha çağdaş, daha köklü, daha yerli ve daha vicdani bir bakış açısı getirdi. Sabit ayağı İslam medeniyetinin bütün kutsallarında olan ve merakıyla dünyayı anlamaya ve anlamlandırmaya çalışan bir gençlik...

Kendisini de bir "diriliş eri" olarak gören üstada göre bu yeni gelen nesil "ilk inanc ve davranışının genel çerçevesini çizecektir." Çünkü, "Düşüş günümüzden bugüne kadar kana ve tere batarak yapılan çalışmalar bunun içindir." Kozmik gerçekliğe yaslanarak ve İslam ülkesini Hazreti Adem'e kadar götürerek yarını inşa hülyasıdır: "Diriliş erlerinin sancağı, diriliş pirlерinin, erenlerinin yaşam öykülerinden süzölmüş hakikat billurlaşmasıdır. Bu yol, diriliş eri olmakla başlar, sonra Allah nasip ederse diriliş ereni olmanın kapısı açılır. Son büyük derece de diriliş piri olmak..."

3. Hürriyet: Bize hürriyeti Fransız İhtilali ile tarihlendirmeye çalıştılar. Oysa İslam, hür insanların düşünce sistemi ve disiplini. Zaman ve tarihe bu büyütle bakıldığında ne kadar zaman kaybettiğimizi görürüz. Üstad Karakoç, “Öz Ülke”yi savunan ve yaşayanlardan aldığı ilhamla nasıl hür olduğunu ve kalabildiğini bize anlatır. Aslında anlatmasına da gerek yoktur. Büyük dünya varlığı içinde kanaati kendine düstur edinmiş bu büyük insanın, hayatının bütün dakikalarında hür olmanın özgüveni bize yansır ve içimizi ısıtır. Velilerden, önder ve kahramanlardan tevarüs bir hürliktür bu. Dahası, “iç içe disiplin daireleri ve onun ortasında gerçek hürlikle hür, ruh.”

Bu daireleri yedi başlık altında bize sunar: “İlk daire, eşyayla, tabiatla, toplumla, aileyle ilişkilerin ördüğü bir ağıdır. Ancak, bu realizm ağı, metafizikten gelen, mutlak sistemden gelen pırıltılar ve ısıltılarla içten aydınlıktır (...) İkinci daire tarih, kahramanlıklar, önderler, veliler halesi. Üçüncü daire, peygamberler dairesi. Ruhumu çevreleyen dördüncü daire, üçüncü daireyle iç içe kitaplar dairesi. Beşinci daire, takdir dairesi... Kalem cızırtılarının işitildiği bölge... Yedinci daire, tasavvuf dilinde, yine şüphesiz hakikat dilinden gelerek, ceberut bölgesi. Vahidiyet, ehadiyet bölgesi. Zat alanı...”

4. Çağdaşlık: Kendilerine göre bir çağdaşlık tanımı yaptılar. O tarifi dışında kalan herkes ‘gerici/yobaz’ oldu. Modernite, çağdaşlık gibi kavramlar modern, post-modern, kuantum devirlerinin de tartışmalı konuları arasında idi. Bir toplumu ithal kavramlarla ortadan ikiye hatta üçe-beşe ayıran iradeye karşı isyan büyütme yerine teslim olduk. İncancımızı çağa uydurmaya çalışma saçmalığı ile savrulup durduk. Oysa çağı incancımıza yaklaştırmak gayretimiz olmalı idi, olmadı.

Üstad Karakoç, İslam medeniyetinin yaşadığı çağa yansır olmasını çok önemsendi: “Evet, incancıma göre, Müslüman, inanmış kişi, daima çağdaş olmalı. Ama neyle çağdaş olmalı? Başkalarıyla çağdaş olmak değil, burada kastettiğimiz çağdaşlık. Kendi kendisiyle çağdaş olmalı. İdeal İslam ile çağdaş olmaya çalışmalı sürekli olarak. Geçmişteki büyük İslam yaşantısına hayran olmakla yetinmemeli. O yaşantıyı bugün de gerçekleştirmeyi bir görev bilmeli.”

Geçmişin kahramanlıkları ve güzelliği bugüne de yansır. Fakat bu değerlerle yarını inşa etmek mümkün değildir. Bu değerleri yok saymadan geleceği kurmak mümkündür. Sadece “psikolojik Müslümanlık” veya “sosyolojik Müslümanlık” ve hatta “tarih içi Müslümanlık” yeterli değildir. Bir Müslüman, Müslümanlığını bir varoluş meselesi haline getirebilmelidir. Bunun için de “Medeniyetimiz, çağımızda bir tekniği, bir sanat ve estetik ifadesi, bir düşünce dinamiği, bir bilim ağı olmalıdır.”

Çağdaş olmanın yolu çağın yakasına yapışmaktan geçer. Hatta çağı sorguya çekmekten ve bu sorguyu gerekirse ilklere kadar götürmekten...

5. Medeniyet: Biz medeniyeti “tek diş kalmış canavar olarak” bildik. El hak, doğrudur. Çünkü, kendilerine medeni diyen toplumların çoğu için ötekinin varlığı hiçbir anlam ifade etmedi. Sürekli yalanla beslediler dünyayı. Fakat yalana ‘yalan’ diyemediler, ‘alternatif gerçeklik’ olarak sundular yalanlarını. “Post-truth” (hakikat sonrası) çağını yaşadığımız bugün bile yalana ‘yalan’ diyemeyecek bir terbiyeden geçirdiler bizi.

Oysa biz, medeniyeti binlerce yıl öncesine dayanan... İlk insandan, Ergenekon’dan, Semerkand’dan, Buhara’dan, Bağdat’tan ta Bala-gay Tekkesi’ne kadar olan büyük

Ümidimizi elimizden alan irade, gençlik tarifini de kendine göre yapmıştı. Haluk’un neslini muteber gösterip Asım’ın nesline kör olmamızı istedi. Biliyordu ki Asım’ın nesli ile buluştuğumuz andan itibaren köklere daha hızlı inecek, daha erkenden titreyecek ve kendimize gelecektik. Asım’ın nesli ile buluşmamız bu yüzden engellendi.

Medeniyet bir bilinçtir. Bize göre İslam medeniyeti hem manevi ve kültürel hem de fiziki ve maddi açıdan insanlık tarihinin en yüce medeniyetidir: “İslam medeniyetini bir takım ırk kültürlerinin ortak eserleri tablosu gibi görmek yanlıştır.

coğrafyada medeniyet şahikaları dikmiş bir neslin ahvadı olarak nasıl kendimize ilişkin sağlıklı bir ‘medeniyet tasavvuru’ geliştiremiyoruz? Mimarisi, musikisi, estetiği, kılığı-kıyafeti ile muazzam bir mirasa sahip İslam milleti nasıl olur da sadece maddi faktörler bağlamında gayr-ı medeni ilan edilebilir?

Oysa medeniyet, “İnsanoğlunun, asıl amacını gerçekleştirme çalışmalarından, ona varma arayışlarından, onu bulmuşsa kaybetmeme çabasından, onu süsleyip püslemesinden, o yöndeki duygularını ve düşüncelerini ifade etme isteğinden doğan, kaynaklanan ve beslenen niyet ve faaliyetlerinin, teori ve pratiğinin, tasarım ve eserlerinin, reel ve potansiyel güçlerinin tümü demek” değil midir?

Medeniyet bir bilinçtir. Bize göre İslam medeniyeti hem manevi ve kültürel hem de fiziki ve maddi açıdan insanlık tarihinin en yüce medeniyetidir: “İslam medeniyetini bir takım ırk kültürlerinin ortak eserleri tablosu gibi görmek yanlıştır. Irklar bu medeniyete katılmışlar, mizaçlarıyla da onun henüz potansiyel olarak duran güçlerini de harekete geçirmişlerdir. Yani onun yeni açılımlarında, bazı belli cephelerini işletme ve çalıştırmada mizaçların etkisi olmuştur. Arap’ın mizacı, bilim ve düşünce yönünü geliştirmiştir. Acem mizacı, daha çok İslam’ın sanat ve edebiyat yönünü, Türk mizacı da yönetim ve örgütleniş cephesini, sosyal yapı cephesini açmaya yaramıştır.”

6. Üslup: Diriliş, aslında bir üslup hareketidir. Üslubu sadece birbirimize hitap biçimi olarak görmekten çok ötede bir metafizik gerilimdir. Diriliş eri bir ütopya kişisi değildir. İnsandaki insanın özüdür. Dolayısıyla Diriliş neslini bu -yeni- üslup oluşturur. Kibirli değildir. Köşeleri yoktur. Çelişki barındırmaz. Ne doğuda ne de batıda böyle bir üslup

biçimi, tarzı yoktur. Estetiktir. Biriçiktir. “Kemerler, köprüler, kubbe-lerin somutlaştırdığı uyumlu yayların birliğinden doğan İslam üslubu. Ahenkli eğriler, simetriyi ve asimetriyi harç gibi kullanarak bir Doğru Yol (sırat-ı müstakim) meydana getirirler bu üslupta. Öyle ki onların varlığı, baştan beri bu doğru çizgiden kaynaklanmıştır, anlaşılır.”

Bir minarede, bir su kemerinde, bir kubbede, bir sebilde, bir bahçede, bir sokakta, o sokağın kaldırım taşlarında, bir sofrada rahatlıkla görülebilir. Görülmeme nedeni, bu büyük üslubun bir ‘üslup olmadığı’na dair bizi ikna etmeye çalışanların gayretidir. Onlar bu üslubu yanlış, eksik, eski hatta eğri gösterebilirler. Ama Üstad Karakoç’a göre, “o eğri, sonsuzda doğrunun bir parçasıdır. Çünkü İslam, ebedi olana ayarlanıştır her konuda...”

Özetle, İslam’ı “ilahi üslubun insan ruhuna geçişi” olarak kabul ederiz, böyle biliriz. O yüzden bu üslup; hayatı olduğu kadar ölümü, ölümü olduğu kadar ölüm sonrasını da kucaklar.

7. Hakikat: İnsan, hakikat yerine efsane ve mitlerden beslenmeyi daha çok önemser. Çünkü hakikat, fitrat bilgisi gerektirir. Sorumluluğu vardır. Efsane veya mitler o yüzden hakikatin yerine hemen ikame edilebilir. Bugün NFT ve Metaverse (sanal evren), hakikat ve efsanelerin yerine geçmiştir. Yapay zekâ ve dijital dünya, fitratı, hilkati ve hakikati sarsmaktadır. Akli aşan işler olmaktadır. Bu gelişmeler birtakım insanlara “şeytani ilham ve cesaret bağışlamış” görünmektedir.

Üstad Karakoç, bu gelişmeleri önceden bize haber vermiştir: “Yüz yılımızda dinden kopan insan ruhu ve zekâsı yaradılışımızda var olan fizikötesi ihtiyacını, olağanüstüye olan tutkunluğunu, efsanelerle gidermek yoluna saptı. Ütopyalar, milli

rüyalar, toplum malihülyaları, ta uzak ve karanlık geçmişe uzanarak oradan kozmik enerjiler kapmak istedi. Arka arkaya yapılan ve yapı-lacağı umudunu veren keşifler, bu cesaretin temelini teşkil etti...”

İnsanlık bugün eski zaman reflekslerine geri döndü. Onca teknolojiye, onca ilerlemeye rağmen barbarlık çağına... Yapıp ettiği her şeyi bir efsanenin küllerinden doğuşu gibi geliştirdi ve bütün dünyaya zulüm ve merhametsizlik olarak yaymaya başladı.

Umarız, efsaneyi hakikate tercih edenler bir gün hakikat bilgisini yenden kuşanırlar.

8. Anne: Şiire anne çok yakışır. Annelere her şey. Biz annemizi Sezai Bey ve Necip Fazıl Bey’in şiirlerinden sonra daha çok sevdik. Nasıl ki Cemal Süreya’nın “Sizin hiç babanız öldü mü/ Benim bir kere öldü kör oldum/ Yıkadılar aldılar göturdüler/ Babamdan ummazdım bunu kör oldum” dizeleriyle babamızı nasıl çok sevdi isek... Üstad Kısakürek, “Ak saçlı başını alıp eline/ Kara hülyalara dal anneciğim/ O titrek kalbini bahtın yeline/ Bir ince tüy gibi sal anneciğim...” dizeleri ile annemize çevirdi yüzlerimizi bir kez daha.

Fakat Üstad Sezai Karakoç’un “Anneler ve Çocuklar” şiiri, modern edebiyatımızın başucu örneklerinden biridir. Tıpkı Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın “Çocuk ve Allah” şiiri gibi. İkisi aynı güce sahiptir.

“Anne öldü mü çocuk/ Bahçenin en yalnız köşesinde/ Elinde siyah bir çubuk/ Ağzında küçük bir leke (...) Kaçar herkesten/ Durmaz bir yerde/ Anne ölünce çocuk/ Çocuk ölünce anne.”

“Annemin bana öğrettiği ilk kelime/ Allah, şahdamarından yakın bana benim içimde/ Annem bana gülü şöyle öğretti/ Gül, O’nun, O sonsuz iyilik güneşinin teriydi...”

9. Şehzadebaşı: Bu semt, İstanbul Tarihi Yarımada’da semtlerden bir semt. Vezneciler ve Zeyrek arasında. Direkler arası ile meşhur. Fakat Yahya Kemal nasıl ki “sade bir semtini sevmek bile bir ömre bedel” demişse, bu aslında böyledir. Kimi semtler kimine göre daha büyüktür, güzeldir, önemlidir...

Sezai Bey için de Şehzadebaşı kıymetli, biriciktir. Vefatından önce biz “Şehzadebaşı’nda Gün Doğmadan” şiirini sadece lirik ve estetik bir şiir olarak okuduk. Onun bu şiire yüklediği anlamı kendisine sorma imkânımız olmadı hayatta iken... Gözlerini bu dünyaya kapattığında, onu sonsuzluk yolculuğuna Şehzadebaşı’nda uğurlarken, şiirin bütün dizeleri yerli yerine oturdu. Dünyaya yerleşememiş bir adam olarak bildik Sezai Bey’i. Yayınevi, kitapları ve dostları dışında. Anlaşıldı, az anlaşıldı, hiç anlaşılmadı. Mütavazılığının artistik değil estetik bir duruş olduğuna şahit olanlar dışında içten içe kızdırdı da bir kısım insanları. Ama o kapısını ve kalbini açık tuttu herkese, bütün bu düşüncelere rağmen...

Şehzadebaşı, sadece bir semt adı değil İstanbul’da. Bu medeniyetin besleyip büyüttüğü bir evladının da sonsuzluk yatağı. Kabrine her bakışta, “ne de çok yakıştılar birbirlerine” dedirtecek kadar.

Şehzadebaşı’nı bir kez daha çok sevdik bu yüzden ve daima çok seveceğiz:

“Yerleşecek yer aramak/ Caminin avlusunda/ Soğuk bir taş oturmak/ Gün doğmadan Şehzadebaşı’nda/ Baş avuçlara almak/ Kuşların kanatlarını toplamak/ Gecenin çatı katından/ Gün doğmadan Şehzadebaşı’nda...”

Şiire anne çok yakışır. Annelere her şey. Biz annemizi Sezai Bey ve Necip Fazıl Bey’in şiirlerinden sonra daha çok sevdik.

Sezai Karakoç'un Başarı Hikayesi

Mahmut Hakkı AKIN

Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üni.
Edebiyat Fak.

16 Kasım 2021 tarihinde kaybettiğimiz Sezai Karakoç'un ardından birçok dergi özel sayı yaptı ve pek çok yazı kaleme alındı. Elbette Sezai Karakoç gibi bir ismin kendisini takip edenler üzerinde büyük etkiye sahip olduğu ve böylece yoğun bir ilgiye muhatap olduğu düşünülebilir. İslam karşıtı birkaç yayın organı dışında onunla ilgili olumsuz değerlendirmede bulunan da olmadı. Hatta kendisiyle siyasi olarak uyuşmayacak birkaç edebiyat dergisinde de kendisinden olumlu bahsedildi. Sezai Karakoç'un duruşuyla ve yaşayışıyla sağduyu sahibi insanlar tarafından hürmetle karşılandığı ve-fatından sonra net bir şekilde görüldü.

Bu ilginin ve genel makbuliyetin yansımalarından biri de 17 Kasım 2021 tarihindeki cenaze namazında kendisini gösterdi. Namazın kılındığı Şehzadebaşı Camii'ndeki kalabalıkta belirgin bir şekilde dikkat çeken şey, üniversite öğrencileriydi. Cemaatin büyük çoğunluğunu üniversitede okuyan öğrenciler oluşturuyordu. 1990'ların son yıllarında ve 2000'lerin ilk yıllarında doğan, yaşları 20 civarında olan bu gençlerin, Diriliş Dergisi'ni görmeleri ve takip etmeleri mümkün değildi. Çünkü derginin son sayısı 1992'nin şubat ayında çıkmıştı. Bu gençlerin Sezai Karakoç ile temas etmeleri için birkaç yol mümkündü. Üstadın kitapları, her şeye rağmen 2000'li yıllarda yeni baskılar yapmaya devam etti. Üniversitelerde okuyan ve İslami hassasiyetlere sahip gençlerin takip edebilecekleri birkaç önemli yazardan biri hâlâ o idi. Pek çok sivil toplum kuruluşunda, üniversite öğrenci kulübünde onun kitapları okunmaya devam ediyordu. Ayrıca 2007 yılında Yüce Diriliş Partisi'nin kurulmasının ardından cumartesi günleri parti il binasında Sezai Karakoç'un verdiği konferanslarda da gençlerin ilgisi dikkat çekiyordu. Elbette onun bir konuşmasını dinlemenin ve onunla aynı mekânı paylaşmanın sağladığı motivasyon da gençler için değerli olmalıydı. Halen 2007 ile 2019 yılları arasında yapılmış 198 konuşmanın kaydı, Yüce Diriliş Partisi'nin internet sitesinden ulaşılabilir durumdadır.

Sezai Karakoç'un cenazesinde yoğun bir şekilde dikkat çeken gençlerin önemli bir kısmı kız öğrencilerden oluşuyordu. Merhum üstadın emeklerinin bir karşılığı da Şehzadebaşı Camii'nin bahçesinde, bir köşede kalabalık bir kadın grubunda kendisini gösteriyordu. 1970'li ve 1980'li yıllardan itibaren lise ve üniversite eğitimi alan ve farklı yaş gruplarından dindar kadınlar da cenazeye katılmışlardı. Bu gruptakiler, Diriliş Dergisi'ni ve yayın-

larını takip etmiş, Sezai Karakoç'un çokça ürettiği dönemde eserleriyle muhatap olmuş insanlardı. Bu insanların Türkiye'nin değişen şartlarında İslami referanslarla kimlik üretme hikayelerinde muhakkak ki onun payı bulunmaktaydı.

Cenazeye katılan erkekler açısından hem yaş çeşitliliği hem de farklı yorumlardan yansıyan sembol çeşitliliği öne çıkan bir görüntüydü. Sarıklı, takkeli, şapkalı, sakallı, kısa saçlı, uzun saçlı, cübbeli, kot pantolonlu farklı tarzlara sahip her yaştan insan Sezai Karakoç'a son vazifelerini yerine getirmek için gelmişlerdi. O, kendi akranları dahil olmak üzere kesintisiz bir şekilde bugüne kadar İslamcı nesillere hitap edebilmişti. Ayrıca onun düşünce dünyasında İbn Arabî'nin, Mevlana'nın, Yunus Emre'nin yeri olduğu gibi Mehmet Akif'in, Malik bin Nebî'nin, Seyyid Kutub'un da yeri vardı. Farklı yorumlar, diriliş düşüncesinde çatışma unsurları olmanın ötesinde farklı kaynaklar olarak yorumlanmıştır. Diriliş düşüncesi, teferruattaki tartışmaların ötesinde bir varoluş iddiası taşıdığı içindir ki Sezai Karakoç, farklı dinî yorumlara sahip olanlar tarafından hürmetle karşılandı. Buraya kadar cenazedeki izlenimler dolayısıyla bahsedilen çeşitlilik "üstad, bunu nasıl başardı" sorusunu akla geti-

riyor. Burada basit bir romantizm üzerinden açıklanamayacak bir durum söz konusudur.

88 yaşında vefat eden Sezai Karakoç, medyatik bir insan değildi. Göz önünde olmayı sevmezdi. Kendisine en üst düzeyde kurumlar tarafından verilmiş ödüller için bile tören yapılmasını istemezdi. Onu nasıl tarif edebilirim diye sorduğumda "mahcup ve mütevazı bir hâl ve baştan sona sadelik" diye cevap verebiliyorum. Bu tarif, onun Allah'ın bir kulu ve böylece kulun eksiklikleri ve hataları olduğu hakikatinin ötesinde değildir. Kalabalıklarla işi olmayan, onların övgülerine ve alkışlarına ihtiyaç duymayan Sezai Karakoç, siyasi ve ekonomik güç sahiplerinin himmetine de ihtiyaç duymamıştır. Her şeyin ve herkesin daha da görünür hale geldiği ve hatta gösteriye dönüştüğü bir dönemde o, hakikat ve hikmetle ilgili arayışın bir temsilcisi olmayı başarmıştır. Vefatının ardından büyüyecek devam eden ilgi, aynı zamanda bir başarı hikayesidir. Başarı hikayesi denilince paraya, güce, şöhrete ve diğer maddi imkanlara sahip olma hikayelerinin akla geldiği bir vasatta Sezai Karakoç, başka bir başarı hikayesinin temsilcisidir. Bu, varoluşunu dünyeviliğin sınırlarının ötesinde tanımlayan, kendinden önceki hakikat yolcularının

Ayrıca onun düşünce dünyasında İbn Arabî'nin, Mevlana'nın, Yunus Emre'nin yeri olduğu gibi Mehmet Akif'in, Malik bin Nebî'nin, Seyyid Kutub'un da yeri vardı.

88 yaşında vefat eden Sezai Karakoç, medyatik bir insan değildi. Göz önünde olmayı sevmezdi. Kendisine en üst düzeyde kurumlar tarafından verilmiş ödüller için bile tören yapılmasını istemezdi. Onu nasıl tarif edebilirim diye sorduğumda “mahcup ve mütevazı bir hâl ve baştan sona sadelik” diye cevap verebiliyorum.

gibi bir başarı hikayesidir. Bütün hakikat yolcularının gibi insanı içinden yakalayan ve sarsan, insan varoluşunu bölmeden akla, kalbe ve vicdana bütün olarak hitap eden bir hikayedir.

Hakikati temsil eden insanları büyük insan olarak kabul etmemizi sağlayan unsurlardan biri, onların inandıkları, düşündükleri ve yaşadıkları arasındaki tutarlılıktır. Bu tutarlılık, Sezai Karakoç’un bütün hayatında takip edilebilecek ilk ve ayırt edici özelliklerdendir. İyiyi ve doğruyu sadece söylemenin ve yazmanın ötesinde kendi hayatında yaşama gayreti, onun başarı hikayesinde merkezi bir yerdedir. Samimiyetine bağlı tutarlılık çabası etkileyicidir, çünkü sahihtir. Sadece görülmez; aynı zamanda hissedilerek tecrübe edilir. Söyledikleriyle ve inandıklarıyla eylemlerinde çelişenler, samimiyetin ürettiği sahiliklikten uzaktır. Samimiyete dayanan sahiliklik nasıl hissedilirse, samimiyetten uzak çelişkilerin ürettiği sahtelik de öyle hissedilir. Sezai Karakoç’un samimi bir inanç ve dava adamı olduğuna onunla aynı dünya görüşüne sahip olmayanlar da şahitlik edebilir.

Sezai Karakoç’un düşüncesine ve davasına diriliş ismini seçmesi, pek çok çağrışıma sahiptir. Öncelikle diriliş bir metafordur. Aynı zamanda Müslümanlar için bir inanç esası-

dır. Dünya hayatının devri daiminde takip edilebilen bir olaydır. Diriliş, ölüme bağlıdır ve anlamını ona borçludur. Her diriliş, metafizik bir gerilimle ruhta başlar. Çünkü dirilişin tabiatüstü bir kaynakla gerçekleşmesi mümkündür. Bu düşünce sistematığı, Sezai Karakoç’un inanç, düşünce ve eylem tutarlılığının bir terkididir. Temelinde güçlü bir inanç vardır. İnanca bağlı düşünce varoluşu anlamlandırır. Bu inanç ve düşünceye bağlı pratik, bütünü tamamlar ve sürdürür. Sezai Karakoç, belli tezlere antitezler geliştirmenin ötesinde İslam temelli inanç, düşünce ve eylem bütünlüğüne odaklanmıştır.

Her diriliş, daha önceki varlık ile yokluk arasındaki ara halden bir çıkış ve bir yeniden doğuş; kendine dönmek ve kendini bulmak demektir. Sezai Karakoç’un dirilişi bir medeniyet öğretisi olarak düşünmesi ve peygamberleri diriliş medeniyetinin tarihteki örnekleri olarak kabul etmesi manidardır. Peygamberler, inandıklarını yaşayan ve toplumlarına iyilik konusunda örnek olan seçilmiş insanlardır. İyilik konusundaki örneklikleri hem iyiliği tanımlamayı hem de iyiliği yaşamayı ve yaygınlaştırmayı kapsar. Peygamberler sahil insanlardır ve sahte insanların ürettikleri sahte gerçekliğe karşı mücadele etmişlerdir. Bu mücadele, zaman

ve mekân sınırlılığında kıyame- te kadar devam edecektir. Nasıl ki tarih boyunca peygamberler ve diğer hakikat yolcuları insanın kendisine dönmesi ve kendisinin farkına varması için mücadele ettilerse Sezai Karakoç'un yazdıklarında da aynı kaygının var olduğu görülebilir.

Diriliş, kendini gerçekleştirmek anlamına da gelmektedir. Sezai Karakoç, kendini gerçekleştirme meselesinin bireysel, toplumsal ve beynelmilel yönleri olduğunu düşünmüştür. Kendini bilmek, kendine dönmek ve kendini gerçekleştirmek, daha önce değinilen sahih olmakla doğrudan ilgilidir. Kendini gerçekleştirmek, aynı zamanda bir süreçtir. Sezai Karakoç'u farklı kılan yanlardan biri de burada ortaya çıkar. Onun kendini gerçekleştirmek çabası ve çağrısı birliktedir ve hayatına yayılmıştır. Kitlesel bir parti olmayan Yüce Diriliş Partisi'nde ilerleyen yaşına rağmen yaptığı konuşmaları ve yayınladığı tebliğleri, kendini gerçekleştirme çabası dahilinde kabul etmek gerekir. Onun kurduğu parti, kendisine dünyevi bir güç ya da menfaat sağlayacak bir kuruluş olmadığı gibi mücadelesini aktarmanın bir aracı olmanın ötesine geçmemiştir. Partide konuşma yaptığı toplantılarda, güncel siyasetin gelip geçici meselelerinin ve dedikodularının ötesinde bir medeniyet perspektifi sunma iddiasında olmuştur.

Yazının başında cenaze merasimi dolayısıyla sorduğumuz Sezai Karakoç'un başarı hikayesiyle ilgili soru, dirilişin kendine dönmek ve kendini gerçekleştirmekle ilgili birbirine bağlı yönlerinde cevap bulabilir. O, kendisini diriliş hareketinin lideri olarak görmemiş; bir diriliş işçisi ve eri olarak tanımlamıştır. Savunduğu ilkeleri bizatihi kendi hayatında yaşamaya gayret etmesi bu sözünde durduğunu gösterir. Bunun için de ömrü boyunca çalışmıştır.

Üretilen suni ve sahte gerçekliğin ötesindeki hakikate dikkat çekmeye çalışmıştır. Yakın arkadaşı Erol Güngör'ün *İslam'ın Bugünkü Meseleleri* kitabında Müslüman milletlerin "uyku ile uyanıklık arasında bir hâl"de olduğu tespitine benzer şekilde o da bu halden çıkmak gerektiğiyle ilgili çağrısında ısrar etmiştir. Bu başarı hikayesi, gelip geçici menfaatler üzerine hesap yapanları etkileyecek bir hikâye değildir. Her devirde farklı başarı hikayelerinin farklı alıcıları olmuştur. Sezai Karakoç'un hikayesi de şahitlerine ulaşmıştır.

Her yazar ve şair gibi Sezai Karakoç da kendi döneminin bir insanıdır. Onu değerlendirirken onun kendi dönemine özgü yönleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Bir yandan da diriliş tezi etrafındaki arayışı, kendi dönemselliğinin sınırlarını aşmaya çalışır. Hakikatle ilişki kurmak, hem zaman ve mekâna bağlı şartlarla sınırlı olmak hem de bu sınırların ötesine ulaşmaya çalışmak gibi bir ikilemi içinde barındırır. Sezai Karakoç'un çağrısı, döneminin sınırlılıklarına bağlı izleri taşısa bile klasik olmayı başarmıştır. Eserleri, çok sevdiği, takip ettiği ve başkalarına da tanıttığı Yunus Emre, Mevlâna ve Mehmet Akif'in eserleri gibi kendinden sonra gelenlere ulaşacaktır. Klasikler, sade ve mütevazı olmaları dolayısıyla insanı ruhundan yakalar. Bu dünya hayatındaki görevini başarıyla ifa eden ve emanetini teslim eden Sezai Karakoç, sadece eserleriyle değil, yaşayışıyla ve duruşuyla da muhatabının ruhuna ulaşabilmiştir. Üstelik bu muhataplar sadece dünün ve bugünün insanlarından ibaret değildir. Gelecekte de hakikatle ilgili kaygı duyacak olan her insan onun eserlerinin bir muhatabı olabilir. Bu yazı vesilesiyle kendisine Allah'tan rahmet dileriz.

Sezai Karakoç'un çağrısı, döneminin sınırlılıklarına bağlı izleri taşısa bile klasik olmayı başarmıştır. Eserleri, çok sevdiği, takip ettiği ve başkalarına da tanıttığı Yunus Emre, Mevlâna ve Mehmet Akif'in eserleri gibi kendinden sonra gelenlere ulaşacaktır. Klasikler, sade ve mütevazı olmaları dolayısıyla insanı ruhundan yakalar.

Sezai Karakoç'u Tanımak

Mehmet KAHRAMAN

Dr.

Sezai Karakoç ismiyle ilk karşılaşmam, lisede öğrenciyken bir hocam sayesinde olmuştu. Derse altı geniş, kahverengi, büyük bir çanta ile gelirdi. Ders başında genellikle ne yapalım gibi bir soruya muhatap olurduk. Dersi hafif işler, geri kalan zamanda bazen sorularımızı cevaplar bazen de bir kitaptan seçtiği bir yazıyı okuturdu. Birçok defa o geniş karınlı çantadan Sezai Karakoç'un *Yazılar* isimli siyah ciltli bir kitabını çıkardığını, ön sırada oturduğum için önüme kitaptan seçtiği yazıyı açtığını ve okumam için önüme koyduğunu hatırlıyorum. Metinler genellikle birkaç sayfalıktı ve anlaşılması da kolaydı.

Hocamızın ilçemizdeki evinin altında kendine ait bir kitapçı dükkânı vardı. Galiba kardeşi işletiyordu. Oraya uğradığımda *Yazılar* kitabını edindim ve zaman zaman zevkle okumaya devam ettim. Daha sonraları aynı kitabevinde Sezai Karakoç'un şiir kitaplarına da rastladım. Bunlar, *Taha'nın Kitabı* ve *Hızır'la Kırk Saat*'ti. Almak istediğimi söylediğimde, hocam, benim için ağır olabileceğini söylemişti. Ama yine de aldım. Biraz karıştırdım ama hocamın söylediklerinden sonra anlamaya da çalışmadım.

Üniversite birinci sınıfta kompozisyon diye bir dersimiz vardı. O derste öğrenci arkadaşlar istedikleri kitapları tanıtıyorlardı. Dersler genellikle böyle işleniyordu ve hoca kitap seçimine fazla da müdahil olmuyordu. Bir arkadaşım, benim de *Taha'nın Kitabı*'nı tanıtabileceğimi söylemişti. Bunu yapıp yapmamakta epey tereddüt etmiştim. Lisedeyken hocanın söylediği sözler aklımdaydı. Edindiğim şiir kitaplarına da dediğim gibi bölük pörçük bakmıştım. Bütününü gözden geçirmeyi göze alamamıştım. Teklifi getiren arkadaşım başka bir bölümde iki yıl okuduktan sonra bizim bölüme gelmişti. Galiba şiir konusunda da bazı çalışmaları vardı. Gerçi ben de şiir yazıyordum; ama benimkiler ölçülü ve kafiyeli, eski tarz çalışmalardı. Bana, *Taha'nın Kitabı*'nı anlamak ve çözümlemek için yardımcı olacağını, daha da önemlisi bu konuda bana yardımcı olacak daha başkalarını da tanıdığını, beni onlarla da tanıştıracığını vadetmişti.

Bu durumda, önümde görevi kabul etmekten başka bir seçenek kalmamıştı. Biraz da öğrenci gruplarının kendi yazarlarını gündeme getirmek gibi bir durum söz konusuydu. Birlikte hareket ettiğimiz arkadaşlar, Sezai Karakoç'un kendi dünya görüşlerini yansıtmakta olduğunu kabul ediyorlardı. Bu bakımdan derste onun bir kitabının tanıtılması önem kazanıyordu. Bunu da benim yerine getirmem isteniyordu.

Taha'nın Kitabı'nı böyle bir görev bilinciyle ve dikkatle baştan sona kadar okumaya karar verdim. Sanıyorum ilk okuyuşta bazı noktaları anlar gibi oldum. Sonra tekrar baştan okumaya başlayınca anladığımı düşündüğüm mısra veya bölümlerin altlarını çizmeye başladım. Bu minval üzere okumalarımı çoğalttım. Her okuyuşta anladığım başka yerlerin altlarını da çizdim. En az on defa filan okumuştum ve her okuyuşta anladığım yeni yeni bölümler olmuştu. Anladığımı düşündüğüm bölümler epey yekûn tutunca kitabın şiir diliyle anlatmaya çalıştığı bir trajedi netleşmeye başladı. Eserde sanki bir destan havası vardı. Bazı tiratlar, yüksek perdeden söyleyişler vardı. Taha denen bir kişinin başından geçenler anlatılıyordu. Metnin tamamını okuyunca anladım ki bu destan, öğrendiğim ve birazını benim de yaşadığım tarihi bir süreçle büyük benzerlikler taşıyordu. Daha açık bir ifade ile geçen yüzyılı, biraz da öncesiyle birlikte, bizi anlatıyordu.

Taha, sanki bizim insanımızdı. Onun yaşadığı değişimler, değişime sebep olanlar, Taha'nın irdeleye yakaladığı bazı gerçeklikler, tarihi gerçekliklerimizle çok önemli benzerlikler gösterince, hem *Taha'nın Kitabı* hem de toplumumuzun yaşadıkları kafamda netleşmeye başladı. Taha'nın arayışları, çevresinde kol gezenlerin şiir diliyle anlatımından kimler olabile-

ceği bir bir ortaya çıkıyordu.

Taha'nın Kitabı, uzun soluklu bir metindi. Bir dizi şiirden oluşuyordu. Şiirlerin her biri üzerinde titizlikle durmak gerekiyordu. Ama bunu sağlamanın yolu, metnin bütünüyle okunması sonrasında bilirlenmiş bazı noktaların birleştirilmesinden geçiyordu. Bir taraftan toplumumuzun son yüzyılda yaşadığı travmalar, bir taraftan da Taha'nın yaşadığı travmalar yan yana düşünülünce *Taha'nın Kitabı* daha bir anlamlı hale geliyordu.

Sonunda kitabın tanıtımını da yaptım.

Bu arada metin beni oldukça etkilemişti. Kitaptaki şiirsel anlatımın duygularımın tercümanı olması, beni kendi anaforuna çekmişti; ortasında dönüp duruyordum. Bir arkadaşın ifadesiyle, tanıtımda Sezai Karakoç'un metni nerede bitiyor, ben nerede devreye giriyorum, pek fark edilmemişti. Yani Sezai Karakoç'un şiirsel ifadelerinin etkisiyle benim anlatımlarım da şiirsel bir nitelik kazanmış oluyordu.

Bu, bir anlamda Sezai Karakoç'un düşünce dünyasına adım atmam demektir. Sonunda yeni kazandığım düşünce dünyam çok net olmamakla birlikte yaşadığım duygusal hava bana heyecan veriyordu. Bu yüzden duygularımın düşüncelerimi de besleyeceğini düşünerek bazı bölümleri dönüp dönüp okuyordum. Kitap bunları doğrudan anlatmıyor ama duyguları ayaklandırarak düşünmeye kapı aralıyordu.

Sezai Karakoç tarihi nasıl yorumluyor, bizim toplum son asırda neler yaşamış, bu trajediyi nasıl atlatabiliriz gibi bir takım soru ve cevapları bu eser aracılığıyla yakalamaya başladım. İşin bütün püf noktası, metnin içinde giderek gelişen bir düşüncenin bir ucundan yakalanabilmesi ve sonrasında bütün olayların çorap söküğü gibi bir bir anlaşılır hâle geliyor olmasıydı...

Kendi çapımda *Taha'nın Kitabı*

Taha'nın Kitabı'nı böyle bir görev bilinciyle ve dikkatle baştan sona kadar okumaya karar verdim. Sanıyorum ilk okuyuşta bazı noktaları anlar gibi oldum. Sonra tekrar baştan okumaya başlayınca anladığımı düşündüğüm mısra veya bölümlerin altlarını çizmeye başladım.

Taha, sanki bizim insanımızdı. Onun yaşadığı değişimler, değişime sebep olanlar, Taha'nın irdeleye irdeleye yakaladığı bazı gerçeklikler, tarihi gerçekliklerimizle çok önemli benzerlikler gösterince, hem Taha'nın Kitabı hem de toplumumuzun yaşadıkları kafamda netleşmeye başladı. Taha'nın arayışları, çevresinde kol gezenlerin şiir diliyle anlatımından kimler olabileceği bir bir ortaya çıkıyordu.

anlaşılır hâle gelince, *Hızır'la Kırk Saat* de daha geniş bir tarih yorumu olarak anlaşılıyordu. Bu kitaplara benzer bir de Gül Muştusu vardı. Daha sonraları Mona Roza şiirinin bir nüshasını edindim. Bunlar hep uzun soluklu şiirlerdi. Şiir kitapları arasına *Sesler*, *Şiirler 1*, *Şiirler 2* ve *Şiirler 3* de dâhil olmuştum.

Bu arada Sezai Karakoç'un daha başka kitaplarını da edinmeye ve okumaya başladım.

Yani giderek Sezai Karakoç'u tanımaya başlamıştım.

Genelde 'nasıl tanıştınız' gibi bir soruya 'onunla nerede ve nasıl karşılaştınız' şeklinde anlaşıldığı için buna uygun bir cevap verilir. Benim Sezai Karakoç'un kendisiyle karşılaşmam ancak birkaç yıl sonra olabildi. Bunu kendime hiç de dert edinmedim. O sıralar onu bir yerde görsem tanımam; hâlbuki onun şiir ve düşünce kitapları, düşünceleri, heyecanları, hayalleri benim için çok tanıdıktı.

Sözü, 'birileriyle nasıl tanışmış oluruz' sorusuna getirmek istiyorum. İfadeyi belki şöyle ortaya koymalıydım: Birilerini tanımak nasıl gerçekleşir?

Bu birileri hele Sezai Karakoç gibi kendi düşünce dünyasını kurmuş ve onu bize kitap kitap anlatmış bir kişi olunca, onu tanımanın, asıl onun düşüncelerinin bizde bir yankısının olmasıyla mümkün olacağını ifade etmek durumundayım. Aksi hâlde tanışılmış ve herkes kendi yoluna gitmiş olur.

Bu 'tanıma' kavramını biraz daha açmak gerekiyor. Birini tanımak, bunu bir yazar için ifade edelim, onun düşünceleri ile hemhâl olmak ve onlarla beslenmek olarak anlaşılmalı. Hatta mümkünse o düşünceleri bir adım öteye taşımali insan, onun tutuşturduğu bir heyecanla yeni yeni yollara düşmeli. Ama şu da çok önemli, özellikle onun düşüncelerini tekrar ederek değil, onların etkisiyle kendi düşüncelerini

üreterek yürümeli.

Sezai Karakoç'u vicahen tanıdığım da hiç heyecan duymadım. Çevremde onu gördüğümüzde hayal kırıklığı yaşayabilirsiniz, diyenler olmuştum. Kendisiyle görüştük ve görüşme boyunca onu dinledim; orada, sanki onun bir kitabını okur gibi bir duyguya kapıldım. Yavaş bir tonda ve tane tane anlattı. Konu ne idi tam hatırlamıyorum ama kültürel bir konu olduğu aklımda kalmış. Konuyu bir ucundan yakalamış ve giderek konunun derinliklerine girmişti.

Ben onu tanıma heyecanını, asıl, eserlerini okurken yüksek seviyede duymuştum. Birçok şiirini hep aynı heyecanla okumuştum. "Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine" şiiri yayımlandığında ekin biçme mevsimiydi ve ben de köydeydim. *Diriliş* dergisinin o ayki sayısı akşam elime ulaşmıştı. Sabah dergiyi yanıma aldım. Uzak bir tarlada çalışacaktık. Yaya gidiyorduk. Yolda dergiyi karıştırırken şiiri gördüm. Hem yürüdüm hem şiiri okudum. Yaşadığım heyecanı tarif edemem. Hem hüznümlendim hem duygularım ve düşüncelerim beslendiği için sevindim. Bir hakikati yakalamak hiç de kolay değildir. Ben şiirde onu yakaladım. Yeşil sarıklı ulu hocaların bana öğretmediklerinin bazılarını bir şiirle öğrendiğim için mutluydum. Bu hüznle dost olmuş bir mutluluk beni hiç terk etmedi. Hüznümüzü yüreğimize gömmüş, umutla yolumuza devam etmiştik. Bu kutlu yürüyüş bize mutluluk veriyordu.

"Sakın kader deme, kaderin üstünde bir kader vardır / Yenilgi yenilgi büyüyen bir zafer vardır / Senden umut kesmem kalbinde merhamet adlı bir çınar vardır"

Evet, bir düşünce dünyamız oluşmuşsa, o heyecanlarla sağlamlaşmıştı. Şunu özellikle vurgulamam gerekiyor: Bunlar aslında sonuçta kendi düşüncelerimizdi. Onlar

Sezai Karakoç ile beslenmiş ve olgunlaşmıştı. Bu çark hep dönecekti. Beslenen ve olgunlaşan düşünce ve eylemlerimiz başkalarına da ulaşacak, onlar da zamanla benim yaşadıklarımı yaşayacaklardı.

Bunu birkaç örnekle anlatabilirim:

Hayat yolunda kendi adımlarımızla kendi yürüyüşümüzü yaparken, Sezai Karakoç'un metinleri bize hız veriyordu. Sözgelimi, "Türküler içinde en sen, en senin olanı söyle" mısraını bir düşünme anahtarı olarak yorumlayıp, dünyayı, çevreyi, insanı kendimize göre anlamlandırmak, kendi bilim dünyamızı kurmak, kendimize özgü bir çalışma hayatı oluşturmak; yani ne yapıyorsak kendimize yakışanı yapmak. İşte şiir bunu ihsas ettiriyordu. Ama bu, sadece ihsas ettirme noktasında da kalmıyor, bizi öyle olmaya ve öyle yapmaya zorluyordu. Hatta bunu bize emrediyordu.

Öğretmendim. "Bilirim her çorak toprağın bile var bir kehaneti / Bir kerameti" mısraları meslek hayatımda bana hep yol gösterdi. Bu yüzden hiçbir talebeyi başarısızlıkla itham etmedim. Onu eğitmeye başlamadan önce keşfetmek en önemli görevimizdi. Onun yeteneğini bulup çıkarmak, ona göre davranmak gerekiyordu. Sonuçta onun hangi bilgi ve beceri tohumuyla yeseşip şenleneceğine karar vermek ve onu o yöne kılavuzlamak gerekiyordu. Öğretmen olarak bunu yaptım ve başardım.

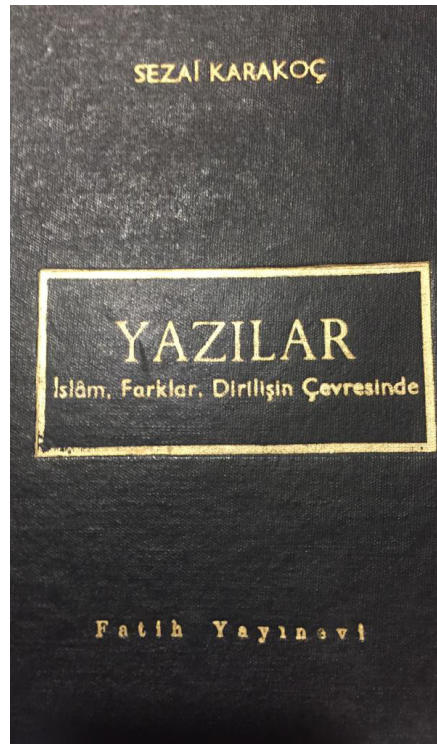
En yol vermez dağları dostlarımla aştım. Her şeyi alıp götürən sellerden dostlarımla geçtim. Hayatta o kadar engelle karşılaştım ki kimi dağ gibi, kimi sel gibiydi. Ama bakın hâlâ ayaktayım. Çünkü "dostlarımız geldi, öldü büyücüler" diyen birini tanımıştım. Bunu o yazmış, ben de okumuştum. Ama sadece okumamış, bu bana bir şeyler söylüyor, deyip onu hakikatiyle kavramaya

ahdetmiştim. Hayatta büyük küçük demedim, hep dostlar edindim; büyücülere kurban gitmemek için buna mecburdum. Sıkıntılarım elbette oldu ama hep ayakta kaldım. Her yerde, her kesimden dostlar edindim. Gün geldi, "dost" isimli bir şiir bile yazdım: "Dostum / Kar ve yağmurda postum" Gördüğünüz gibi kısacık bir şiir, ama meramımı tastamam anlatıyor. Bana göre daha başka söze de ihtiyaç yok.

"Her insan bir haberdır." Evet, nereye gitmişsek orada varlığımız kendini belli etmeli. Oradakilere bir haber getirmeli, o haberle onlar da canlanmalı, hareketlenmeli. Oradaki varlığımız belli olmalı, kendini hissettirmeli. Gittiğimiz yerdekilere katılmak değil, daha ötesi onların katılacağı yeni oluşumlara girişmeli. Oradakilere bir soluk, bir direnç, bir yenilik olmalı insan.

Sezai Karakoç'u tanıdım ve ondan aldığım hızla böyle böyle kendi yolumda yürüdüm.

Bir insanı tanımanın gereği de bu olmalı, diye düşünüyorum. En önemlisi de bize kendimizi buldurmalı.

Kendi çapımda Taha'nın Kitabı anlaşılır hâle gelince, Hızır'la Kırk Saat de daha geniş bir tarih yorumu olarak anlaşılıyordu. Bu kitaplara benzer bir de Gül Muştusu vardı. Daha sonraları Mona Roza şiirinin bir nüshasını edindim. Bunlar hep uzun soluklu şiirlerdi. Şiir kitapları arasına Sesler, Şiirler 1, Şiirler 2 ve Şiirler 3 de dâhil olmuştu.

Sezai Karakoç'un Düşünce Dünyası

Kazım SAĞLAM

Sezai Karakoç için “O, ulu hocaların öğretemediklerini öğreten öğreti ustası, bir haberci, bir muştucudur.” der Arif Ay.

1930’lu yılların Anadolu insanının tüm temiz yürekliliğini, insanî özelliklerini ve o tarihlerde yaşanan felaketlerin izini de taşır. Yoksulluk, harbin bıraktığı yıkım ve akabinde kurulan yeni cumhuriyetin getirdiği sarsıntı da kendisini etkilemiştir.

Düşünürümüz, tek parti döneminden çok partiye geçişi, 27 Mayıs ihtilalini, 12 Mart muhtırasını, 12 Eylül’ü, 28 Şubat’ı fiilen yaşamış ve bunların etkisini ruhunda hissetmiştir. Tarihten ve coğrafyadan kopuk bir Sezai Karakoç tasavvuru eksik kalır. Zemin ve zaman Karakoç’ta önemli bir yer tutar.

Karakoç çok yönlü bir düşünürdür. Düşüncelerini iyi anlamak için üzerinde çok durduğu iki önemli kavramına kısaca değinelim: Medeniyet ve diriliş.

Medeniyet Anlayışı

İslam Medeniyetinin inşası Karakoç’un ana meselesidir. O, bu yeni medeniyetin temel taşları için kafa yorar. Karakoç’a göre iki tür medeniyet vardır: Ak (İslam) Medeniyeti ve Kara (Vahiy dışı) Medeniyet.

Bu konuda şunları söyler:

“İnsanlığın var olduğu andan bu yana iki medeniyet çarpışmaktadır. İyinin medeniyeti ile kötünün medeniyeti. Doğru ile yanlışın, güzel ile çirkinin medeniyetleri. Tûba medeniyeti ile zakkûm medeniyeti. Bal ile zehir, bunların ayrılmasından, çarpışmasından doğan iki medeniyet.”

“Öbürüne de medeniyet diyorum. Çünkü o da örgütlenmiş, güçle donanmış, hatta kendisini haklı görmenin felsefesini düzenlemesini bilmiştir. Ak inanca karşı ‘felsefe’ adı altında kara felsefeyi, ruha karşı maddeyi, ulviye karşı süfliyi, huzura karşı sıkıntıyı, ahenge karşı kaosu çıkarmıştır kötünün medeniyeti.”

“Peygamberler medeniyetinin süreği olan medeniyetimiz, İslâm Medeniyeti, Ortadoğu kültürü, günümüzde yine böyle bir kader saatinin önünde gelmiş durmuştur.

Uzun süreli bir kış uykusuna, ölüm uykusuna mı dalacak, yoksa ayağa kalkarak, diriliş baharının yağmurlarına doğru mu yükselecek, işte bunun kararını verme günü gelmiş çatmıştır.”

İşte böyle bir günde/zamanda, medeniyet inşasına çalışmıştır.

Karakoç’a göre Hz. Âdem ile başlayan İslam nasıl gelişerek ve insanlığı eğiterek sonunda Hz. Peygamber’in gönderilmesiyle son din İslam olarak şekil almışsa, hakikat medeniyeti de öyle. O da gelişerek İslam medeniyeti diye insanlığa sunulmuştur. (Bkz. Yitik Cennet)

“İslam has ismiyle de cins ismiyle de kitap medeniyetidir. Kitabın yolunda yürüyen insanın ve tarihin medeniyeti.” (Sütun, s.185)

Sezai Ağabey’e göre medeniyetimizi ikiye ayırmak gerekir. Birincisi; ideal medeniyet, ikincisi vakii medeniyet.

İdeal Medeniyet

İdeal Medeniyet, Asr-ı saadette inen Kur’an’ın uygulandığı dönemdir. Bu dönemdeki medeniyette İslam, bilfiil uygulanmış ve örneklik teşkil edecek bir hal arz etmiştir. Bundan sonra gelecek her oluşum kendini buna göre ayarlayacaktır. Doğruluk ve yanlışlık buna göre tayin edilecektir. Bu donuk ve câmid bir medeniyet de değildir. Hayy ve Diri tarafından belirlenen bu numune medeniyet; diri ve dirilicidir.

Vakii Medeniyet

Vakii medeniyet; ideal medeniyetten neşet eden ve fakat gittikçe uzaklaşan bir anlayıştır. Zaman ve zeminin izlerini fazlasıyla taşıyan bir medeniyettir.

“İslam kaç medeniyet hamlesi yapmıştır, bir düşünelim ve geleceği tarihin bu açısından görelim. Medine Medeniyeti temeldir ve başlangıçtır. Sonra Şam ve Bağdat sitelerinin medeniyet hamleleri gelir. Endülüs Medeniyeti, İslam Medeniyeti içinde başlı başına bir şubedir. Selçuk Medeniyeti, Osmanlı Medeniyeti, Maveraünnehir Medeniyeti birer varyasyondur. Bir de İslam’ın ruhu vardır ki bu medeniyetleri ören, doğuran odur... İslam ruhu gittikçe canlanarak dirilecektir.” (Sütun, s.282)

Karakoç, İslam ruhuna bir bakıma diriliş diyecektir. Mimariden şiire, fıkıhtan tasavvufa, cebirden sosyal yapılanmaya tüm hayatı ihata eden bir hayat görüşüdür, Sezai Karakoç’ta medeniyet. O, medeniyetin kendi iç farklılıklarını bir zenginlik olarak görür. Bu görüşü ümmet birliğinin temel taşlarını döşer. Bu meyanda şöyle der:

“Benim görüşüme göre, Müslümanlar tek millet, tek ümmet, tek ce-

maattir.” (Hatıralar, Diriliş 111-112, 31 Ağustos 1990)

Osmanlının İslam’a yaptığını dile getirmek her ümmetçi insanın vazifesi olmalıdır. Karakoç bunu üstlenmiş gibidir. Osmanlıyı savunmak, yanlışlarını kabul etmek demek değildir, bir hakikati teslim etmektir. Sezai Ağabey’e bu hususta yöneltilecek tenkitlerden biri; onun Osmanlıyı çok fazla savunmasıdır veya Osmanlıyı büyütmesidir. Burada da bir yanlış anlamada ısrar vardır. Osmanlı Asr-ı saadet değildir. Ama İslam’a ve Müslümanlara yaptıkları da inkâr edilemez. Batı Medeniyeti karşısında en son duran, İslam Medeniyetinin savunucusu Osmanlıdır. Batı ile hesaplaşmayı göze alan herkes Osmanlıya atıfta bulunmak zorundadır. Karakoç, Medeniyet perspektifiyle olayları değerlendirdiği için, İslam’ı dış dünyaya karşı savunduğu, Batı Yakasına karşı ülkesini (İslam dünyasını) savunduğu için Osmanlıyı önemsemiştir.

Devlet- Medeniyet İlişkisi

Ona göre İslam devleti de İslam Medeniyetinin bir parçasıdır. Aslo- lan devlet değil medeniyettir. Erke susamış, horlanmış bir zihin taşıyanlar, Sezai Karakoç’un bu ileri görüşünü anlamakta sıkıntı çekiyorlar. Dünyada etkili olmak sadece maddi güçle alakalı değildir. Maddi güç bugün vardır, yarın olmayabilir. Ama kültürle, eserle, insanî değerlerle, ayakta kalan medeniyetler, hakkaniyetle insanlığın önüne çıkarlar, daima var olacaklar ve onların varlıkları sahicidir. Var oluşu sadece kaba güce ve devlet erkine bağlayanlar veya var olmak için mutlaka zalim de olsa devlet diyenler, dolaylı bir şekilde devleti kutsayanlardır. Devleti kutsamakla devletin var olmasını gerekli görmek çok farklıdır. Sezai Karakoç, İslam devletini gerekli görüyor ve fakat her şeyi devletten ibaret kabul etmiyor.

Devleti çok önemseyen Seyyid Kutub da Sezai Karakoç’tan farklı düşünmüyor. Kutub’un altını çizdiği yerden Karakoç devam ediyor. Dev-

letin ayakta kalabilmesi yine medeniyetin varlığına bağlıdır. Osmanlının çöküş nedeni de belki budur. Yani medeniyetini yenilememesidir.

“Medeniyetimizin çağımızda bir tekniği, bir sanat ve estetik ifadesi, bir düşünce dinamiği, bir bilim ağı olmalı ki Batı uygarlığı ile savaşabilelim ve benliğimizi koruyabilelim.” (Diriliş Neslinin Amentüsü, s.30) “Çağımızdaki Hakikat Medeniyeti ağır sanayi ile korunabilecektir.” (Diriliş Neslinin Amentüsü, s.50)

O kötümser değildir, her zaman İslam medeniyetinin yeniden neşvünema bulacağına inanır. “Aslında bizim medeniyetimiz büyük bir yara almış, önemli bir buhran dönemine girmiştir. Fakat batmamıştır. İslam dünyasındaki bütün toplumları ayakta tutan hâlâ İslam Medeniyeti ve İslamî hayattır. Ondandır koptuğunu sananlar bile henüz onun nimetlerinden faydalanmaktalar.” (Sur, s.29) Karakoç, İslam’ı ve İslam Medeniyetini insanlık için tek kurtuluş yolu olarak görür.

Sezai Karakoç’un Diriliş Tezi

Her düşünürün ve dava adamının bir ideal nesli vardır. Peşinde olduğu davanın kimler tarafından yürütüleceği endişesini taşır mütefekkir, bunun için nesil oluşturur. Kimi bunu fiiliyata döker, dökebilir. Kimi sadece değinir, işaret eder ve tarihe bırakır.

Örnekleri tarihimizde de vardır. Mehmet Akif’in Asım’ı, Tevfik Fikret’in Haluk’u, İkbâl’in Câvid’i’ Karakoç’un da Taha’sı vardır. Bir de Hasan el-Benna gibi, Said Nursî gibi, Mevdudi gibi önderler vardır. Bunlarla Karakoç’u karşılaştırmak yanlıştır. Çünkü farklı alanlarda davalarını yürütüyorlar. Sayılanların ve İslâmî çalışma yapıp da zikredilmeyenlerin hepsinden Karakoç yararlanmıştır. Bunların yanında manevi mimar olarak gördüğü: Yunus Emre’nin, Mevlana’nın, Hacı Bektaş-ı Velî’nin, Hacı Bayram-ı Velî’nin, Şeyh Gâlib’in, Fuzûlî’nin, M. Akif’in... XX. yüzyıldaki görüntüsüdür.

“Mehmet Akif Ersoy biten bir dö-

İslam Medeniyetinin inşası Karakoç'un ana meselesidir. O, bu yeni medeniyetin temel taşları için kafa yorar. Karakoç'a göre iki tür medeniyet vardır: Ak (İslam) Medeniyeti ve Kara (Vahiy dışı) Medeniyet.

nemin son savaşçısıydı, bizler de yeni bir dönemin ilk savaşçısıyız" ifadesi de ona aittir. Necip Fazıl ve Büyük Doğu'dan sitayişle bahseder. Yeni bir solukla, bu zirvelerle gelecek nesillerin irtibatını sağlamaya çalışır

Karakoç, Akif'in tamamlayıcısıdır. Akif'in görevini o tamamlama niyetinde ve gayretindedir. Akif çalkan-tıların çok olduğu, savaşların fiili bir savaş olduğu dönemin adamıdır. Karakoç hile ve desiselerin, münafıklığın ve dini bozmanın hüküm sürdüğü devrin adamı ve savaşçısıdır. Akif fiiliyata mecbur bırakılmış. Onun feryadı, İslam coğrafyasına düşen ateşi söndürmek içindir...

Karakoç yangın sonrası harabelerden, küllerden bir İslam evi, İslam milleti inşa etmek derdindedir ve vazifesi yanmış küllerden hisar oluşturmaktır.

Akif'in nesli Asım, namusu çiğnetmemek için yedi düvele karşı savaştı ve namusu çiğnetmedi. Akif'in nesline Peygamber kucak açarak Cennet'te bekliyor... Karakoç'un Taha'sı ise yarasalarla savaşıyor. Karanlıkla, zulümle, inkârla, ilhadla, cehaletle, bozucu felsefeyle, dini bozmaya kalkan modernlikle, ruhu inkâr eden maddecilerle savaşıyor.

Sezai Bey'e göre diriliş, İslam halklarının dirilişidir.

Sezai Karakoç'un "diriliş" kavramı özgündür, esas itibarıyla İslam'ın kutsal metni ve tarihi uygulamalarının özünden çıkarılmıştır. Çağdaştır, çünkü XX. yüzyıla damgasını vurmuş kapitalizm ve sosyalizmle hesaplama içerisinde.

Diriliş; yeniden inanmak, yeniden düşünmek, yeniden duymaktır. Hayata yeniden anlam kazandırmaktır. Kurtuluş için insanın içine girdiği değişimdir. Diriliş, insanın İslam ile dirilmesi, İslam ile kurtulmasıdır.

Çağımızın îlâ-yı kelimetullah savaşçısı olan diriliş erleri, gayelerinin gerçekleşmesi için meşru her yolu kullanacaklardır. "Diriliş eri bilir ki ekonomi kültürün eşyaya dönük

yüzüdür. Nasıl ki, hafif kültürle ağır sanayi olmaz. Onun için ruhunu Allah'a teslim etmiş olan Müslüman ibadetin ağır ve kalifiye elemanı olduğu gibi, onun topluma ve tarihe dönük yüzü olan ve ağır kültürün yolcusu ve eşya ve tabiatın çevik yüzü olan sanayinin ve tarımın sayı ve para diliyle ifadesi olan ekonominin ağır görevlisi ve işçisidir." (Diriliş Neslinin Amentüsü, s.51)

Diriliş nesli dengelidir, mana ve maddeyi beraber yürütür, meşhur deyimle çift kanatlıdır.

"İslam Medeniyetinin zahiri ilim ve yapı cephesi gibi iç manevi yapı cephesini de tanımaya, bilmeye çalışırım. Manevi yapıyı inkâr edenler veya gereğinden fazla darlaştıranlar bir gün materyalizme saplanma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaklardır. Aynı şekilde İslam'ın toplum düzeni ve fert yaşayışı için buyurduğu kurallara uymayanlar veya bunları kendileri batın (mübarek ve kutsal) adamı olduğu iddiası veya İslam'ın büyüklerinden birine bağlılıkları bahanesiyle inkâr edenler, Bâtınlığın düştüğü vartaya düşmekten kurtulamayacaklardır. Ruhumuzu bu iki aşırılıktan sapmadan korumaya çalışmamız gerekir" der. (Diriliş Neslinin Amentüsü, s.51)

Diriliş eri, ümmet bilincine sahiptir. Müslümanlar, coğrafyalarını, tarihlerini birleştirme, bu yolla da tek bir kültüre erme zorundadırlar.

"İslam terminolojisinde (Dâru'l-İslam) olan bu ifadeyi biz ülke kelimesiyle belirliyoruz. Tarih birliği ise geçmişte büyük İslam devletlerinin kurulmuş bulunması sebebiyle mevcuttur. Ancak yüzyıldır ki, bu birlik boyuna parçalanmıştır. Kültür birliği sağlanırsa tarih birliği de yeniden kendiliğinden kurulmuş olacaktır. O halde diriliş eri ülküsünün, yani diriliş idealinin ikinci unsuru kültür birliğidir. Özüle ve kültür birliği idealleri, millet idealinin doğmasını sağlayacaktır. Diriliş idealinin temeli de bu millet idealidir. Millet doğunca artık hakikat medeniyeti demek olan İslam medeniyetinin dirilişi

gerçekleşmiş olacaktır.’

Karakoç’un diriliş nesli, bir İslam savaşıdır, bu çağın gereklerine göre savaşıdır, bu yönüyle Karakoç’a çağdaş dava adamı ve savaşı denilebilir.

Karakoç’a göre, idealsiz yaşamak bir ölümdür.

Diriliş nesli inkâr değil tahkik yolunu seçer. Bu yönüyle Said Nursi’yi andırır.

Diriliş düşüncesinde sanat- eylem arasında bir köprü vardır. Sanat eyleme dönüşmelidir, parti bu düşünceden hareketle kurulmuş -bana göre yanlış- bir çıkıştır.

Bu diriliş tanımı, İslam medeniyetinin bir daha dirilemeyeceği fikrinin zihinlerde yer tuttuğu bir dönemde Sezai Karakoç tarafından ifade edilmiştir.

İslam Sitesi

Karakoç’un bir de “İslam Sitesi” vardır; bir nevi düşünce sisteminin gerçekleştirildiği yer, vatan, devlet. Biraz ideal, biraz hayal, biraz da temenni ama uygulanabilir bir anlayışı barındıran bir ideal.

İslam Sitesinde, eşitliği bir marj dahilinde ve içgüdülere aykırı olmayacak bir şekilde sağlayan bu atmosferin paydalarını başlıca dört grupta toplayabiliriz.

1- İslam Sitesinde her kişinin yaşama tarzına çizilen sınırlar, verilen standart aşağı yukarı kendiliğinden bir tüketim eşitliği doğurmaktadır. Lüks haramdır. İsrar ve gösteriş yasak.

2- Faizin yasak edilmesiyle emeksiz kazanca prensip olarak set çekilmiştir. Kazanç, emeğe dayanır.

3- Zekât verme mecburiyeti her şeye rağmen biriken sermayenin, tabii yolu zedelemeyecek ve insanı çalışma içgüdüüne aykırı olmayacak bir oranda sürekli olarak zenginlerden fakirlere doğru bir iktisadi kıymet akımı halinde akmasını sağlar.

4- İslam Sitesinde devlet, liberalist düzende olduğu gibi prensip olarak iktisadi düzene karışmayan, dolayısıyla zenginin bekçisi bir devlet ol-

madığı gibi, herkesin malını eline geçirdiği için eşyada ve insanda istediği tasarrufu yapan, karşısında maddi ve manevi hiçbir kuvvet bulunmadığı için insanın elinin kolunun bağlı olduğu komünist düzendeki gibi aykırı bir devlet değildir. (İslâm, s.70) Diriliş sitesi de bu yolda yürüyenlerin inşa edebileceği bir yapı olacaktır. (Diriliş Neslinin Amentüsü)

Öne Çıkan Bazı özellikleri

Mizacında öne çıkan unsurlar şunlardı: Onurlu ve ağırbaşlı olmak, mevki makam peşinde olmamak, dünyevi hesaplar yapmamak, dedikodunun, polemik, çelişki ve çatışmaların, güncel olanın uzağında kalmak.

Mülkiyeden yakın arkadaşı ve sonradan biçim yönünden aynı şiir akımının içinde beraber yer alacakları Cemal Süreya’nın Sezai Karakoç hakkında yazdıkları dikkate şayandır:

“Bulgucu adam. Belki de ülkemizde tek bulgucu. Çok daha yetenekli, bir Mehmet Akif’in tinsel görüntüsüyle adamakıllı bir Necip Fazıl’inkini iç içe geçirir, yaklaşık bir Sezai Karakoç fotoğrafı elde edebilirsiniz. Türkiye’de özellikle sağın, özellikle de mukaddesatçı kesimin içinde yalnız bir başına. Hiçbir ortaklığa girmez. Dışarıda ve yukardadır. Düşüncesini de öfkesini de hemen ortaya koyar’ Yaşama konumu olarak tek ve benzersiz”.

“Eğer bir gün (yeryüzünde) sahte ölçülerden, puta tapıcılıktan, maddeperestlikten ve haksız yargılardan arınmış, kurtulmuş dürüst ve samimi bir dünya kurulursa, o dünyanın geçmiş ve gelecek zamanlar için gösterebileceği en büyük şair, Diriliş Mesajı ile Sezai Karakoç olacaktır. Shakespeare için, Goethe için dahi derler, doğrudur. Fakat Sezai Karakoç dehadan da üstün bir yerdedir. Zaten o deha kelimesinden hoşlanmaz. Ona göre deha vahye karşı çıkarılmak istenen insan egosudur. Evet, bu söz onundur ve dehaları böylesine suçüstü yakalayan başka bir söz de söylenmemiştir.”

(Ortadoğu Gazetesi, Ömer Öztürkmen, 01.09.1975)

Sezai Karakoç, eğer tarifine uygun bir İslâmî hareketin içinde yaşasaydı daha farklı ve dinamik olurdu. Her şeyi tek başına örmek ve fiiliyata geçirmekle kendisini görevli saymıştır.

İslam adına yapılanları eksik ve yanlış bulmuş olmalı ki, kendi başına her şeyi yapmaya yeltenmiştir. Bir kısmını hakkıyla ifa edebilmiş, bazı konularda sıkıntı çekmiştir.

Klâsik İslâm anlayışına sıkı sıkıya bağlı ve aynı zamanda bugünün dili ile dini anlatabilendir.

Bu çağa uygun ve bu çağa kafa tutan bir anlayış.

Karakoç’un nasıl ve ne için mücadelesi ettiğini anlamak için “Diriliş Neslinin Amentüsü”nü iyice kavramak bile başlı başına yeter.

Kitabın Birinci Bölümünü şöyle özetlemek mümkün.

“Bir diriliş cephesinin olduğunu ve kendisinin de bir diriliş eri olduğunu söyler. Diriliş cephesi savaş eridir. Bu savaş topla tüfekle yapılan bir savaş değil, bir ruh cephesi savaşıdır. Bir var oluş, bir vücut buluş, bir zihniyet savaşıdır. Bu savaş, savaşların anasıdır. Burada kaybeden bütün cephelerde kaybeder, burada kazanan bütün cephelerde kazanır. Bu savaş, akla karanın savaşıdır. Bu savaş, vahiyle kuruntuların, heva ve hevesin savaşıdır. Bu savaş içe doğru derinleşme savaşıdır da aynı zamanda. Daima Allah’ı bilme ve Allah’ın huzurunda olma, O’nun farkına varma savaşıdır. Bu savaş, benlik veya bütün yad olmalara karşı girişilen bir savaştır. Bu savaş, inkâr tutsaklığından inanç hürriyetine çıkış, yükseliş savaşıdır. Bu savaş, mekâna ilişme, zamana girme, bunlarla diyalog kurma ve bunları anlamlandırma cehdidir. Bu savaş, Hz. Âdem ile başlayıp Hz. Muhammed (a.s) ile kemale eren peygamberler kervanının yolunu ve izini takip etme ve sürdürme savaşıdır.”

"Sen"

Mustafa KİRENCİ

Üstadın bir yazısının başlığıyla söyleyecek olursak "her insan kendi portresini çizer." Bu herkes için böyledir. Bizler yaşarken, sürdüğümüz ömür boyunca an be an tutum ve davranışlarımızla, sahip olduğumuz düşüncelerimizle, adeta elimizde bir kalem, daima portremize yeni çizgiler ilave ediyoruz ya da daha önceki çizginin üstünden geçiyor onu daha da belirgin hale getiriyoruz. Bu yüzden bazı portreler unutulmaz, bazıları hatırlanmak istenmez, bazıları da kendileriyle birlikte kaybolur giderler. Bu genelgeçer durumun dışında bir de aydın, entelektüel, şair, düşünür, âlim diye vasfedebileceğimiz portreler vardır ki portresi milletin nezdinde çeşit çeşit görünümünde kalıcı hale gelir. O portrelerin çizgilerini bazen eserleri, bazen yaşayışları, bazen de hem eser hem de yaşayışları bir bütün halinde tablo haline getirir. Sırf esere tekabül eden portre ya da eserin ortaya çıkardığı portre hayatımıza değil, belki daha çok zihnimize hitap eder oradan da okurun kabiliyetine göre hayata, yaşam pratiklerimize intikal eder, bir yaşam bilgisi ya da görgüsü meydana getirir. Batılı anlamda bazı aydın ya da entelektüel tipi gibi. Eserlerin ortaya koyduğu düşünceler kusursuz olsa bile onları yaşamış olmanın kattığı büyüklü ışıltının bulunmayışı portreyi bizden uzaklaştırır. Yaşarken aniden bir sınav, bazen bir tercih olarak ortaya çıkan seçimler bir iyilik örneği mi olacak, kayıtsızlığın kolaylığına mı bürünecek, eser ile hayatın arasındaki uçurumu mu bize gösterecek bunu bize söz konusu kişinin sürdüğü ömür gösterecektir.

Bir de hayatı eserinin önüne geçenler vardır ki, onlar insanlığın erdem envanterinin sahipleridir. Mutasavvıfların hayatı, menkıbeleri –burada kastettiğimiz kerametleri değil hayata nüfuz eden davranışları, erdemleri– bu zengin mirasın örnekleriyle doludur. Antikitenin bazı filozofları da bu grupta değerlendirilebilir. Onların bazılarında geriye yazılı bir metin kalmamasına rağmen yaşayışları, tutum ve davranışları nesilden nesile aktarıla aktarıla, evrensel portreleriyle çağları aşarak şimdiye nüfuz ederler. Hikmeti, çeşit çeşit görünümleriyle yaşatırlar.

Üçüncü olarak bahsettiğimiz eseri ve hayatı bir bütün olan; fikirleri yaşayışıyla ya da yaşayışı fikirleriyle örtüşenler vardır ki olan ile olması gerekenin insanın içini ısıtan ahengini geleceğe bahşederler. Tutarlılıkları, bazen asırlık bir çınar gibi, bazen de muhkem bir yapıyı ayakta tutan sütunlar gibi her bakışa güven verir. Bunlar hangi dilde yazmış olurlarsa olsunlar zamanla kendi dillerinin sınırlarını aşarlar. Eserlerinin konuları sınır tanımaz. Zamanla insanlığın ortak değeri haline gelirler. İnsanlığın geleceği için söyledikleri gelecek zamanın hamurunu mayalar.

Üstad Sezai Karakoç'un yaşarken eserleri ve hayatıyla itinayla an be an

meydana getirdiği portre artık başka şekilde, çok başka şartların kaideleriyle devam edecek. Öncelikle sanat, edebiyat, düşünce ve genel olarak sosyal bilimlerin çeşitli alanları bu portreyi anlamaya, kavramaya çalışacaklar. Üstad'ın eserlerinde çizdiği coğrafyanın düşünürleri ve sanatçıları onu keşfedecek, onun portresini bir millet aydını olarak tescil edeceklerdir. Geçmişte Nizami, Molla Cami, Sadi, Mevlâna, Gazzali... ve daha yakın zamanlardan Muhammed İkbal, Mehmed Âkif, Muhammed Hamidullah gibi isimleriyle medeniyetimizin yapı taşı olma vasfını eşsiz eserleriyle daima berkiten; anlatılabilmek için ancak birkaçından söz ettiğim bu kutlu listede yerini alacaktır Üstad. Buna kuşku yok. Bütün mesele Üstad'ın yaşamından ve eserlerinden bir ideal, görev ahlâkı, bilinçler sistemi çıkarabilmekte. Bu, gelecek nesillerin en aziz görevi. Bunun gerçekleşeceğine inanıyorum. Hem de kuvvetle. Onun cevher yüklü hazinesi, cevher-şinâslar yoluyla zamanın alnındaki mutena yere sahip olacaktır.

Özellikle milletimizin birliği için söyledikleri gelecekte yankı bulacaktır. İlk baskısı 1975'te yapılan şiirler serisinin dördüncü kitabı *Zamana Adanmış Sözler* için "orada yazılanlar zamanla anlaşılacak anlamında bu ismi verdim" demişti. 1980'de *Diriliş Muştusu*'nda "Diriliş Akımı, bir yaşama tarzı davasıdır. Somutluk davasıdır bu yaşam davası. Aç kalan adamın karnını doyurma meselesi kadar somut ve zorunlu olmadıkça, asıl açılımını yapmış sayılmaz." diye yazmıştı. Zaman, onun fikirlerinin önemini ve zorunluluğunu gelişen olaylarla daha da elzem hale getirecektir. Yeter ki bizler hakiki açlığımızı keşfedelim ya da bizi oyalayan sahte tokluklarımızın farkına varalım. Bir örnek olması bakımından söyleyecek olursak, 1800 başlarında

Almanca konuşan halklar yüzden fazla hükümete sahipken adım adım bunları edebiyatla, sanatla, düşünceyle birleştiren Goethe, Schiller, Kleist ve Almanların "çelik" lakabını verdikleri filozof Fichte olmasaydı bugün Almanya diye bir devlet olmayacaktı. Almanya'nın uyanışının müsebbibi olarak ilk elde Bismarck ve Moltke adı zikredilse bile, o uyanışın arkasındaki edebiyat, sanat ve ısrarla dile getirilen düşünceler olmasaydı Almanya bir birliğe kavuşamayacak, Alman ulusu doğamayacaktı. Almanlar bu doğumu sabırla, iradeyle gerçekleştirmenin örneği oldular. Sezai Karakoç bu anlamda kaleme aldığı metinleri ve konuşmalarıyla, bu geleceği vadetmiş olup öncelikle bu ideali dillendirilebilir, sonra da onu ulaşılabilir hale getirmiştir. Şiirden düşünceye bütün diriliş metinleri bunun çeşit çeşit yollardan anlatımlarıyla doludur. Bir ömre adanmış Sezai Karakoç mantığı, bu yol ve yöntemlerin çeşit çeşit örneklerini, bulgularını ortaya koymuştur. Yeter ki zihinlerdeki ve ruhlardaki barikatlar yıkılsın. Yeter ki yeni nesiller ataletle düşüp bu asil görevi içlerinden çıkarmasınlar, "çağırmasını bilenler"den olsunlar. Üstad, *Hızır Kırk Saat*'te şöyle demiştir:

*Bahar yaz güz kış
Ben sen İsa ve Yahya
Bir gülü yetiştirmek için
Yaratılmışız
Şükür Tanrıya*

Ben, ikinci mısra da geçen "sen" zamirini bu şiiri okuyan ve okuyacak tüm insanlar olarak anlıyorum. Hakikaten ne kadar şükretsek az, "dört mevsim" bir gülü yetiştirmek için yaratıldığımızıza. "Gül" üzerine tefekkür ettiğimizde, onun ne olduğunu anladığımızda bizim portremiz de has portreler arasına katılacaktır. Üstadımıza minnet ve saygıyla. Ruhu şâd olsun.

Bir de hayatı eserinin önüne geçenler vardır ki, onlar insanlığın erdem envanterinin sahipleridir. Mutasavvıfların hayatı, menkıbeleri – burada kastettiğimiz kerametleri değil hayata nüfuz eden davranışları, erdemleri– bu zengin mirasın örnekleriyle doludur.

Diriliş İnsanı

Durmuş GÜNAY

Prof. Dr., Maltepe Üni.
Öğretim Üyesi

“Diriliş insanı”, Sezai Karakoç’un diriliş perspektifi açısından ortaya koyduğu bir kavram ve (çağımız) Müslümanını ifade etmek için eserlerinde kullandığı bir terimdir. Üstad Sezai Karakoç’un eserlerindeki “diriliş insanı”nın nitelikleri, bu yazının hacmi ölçüsünde, Üstad’ın kitaplarından özetlenerek alınmış ve büyük ölçüde, kendi ifadelerine sadık kalınarak aktarılmıştır.

Diriliş İnsanın Nitelikleri

1. Diriliş insanı; genel olarak ifade edilecek olursa, İslâm’ın dirilişi, insanlığın dirilişi ve medeniyetimizin dirilişi bilincine ve aksiyona sahip, adanmış kişidir.

2. Diriliş eri, ereni ve piri vardır. Üstad Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Ametüsü* kitabına, “kendimin bir diriliş eri olduğuma inanıyorum” ifadesi ile başlar ve şöyle devam eder: “Bir diriliş cephesi bulunduğuna ve kendimin de o cepheye bir savaş adamı olduğuma, olmam gerektiğine inanıyorum. Bu savaş, bir zihniyet, bir hayat tarzı, dünya görüşü, yani bir medeniyet savaşıdır” (Karakoç, 2015, ss.3).

3. Diriliş yolu, diriliş eri olmakla başlar, sonra diriliş ereni olma yolu açılır. Son olarak Allah nasip ederse, diriliş piri olunur. Medeniyetimizin dirilişini gerçekleştirecek olan, diriliş eri, ereni ve pirinden oluşan bir diriliş nesli vardır. Diriliş insanı, diriliş neslinin bir üyesidir.

4. Diriliş insanı, “bir insanı öldüren bütün insanlığı öldürmüş, bir insanı diriltten bütün insanlığı diriltmiş gibidir” (5/32) kutlu buyruğunu ölçü kabul eder. Bir insan, insanlığın bir parçasıdır. Bir okyanusun herhangi bir yerinden bir bardak su alınsa, o su bize okyanusun bilgisini verir. İfade edilen kutlu buyruktan hareketle analogiler yaparak, toplum ve hayat okyanusu hakkında da sonuçlar çıkarabiliriz. Bir analogi örneği olarak: Bir insanın sorununa duyarsız kalan bütün insanlığın sorununa duyarsız kalmış, bir insanın sorununu çözen bütün insanlığın sorununu çözmüş gibidir, çıkarımını yapabiliriz.

5. Diriliş özgürlüktür, dirilişçi özgür insandır. Diriliş insanı, maddeye, statüye veya siyasete tapmaz. Kültürlerin kölesi olmaz. Yalnız Allah’a tapar, ona kulluk eder. Her şey Allah içindir ilkesinden bir an için ayrılmaz.

6. Gözü başkasının elinde olanda değildir. Kendi elinde olanda bir haksızlık var mı diye bakar, sürekli muhasebe ve murakabe içindedir. O, kendini eleştirir, otokritik yapar. Özeleştiriyi, eleştiriye tercih eder.

7. Bir değer ortaya koymak, kendini yaşamaktır. Eleştirmek, yanlışları hataları sayıp dökmek hakikatin resminin, negatifine bakmaktır. Bir konuda çok sayıda yanlış sayıp dökmek, tek olan doğruya varmayı sağlayamaz. Asıl olan konunun bilgisini ortaya koymak, problemi analiz etmek, ibda edici çözüm için güçlü ve derin fikirler ileri sürmektir.

8. Eleştiriden öteye gidememek başkalarını yaşamaktır. Eleştiriden önce, ruh kendisini ibdaya adanmalıdır. Diriliş ruhu Tanrı’nın yaratışına imrenir, vahiyden emzirilen ilham yağmurunu kollar. Eleştiri, olmuş bitmiş olana yönelir, geçmişe

bakar; ibda edici tutum ise gelecektir, yeni bir fikir ortaya koyma çabasıdır. Eleştiriye kapılan düşünme tarzı, kendini tüketir, içini boşaltır, karşıya bakar, yaratıcı yeteneği öldürür. Diriliş insanı, eleştiren değil, eleştirilendir, çünkü aksiyon halindedir.

9. Diriliş insanı, erdem insanıdır. Erdem sitesinin bir işçisidir. Başkasının eline ne kadar çok maddi ve manevi değer ulaştırabilirse o kadar erdemli olduğunu düşünür.

10. Ekonomi amaç değil, araçtır. Fabrika, işyeri ve dükkân mescidin uzantısıdır diriliş insanı için. Yeryüzü onun için bir mescittir, ibadet alanıdır. Hayatı bir ibadethane içinde imiş gibi yaşar.

11. İnancsız, ahlâksız kültür ve ekonomi düşünülemez.

12. Diriliş insanı, şartlar ne kadar umutsuz görünürse görünsün, hakikati savunmak için şartlara bakılmaz ilkesini benimser. Çünkü Allah'a inanmak umutsuzluğa izin vermez.

13. "Hakikat mü'minin yitik malıdır, nerede bulursa alır" buyruğuna uyarak nerede bir hakikat bulursa alır ve onu büyük İslam kültürünün yapısına katar.

14. Dilin edebi edebiyattır. Edep, incelik, güzelliştir. Davranışın amacı iyiliktir. Estetiğin amacı güzelliştir. Bilginin amacı doğruluktur. Doğruluk, iyilik ve güzellik idealarının peşinde yaşamak, bir ahlâk kişisi olmaktır diriliş insanı için. Dirilişçi, güzel ahlâk abidesidir. Çünkü Resûlullah'ın güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderildiğini bilir.

15. Diriliş insanı Doğu'yu, Batı'yı bilme çabasıdır, insanı ve insanlığı çağırır.

Bu çağırışı Üstad şöyle dile getirir:
*Çağırmasını bilersen gelecektir
Doğu'yu Batı'yı bilen gelecektir*

(Gün Doğmadan, 11. Baskı, "Taha'nın Kitabı -Üçüncü Bölüm-, ss.316)

16. Bir diriliş cephesi vardır. Dirilişçi o cephenin bir savaşçısıdır. Bu savaş, İslam medeniyetinin dirilişi savaşdır. Hakikat savaşdır. Diriliş insanı, İslam medeniyetini meydana getiren İslam milletinin bir üyesidir.

İslam medeniyetinin özü veya formu İslam kültürüdür, amacı hakikattir.

17. Sezai Karakoç Müslümana şöyle seslenir: "Erdemlikte en yüce olmalısın ki, peşin hükümle seni aşağı görmeye gelen kendi aşağılığını görsün". Müslüman, "İslam'ı öyle sağ ve diri, canlı yaşa ki, seni öldürmeye gelen sende dirilsin".

18. Diriliş, varoluş hikmetine erme, hiçliğe doğru giderken olağanüstü bir toparlanış ile varoluşa varma çabasıdır. Üstad, hatıralarında, diriliş kavramını Kur'an'dan Basübdel Mevt (ölümden sonra kalkış)'ten çıkardığını yazmıştır. Kastettiği diriliş, metafizik anlamının yanı sıra sosyolojik diriliştir.

19. Diriliş, öte dünyadan bu dünyaya bakıştır. Çünkü gelecek şimdiyi belirlir.

20. Fizik dünyada, makinalar, mekanik yasaları uyarınca tasarlandığında, nasıl çalışıyorsa, canlı varoluş da kendi varoluş hikmetine erdiğinde ve o hikmet istikametinde hareket ettiğinde dirilecektir.

21. Diriliş insanı sürekli dinamizm içinde olacaktır. Sezai Karakoç şiirinde şöyle der:

*"Deniz mi dedin ne denizi
Ben Kristof Kolomb'un uşağı değilim*

Ben ırmakçıyım denizci değilim"
(Gün Doğmadan, 11. Baskı, "Sesler, Köpük" şiirinden, ss.129)

Deniz durağandır, ırmak bir akış halindedir ve bir dinamizmi temsil eder.

"Biz koşu bittikten sonra da koşan atlarız."

(Gün Doğmadan, 11. Baskı, "Şahdamar" ss.42)

Diriliş koşusu da bitmez. "Diriliş" sözünün kendisi de dinamizmi, bir oluş veya akış halini dile getirir.

22. "Diriliş nesli", diriliş insanların topluluğudur. Diriliş nesli kelimeci ve lafızcı olmayacak, kelime ve lafızların hakkını da vererek özcü ve ruhçu olacaktır.

23. Dünyaya, manevi veçhesi sıy-

rılmış eşyaya, yeniden anlamını getirecektir; o takdirde Allah, diriliş neslinin kendisinin öz anlamını bağışlayacaktır.

24. Diriliş nesli İslam sitesini yeniden kurmak ödevindedir. İslam sitesine Üstad, diriliş sitesi der. *İnsan, kent, anlam ve tarih* dörtlüsü siteyi ortaya koyan veya ayakta tutan dört temel sütundur. Diriliş insanı, anlamını İslam'dan alan diriliş sitesinin kurucusu olacaktır. Toplam haliyle kent, ya imânı ya isyanı haykırır. Diriliş insanı, imanı haykıran şehirlerin mimarı olmalıdır.

Cadde sokak ev bütün kent uygun kurulmamışsa samanyollarına

Mutluluk ne mümkün o kentin insanlarına

(Gün Doğmadan, 11. Baskı, "Taha'nın Kitabı, Samanyolu Destanı", ss.305)

25. Yaşadığımız problem, medeniyetimizin "krizi" dir. Çözüm, medeniyetimizin, İslam medeniyetinin, dirilişidir.

26. Aristoteles'ten beri her var olanın borçlu olduğu dört neden vardır. Fail nedeni, formel nedeni, amaç nedeni ve maddi nedeni. Var olan İslam medeniyetini inşa eden fail, İslam milletidir. Amacı, hakikattir. Formu veya özü, İslam kültürüdür. Malzemesi ise hangi medeniyet ürününden söz ediyorsak, o ürünün malzemesidir. Diriliş insanı medeniyeti bu açıdan görür.

27. Ziya Gökalp'in, Türk milletindenim, Batı medeniyetindenim ve İslam ümmetindenim görüşüne katılmaz diriliş insanı. Bu ifade bir paradokstur. Çünkü, Batı medeniyetinin faili, Batılı toplumlarıdır. Formu, Batı kültürüdür. Ümmet, dine göre ifade edilmez, peygambere izafeten söylenir. O halde diriliş insanı bunu şöyle ifade edebilir: İslam medeniyetindenim, İslam milletindenim, İslam kültüründenim ve Hz. Muhammed'in ümmetindenim. Ülkemiz, İslam ülkesidir.

28. İlk insan ve ilk peygamber Hz. Adem'den son Peygambere kadar

bütün ümmetlerin yapıp ettiklerinin tümü hakikat medeniyetidir, vahdaniyet medeniyetidir. Peygamberimiz ile İslam medeniyeti, hakikat medeniyetinin dolunay halidir. Diriliş insanı, varlığa, ruhuna, Tanrı'nın varlığını sindirmiş olarak bakar: "Tanrı'nın gözüyle bakış penceresinden" bakar. Medeniyet görüşü, bütüncül bakıştır. Diriliş yaklaşımı; varlığa, topluma, kültüre, zamana ve mekâna bütün olarak, tevhid ilkesine göre bakmaktır.

29. Özgürlük, diriliş insanı için bir sorumluluktur. Sorumluluk da özgürlüktür.

30. Diriliş insanı, ancak, Tanrı'ya karşı sorumlu bilir kendini. Başkalarına karşı olan sorumlulukları ancak bu sorumluluktan doğarsa, bağlayıcı olabilirler onun için.

31. Özgürlüksüz sorumluluk doğuran her ideolojiden nefret eder. Tıpkı sorumsuzluk doğuran özgürlükten nefret ettiği gibi.

32. Kişileri, eşyayı, düşünceleri putlaştırmanın amansız düşmanıdır.

33. Herkesin hakkının bittiği yerde onur hakkı başlayabilir ancak. Ondan da vazgeçerse artık erdemli bir diriliş eri olmaya başlamış demektir o.

34. Ve kendi görevinin bittiği yerde başlayabilir başkalarının görevi.

35. Hakkını ararsa, kendisi için değil, başkalarının haklarının çiğnemesine yol açılmasın, zulüm hükümlerinin olmasın diye arar.

36. O ne kapitalizmin homoekonomik birimden ibaret insanı, ne Freud'un libido mahkumu insanı, ne Camus'nün uyumsuz (absürt) insanıdır. O, Tanrı'nın insanıdır. Tanrı yolunun insanıdır. Gerçek, özüyle dolu anlamında İslam'ın insanıdır. Sürekli dirilişin insanıdır, yoksa sürekli ölümlerin değil.

37. Maddeye değil ruha üstünlük ve öncelik tanır. Üne değil hizmet erdemine, kendine değil başkasına tanır bu önceliği.

38. Eşyada kendi egosunu görmemeye çalışır. Kültürsüz ekonomi, ekonomisiz kültür düşünülemez.

İnançsız, ahlâksız kültür ve ekonomi düşünemediği gibi.

39. O, yaşamayı Tanrı'ya tapma amacı, Tanrı'ya tapmayı da bütün iş ve davranışlarını onun razılığına bağlama kapsamı içinde anlar.

40. Tanrı'yı bildiği için, Tanrı'ya tapmak için, Tanrı yoluna kendini adamak için yaşar. Gücünün erdiği her alandaki tasarrufu da ancak bu amaç için olur.

41. Akli tanrılaştırmaz. Onun doğrultusunu düzelterektir diriliş insanı.

42. Fiziğin haklarını ve bilimin buluşlarını yatsımaz. Ancak onları insanlığın amacı olarak bilmeyi yadsır.

43. İslam uygarlığının yücelik iddiasını yeniden diriltecektir diriliş insanı. Hikmet, düşünce, bilim, sanat, ancak bu temel iddia etrafında yeni bir dünya inşa edebilirler.

44. "Başkaları cehennem" değildir onun için. O, kendisinin başkaları için bir cehennem değil bir cennet olmasına çalışandır.

45. Gerçeğin ışığında tarihi yeniden yorumlar. Geleceğin imajını hakikat ile bina ettiği gibi.

46. Yeni bir sosyal doku oluşturmaktır o. Böylece diriliş toplumu doğacaktır. Diriliş erlerinin, erenlerinin, pirlilerinin içinden sökün edeceği toplumunu bu yeni dokuyla öğretecektir.

47. Diriliş insanı, gelecek zamanı, en az şimdiki zaman kadar gerçek kabul eder. Zihnin zamanı bölmesini yaşantıya uygulamaz. Bu dünyayı yaşarken öteki dünyayı da yaşar.

48. Devrimi aşarak diriliş çekirdeğini yeşertir. Statüko veya devrim, onun için gerçeğin iki yüzü, ya da yüz ve astarıdır.

49. Diriliş şartı olarak, otokritiği ve çileyi görür. Özü olarak, Tanrı'ya ulaşmanın yeni-doğumunu.

50. O, hep yeniden-doğuş adamıdır. Ölüm onarıcısıdır. Durum alışı, öz değişimcisidir.

51. Hizmet için gelmiş bir konuk olarak bilir kendisini. Hizmet edişte köktencidir.

52. Vecd ve coşkunluk adamıdır. Bu vecd ve coşkunluk, sarhoş düzensizliğinden korur kendini. Bir geometrik

oluşumla bütünlenir bu coşkunluk, durmaksızın.

53. Geçici oluşum dönemleri dışında, toplum ve tabiat içinde dirilişin gizli veya örtük açılımını arar.

54. Toplum, Tanrı'nın açılmış penceresidir ona. Her insan onun için Tanrı'nın açılmış bir penceresi, bir hikmet penceresidir.

55. Hayvanlar, bitkiler ve cansız eşya dünyasında bile şefkat ve hikmet idrakinin devindiğini görür.

56. Gurur öldürücüdür, alçakgönüllük dirilticidir, ona göre. Çünkü birincisi, ona Tanrı'nın yaratış evrenin kapılarını kapar; gözleri kör edicidir. İkincisi ise tevazu, kapıları açan tek anahtardır. Tevazu onun gözünde diriliş maymuncuğudur.

57. Kendini hep bir tohum olarak görür. Toprağa düşer hep. Ve buradan boyun vermek için gereken şartların gözükmesini sabırla bekler.

58. Bir muştı gibidir. İnsanlara ve tabiata, hayvanlara, tarihe bir muştı gibi sevinç taşıma ödevinde ve bu ödevin bilincinde olmaya çalışır.

59. Klişeci değil özcü, lâfızcı değil anlamcıdır. Biçime değer verir ama biçiminin ötesine geçmek amacını yitirmemek için alın teri döker.

60. Önünde dikili gördüğü meşale, yücelik meşalesidir. Onun ışığında yorumlar oluşu.

61. Hak ettikten sonra girmeyeceği bölge, hak etmedikten sonra gireceği bölge yoktur.

62. İyimserdir, oportünist değil. İnceleyici, yoklayıcı, araştırmacıdır, kötümser değil.

63. Uyanıklık işçisidir, "gaflet mimarı" değil.

64. "Sanı"dan çekinir. Ancak bu onun gerçeği görmesine engel olmaz.

65. Ahlâkı, hukuku ve estetiği, metafiziği ile ilişkilidir. Mümkün olduğu ölçüde "geçici"nin tutsağı olmamaya çalışır. "Ebedi"ye bakar hep. Umutsuz olmaz objedeki ve sujedeki kötülükle savaşta. O hep savaşta bilir kendini.

66. Dönüştürsüz tövbenin eridir. Tövbe bozmanın ve ondan doğma pişmanlığın kendinde gelenekleşmesi için kötülükle, suçla, günahla

yüz-göz, dost, aşına olmamaya bakar. Onlardan sürekli olarak yabancılaştırır kendisini.

67. Sistem üstüne sistem kurar aklı. Ama sistemlerin mahkûmu olmamak da şarttır akıl ve iş düzeninde.

68. Sürekli tazeleniş ve yenileniş içindedir. Ama yenilik bir amaç değil, bir yöntemdir onun için.

69. Her an arza yeni ayak basmış olmanın duygusunu, duyarlılığını taşır.

70. Temel bir uygarlık ideasına sahiptir. Ama geçmiş ve yaşayan uygarlıklarda, ruhunun dostu unsur ve çizgileri benimseyip özümsemeyi de ihmal etmez.

71. Uygarlığın kendi içine kapanıp solmasına razı olmaz. Hoşgörü özelliği böyle buyurur. Yozlaşma ve yobazlaşmanın her türlüşüne karşıdır.

72. Derinleşme bir tutkudur onda, bir saplantı değil. Hakikati, derinleşmeyle arar. Bu onu darlaşmaya götüremez. Yüzeyde kalma ve darlaşma ruhunu koruyacağı iki tehlike uçurumudur.

73. Vecdiyle vahye gider. Vahiyle aklını kullanır. Vahiy ve vecd ile donanmış akılla dünyaya tasarruf eder. Böylece fiziğin son ucuna kadar atar adımını. Ama orada, yine ilk çıktığı noktadaki gibi Tanrı'ya yakın, öteki âlemle iç içedir.

74. Geleceğe yönelik geçmişi değerlendiren, radikal bir öz değişime kendini adanmış, şartların realist baskısını göz önünde tutan, yeni bir fedakârlık ahlâkı, derin bir fizikötesi anlayışı, yeni bir "uygarlık ülküsü" insanının günü geldi. Ölümünden, ruhun ölümünden, ruhun dirilişine çıkacak "Diriliş İnsanı"nın günü.

75. Diriliş insanı ve ondan doğacak nesil, diriliş nesli. Bu neslin kuracağı toplum, diriliş toplumu ve bu toplumun insanlıkta mayalandıracağı yeni hakikat uygarlığı atılımı, diriliş uygarlığı olacaktır.

76. Bu uygarlık, gerçek ve canlı metafiziği, gerçek Tanrı inancı ile putlaştırmaların her türlüşünü yıkıcı, suniliklere meydan vermeyişi, *Tanrı-insan-doğa* bağıntısını yeni baştan kurucusudur. Hakikat uygarlığının

son ve mükemmel açılımı olan İslam uygarlığının özüne, ruhuna, kaynaklarına, bütün insanlığa, tabiat ve tabiatüstünü, fizik ve fizik ötesini, insan ruhunun sınırlarını perspektifine alan derin ve geniş bir bakış açısına tekrar dönmekle gerçekleşmiş olacaktır.

77. Diriliş insanı, tarihi-sosyolojik dirilişe, yani medeniyetin dirilişine adanmıştır.

78. Yeryüzündeki bütün İslam toplulukları birleşerek "İslam Millet Topluluğu" ve bir "İslam Devlet Topluluğu" kurulmasının gerçekleştirilmesi için bütün gücüyle çalışır.

79. Diriliş insanı, Allah'ın rahmet ve affından hiçbir zaman ümidini kesmez. "Her şey Allah içindir" fikrinden bir an için ayrılmamaya çalışacaktır.

80. Diriliş insanı, İslam'ın tekte toplanan plüralist yapısını gözden kaçırmanın er geç hakikat çizgisinden çıkacaklarını öngörür.

81. İslam'ın, orta yol olduğunu bilir. Ortalama yol değil. İfrat ve tefritten kaçınır. Orta yol, tren rayının ne içinden ne dışından tam üzerinden hareket etmek şeklinde tanımlanabilir.

82. Diriliş insanı, geçmişteki büyük İslam yaşantısına hayran olmakla yetinmemeli, kendi kendisiyle çağdaş olmalı, ideal İslam ile çağdaş olmaya çalışmalıdır sürekli.

83. Diriliş insanı, İslam insanıdır elbette. İslam insanı, bir çağrıdır. Bir Çağırış, aşkadır.

84. Diriliş insanı, sadece insanlara değil, hayvanlara karşı da acıyıcı ve koruyucu olacaktır. Ağaçlara bitkilere de. Bu tutumlarında da insani duygu, ekonomik faktörden önce gelecektir.

85. Yarın ölecekmiş gibi ahirete, hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya çalışılmasını prensip olarak benimseyecektir.

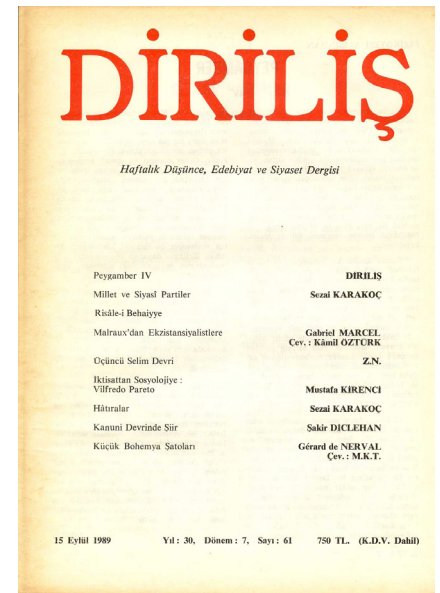
86. Düşünmenin Kur'an buyruğu olduğunu bilir. İslam inancının bilimle kökleşeceğini bilir.

87. İslam kültür ve medeniyeti, Kur'an ve Peygamber'den gelen İslam ruhundan fıskırmış bir terkiptir.

88. Diriliş insanının amacı, hakikat, adalet ve fazilettir.

Kaynaklar

- Karakoç, S. (1986). Çağ ve İlham IV, 6.Baskı. İstanbul: Diriliş Yayınları.
 Karakoç, S. (1986). Günlük Yazılar IV, Gün Saati. İstanbul: Diriliş Yayınları.
 Karakoç, S. (1999). İslam'ın Dirilişi. 8. Baskı, İstanbul: Diriliş Yayınları.
 Karakoç, S. (2008). İnsanlığın Dirilişi. 7. Baskı, İstanbul: Diriliş Yayınları.
 Karakoç, S. (2015). Diriliş Neslinin Amentüsü. 29. Baskı, İstanbul: Diriliş Yayınları.
 Karakoç, S. (2003). Gün Doğmadan. 3. Baskı, İstanbul: Diriliş Yayınları.
 Karakoç, S. (2005). Düşünceler I, Kavramlar. İstanbul: Diriliş Yayınları.
 Karakoç, S. (2017). Çıkış Yolu I, 7. Baskı, İstanbul: Diriliş Yayınları.
 Karakoç, S. (2017). Çıkış Yolu II, 6. Baskı, İstanbul: Diriliş Yayınları.
 Kirenci, M. (2021). Sabah Yıldızı, Sezai Karakoç ve Diriliş Dairi, 1. Baskı, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.
 Günay, D. (2010). Diriliş Düşünce Sistemi, Sezai Karakoç, (Hazırlayan: Çelik, M., Çelik, Y.), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
 Günay, D. (2019). Medeniyet Kavramını Açıklamak için Bir Yaklaşım, s.69, ss.76-92, Ankara: Felsefe Dünyası

Diriliş Düşüncesinde Geleceğin Biçimleri

Yüksel KANAR

Diriliş düşüncesinde zaman kavramının özel bir yeri vardır. Sezai Karakoç zamanı bir bütün olarak ele alır ve bu bütünlüğün bozulmadan korunması üzerinde ısrarla durur. Biz bunu “zamanın bölünmezliği” şeklinde kavramlaş-tırıyoruz. Nitekim zamanın geçmiş, şimdi ve gelecek şeklinde üçe bölünmesi kategorik şekilde sembolik ve zihinsel bir olaydır. Karakoç zamanın bu şekilde üçe ayrılmasının bir kolaylık olarak seçildiğini, yoksa aslında zamanın yapısı-nın bu ayrıma uymadığını söyler:

Bir bakıma, şimdiki zaman da gelecek zaman da bir parça geçmiş zaman değil midir? Bir bakı-ma, geçmiş zaman da gelecek zaman da şimdiki zamanın içinde bulunmuyor mu? Bir bakıma da her şey ve her zaman gelecek zamanda, gelecek zaman için, gelecek zamana doğru değil midir? (Sütun: 136)

Böylesine iç içe geçmiş bu soyut zaman bölümlerini somut bir şekilde birbirinden ayırmak, bir şeyi ancak belirli kalıplar içinde anlamaya alışmış zihinler için geçerlidir. Ayrıca günlük siyasî ve ideolojik tartışmalarda bu ayrımın bir kullanımı değeri olabilir. Söz gelimi, bütünlük içinden bir bölümü çıkararak bir “za-man sıkıştırması”na gitmek suretiyle, yaşanmış olmasını istemediğiniz bir olayı, modernistlerin yaptığı gibi zaman dışında bırakmanız mümkün. Modernlikte geçmişin geleneksellik parantezine alınarak hayattan çıkarıldığı düşünülür. İnsanlar bütünlükten koparılmış bu zaman dilimlerine göre birtakım kategorilere ayrılırlar: Gelenekçiler, modernler, eyyamcılar, hayalperestler... Sezai Karakoç, Cumhuriyet ideologları üzerinden bir değerlendirmeye giderek bu üç zamanı birine takılarak kalanları şöyle değerlendirir: Geçmişin reddi, bir kök-süzlüğün işaretidir. “Bu köksüzlük, denebilirse, o kadar köklüdür ki, ağrının ve sızının nereden geldiğini bile kestirme duygusundan mahrum ediyor bu kadro-yu. Daha derini karanlık buluyor. Geçmiş zaman korkutuyor. Geçmiş zamanı yüklenirse ağırlığın altında ezileceğini sanıyor.” Yük olduğunu düşündüğü şeyin, gerçekte kendisini kurtaracak can simidi olduğunu anlamıyor. Bir önyargı olarak ondan korkuyor. “Gelecek zaman da sanki hiç gelmeyecek gibidir bu kadroya göre.” Bu iki zamanla ilgisini kesmiş olan bu kadronun, aslında şimdi-ki zamanla da ilgileri kopmuştur.

Sezai Karakoç, geçmiş ve şimdi ile bağlantılı olarak ulaşılabilecek “gelecek” kavramını değişik biçimlerde değerlendirir ve onu düşüncemizin önemli bir kategorisi halinde ele alır. Bu biçimlerden biri, doğrudan üç bölümlük akışı içindeki süreç olarak “gelecek”tir. “Geçmiş” yaşanmış olanı, “şimdi”

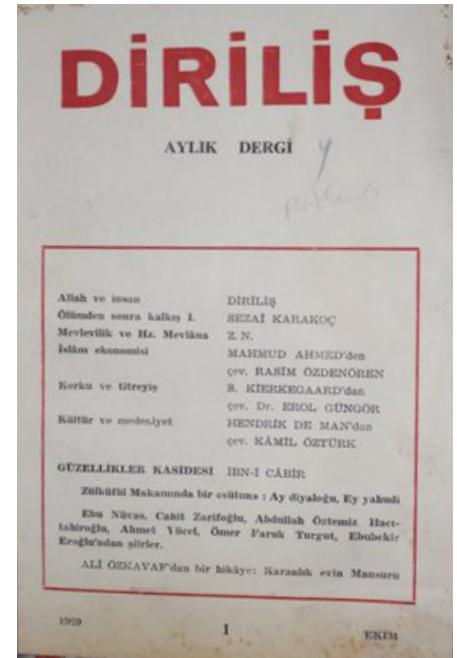
yaşan-makta olanı, “gelecek” ise henüz gelmemiş olan ve geleceğe doğru akan zama-nı anlatır. İkinci olarak, aslında bölünemez olan zamanı parçalayarak kendini bu parçalardan birine ait gören kimselerin yaptığı ideolojik zaman bölmeleri ve üçüncü olarak da geleceğe yönelik duygu ve beklentilerimizi dile getiren umut ve özgürlük kavramlarıyla ifade ettiğimiz yönelim alanlarıdır.

Birinci anlamda gelecek, Diriliş düşüncesinde “yenilenme” kavramıyla öz-deş bir anlam ifade eder. Bu anlamda gelecek, ilerleyen zamanın bilinmezlikleri karşısında var olabilmek ve ayakta durabilmek için sürekli bir yenilenme bilin-cinde olmaktır. Zaman, akışı içinde bizi hızla geleceğe doğru itmektedir. Eğer sürüklendiğimiz bu yeni zamana karşı hazırlıklı değilsek, gafil avlanıp adeta bir karanlığın içine düşmüş oluruz. Orada yolumuzu bulamaz halde, ya ne yaptığımızı bilmeden oradan oraya savruluruz, ya da birileri bizi bilmediğimiz yerlere sürükler. Savrulmuşluktan ve sürüklenmekten kurtulmak, bizi karşıla-yacak yeni zamana bilinçli bir şekilde ulaşabilmek için, geleceğimizi iyi tayin etmemiz gerekir. Bu tayinde bize yol gösterecek olansa, gelecek için geçmişte ve şimdiki zamandaki bilinçli hazırlığımız olacaktır. Yani geleceğin biçimlenme-sinde zamanın bir bütün olarak ele alınması gerekiyor.

Geleceğe hazırlıklı olmak durağan değil, hareketli ve canlı bir hayat içinde olmak demektir. İnsan geleceğe giderken sürekli bir yenilenme, düşünce ve gayret bilincinde olacaktır. Yenilenme bilinci, geleceğe, varoluşumuza, hayata kendi dünya görüşümüz içinden bir anlam ve yön verme çabası olmalıdır. Eğer kendimizi akıntıya bırakırsak başka düşünceler ve hayat tarzları içinde yitip gitmemiz mu-

kadder olur. Yenilenmek, bu anlamda ve aynı zamanda hep diri olmak demektir ki zaten Diriliş düşüncesi de bunu ifade eder. Yalnız burada bir inceliğe dikkat etmemiz gerekiyor: Yenilenme ile modernlik arasında kavram farklılığı vardır. Yeniliğin Batı düşüncesindeki karşılığı olan modernlik, “içinde bulunan zamana ya da göreceli olarak yakın bir döneme ait; en son ilerleme-lerden yararlanan” şey olarak tanımlanır. Bu anlamda modern, baskın kültür-rün psikolojik zorlamalarla kabul ettirdiği ve cazip hale getirdiği yenidir. Gün-lük dilde kullandığımız “moda” tabirinin yani gelip geçici olanın anlık ifadesi-dir. Bu anlayışta eskiye ait ne varsa “geleleneksel” parantezine alınarak yaşamın dışına itilir. Eski değerlerin önemine bakılmaksızın, onları savunanlar çağdışı ya da gerici olarak yaftalanır. Yeni olarak işaretlenen modernlik, her şeyin önüne geçer.

Dolayısıyla geçmiş diye bir şey tanımayan modernlik, bölünmüş bir zamanın yalnızca bir parçası içinde “şimdide” yer alır. Modernist, olaylara tarihi ve sos-yolojik perspektif içinden bakmaz. Onun için her şey “şimdiden” ibarettir. Dolayısıyla sorunları enine boyuna araştırma ve karar verme çabası yoktur. Her şey bugüne ve şimdiye göre değerlendirilir. Bu da anlamdan çok görünüşe ait bir değerlendirme olur ancak. Günümüzde baskın egemen kültürün Batılı kül-tür olması dolayısıyla “modernlik”, doğrudan “Batılılık” ile eş anlamlı bir kavram haline gelmiştir. Onun içindir ki örneğin, “Türk Modernleşmesi” deyimini “Türk Batılılaşması” şeklinde okumak gerekir. Bu yüzden Batıcılar için pozitif anlam taşıyan bu kavram şüphesiz bizim için negatif bir kavramdır. Kelimenin Farsçadaki karşılığı olan “garbzedegî”, bu olumsuzluğu ifade eden doğru bir karşılıktır ki Sezai Karakoç da bunu “Batı mağduru” olarak ifade eder.

**Sezai Karakoç,
Cumhuriyet
ideologları üzerinden
bir değerlendirmeye
giderek bu üç
zamandan birine
takılarak kalanları
şöyle değerlendirir:
Geçmişin reddi,
bir köksüzlüğün
işaretidir.**

Sezai Karakoç, geçmiş ve şimdi ile bağlantılı olarak ulaşılacak “gelecek” kavramını değişik biçimlerde değerlendirir ve onu düşüncemizin önemli bir kategorisi halinde ele alır.

Dolayısıyla Diriliş düşüncesindeki “yenilenme” kavramı, Batı modernliğiyle taban tabana zıt, geçmiş ve gelecekle bağlantılı özgün bir yenileşmedir. Eşyanın doğasına uygun olan da budur. Doğada her şey eskiiyi, yani geçmişi koruyarak yenilenir. İnsan bedeninde her an milyonlarca hücre ölmekte ve o kadarı da yenilenerek insanın yaşamının devamını sağlamaktadır. Doğada ağaçların sonbaharla birlikte yapraklarını dökmesi, meyvelerinin alınması ve adeta din-len-meye çekilmesi sonunda baharda yeni yapraklar açması, çiçeklenmesi ve meyveye durması da bir “yenilenme” eylemidir. Dikkat ederse-niz burada, ağa-cın esası, gövdesi ve kökleri feda edilmeden bir yenilenme söz konusudur. Eğer dallar, gövde ve kökler olmasa, yaprak ve çiçekler de olmaz, ağaçtan nihai amaç olan meyve alınması da im-kânsız olur. Sezai Karakoç geçmişin, tıpkı ba-har yenilenmesini içinde barındıran kış gibi, geleceği içinde taşıyan potansiyel bir güç olduğunu belirtir. Diriliş, “kış ortasında bahara hazırlık çağrısı”dır. Do-ğanın öldüğü sanılan kış, gerçekte içinde baharın dirilişini barındıran bir dirilik-le doludur. Şu hâlde yenilenme, bir diriliş eylemidir, içinde dirilişi barındıran güçtür.

Zamanın bu anlamdaki zorunlu bütünlüğü görüşü ve anlayışını, Sezai Karakoç bize vahyin bir armağanı olarak görür:

İnsan ruhunun metafizik çerçevesi, vahiyle karşılaşınca, zamanın bir bütün olduğu, “gelecek zaman”ın “geçmiş zaman”ı ve “şimdiki zaman”ı kavrayıp yenilediği hep görülmüştür. Zamanın, ruhun kendini dışa ve içe doğru gerçekleştirmesinden doğan sürekli yenilenişi ve bu yenilik için gerekli muştuya kavuşması, bir nevi sürekli dirilişi olduğu hakikati, vahiy uygarlığı-nın, hakikat uygarlığının her atılımında gözlenmiştir. (Diriliş Muştusu: 82)

Geleceğin biçimlerinden bir diğeri, “yenilenme” kavramıyla bağlantılı biçimde, “gençlik” kelimesiyle ifade edilen şeydir. Gençlik; geleceği çağrıştıran, böylece de eylem olarak ayağa kalkmayı, dinçliği, dirilmeyi ve diri kalmayı gösteren insanlık durumudur. Diriliş düşüncesinin geleceğe bakışı, gençlikle paralellik gösterir. Sürekliliği gençler sağlayacaktır. Bir düşünce, inanç, kültür veya me-deniyetin ölü hâle gelmemesi, onun genç ve diri tutulmasıyla mümkündür. İslâm inancının sürekli diri kalması da genç nesillerin onu ileri taşımalarıyla gerçekleşir. Gençlik bizim için, düşüncelerimizi geleceğe yönlendiren bir dinamizm olması dolayısıyla, geçmişe saplanıp kalmaktan ya da bugünün aldatıcılığında geçmişi unutmaktan doğacak tehlikelerden koruyan sürekli taze kandır.

Bir toplum, ektiği her türden iyilik tohumlarının meyvelerini, içlerinden çıkardıkları gençlerle devşirir. Gençlik aynı zamanda gelecek için taşınan umut demektir. Çünkü umut, geleceğe ait bir duygudur ve gençlik bu umudun yeşereceği filizi sembolize eder. Şu hâlde gençliği ve geleceği bir bakıma umutla eşdeğer şekilde değerlendirebiliriz. Toplum bütünlüğünü düşünürsek, sağlam bir gençliğimiz varsa umutlarımız da var demektir ve bu umutların yeşereceği alan gelecek zamandır. Bu bakımdan hep umut içinde olmak, hep geleceğimizi yeniden düzenlemek, hep yeni geleceklere yelken açmak, hep umutlanmak demektir.

Gelecek umudu içinde olan milletler ancak ayakta kalır.

Sezai Karakoç bu gençliği “Diriliş Nesli” olarak adlandırır ve ona “özgürlü-ğün nesli” der. “Şartların elleri kolları bağlayan zincirleri ne kadar sıkı ve kı-mıldatmaz olursa olsun, ne kadar ağır durumlarla çevrelenmiş olunursa olun-sun, diriliş kuşağı, özgürlüğü solur. Özgür-

lük onun hayat tarzıdır.”

Tarih boyunca Allah'ın dünya ve insanlar üzerindeki hükmünün de hep yenilenme şeklinde tecelli eden gençleştirme olgusuyla yürütüldüğünü görüyoruz. O'nun insanlığa gönderdiği değişmez dinin adı İslâm'dır. Ancak bu din her gelen yeni peygamberin şeriatıyla birlikte yenilenmiştir. En son kitaplı dört şeriatı ele alırsak, Hazreti Davud, Hazreti Musa, Hazreti İsa ve Peygamberimiz Hazreti Muhammed şeriatlarının birbirinden farklı görünüşlerine rağmen, temelde hep aynı kaynağa, yani İslâm'a bağlı oldukları, bir sonra gelenin bir ön-cekini yenilemesi şeklinde devam ettiği görülür. Daha önceki insanların, son peygamber Hz. Muhammed'in (s.a.v) şeriatından sorumlu tutulmaları mümkün değildi. Artık Hz. Muhammed şeriatının da söz gelimi Hz. İsa şeriatıyla aynı olması imkânsızdı. Şu hâlde Allah'ın dininde özde hiçbir değişme olmadı-ğı hâlde, şeriatlar hep yenilenerek birbirini takip etmiştir. Bu yenilenmede, eski-nin eksiklikleri gideriliyor veya zamanın ilerlemesiyle tahrif edilmiş, bozulmuş, anlaşılmaz hâle gelmiş kısımları onarılıyor, yeni zamana göre ortaya çıkan yeni sorunların çözümleri sisteme ekleniyordu.

Eğer bir gençlikten ve bir gelecekte söz ediyorsak, bunun gelişme zemini “umut ve özgürlük”tür. Özgürlük zemini olmadan gelecek filizinin yeşermesi mümkün değildir.

Bir üçüncü anlamda geleceği, ileriye dönük duygu ve beklentilerimizi ifade eden “umut” olarak tanımlayabiliriz. Bu açıdan bakıldığında, umutlarımız geleceği ifade eder. Yukarıda da söylediğimiz gibi umut, geleceğe ait bir duygudur ve ancak özgürlük içinde gerçekleşir. Birey veya toplum olarak gelecek konusunda birtakım beklentiler içinde, umutlu (iyimser) ya da

umutsuz (kö-tümser) oluruz. Geleceğimiz hakkında iyimser olmamızı sağlayan şey ise onu kendi isteğimizle yani özgür olarak kurma çabamızdır. Tutsağın geleceği yoktur, olsa bile bu kendisine ait bir gelecek değildir. Özgür olmayan insan, elinden umudu ve dolayısıyla geleceği alınmış insandır.

İslâm dünyası uzun yıllardır bu umutsuzluğun girdabında bulunmaktadır. İçinde bulunduğu olumsuzluklar karşısında insanımız, adeta çaresizlik içinde, “Avrupa'ya, Batı'ya, Rusya ve Çin'e karşı, bu dev güçlere karşı bugünkü zayıf-lığı-mızla nasıl direnebiliriz?” şeklinde bir umutsuzluğu yaşıyor, hele hele “nasıl tekrar ayağa kalkıp dirilebiliriz?” diye düşünüyorsa, elinden umutlarının alın-ması yüzündendir.

Umutsuz veya umudu elinden alınmış, ruhu pörsümüş insanın, kendisini yeniden canlanmış bir inançla, bir varoluş aşkıyla diriltecek, umutla yeniden hayata kavuşturacak bir sese, içine düştüğü derin umutsuzluk kuyusundan çekip çıkaracak bir umut eline ihtiyacı var. Güven veren bu ses ve umut dağı-tan bu el, Diriliş gençliği olarak adlandırılan İslâm gençliğinin sesi ve eli olacak-tır:

Din dışı hiçbir sistem veya doktrin bu umutsuzluğu kökten silemez. Çünkü, din dışı sistem ve doktrinler dünya içi değişim kuralları bütünleridir. Halbuki, çağımızda insanın umutsuzluğu dünyayı aşmıştır. İn-san ruhunun inanış bölgesini, hayatın yaşamaya değer olduğunu fışkırtan ruh katını karartmıştır bu umutsuzluk. O katı, o bölgeyi ancak yeni bir inanç tazelenişi karanlıklardan kurtarabilir, aydınlatabilir, yarasalardan temizleyebilir, tozlardan artabilir.

Dinler içinde de ancak İslâm, bu taze inancı insana bağışlayabilir. (Sütun: 469-470)

Onun içindir ki örneğin, “Türk Modernleşmesi” deyimini “Türk Batılılaşması” şeklinde okumak gerekir. Bu yüzden Batıcılar için pozitif anlam taşıyan bu kavram şüphesiz bizim için negatif bir kavramdır. Kelimenin Farsçadaki karşı-lığı olan “garbzedegî”, bu olumsuzluğu ifade eden doğru bir karşılıktır ki Sezai Karakoç da bunu “Batı mağduru” olarak ifade eder.

Bilge Düşünür Sezai Karakoç

Temel HAZIROĞLU

Yıl 1933 ve Sezai Karakoç, hatıratının daha ilk bölümünde, “bahsedeceğim şehir, coğrafyadaki ya da tarihteki şehir olduğu kadar, bizzat içinde yaşadığınız, diken ayağınıza batan, suları ve kuşlarını dinlemekle çocukluğunuzu bütünlediğiniz, kırmızı toprağından altın kokusunu ya da bakır yakıcılığını hissettiğiniz, belki de güneşi her yerdekinden daha parlak gibi gelen şehirdir. Sizinle birleşmiş, ruhunuza geçmiş, onunla özdeşleşmiş şehir. Siz onda doğdunuz belki. Ama o sizde hiç ölmeyecek gibi kat kat zihninize yerleşti, kalbinize sindi,” olarak anlattığı Diyarbakır Ergani’de doğdu. Annesinin deyişle “gülan ayında bir gün”de. Gülan yani mayıs ayının eski adı, güllerin açıldığı ay anlamına geliyordu ve ne ilginçtir ki bu güller ona hayatının en derin anlamını öğretiyor ve kutlu görevler yüklüyordu. Zülküfül Dağı’nın eteğindeki o küçük kasabada, mayıs ayı başlarında bir gün dünyaya gelen bu çocuk, kendi anlatımıyla dört yıkılmışlık içinde doğmuştu: Çağın yıkılışı, Osmanlı’nın yıkılışı, Ergani’nin yıkılışı ve ailenin yıkılışı.

Zülküfül Dağı sadece Erganililer için değil, Sezai Karakoç için de büyük bir anlam ifade ediyordu. O Zülküfül, Nebi makamı ve o dağ onun düşünce dünyasının, tutum ve davranışlarının ilham kaynağı adeta bir simgesi gibi olmuştu. İlkokulu Ergani’de bitirip ortaokul için Maraş’a gittiğinde ise yaşadığı iç âlem değişikliği son derece manidardı: “Maraş çocuk yüreğimin ateş aldığı yer. Belki ondan önce rüya âlemi gibi bir iç dünyanın sahibiydim. Derinliğe aday bir dünya. Bu, Maraş’ta alev aldı denebilir. Uzunoluk Hamamı ve yanı başındaki acemice anıttan Sütçü İmamın, çarşafli kadınlarımıza sarkıntılık etmek isteyen Fransız askerlerine ateş etmesinin birkaç çizgiyle canlandırılışı, Kalede sallanan bayrağın hikâyesi, Maraş’ın kurtuluş hikâyesi, adeta her an canlı bir hatıra olarak, hüznü dolu gönlümüze bir avuç umut ve hareket tohumu saçan ilahi bir lütuf rüzgârı oluyordu.”

Maraş’ın kurtuluş hikâyesinden bu kadar etkilenen Sezai Karakoç, yine çok etkilendiği bir başka noktayı, Necip Fazıl’ın *Büyük Doğu* dergisi ile karışlaştığı anı ve o ana ilişkin duygularını ve sıkıntılara karşı nasıl şerbetlendiğini şöyle anlatıyor: “Bir arkadaşım, dayısında bulunan *Büyük Doğu* ciltlerini getirdi. Onları da gözden geçirdim. O güne kadar İslam, içimizde sakladığımız bir inanç idi. Kimselere pek açılmıyorduk. Yasak, mazlum ve mağdur bir düşünce gibiydi ruhumuzda. Ama işte, görmüştük, İstanbul’da çıkan bir dergide onu çağdaş üslupla savunan bir kalem vardı. İslam’ın yükselen yeni, canlı sesiydi bu. Bu, benim için büyük bir mutluluk olmuştu. Çünkü: Bir umut doğmuştu. Bütün sıkıntıları göğüsleyebilirdim.”

İşte bu ilhamlarla kavileşen ve psikolojik özgüven kazanan Sezai Karakoç, oluşturduğu yeni fikriyatla, “Umutsuzluğun bu kadar koyulaştığı, yoğunlaştığı bir durumda belki de en büyük umut gizlidir. Bir şey haddini aşarsa zıddına inkılap eder. Mademki kötülük iyiyi toptan ve kökten yok edemedi, edemeyecektir de. İyinin geri gelmesi için umutlu olmak, üstümüze düşen bir borçtur,” diyerek umudu kuşanmış ve düşüncelerini gençlere, aydınlara ve topluma aktarmaya çalışmıştır. Adeta bilge bir düşünür gibi, bir kutup yıldızı gibi sadece İslam ülkelerine değil tüm insanlığı aydınlatmaya ve onlara yön göstermeye gayret etmiştir.

Sezai Karakoç’un fikriyatı Diriliş düşüncesi üzerinden temellenir. Karakoç, kendisine kadar gelen İslam düşüncesini kavrayıp yeniden yorumlamış, onu daha da derinleştirerek, genişleterek ve geliştirecek sistemleştirmiş ve bir medeniyet boyutuna taşımıştır. Bu yönüyle İslam düşüncesinin bugüne kadar ki zirve boyutunu yakalamıştır. Bir anlamda o, İslam düşüncesini yeniden diriltmiş, geliştirmiş ve ileriye taşımıştır. Müslümanların tekrar kendilerine ve dinlerine olan inancını, güvenini tazelemiş ve insanlara umut aşılamıştır. Yarınlar dair inancı her daim taze tutmuş, inanmanın kökenine ahiret inancını koymuştur. “Diriliş bu dünyada da mümkündür,” diyerek ön açmış, umut tazelemiştir. Bu çerçevede düşünüldüğünde diriliş insanlığa bir çağrıdır. Sadece kurtuluşa değil birlikte kurtuluşa çağrıdır.

Sezai Karakoç adeta tek kişilik bir üniversite gibi çalışmış, büyük bir bilge olarak etkili ve ufuklu, özgüven ve umut dolu konuşmaları, derin ve uzun ders veren anlamlı suskunluğu ile hepimizi eğitmiş ve yönlendirmiştir. Bir tür ikinci bir üniversite gibi görev üstlenen ve dolup dolup taşarken tam bir ekol

gibi çalışan bürosu birçok aydın ve öğrenciyi etkilemiş ve eğitmiştir. Bu okul zaman zaman yeni mezunlar vermiş, yerlerine yeni talebeler almış sanki görünmeyen ama bitmeyen bir üniversite gibi işlev görmüştür. O, Batıcı düşüncenin kuşatması altındaki aydınların zihnini özgürleştirmiş, onlara yol göstermiş ve düşünce ufuklarını genişletmiştir. Necip Fazıl’ın *Büyük Doğu* ile yaptığı özgüven atılımını ileri taşımış ve geliştirip yeniden adlanlandırmış, oluşturduğu “diriliş tezi” ile insanları kaynaklarına, tarihine, geleceğine döndürmüş ve düşüncede derinlik kazandırarak geleceğe yol almasını sağlamıştır.

İnsan onun yanına gittiğinde büyük bir bilge ile birlikte olmanın duygusunu yaşıyor, düşünüşte tazelenme ve yenilenme ile kendine geliyor, zaman zaman verdiği ufuk dersleri ve uzun suskunlukları karşısında adeta eriyor, yoğruluyordu. Bir ders bu kadar mı farklı ve derin anlamlar ve bilgelikler içerebilirdi? İnsan, her seferinde büyük bir inançla kendine geliyor, insanlık için hâlâ bir ümit taşımamız gerektiği inancıyla doluyordu. İnsan, üstadın tutum ve davranışlarından her zaman yeni bir dil ve yeni bir üslup gerekliliğini anlıyor ve coşuyordu.

Sezai Karakoç, bilge bir aydın olarak yeni bir düşünce yöntemi keşfetmiş, olaylara ve gelişmelere Müslümanca bir bakış açısı ve tavır geliştirmiştir. Her zaman gençlere umut aşılamış, yeni ufuklar katmıştır. Etrafa ve insanlara diriliş ruhu üflemiştir. Diriliş bir düşünce ekolü ve bir fikir akımı olmanın ötesinde aynı zamanda sanat, edebiyat ve kültür alanında bir estetik yol gösterici fonksiyonunu üstlenmiştir. Üstad hâl ve tavrıyla, ülkenin içinde bulunduğu entelektüel çoraklıkta, dibe vuran seviyesizlikte, engeller ve yoklukların göbeğinde, metafizik dünyadan ilham almış

bir düşünürün yetişebileceğinin ve milletin değerlerine sahip çıkabileceğinin de bir örneği olarak ortada durmaktadır.

Sezai Karakoç’un hatıratında anlattığı “diriliş” düşüncesinin doğuş hikâyesi bilgeliği ve öncülüğü yönünden son derece ufuk açıcıdır: “Siyasi hayatın ağırlaşması, kavgaya dönüşmesi ve kavganın kızışmasıyla ben kısa vadeli çalışmaların muhalefete ve komünistlere çatmakla fazla bir fayda vermeyeceğini düşünerek bir düşünce ve edebiyat dergisi ile yeni bir hareketin başlatılması fikrine vardım. Yeni bir nesil gelmişti. Ortam 30 yıl öncesine göre değişmişti. Düşünüşte bir tazelenmeye ve yenilenmeye ihtiyaç vardı. Yeni bir dil ve üslup gerekliydi. Bir süredir daldığım metafizik düşüncelerin kendisi de beni zorluyordu. Bu fevkalade şartlar içinde doğdu diriliş. İlk anda ismi yadırgandı. İsmi duyunca hortlama gibi dehşet duyanlar oluyordu. Ya da sanki yalnızca Amentü’de düşünülebilir gibi geliyordu onlara. Mecazi anlamda, tarihi anlamda dirilişi düşünemiyorlardı. Ba’su ba’del-mevt’in karşılığı olarak Diriliş’i bulmuştum, ölümden sonra dirilme anlamına. Tabii ki sadece metafizik anlamda değil, tarihi ve sosyolojik anlamda da kullanıyordum Diriliş’i.”

Ondan ilhamla söyleyecek olursak, diriliş, öldükten sonra yeniden doğuşu ifade etmek için kullanılan mecazi, tarihi ve sosyolojik bir kavramdır. Hayatın sadece bu dünyadan ibaret olmadığını, aşkın boyutunun ve devamının olduğunu belirtir. Ölüm hayatın bir parçasıdır diyerek ahireti hatırlatır. Hayatın bir bütünlük ve süreklilik içerdiğini gösterir. Ona göre tutum ve davranış geliştirmemizi, yaşamamızı öğütler.

Sezai Karakoç’un gündeme getirdiği diriliş düşüncesi, fikriyat tarihimizde ayrı ve özel bir yere ve ölçüde de bir değere sahiptir. Öyle

***Diriliş bir düşünce
ekolü ve bir fikir akımı
olmanın ötesinde
aynı zamanda
sanat, edebiyat ve
kültür alanında bir
estetik yol gösterici
fonksiyonunu
üstlenmiştir.***

ki son yüzyılın İslam düşüncesini ele alacak olanlar Karakoç'un diriliş düşüncesini hesaba katmadan bunu değerlendiremez ve pek çok şeyi de anlayamaz ve açıklayamazlar. Yapmaya çalışsalar bile bu eksik olur, yarım kalır. O yüzden diriliş düşüncesine yakından bakmak ve derinliğini keşfetmek önemli bir husustur. Daha ne gibi ilhamlar ve imkânlar barındırdığını tam olarak bilmiyoruz. Kim bilir belki de ne derinlikli düşünce yeni kâşiflerini bekliyordur.

Diriliş sadece ötelere ait bir kavram değildir. Zira ne bu dünya ne ötelere birbirinden farklıdır. Bu noktada ölüm ve diriliş hayatın bir parçasıdır. Bu çerçevede düşünülüğünde diriliş, insanın içinde bulunduğu hâlden sıyrılıp mevcut şartlarda yeniden canlanması ve harekete geçmesidir. Diriliş; insanın uykudan uyanması, kendine gelmesi adeta kendini kazanmasıdır. İnsanoğlunun, kendisine uzunmuş gibi gelen hayatın sonunda bir bitiş gibi görünen ölümle aslında yeni ve sonsuz bir başlangıca adım atmasına benzer şekilde, Müslümanın da bu dünyadaki gaflet uykusundan uyanıp hakikate dirilmesi- dir.

Diriliş düşüncesinin mimarı, piri, çağın bilgesi Sezai Karakoç son bayram konuşması ile bize adeta vasiyette bulunur: "İnsanlar fanidir. Yarın... Yaşımızı almış birisi durumundayız, her an gidebiliriz. Amacımız İslam âleminin dirilişidir. Bu bir harekettir. Bu harekete sahip çıkın, büyütün, geliştirin. Siyasetçiler size tabi olacaktır. Yoksa, hiçbir böyle gücünüz olmazsa, siyasetçi sizi okşar fakat hiçbir zaman size itibar etmez, sizin sözünüzü dinlemez." Onun vasiyetine sahip çıkmak hür ve bağımsız aydınlar olarak boynumuzun borcudur.

Diriliş düşüncesi, tarihe hükmeden ve İslam âleminin önemli devletlerinden biri olan Osmanlı'nın

bakiyesi Türkiye'de gelişen düşünce akımlarının en önemlilerinden biridir. En evrenseli, en gelişmiş ve en kuşatıcıdır. Kısaca ifade etmek gerekirse diriliş, Cumhuriyet döneminden bugüne kadar oluşan üç düşünce dalgasının (Mehmet Akif'in başını çektiği "kurtuluş", Necip Fazıl'ın başını çektiği "varoluş" ve Sezai Karakoç'un başını çektiği "diriliş" kavgası) en sonuncusu ve en etkilisidir. Düşünce dalgalarının her biri bir öncekinden beslenmiş, üzerine yeni şeyler katmış ve bir sonrakini de etkilemiştir. Tabii ki bunların sonuncusu olan Diriliş düşüncesi hem öncekileri kuşatıp özümsemesi hem de kendinden sonra geleceklere zemin oluşturması açısından özel bir yere sahiptir.

Diriliş düşüncesi geçmişten beslenmiş, onu kavrayıp disipline etmiş, sistematik hâle getirmiş ve medeniyet boyutuna taşımıştır. Aslında geçmişin hulasası ve geleneğin özü olarak bütün İslami hareketlerin mihenk taşı olmuştur. Bu düşünce bundan sonrakiler için de büyük bir imkân ve kaynak olarak insanlığın önünde durmaktadır. Bir bakıma Diriliş düşüncesi geçmiş, bugün ve yarının miladı konumuna gelmiştir. Diriliş düşüncesi, bir şeye karşı ya da bir şeyin yanında olmaktan çok hakikatten kalkarak bizatihi yeni bir tez olmuş ve düşüncede büyük bir çığır açmıştır. Ancak biz bunun henüz tam olarak farkına varmış değiliz. Nasıl ki ilk giren kurşun, sıcaklığından dolayı ilk anda hissedilemiyorsa, Diriliş düşüncesinin etkinliği ve büyüklüğü de aynı çağda yaşandığı, bizatihi canlı olarak birlikte bulunduğu için tam olarak anlaşılamıyor. Doğruyu söylemek gerekirse, Diriliş düşüncesi bugüne kadar olan fikir akımlarının zirvesi ve bundan sonra doğacakların da kaynağıdır. Bu tarihi ve sosyolojik bir vakıadır. Artık onu anlamadan ve sindirmeden ne geç-

mişi ne de bugünü kavrayabiliriz. Ayrıca ona yaslanmadan ve ilham almadan da yarını öngöremez, inşa ve imar edemeyiz.

Diriliş düşüncesinin tarihi ve sosyolojik olarak önemini daha iyi anlamak için onun temel önermelerinden biri olan “İslam birliği” tezine bakmakta yarar var. Sezai Karakoç’un en çok vurguladığı, stratejik bir politika olarak sürekli gündeme taşıdığı ve bir çözüm olarak öne sürdüğü, “İslam ülkeleri kesinlikle birleşmeli, büyük ve güçlü bir devlet olmalıdır. Başka çare yok. Artık küçük devletler olarak yaşamının imkânı kalmamıştır. Bunun aksi tüm ülkeler için parçalanma, bölünme, esaret ve köleliktir,” tezinin dışında ne söylenebilir ki? Bundan önce söylenenlerin hulasası nasıl bu ise bundan sonra söyleneceklerin özü de bu olacaktır. Tabii ki bu birliğin nasıl, kimler tarafından ve hangi koşullarda sağlanacağına ilişkin tartışmalar ve bu çerçevede ortaya çıkacak fikirler konunun hayat bağı ve hareket boyutunu gösterecektir.

Burada Diriliş düşüncesinin kuru-cusu ve piri olan Sezai Karakoç’un bir tutumunu da değerlendirmekte fayda var. O da Karakoç’un İslam düşüncesinin son yüzyıllardaki en büyük akımını ortaya koyarken, iktidar ve sermayeye ilişkin takındığı tutumdur. Bu noktada zaman zaman yanlış anlaşılrsa da derinliğine inildiğinde gelecek asırları dahi etkileyecek ve örnek olacak bir bilgelik ile karşı karşıya olduğumuzu görmeliyiz. Hiçbir şey istemeden ve hiçbir yardım beklemeden hakikat yolculuğuna çıkan bu bilgelik, bir ülkenin en önemli koltuğu olan Cumhurbaşkanlığının davetini dahi kabul etmeyecek boyuttaki bir bilgeliktir. Adeta, mademki üstad di-yorsun senin gelip ziyaret etmen, bizim de iade ziyaretinde bulunmamız yakışır, yoksa dünyevi makamı kullanarak üstad dediğiniz bir

kişiyi ayağınıza çağırılmış ve manevi seviyeyi aşağıya çekmiş olursunuz, demiştir. Her zaman, her yerde ve her çağda, neyin değerli neyin önemli olduğunu bu denli açıklıkla ortaya koymak ve yaşamak, ancak bu tür bilgelere has bir davranıştır. İslam’dan kaynaklanan o büyük özgüven ve müslüman vakar, tarihte zor görülen ve bundan sonra da görülme ihtimali zayıf olan o asil ve onurlu duruş bir ölçü olarak karşımızda durmaktadır.

Bilge insanlar büyük kriz anlarında doğarlar ve bu ortamlarda oluşan umutsuzluk atmosferinde hem sakin kalmayı başarır hem de o kaostaki insanlara yön gösterirler. Küçük ayrıntılara boğulmadan büyük resme bakar ve gelenekten güç alarak yapıcı işaretler verirler. Son derece düşünceli ve yaptığını tartan ihtiyatlı bir iyimserlik içinde temkinli davranırken devrimci ışıksaçarlar. Kendi bilgi ve kapasitelerini bilir, devamlı alternatif arar ve dünyanın sürekli bir değişim içinde olduğunu görür ve her yeni durumda dinamik analiz ve perspektif oluştururlar. Belirsizliğe tahammül eder, en büyük sorunların bile çözülebileceğine inanç duyup bir sıçrama zemini kurarlar. Ehem ve mühimin ayırımını çok iyi yapar ve en önemli olanı önemli olandan ileri taşıyıp stratejik önderlik yaparlar. İşte bütün bunları hâlleri ile yansıtan, bilgelik makamına hak ederek gelen Sezai Karakoç’un oluşturduğu Diriliş düşüncesi, adeta bir milat, bir saat konumuna geliş ve bundan sonra bir toplumsal hareket noktasında söz söyleyecek ve iş yapacak herkes için bir değerlendirme ölçüsü olarak tarihteki yerine almıştır.

Diriliş; insanın uykudan uyanması, kendine gelmesi adeta kendini kazanmasıdır.

Diriliş Düşüncesinin Anlam, Muhtevâ ve Yorum Çerçevesi

Yusuf Bilâl AYDENİZ

“Şehirlerde meyve vermeyen ağaçlar çoğalmışsa, o memleketin insanları sefahate düşmüşlerdir”, der İbn Haldun. Düşünce susuzluğunun bizi anlam-sızlık çölüne götürdüğü bir çağa karşı yapılan mücadelenin adıdır diriliş. Diriliş düşüncesinde teori, pratiğin izdüşümüdür. Diriliş, gelip çağı görüp ve ürperen Taha’nın bir bahar günü yeniden doğmasını sembolize ederken; aynı zamanda karamukları, kavisleri, soytarıları ve yarasaları iman gücüyle etkisiz hâle getirmeyi de kapsayan düşünce ve eylem sistemiştir.

Diriliş, ilk insan olan Hz. Âdem’den günümüze değin var olan hakikatin peşinden gitmeye çalışan; tarihin, medeniyetin, kültürün, insanlığın bütün birikiminden faydalanarak, insanın ruhu ile inancı arasındaki altın oranı yakalayıp, merhameti ruhun en iç musikîsi yapmaktır. Diriliş, uyanışla kurtuluş arasındaki ilerleme ve oluşturma vetiresidir. Mikro âlemden makro âleme kadar, Taha’nın güllerle muştuladığı hükümdar bakışından daha keskin, Aragon’un bahsettiği gözlerden daha güzel gözlere sahip olan sevdanın adıdır. Diriliş, insanoğlunun gerçek ben’ini bulması demektir. Diriliş bir çağrıdır, mükemmel ve ebedî olana bir çağrı. Hakikati birlikte aramak çağrısıdır, diriliş çağrısı. Sadece inanmış kişilere değil, bütün insanlara bir çağrıdır. Kurtarma çağrısı değil, birlikte kurtulma çağrısı. Yeni bir şehir ve site, insan ve toplum özlemidir diriliş. Misafire hızır, geceye kadîr, sabaha ise fecir devletinin doğacağı gözüyle bakmaktır. Birleştiricidir, ayırıcı değildir. Irk birliğine değil, inanç ve insanlık birliğine dayanır. İnanç kadar ruhu arıtaç başka bir öz bulunamaz. Çoğulcudur, tek ve soyut, dar ve kısır perspektiflerden bakmayı reddeder.

Diriliş, gelenekten geleceğe akan bir bengisu pınarından kana kana merhameti içmek demektir. Yoksa kuru bir gelenek taklidi değildir diriliş. Abdurrahman El Vekîl’in dediği gibi, “gelenek ölmüşlerin yaşayan ruhudur, gelenekçilik yaşayanların ölü ruhudur”. Ya da Roger Garaudy’nin dediği gibi “atalarımın külü değil, ateşi olmalıyım”. Diriliş bu bakımdan ruhu her zaman diri tutmanın peşindedir. Ruh diri oldu mu insan da diri, insan diri oldu mu millet de diri olur. Bu hususu üstad Sezai Karakoç’un kitapları ile ifade edersek, **Ruhun Dirilişi, İnsanın Dirilişi ve İslâm’ın Dirilişi** sırasını takip etmemiz gerekir.

Diriliş düşüncesi, İslâm medeniyetini nesillere taşımaya çalışmanın mahsulüdür. Fransız sosyologlardan Lefebvre, insanın ve insanlık tarihinin ikiye bölündüğünü, bu bakımdan bütünlüğün bozulduğunu söylerken; işte tam da bu noktada Diriliş düşüncesi insanları bütünlleştirici bir yola çağırmaktadır sessiz bir çığlıkla. Hilmi Ziya Ülken, Türkiye’de orijinal fikir yoktur; orijinal fikir potansiyeli vardır, diyerek önemli bir konuya temas etmişti. Hiç şüphesiz Diriliş düşüncesi, Türkiye’deki sayılı orijinal fikir ve düşüncelerden biridir. Çünkü Diriliş düşüncesi, hakikatin savunucusudur. Dünya kavgasına, dünya ve dünya adına değil, Allah için katılmayanların savunduğu düşüncedir. Diriliş düşüncesi olaylara değil, olgulara bakılmasını ister. Diriliş düşüncesinde hiçbir cemaatin ayrımı yapılmaz. Herkese kapısı açıktır. Bütün Müslümanlar kardeştir suuruyla ve umdesiyle hareket ederek Allah rızası için çalışan her samimi kesimi destekler.

Sezai Karakoç Müslümanı, “*vücudunda bir kıyamet taşıyan, ötenin sarsıntısını duymamış kişilere bir kıyamet aşıl原因 ve onları en şiddetli bir kıyametle sarsan kıyamet adamı*” olarak, imanı ise “*insana göklerin armağanı*” olarak tanımlar. Çağımızda insanoğlunun mutsuzluğunun ana kaynağını insanoğlunun ‘öteki dünyaya’ inanmaması olarak görür. Çünkü ahirete inanmayan insan, bu dünyayı hırsları, zevkleri ve tutkusu yüzünden savaş hâline getirecektir. Özgürlüğün savunucu olduğunu iddia ederken, kendi nefsinin tutsağı olacaktır.

Mehmet Âkif’in yedi bölümden oluşan Safahat kitabı, bir bakıma Sezai Karakoç’ta on üç bölümlük *Sağnak* adını alır. Her sağnakta bir tecdit, bir onarma, bir dirilme söz konusudur. Sezai Karakoç, bunu lâkonik (kıs ve öz) bir şekilde bahsi geçen on üç bölümün altına şerh düşmüştür. Sezai Karakoç’un gözlüğünün sağ camında “diriliş” var ise, gözlüğünün sol camında da “metafizik” vardır. Sezai Karakoç’un metafiziği, eşyaya yönelme şeklinde değil hakikate yönelmek şeklindedir. Hakikati mahcup ve onurlu bir şekilde daha lise yıllarından itibaren aramaya çalışması, metafiziğin onun damarlarında gürül gürül akmasını sağlamıştır. Sözelimi Necip Fazıl’ın “*Takvimdeki Deniz*”

Diriliş, gelenekten geleceğe akan bir bengisu pınarından kana kana merhameti içmek demektir.

**Sezai Karakoç
Müslümanı,
“vücudunda bir
kıyamet taşıyan,
ötenin sarsıntısını
duymamış kişilere
bir kıyamet aşılayan
ve onları en şiddetli
bir kıyametle sarsan
kıyamet adamı”
olarak, imanı ise
“insana göklerin
armağanı” olarak
tanımlar. Çağımızda
insanoğlunun
mutsuzluğunun
ana kaynağını
insanoğlunun
‘öteki dünyaya’
inanmaması olarak
görür.**

isimli metafiziğin yoğun olarak işlendiği şiirde denize hicret etmesi ile Sezai Karakoç’un çeşmelerden hakikate telefon etmesi aynı metafiziksel düşünce ürününün farklı zamanlardaki izomerleridir. Bu bakımdan metafizik, üstad Sezai Karakoç’un zihninde âdeta yuva yapmıştır. Metafizik onun düşünce dünyasına yayılmıştır. Örneğin, medeniyet kavramına şöyle yaklaşır: İyinin ve güzelin medeniyeti, kötünün ve çirkinin medeniyeti. İyi medeniyetini (İslâm) tûba ağacına benzetir, kötü (Batı) medeniyetini ise zakkum ağacına benzetir. Medeniyetler ile ilgili araştırmalarıyla bilinen Arnold Toynbee, şu anda dünyada yirmi bir tane medeniyet olduğunu söylerken, Sezai Karakoç ise sadece iki medeniyetin olduğunu söyler. Dikkat ederseniz, bu hususta da metafiziksel bir yaklaşım ile durumu ele almıştır.

Fantastik edebiyat ve bilimkurgu yazarı Ursula K. Le Guin, “Ütopyalar imkânsızdır, ama yazabiliriz.” derken dirilişi ütopya olarak gören birtakım insanlar da maalesef böyle düşünmekte. Oysa Asr-ı Saadet’ten, Endülüs’e, Selçuklu’ya, Osmanlı’ya kadar birçok kez diriliş somut olarak yaşanmıştır. En hafif ifadeyle, Hz. Muhammed (s.a.v.)’i

tarihin kurucu kahramanları arasında gören İskoç asıllı İngiliz tarihçisi Thomas Carlyle da bu gerçeğin farkındadır diyebiliriz. Dirilişi küçümseyen insanlar, genel olarak atalet içinde Müslümanlığı maddi normlara ve ritüellere indirgeyen, evinde rahat rahat oturup dünyayı birilerinin güzelleştirmesini bekleyen insanlardır.

Sezai Karakoç’un dillere pelesenk olmuş, “yenilgi yenilgi büyüyen bir zafer vardır,” mısraı Halil Cibran’da “Yenilgi, yenilgim, başkaldırım ve benim kendimle tanışmam” hâlini alır. Yenilgi insana âcizliğini hatırlatır ve zaferin Allah’tan geleceğini idrak ettirir. Aslına bakarsanız yenilgi olmadan dirilişin olması mümkün değildir. Çünkü insanı diriltten yaşadıkları, dolayısı ile imtihanıdır. “Sana Rabbinden indirilen haktır, fakat insanların çoğu inanmazlar.” (Ra’d 1) âyeti ile “Nice az topluluk çok topluluğa Allah’ın izniyle üstün gelmiştir.” (Bakara 249) âyetine yenilgi, iman ve zafer açısından baktığımızda dirilişin kaçınılmaz ve ulaşılabilir olduğunu (ütopya olmadığını) rahatlıkla görebiliriz.

18. yüzyılda Berkeley tarafından icat edilen materyalizm/maddecilik, bugün başka bir form ile önü-

müzde durmaktadır. Cemil Meriç'in "insan zekâsının coğrafyayı yoğurması" olarak nitelendirdiği teknik kelimesi, günümüzde teknoloji ile iç içe geçmiş durumdadır. Her şeyi teknolojik aletlere bırakan insan-oglu, artık düşünememektedir. Umberto Eco'nun deyişiyle, *protezi-miz baştan sona her şeyi bilebileceği zaman, daha ne öğrenmemiz gerekecek?* Bugün diriliş erine düşen görevlerden biri de insan-eşya ilişkisini tekrar gözden geçirip insanlığı eşyaya esir olmaktan kurtarmaya çalışmaktır.

Sezai Karakoç'un Piyasalar I kitabının *Ertelenen Düşün* bölümünde beşerî aşk, bu büyük dava (diriliş) için ertelenir. Genç adam ve genç kız birlikte karar alarak diriliş aşkı için düşünüyü ertelerler. Gün artık bu düşünün gerçekleşmesi günüdür. Ayartının doruğa ulaşmaya çalıştığı 21. yüzyıl şartlarında bu düşün, Müslümanların çoğalmasından iftihar edeceğini söyleyen aziz Peygamberimizi inşallah sevindirecektir. Bu yüzden diyoruz ki, bu yol Hatice, Hira ve Ebûbekir olmadan başarıyla yürünemez.

Diriliş düşüncesinin temerküz noktasında, İslâm ülkesi ve İslâm milleti olguları bulunur. İslâm birliğini şartsız, kayıtsız ve pazarlıksız savunur. Bundan hareketle Sezai Karakoç, İslâm ülkeleri arasında NATO gibi askerî bir kuruluş, AB gibi bir siyasî kuruluşun kurulması gerektiğini söylemiştir. İslâm Ortak Pazarı'nın kurulması, Ortadoğu Birliği gibi tezleri dile getirmiştir. Mısır'dan Fas'a Kuzey Afrika Federasyonu, Malezya-Bangladeş-Endonezya'nın Doğu İslâm Federasyonu, Pakistan-İran-Irak-Suriye-Türkiye-Körfez ülkeleri ve Suudi Arabistan'ın yer aldığı Merkez Devletleri Federasyonu'nun kurulması gerektiğini; en kötü ihtimalle, birleşmiyorlarsa bile lokmayı büyütüp bunları yutmak isteyenlerin boğazında kalmaları gerektiğini defaatle

belirtmiştir. Bu kuruluşları "İslâm Paktı" arasında toplayabiliriz. Sezai Karakoç'un Diriliş düşüncesinde kapitalizm, şeytanın sağdan yaklaşması, komünizm şeytanın soldan yaklaşması, liberalizm ise kılık değiştirmiş Batıcılık adını alır. Bununla birlikte Sezai Karakoç, Rusya ve Çin'i sarı tehlike ve beyaz tehlike olarak görür. Son dönemde yaşanan olaylar gösteriyor ki, dünya üzerinde daha çok iki medeniyet baskın olacak. Bunlardan biri Batılı ülkelerin destekleyeceği Çin medeniyeti, diğeri ise Müslümanların ve bir kısım zulüm gören insanların destekleyeceği İslâm medeniyeti. Çinli şairlerden biri olan Li Po, "Ay ışığında Yalnız Başına İçmek" isimli şiirinde "Kadehimi kaldırıyorum ve şerefe diyorum yukarıda parlayan aya" derken, Sezai Karakoç "Diriliş" isimli şiirinde "Kaldırmak aşk kadehini insanlık sıhhatine" demektedir. Siyasî ve tarihî şartları bir kenara bırakıp sadece bu argümandan baktığımızda bile Sezai Karakoç'un Diriliş düşüncesinde insanlığı kurtaracak medeniyetin İslâm medeniyeti olduğunu anlayabiliriz.

Diriliş düşüncesinin temerküz noktasında, İslâm ülkesi ve İslâm milleti olguları bulunur. İslâm birliğini şartsız, kayıtsız ve pazarlıksız savunur. Bundan hareketle Sezai Karakoç, İslâm ülkeleri arasında NATO gibi askerî bir kuruluş, AB gibi bir siyasî kuruluşun kurulması gerektiğini söylemiştir. İslâm Ortak Pazarı'nın kurulması, Ortadoğu Birliği gibi tezleri dile getirmiştir.

Diriliş Önderi Büyüğümüze Selam Olsun!

Mucahid YILDIZ

Vefat haberini okuduğumda ilk aklıma gelen söz, 'Türkiye namütenahi bir büyüğünü kaybetti.' olmuştur. Zira Sezai Karakoç gibi büyük önder şahsiyetler nadide bulunan çok değerli cevherler gibidir. Ancak bizim talihsizliğimiz, maalesef böyle değerli insanlar hayatta iken kıymetine vakıf olamayışımızdır. Sezai Karakoç gibi bir deryanın büyüklüğünü anlamak için birkaç kitabını okumak yeterlidir. Kitaplarında ve şiirlerinde kullandığı üslubundan ne derin bir bilgi hazinesine sahip olduğunu hemen anlarsınız.

Sezai Karakoç abimiz, büyüğümüz, her Müslüman gibi mesuliyetinin bilincinde, İlayı Kelimatullah davası için yaşadı. Bu dava için mücadele etti. Vazifesini bihakkın en iyi bir şekilde yerine getirdi. Hiçbir zaman hiç kimseden herhangi bir taltif beklemedi. Bugün orada burada arzı endam eden bazı medya soytarıları gibi davranmadı. Asla televizyon kanallarına rağbet göstermedi. Çağrıldığı programlara katılmasında bir fayda görmemiş olacak ki hemen hepsini elinin tersiyle geri çevirdi. Acizane bu sözlerin sahibi bendeniz onun herhangi bir televizyon kanalında boy gösterdiğine şahid olmadım.

Sezai Karakoç gibi bir tefekkür abidesi hakkında benim gibi bir fakirin daha çok kelam etmesi haddini aşmak olur. Acizane ben, daha çok böyle bir büyüğümüzün hatıratına yakışanın, dile getirdiği diriliş mücadelesinin devam ettirilmesi gerektiğine dikkat çekmek isterim. Bunun gerçekleşmesinin en güzel yolu, ilmi çalışmaların onun açtığı çığır üzerine bina edilerek genişletilmesidir. Mesela adına 'Diriliş' denilebilecek bir vakıf ya da üniversite açılabilir. Şayet bu bir vakıf olursa, merhumun işaret ettiği prensiplere binaen insanlığın dirilişini sağlayacak yönde çalışmalar yapan ilmi araştırmaları teşvik etmeli, maddi imkanlar sunmalıdır.

Diriliş üniversitesinde ise yine tüm dünyanın meselelerine çözüm arayan, temelleri elbette İslam üzerine kurulan bir medeniyetin esas mevzuları ile birlikte tüm ayrıntılarının da masaya yatırılacağı tezler, ilmi araştırmalar burada yapılmalı.

Bugün birçok ortamda, örneğin sosyal medyada olduğu gibi, birçokumuz hep birtakım noksanlardan şikayet edip durmaktayız. Bazılarımız geçmişte yaşananların artık o zamanlarda kaldığını, günümüz şartlarına uygun cevaplar bulunmadığını dile getiriyorlar. O halde günümüz şartlarının meselelerine cevap verecek çözümleri araştırmak ve bulmak için ne bekliyoruz? Bu çözümleri ararken yolumuzu aydınlatacak en önemli ışık kaynaklarından biri de merhum Sezai Karakoç'tur.

Tam 45 yıl önce yayınlanan 'İnsanlığın Dirilişi' isimli eserinde,

bugün insanlığın daha da yoğun bir şekilde yaşamakta olduğu krizi tespit ederek sonuç bölümünün bir kısmında şunları dile getirmiştir:

“Yeni bir dünyanın kurulması ve yeni bir insanın doğması günü gelip çatmıştır. Diriliş İnsanı'nın. Geleceğe yönelik geçmişi değerlendirilen, radikal bir öz değişime kendini adanmış, şartların realist baskısını göz önünde tutan, yeni bir fedakârlık ahlâkı, derin bir fizik ötesi anlayışı yeni bir 'uygarlık ülküsü' insanının günü geldi. Ölümünden, ruhun ölümünden, ruhun dirilişine çıkacak Diriliş insanının günü.”

Üzerine ölü toprağı atılmış toplumun yeniden dirilişi için artık ölüm günleri-doğum günleri kutlamalarıyla, klasik taziye mesajlarıyla vakit geçirmeyi bırakalım. Gücün nispetinde herkesin sözlerini icrata dönüştürme zamanı geldi, geçiyor.

Sezai Karakoç gibi bir tefekkür abidesi hakkında benim gibi bir fakirin daha çok kelimetmesi haddini aşmak olur. Acizane ben, daha çok böyle bir büyüğümüzün hatıratına yakışanın, dile getirdiği diriliş mücadelesinin devam ettirilmesi gerektiğine dikkat çekmek isterim. Bunun gerçekleşmesinin en güzel yolu, ilmi çalışmaların onun açtığı çığır üzerine bina edilerek genişletilmesidir.

Sezai Karakoç'ta 'Biz'deki 'Ben'e Ağıt ya da Batılılaşma Paradoksu

Muhammed Enes KALA

Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üni.
İnsan ve Toplum Bilimleri Fak.

Sezai Karakoç, güçlü bir tarihin içerisinde, çağın sorunlarına sadra şifa olabilecek imkânlar manzumesinin saklı olduğuna gönülden inanan bir mütefekkindir. O, bu imkânların 'ben'lerin içerisine sirayet etmiş bizlik şuuruna da yansıdığına inanır. O halde öncelikle üzerinde ciddi şekilde düşünülmesi gereken meselelerimizden birisi 'biz şuru'nun yitimidir.

Tarih, coğrafya üzerinde insanla tezahür eder. O halde zamanın, mekânın ve insanın aralarında çok hususî irtibatlar ağı vardır. Ortak tarihin, ortak mekânlar üzerinden akışına şahit olan insan, bizlik şuurunun hem müsebbibi hem de sonucudur. Zaman yitimi, mekân yitimi, bizde bizlik yitimine sebebiyet vermiştir. Neden ve sonuç arasındaki istikrarlı illiyet, insanın mekân ve zamandan boşandırılmasıyla parçalanmıştır. O halde meselemiz, evveleminde biz şuurunun yitirilmesi ve bu yitimin şuuruna varılabilmesidir.

Bizi yitiren ben, savunmasız kalır ve ayartılmaya açık hale gelir. Ancak 'ben fitratı'nı tahrip eden tahakküm edici bir 'biz anlayışı' Sezai Karakoç'un düşüncesinde kendisine yer bulamaz. Zira şahsiyet önce ferdîdir. Şahsiyeti olmayan fert ancak sürünün bayağı üyesi olabilir. Sürüde ise şuur ve irade söz konusu değildir. Karakoç, tam da burada içtimaî veçheden meseleye yaklaşmayı önemsemektedir. Bu çerçevede Batı ile geliştirilen ölçsüz münasebet, tarih ve gelenekten tecrit çabası, sosyal yaşamdaki rehabet ve tefessüh, idare sorunları, İttihat Terakki'nin devasa bir imparatorluğun mirasını tevarüs edip taşımadaki yetersizliği, geliştirilen fikir hareketlerinin sorunu teşhis, tespit ve tedavide başarılı olamayışları, İslam âlemindeki ayrılıklar ve ıstıraplar bu bakımdan önemli konu başlıkları olarak yer alır.

Ferdin şuru ve iradesi kadar, toplumun da şuur ve iradesinin olduğu ifade edilebilir. Toplumun şuur ve iradesinin aktığı mecra, tarihtir yani toplumun şuur ve iradesi tarihte tecessüm eder. Söz konusu şuur ve irade organik, canlıdır ve süreklidir. Onun canlılığı ve sürekliliği başka toplumların şuur ve iradesine kayıtsız şartsız intibak etmeyi talep etmekle yaranır. Toplumun yaralanmış irade ve şuurundaki insicam bozukluğu, düzgün şekilde teşhis ve tedavi sürecine dâhil edilemezse tarihteki organik yapı bozulur ve

bir müddet sonra toplumun hayatiyeti çok ciddi şekilde tahrip olur. Tahribat, toplumu parçalar. Toplumun bir kısmı romantik bir tavır içerisinde, yaşamakta olan günü ıskalayıp keşf-i kadimde kalırken, diğer kısmı tüm sorunların hesabını geçmişe kesip onunla bağlantıyı koparmak suretiyle köksüz bir şekilde vaz'-ı cedit arayışına düşer ve düşkünleşir. Olması gerektiği gibi keşf-i kadim ile vaz'-ı cedit yapmak yerine redd-i miras ile mukallitlik yapmak tercih edildiğinde toplumun benliğinin tecelligâhı olan içtimâî irade ve şuur yaralanmış ve nihayetinde çökmüş olur.

Çökmekte olan toplum, yeni hayatîyetleri bambaşka arka planlara, hazır bulunuşluklara, tarihî süreçlere ve içtimâî benliklere sahip toplumların nispî ve özellikle maddî sahadaki muvaffakiyetlerinde aramaya koyulabilir. Ancak söz konusu hamle başarılı şekilde toplumu kendisiyle yüzleşmekten alıkoyabildiği için kendisinden uzaklaşan yeni hayatîyet hamlesiyle toplum kurucu köklerine de yabancılaşmaya başlar. Tam da bu eşikte Batıcılığa ilişkin sualsiz sempati, tarihin ve geleneğin dışlanması, tarihsiz bir millet olarak yeniden inşa hareketinin adeta 'biz'deki 'ben'i mahvettiği ifade olunur. Nihayetinde olan ise hem ferdî hem de içtimâî irade ve şuurun koordinat sisteminin tarumar olmasıdır.

Olması gereken ise başlı başına güçlü bir diriliş hamlesinin gerçekleştirilmesidir. Karakoç, bu dirilişin tarihî dizilişini birbirini takip edecek bir çerçevede üç muhallet eseriyle göstermeye çalışır. Onun 1967 senesinde kaleme aldığı *İslam'ın Dirilişi*, 1974 senesinde telif ettiği *Ruhun Dirilişi* ve 1976 senesinde yazdığı *İnsanlığın Dirilişi* adlı eserleri adeta bir reçete olarak kabul edilebilir.

İslam'ın Dirilişi'nde Karakoç, hazır reçeteyi umduğumuz Batının kendisinin çok yakın gelecek-

te reçeteye muhtaç olacağını ifade ederek, şifanın orada bulunamayacağını uzun uzun anlatır. Karakoç, dünya tarihinin en büyük medeniyetlerden birisi olan Endülüs'ü yıkan Batının, yıktığının tekrarını inşa etmede son derece başarısız olduğuna değinir. Tarihinden ders alması gereken Batının kendi birliğini kurması kadar İslam'ın dirilişine set çekmemesi, bilakis onun kendi içlerinde yayılmasını kolaylaştırması gerekir. Zira İslam'da mevcut olan dinamizme en çok da kendisinden çok şey beklenen Batı muhtaç görünür. Batı dünyası, Orta Çağdan Yeni Çağa geçişinde söz konusu dinamizmi İslam hareketinde bulmuş ve verimlerini insanlık tarihine kazandırmıştı. Şimdi de Batı düşkünlük içerisinde, Doğu uyanmanın arifesindedir. Her iki yaka da dinamizm ve diriliş için İslam'a ihtiyaç duymaktadır. Kuşkusuz Karakoç İslam'ın dirilişi ile Müslümanların dirilişini, İslam'ın çağın gerçekliğine derinlemesine nüfuz edebilmesini anlar, yoksa İslam'ın temel ilke ve umdelerinin dirilmesi, onlar her daim diri ve taze oldukları için mümkün değildir. Ayrıca her şeyin başına İslam isminin getirilmesinin ve böylece o şeyin İslamî bir form kazandığı zannının da İslam'ın dirilişi ile pek alakası yoktur. Nihayetinde İslam'ın dirilişi her şeyiyle tam anlamıyla ruh ve öz işidir.

Dünya tarihinde adalet ve hikmet çatısı altında yönetimi inşa etmiş toplumların ufku, İslam ile çizilmiştir. Osmanlı Devleti bu bakımdan çok kıymetli bir örneği haizdir. Osmanlı Devletinin zayıflaması İslam'a olan güveni sarsmış, güven sarsıldıkça kurtuluş Batılılaşmakta görülmeye başlanmıştır. Yeni yetişen nesiller de söz konusu körlükten nasibini almış, sorgulamayı Batılaşmaktan daha çok kendi kültürüne yöneltmiş ve kendi kültürüne karşı güçlü dirençler geliştirmeye başlamıştır. Batılaşma, özden kopuş, savruluş ve ruhun yitimidir.

Düşünme ile mesafesini yaratıcı bir eşikte kurgulayamayanların inançta dirilişi gerçekleştirebilmeleri de zordur.

Var olan her şeyin bir manaya işaret edebilmesinin o şeyin diri olmasıyla bağlantı olduğunu düşünen Karakoç için her şey, ancak Allah ile diri olabilir. Hayy olan Allah her şeyi diri kılarken ancak O'na imanla insan diriltici bir hâle gelebilir.

Savruluştan felaha ancak Allah ile savaşıp uygarlıkla mücadele edebilme kudretiyle ulaşılabilir. Bu mücadele ise bir medeniyetin dirilişi ile tecessüm eder.

İnsanın yitirdiğinin farkında olması değerlidir, yitirilenin farkına varıldıktan sonra onun yeniden ele geçmesi için mücadele verilebilir ve karşılığında muvaffak olunabilir. Esas mesele neyi yitirdiğimize dair şuurun yitirilmesi ve yitirdiklerinin farkında olanların güdümünde kalınması hadisesidir. Burada yitirilenin farkına varmak için öncelikle kendilik şuurunun farkına varmak gerekir. O halde bu şuurun yeniden dirilişine ihtiyaç vardır. Bunu başarak ise tefekkür kalesinin muhafızları olan İslam aydınıdır. Düşüncece diriliş olmadan inançta diriliş olamayacaktır. İnanışta diriliş olmaksızın ise duyuştta, sanatta ve edebiyatta diriliş başarılamayacaktır.

İslam'ın insana sürekli bir vazife olarak belirlediği faaliyet düşündürmektir. Düşünmeye olan mesafe esasında dine olan mesafeyi belirler. Kendinin farkında olmayan, kendini düşünmekten aciz düşünenler, hep onlar yerine düşünenlerin belirlemesinin nesnesi mesabesine indirgenirler. Düşünme ile mesafesini yaratıcı bir eşikte kurgulayanların inançta dirilişi gerçekleştirebilmeleri de zordur. İnanışta diriliş gerçekleşmeden duyuştta ve yaratışta bir dirilişin olması ise söz konusu değildir. Duyuştan ve yaratıştan uzak düşmek, bir teklif sahibi aksiyoner özne olamamak demektir. Bu ise belirleyen değil belirlenmek manasına gelir.

Ben, sen, o zamirlerinin işaret ettikleri kişilerin sadece kendi haz ve hevâlarıyla kurdukları yapının ötekini dışlayıcı olduğunu, söz konusu yapının kapsayıcı olmaktan uzak düştüğünü görebilmeleri gerekir. Bunun için kuşkusuz tüm canlıları fitrat, adalet ve hikmet ekseninde

kapsayıcı bir şekilde bir araya getiren, ben, sen ve o zamirlerini biz zamirinde kendi farklılıklarını yok etmeden eritebilen bir yapının inşa edilmesi ve teklif edilmesi gerekliliği söz konusudur. O halde, insanın söz konusu yapıyı teklif edebilmesi için 'biz'deki 'ben'ini canlı tutması, 'ben'deki 'biz'i ise muhafaza etmesi gerekir. Bu ise Sezai Karakoç'ta kaynağı ancak İslam olabilen bir dinamizm ve diriliş işidir.

İnsanı ve toplumu baştan sona kuşatan tüm süreçlerin dışlayıcı ve parçalayıcı olmadan anlamlandırılmasına ihtiyaç vardır. Bu aşamaları kısaca mebd, meaş ve mead olarak görebilmek mümkündür. Karakoç, Ruhun Dirilişi adlı eserinde, esasında kısaca söz konusu dizgeyi anlamlandırmaya çalışır. Yaratılışın sırrını, yerle gök arasında insanî bir hayatın tanzimini ve ölümden sonraki hayatın gerekliliğini bu eserde etüt etmeye gayret eder. Her şeyden önce bir yola çıkılması düşünülüyorsa, yolun, ruhun diriliş yolu olması gerektiğinin altı çizilir. Karakoç, Nietzsche'nin Tanrı'nın ölümüne hükmederken, teşhiste değil, ölümün objesinde yandığını düşünür. Ölen, ölmekte olan, ölümün ilk baygınlığında çarmıha gerilen Tanrı değil, ruhtur. Gerçekten de insanlığın ruhu ölmekte ve can çekişmektedir. Batı dünyası ölmekte olan ruh yerine maddeyi ikame edip sadece onu diriltmenin temrinlerini gerçekleştirmiştir. Olan ise maddede çarmıha gerilen ruha olmuştur. Ruhun ölümünden kasıt, onun gerçekten ölmesi değil, varoluş gayesinden ve yaratıcısından habersiz düşmesidir.

Var olan her şeyin bir manaya işaret edebilmesinin o şeyin diri olmasıyla bağlantı olduğunu düşünen Karakoç için her şey, ancak Allah ile diri olabilir. Hayy olan Allah her şeyi diri kılarken ancak O'na imanla insan diriltici bir hâle gelebilir. O halde Karakoç'a göre her şeyin kay-

nağı ve başlangıcı fikri, Allah inancında kökleşir. Ruhun dirilişi ise ruhun âmentüleştirmesidir. Söz konusu bağlam, Mehmet Âkif'te asrın idrakine İslam'ı söyletebilmektir. Karakoç bu hususta şunları ifade eder: "Müminin görevi, Âmentüyü bir ilaç prospektüsü gibi ezberlemek değil, acı gibi gelse de ilacı içer gibi onu ruhuna geçirmesidir, onunla ruhunu âmentüleştirmesidir. İçilen ilacın bir süre sonra, kanda, damarlarda ya da uzuvlarda kendini belli etmesi gibi ruha geçirilen İslam bildirisi de, insanın tutum ve davranışında, ahlak ve eyleminde kendisini gösterecektir. Ve bildirinin ruha belki yavaş yavaş, fakat derinden işleyen etkisi yerleşiklik kazanıp süreklileşti mi, bir iç disiplin halini alacaktır."

İnsan ruhu, yaratılış hikmetini anlayabilme imkânıyla donatılmıştır. Beklenen o hikmeti dinle, felsefeyle, ilimle, sanatla idrak edebilmesi, kendisini, etrafını ve topyekûn âlemi daha da güzelleştirebilmesidir. Dinle marifetullahı, ilimle adetullahı, felsefeyle sünnetullahı ve sanatla sıbgatullahı keşfeden insan, her şeyde Allah'ı bulabilecek ve bu bilinçle ölü olan her bir zerreyi diriltme imkânına erişebilecektir. Kendisini keşfetmek, bir arada yaşama dünyasını inşa edebilmek, âlemi daha iyi, daha güzel ve daha doğru bir hayat için imar edebilmek ve nihayetinde saadete

erişebilmek, insanın yaşarken aslı gayesidir. Tüm bunların imkânı ise Karakoç'ta ahirete imanda kökleşir. Bu çerçevede varlık ancak ahiret varsa insana gerçek manada seslenebilir. İnsanın hem kendi varlığı hem de âlemin varlığı, ahiretle birlikte tahakkuk edebilir. Karakoç bu çerçevede şunları dile getirir: "Öte dünyanın, her birimiz için gelecek olan yeni bir dünyanın inkârı, insanı, nereden geldiği ve niçin geldiği ve nereye gittiği ve niçin gittiği bilinmeyen bir varlık yapacaktır. Ya da yokluktan gelip yokluğa giden, iki yokluk arasında bir parlayıp sönen bir geçici varlık ışığı..." O hâlde ahirete iman bir akıbet bilinci olarak insanın hem rotasını hem pusulasını hem de ufkunu anlamlı kılar.

İslam'ın dirilişi ile başlayan süreç, ruhun dirilişi ile devam eder ve insanlığın dirilişi ile tamamlanır. İnsanlığın dirilişi, insanın dengeye ve kıvama kavuşması, bu sayede varlığı tasavvurunda zerreden kürreye dengeye kavuşturabilmesidir. Bunu Karakoç şöyle anlatır: "Bir denge kurması gerekir insanın, 'ortak' olanla 'şahsi' olan, 'geçmiş' olanla 'gelecek' olan, 'şartla' 'realite', fizikle metafizik arasında." Karakoç'ta hem zaman geçmiş, şimdi ve gelecek tasavvurunda bir birliğe sahiptir hem de mekân fizik ve metafizik birlikteliğinde bir bütünlüklü yapıyı haizdir. Tabir-i diğerle fiziğe

yaslanarak metafiziği, metafiziğe yaslanarak fiziği omuzlayabilmekten, geçmişte kökleşen, şimdide hamleye duran ve geleceğe atlabilen bir tarih perspektifinden bahseder Karakoç. Söz konusu bağlam ise varlığa yönelen bilgi aktının kaynaklarındaki birlik ve beraberlikten sadır olur. Bu anlamda Karakoç, insanın vecdiyle vahye vardığını, vahiyle aklını kullandığını, vahy ve vecd ile donanmış aklıyla dünyaya tasarrufta bulunduğunu, fiziğin sonuna kadar gidebildiğini, yolculuğun orada sona ermeyip ilk çıktığı nokta üzerinden Tanrı'ya yakın öteki âlemle iç içe olabileceğini vurgular.

Karakoç, mebdeden meada, fizikten metafiziğe, kurtuluş ve diriliş imkânından bizi haberdar etmeye çalışır. Maziden izler taşıması, ilhamını ve kökünü oradan alması, günümüz fikir akımları ve pratikleriyle hesaplaşması, onlardan istifade edip, müstefit olduklarını aslı cevhere eklemesi, geleceği kurmak içinse çağları aşan bir diriliş çağrısı inşa etmekten bahseder. Kuşkusuz bu çağrıyı inşa edebilecek olanlar, Diriliş Neslidir. Bu nesilde tarihin parçalanamazlığı, kökün kıymeti, toplumun dertleriyle hem-dert olabilme, toplumun varoluşu için çaba sarf edebilme çok önemlidir. Bu nesil savaşçıdır ama esas savaşın topla tüfekle değil fikirle ve ruhla verilebileceğinin şuurundadır. Savaşın sonundaki zaferi de müjdeleyecek muzafferiyet önce ruhun dirilişiyle sağlanacaktır. Zira asıl savaş zihniyetler arasındadır, zihniyet savaşının cephanesi ise ilim, irfan, hikmet ve faziletlerden müteşekkildir. Diriliş nesli ise son tahlilde ancak bu yol ve imkânla 'biz'deki 'ben'i muhafaza edebilme-yi, 'ben'deki 'biz'i yitirmemeyi başarabilir.

İlim, irfan, hikmet ve fazilet yolunun samimi neferi, diriliş neslinin öncüsü olan Sezai Karakoç'a rahmet niyaziyla...

Mağlup görünen, fakat her zaman galip olan derviş ruhlu şair

Sezai Karakoç'un Düşünce Dünyasında Tasavvufun Yeri

Ömer ÖZGÜL

Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı
İKGM Atama 1 Daire Başkanı

Sezai Karakoç son dönem Türk edebiyat ve düşüncesi için bir dönüm noktası olmayı başarabilmiş ender şahsiyetlerdendir. Güçlü bir şair olması yanında büyük bir fikir ve dava adamı olan Sezai Karakoç, tüm eserlerinde inandığı kültür ve medeniyet davasını insanlara aktarmak peşinde olmuştur. Onun şiiri ile tefekkürünü, sanatı ile mücadelesini birbirinden ayırmak imkansızdır. *“Sanat tutumum genel dünya görüşümün bir bölümünden başka bir şey değildir.”* diyen Karakoç, sanatı ile dünyaya bakışını örtüştürmüştür.

Materyalizmi çağın üstüne çöken en büyük kâbus olarak gören Karakoç, inkâra, redde, maddeciliğe karşı her alanda yeniden dirilişi savunur. Düşüncede diriliş, inanışta diriliş, edebiyat ve sanatta diriliş, aksiyonda diriliş, ruhta diriliş. Ona göre diriliş, yeniden doğuş, gerçekle yüz yüze geliş, hakikate erişmek demektir. Sezai Karakoç diriliş kavramını şöyle açıklar: *“Hakikatın sırrı, diriliş. Sürekli diriliş. Hilkatte ne eskinin tıpatıp tekrarı ne geçmişsiz, köksüz, temelsiz yenilik vardır. Gerçek yenilik diriliştir. Doğum ve ölüm, hayatın birer yüzüdür. Ama diriliş, doğumla ölümün bir araya gelişinden doğan asıl hayattır. Hegelci diyalektikle söylersek, doğum tez, ölüm antitez, diriliş sentezdir.”* (Çağ ve İlham III, 1998, s. 133) Karakoç dirilişi, yine kendi ifadesiyle şöyle dile getirmiştir: *“Metafizik temelin, tazelenişinden başlayarak, tarihi perspektifi yenileme, hakikat doğrultusuna getirme erdeminin insanda mayalanmaya başlayan öz değişimidir diriliş.”* (İnsanlığın Dirilişi, 2005, s. 137) Bir başka ifadesinde ise Karakoç, *“Evet, hayatımızı metafiziğe ve metafiziği uygarlığa bitıştirmeliyiz. Dinin içindedir o. Din de onunla kucak kucağıdır. Öyle ki bizim anlayışımızda, din, uygarlık ve metafizik, birbirine kopmaz bağlarla kenetlenmiş, birbiriyle iç içe geçmiş, birbirinden ayrılmaz, somut bir hakikat bütünü, yaşantısı ve tarihidir.”* demektedir. (Edebiyat Yazıları I, 2012, s. 11).

Karakoç'un düşünce dünyasında medeniyet kavramının öncelikle vurgulandığı yaygın bir görüştür. Bu kanaat doğru fakat eksiktir. Karakoç'un tüm eserlerinde kanaatimizce en merkezî kavram metafiziktir. Bir medeniyet dirilişini hedefleyen Karakoç için bu medeniyetin en temel niteliği, güçlü ve özgün bir metafizik inancına sahip olmasıdır.

Karakoç için şiir, insanın hakikat bilgisini arama çabasına matuf, bu yüzden metafiziğe dayalı ve tasavvufi iç içe bir sanattır. Şüphesiz şiir yaşanan, hissedilen, algılanan gerçekliğin en yoğun, en kapsamlı, en dolaysız, en veciz ifade edilme biçimidir. Sezai Karakoç için ise şiir, rüyası görülen bir gerçekliğin eskiz alanıdır. Bu yönüyle Karakoç, peygamberlerin ve velilerin peşi sıra yürüyen, bu çağda bir nevi onların kine benzer bir sorumluluğu yüklenmiş, her alanda dirilişini gerçekleştirmiş nesillerin hayaliyle ömür sürmüş büyük bir mütefekkir ve şairdir.

Sezai Karakoç insanlık dramını sadece ekonomiye ve bedensel ihtiyaçlara indirgeyen maddeci bakış açısını reddetmiş; inanç krizini, yabancılaşma olgusunu, ahiret düşüncesini en ön plana almıştır. Yunus Emre'nin, Mevlânâ'nın, Şeyh Galib'in, Mehmet kif'in temsil ettiği bir uygarlığın şiirini çağımızda temsil etmiş, son dönem modern Türk şiirinin kurucu öncülerinden biri olmuştur.

Karakoç'un şiirleri, çok güçlü ve yüksek bir metafizik duyarlılığı bünyesinde taşır. Öncelikle bu şiirler, onun iç dünyasında aşkın olana, metafizik alana karşı bir eğiliminin olduğunu hissettirir. Hatta bu durum, bir eğilimden daha öte bilinçli bir kabulleniş ve sonsuz bir teslimiyet şeklindedir. Zira Karakoç'un imgeleminde metafizik öğeler ciddi bir yer tutmaktadır. Muhyiddin İbn'ül-Arabî, Mevlâna ve Yunus Emre'yi üstat bildiğini açıkça belirttiğine göre metafiziksel olarak nitelendirdiğimiz kavramların yoğun olarak tasavvufi mahiyette olduklarını söylemek yanlış bir tespit olmasa gerektir. Din duygusunu, inancın beslediği özü, metafizik açılımı ve gerilimi Sezai Karakoç şiirinden çıkardığımızda, geriye soluk benizli, kanı canı çekilmiş bir ceset kalır neredeyse. Karakoç şiir-

rinin ruhunu ısıtan, parlatan, onun için büyük bir hazine olan dindir. O bir mutasavvıf değildir belki ama İslam'a teslim olmuş hakiki bir muvahhit olduğu aşikârdır.

Sezai Karakoç şiirlerinde İbnü'l-Arabî, Mevlânâ, İmam Rabbanî, Hallac-ı Mansur, Gazalî ve Cüneyd-i Bağdadî gibi büyük mutasavvıflara çokça atıfta bulunur. Genel anlamda çerçevesini Kur'an'da bulan bir yaratıcı fikrine sahip olan Karakoç, şiirlerinde kimi zaman tasavvuf epistemolojisinin belirlediği doğrultuda bir Tanrı anlayışını şiirine yansıtır. Karakoç, vahye dayanan metafiziğin insanlık için ne kadar büyük bir ihtiyaç olduğunu dile getirdiği *"Tanrı Düzeni ve Metafizik II"* adlı yazısında vahdet-i vücûd ve vahdet-i şühûd anlayışlarından bahseder. Ona göre sağlam bir metafizik zemin oluşturan İslam tasavvufu, vahdet-i vücûd ile hakikat/varlık meselesini çok esaslı bir şekilde çözmüştür. Fakat panteizm gibi aşırı yorumlara düşme tehlikesine karşı geleniğin, daha sonra vahdet-i şühûd anlayışını geliştirdiğini ifade eder. Bu anlamda Karakoç, varlık anlayışı konusunda her iki yaklaşımdan da etkilenmiş ve şiirlerinde bu iki anlayış doğrultusunda bir Tanrı tasavvuru geliştirmiştir.

Karakoç'un düşüncesinde insan, yaratılış sırrı gereği daima bir hakikat arayışı içerisinde. Ona göre hakikat, mutlak hakikat ve izafi hakikat olmak üzere iki kısımdır. Mutlak hakikat kendisini izafi hakikat dünyasına bildirir. Bu anlamda vahiy, mutlak hakikatin kendisini anlatması; Kur'an ise mutlak hakikatin ebedîleşmiş âbidesidir. (İslâm, 1979, s. 33-36) Bu düşüncenin temel kavramı ise metafizik olmaktadır. Bu açıdan metafizik/tasavvuf Sezai Karakoç'un sanatının temelini teşkil eder. Onun için tasavvuf, şiir için bir malzeme değil, şiirin kaynağıdır.

Karakoç'un düşünce dünyasında medeniyet kavramının öncelikle vurgulandığı yaygın bir görüştür. Bu kanaat doğru fakat eksiktir. Karakoç'un tüm eserlerinde kanaatimizce en merkezî kavram metafiziktir. Bir medeniyet dirilişini hedefleyen Karakoç için bu medeniyetin en temel niteliği, güçlü ve özgün bir metafizik inancına sahip olmasıdır.

**Sezai Karakoç
insanlık dramını
sadece ekonomiye ve
bedensel ihtiyaçlara
indirgeyen maddeci
bakış açısını
reddetmiş; inanç
krizini, yabancılaşıma
olgusunu, ahiret
düşüncesini en
ön plana almıştır.
Yunus Emre'nin,
Mevlânâ'nın, Şeyh
Galib'in, Mehmet
kif'in temsil ettiği
bir uygarlığın şiirini
çağımızda temsil
etmiş, son dönem
modern Türk şiirinin
kurucu öncülerinden
biri olmuştur.**

Tasavvuf hakkında Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü* isimli kitabında tasavvufun atalet ve tembellik olmadığını, sosyal ve ekonomik gelişmelerin tekke fedakârlığı, tarikat hizmeti ve fütüvvet ruhu ışığında gerçekleşebileceğini belirtmiştir.

Diriliş dergisini, bir edebî okul ve siyasi yönü de bulunan bir düşünce ekolü olarak değerlendirsek tasavvufun bu yapı içinde önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliriz. *Diriliş* dergisinin yayın politikası incelendiğinde, Karakoç'un kurguladığı medeniyet projesinde tasavvufun merkezî bir konumda olduğu müşahade edilir. Bunun en önemli göstergelerinden biri *Diriliş*'te yer alan tasavvuf klasiklerinden yapılmış tercümelerdir. "Klasik Edebiyat" üst başlığıyla yayınlanan Eski Türk Edebiyatı metinleri, bu metinlerle ilgili tanıtım ve değerlendirmeye yazıları genellikle sufi şairleri konu almaktadır. Yine *Diriliş*'te yayınlanan tasavvuf konulu yazılarda, Mevlana'ya gösterilen ilgi hemen göze çarpar. Karakoç'un Mevlâna adlı eseri de yayınlanmadan önce *Diriliş*'te yazı dizisi olarak yer almıştır.

Hızır ile Kırk Saat, Taha'nın Kitabı, Gül Mustusu başlıklı uzun şiirler, hem biçim olarak taşıdığı özellikler dolayısıyla hem de tasavvufi kavramların, büyük mutasavvıfların ve eserlerinin birlikte zikredildiği, ayrıca tasavvufa ait sembolizmin yer aldığı şiirler olarak dikkat çekmektedir. Şairin bundan sonraki şiirlerinde de (*Zamana Adanmış Sözler, Leyla ile Mecnun, Ateş Dansı, Alinyazısı Saati*) aynı özellikler devam etmiş, böylece tasavvufun önemli bir temsil olarak yer aldığı bir şiir külliyatı ortaya çıkmıştır.

Sezai Karakoç'un şiirlerinde tasavvufun ne kadar önemli bir yere sahip olduğunun en açık göstergesi, birçok önemli veliye yer verilmiş olmasıdır. Şiirlerinde en çok zikre-

dilen veliler tasavvuf tarihinin iki büyük zirvesini oluşturan Muhyiddin ibnû'l-Arabî ve Mevlâna Celaleddin Rûmî'dir. Bu iki büyük mutasavvıfa *Hızır ile Kırk Saat*'te ayrı bir bölüm ayrılmıştır:

*Şam'dayız
Mevlâna ve Mesnevi
Muhyiddin ve Yasin
Şems ve Füsüs
Şems nasıl değiştirdi
Bengisu sarnıçlarından geçirerek
Mevlâna Celaleddin'i
Ve Yasin bir delikanlı biçiminde
Ağır ölüm hastalığında
Nasıl iyileştirdi İbn-i Arabî'yi
Mekke çatısında Füsüs'un ve Fütuhat'ın yapraklarını ayıklayan
Güneşin yağmurun ve rüzgârın
yardımcısı kimdi (Gündoğmadan, 2013, s. 230)*

Şehzadebaşı'nda Gün Doğmadan isimli şiirinde ise iki büyük veli, Yunus ve Akşemseddin, Mimar Sinan'la birlikte zikredilir:

*Külahıyla Yunus Emre
Sarığıyla Akşemseddin
Kavuşuyla Mimar Sinan
Gün doğmadan Şehzadebaşı'nda
Tek başına veli ağaç
Dallarıyla taşır göğü
Köklerine bağlı toprak
Gün doğmadan Şehzadebaşı'nda
(Gündoğmadan, 2013, s. 117)*

Köpük'te ise Sarı Saltık, Ahî Evran, Veysel Karânî ve Şeyh Şehmus'la karşılaşırız:

*Duvar da bir resim akıyor gençliğe
Çiçeklere çiçeklerdeki mirasa
Sarı Saltık Ahi Evren çalınmış bir
kiraza
Çılgın öğlende
(...)
Zülfü'l Dağı'nın bahçeleri
Yalnız orda açar özel bir peygamber
çiçeği
Ağız yakan özel bir peygamber*

çiçeği

Sultan Şehmus ve Veysel Karani

İncir yaprağıyla sildiler gözümü çocukken (Gündoğmadan, 2013, s. 133-134)

Bu ve buna benzer nakiller şairin hayatında ve hayal dünyasında velilerin özel bir yere sahip olduğunu göstermektedir. *Hızır Kırk Saat* başlıklı şiirle birlikte şairin şiirlerinde başta Hızır olmak üzere irfanî bilginin temsilcisi olan büyük veliler sık sık karşımıza çıkar.

Son olarak, *Ayinler*'de yer alan, şeyhin ve dervişin şairin dünyasında nasıl bir anlam taşıdığını gösteren mısraları nakledelim:

Her insan bir dervıştır

Her inanan ermiştir

Düşer yalınayak ayinlerin yollarına

Gözü mihli ayağına

Gönlü mihli Tanrı'sına

Bırakmış kendini selam rüzgarına (Gündoğmadan, 2013, s. 503)

Karakoç, insanı inanan; inananı ise derviş olarak tanımlamaktadır. Bu zaviyeden bakıldığında yaşantısı, duruşu ve fikirleriyle gerçek bir derviş olan Karakoç için modern çağın ve şiirinin Şeyh Galibi demek uygun düşer kanaatindeyim.

Çağırdığım fecirde yoğrulacak bir yapı

Dumanlar içinde

Alevler içinde bir Şeyh Galip'tir ustası

Taş-ses mercan kitap doğurgan yara

Fırtına öncesi bir uygarlık

Dumanlar alevler kan içinde bir usta

(...)

Ve Şeyh Galip yeniden iş başında şafakta

Yeni dünyanın ilk ustalarından

Benim dünyamın mustucularından

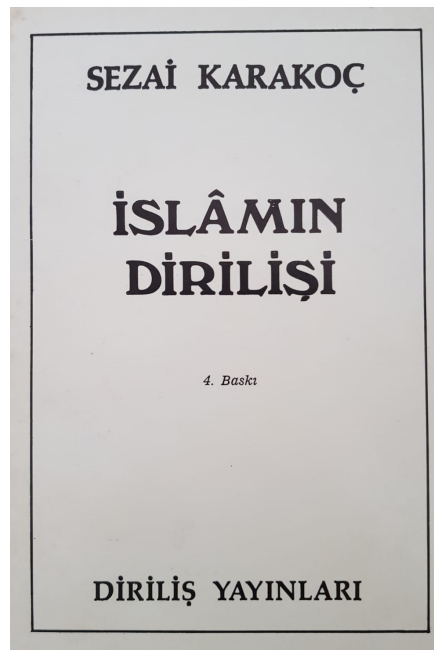
Alev duman kan ve gül içinde

(Gündoğmadan, 2013, s. 415-416)

Sonuç olarak, Sezai Karakoç'un şiirinde tasavvufun çok önemli bir unsur olduğunu söyleyebiliriz. O, tasavvufu derinden kavramış, özümsemiş ve içselleştirmiş bir şair ve mütefekkir olarak tasavvuf-tan aldığı ilhamla diriliş mücadelesini vücuda getirmeye çalışmıştır.

Sezai Karakoç sadece edebiyatı, sanatı, düşünürlüğü ile değil, duruşuyla da seçkin ve müstesna yere sahiptir. O abartısız, yalnız ve sade bir hayatı sürmeyi tercih etmiştir. Hiçbir ışıltıya, üne, alkışa aldanmamış, popülizmden uzak durmuş, televizyonların ve gazetelerin tüketim malzemesi olmamış, özenle kendi kozasını örmeyi sürdürmüştür. Hayatını diriliş davasına adanmış, yaşadığı yoksullukları ve çileleri, iftira ve yok saymaları aşarak maddi olan her şeyin nasıl reddedilebileceğini ispat etmiştir. O, gençlik yıllarında Gülhane Parkı'nda tanıştığı bir şeyh efendi tarafından tavsif edildiği gibi *mağlup görünen, fakat her zaman galip olan* derviş ruhlu bir şairdir.

Sezai Karakoç'un şiirlerinde tasavvufun ne kadar önemli bir yere sahip olduğunun en açık göstergesi, birçok önemli veliye yer verilmiş olmasıdır. Şiirlerinde en çok zikredilen veliler tasavvuf tarihinin iki büyük zirvesini oluşturan Muhyiddin ibnü'l-Arabî ve Mevlâna Celaleddin Rûmî'dir.

Sezai Karakoç'a Göre Halk Anlatıları: Millet Ülküsünün Sembolik Özleri

Dursun Ali TÖKEL

Doç. Dr., FSMVÜ
Edebiyat Fak.

Sezai Karakoç'un masal, efsane, mit vb. halk anlatıları üzerine yaptığı etütleri; bu anlatıların insanlık, milletler ve kültürler için fevkalade önemi üzerine dikkatimizi çektiği yazıları, bunlar olmaksızın kökleri derinlerde bir milli bilinç oluşturulamayacağına dair tespitleri, bizleri, çok ihmal ettiğimiz ve halen de ihmal etmeye devam ettiğimiz halk anlatılarının önemi üzerinde daha ciddi düşünmelere davet ediyor. Onun olağanüstü dikkatleri halk anlatılarını sıradan bir hikâye ve fantastik bir metin olmaktan çıkarıyor ve insanlığın en önemli kader ortaklarından biri haline getiriyor.

Ona göre dünya savaşlarının temelinde efsanelerin karşı konulmaz korkunç gücü vardı ama insanoğlu bu gücü hiç ciddiye almadı, onun yıkıp yok edici yüzüyle karşılaştıklarında da çoktan iş isten geçmişti. Karakoç'un, insanların modern zamanlarda halk anlatılarına karşı duyduğu bu korkunç meylin sebepleri üzerine de son derece dikkat çekici izahları, cevapları var. Bence bizim de bu cevapları dikkatle incelemeye ihtiyacımız var. Sadece şunu söyleyeyim: Bugün hemen bütün dünya gençliğinin en fazla izlediği ve hasılat rekorları kıran filmler hep fantastik filmler; efsanelerden ve mitlerden yararlanan filmler. Peki bunun sebebi nedir? Sezai Karakoç'un buna dair mühim tespitleri var.

İnsanoğlu masalların bir hurafe değil, milletlerin kültür, inanç, dünya görüşü, çocuk eğitimi açısından ne büyük bir hazine olduğunu keşfedeli çok değil, yaklaşık iki yüz yıllık bir süre geçti. Batı'da bu konuda yapılan araştırmalar o kadar hızlı, yoğun, dikkatli ve görkemli oldu ki Batılı milletler kendi halk anlatılarını derleme, toplama, yayınlama ve incelemeyi daha 19. yüzyılın sonunda bitirdi ve hemen sair milletlerin anlatılarını derlemeye, toplamaya, yayınlamaya başladı.

19. yüzyılın sonunda Türkiye'ye gelip bin bir meşakkat içinde, yıllar süren masal, efsane, ninni, halk hikayeleri, ortaoyunu, Karagöz ve Hacivat derlemeleri yapan ve bunları ciltlerle yayınlayan İgnacz Kunos, 1880'lerde halk anlatıları derlemek için bulunduğu Türkiye'de bu alanda hiçbir şey yapılmadığını fark edince şaşkınlıkla diyor ki: *"Halbuki Avrupa'daki bütün mil-*

letlerin folkloru çoktan toplanmış, yazılmış ve yayınlanmıştı.”¹

Kunos’un, bize ait olan Karagöz ve Hacivat yayınları Batı’da büyük akisler uyandırmış, bu yayınlar yayınlanır yayınlanmaz hemen Almanca’ya, Rusça’ya, Fransızca’ya çevrilmiş. Bilhassa Almanya’da ciltlerce eserler yayınlamış: Diyor ki Kunos: *“Bu alanda en fazla Almanlar çalışıyorlardı. Bilhassa Almanya’nın en büyük şarkiyatçısı sayılan Profesör Jakop, bu mesele hakkında birkaç cilt eser çıkarmıştı.”*² “Peki, bu hususta biz ne yapıyorduk o sırada: *“Türkler Karagöz ve Hacivat’ı ihmal etiler.... Saçma Fransız komedilerine bakacaklarına, Karagöz oyunlarına dikkat etmiş olsa idiler, milli bir Türk komedisi daha doğru yer bulacaktı.”*³

Biz neden bir milletin bilinçaltı demek olan ve hemen bütün kültürünün en zengin hazinesi olan bu ürünleri derlemede, yayınlamada, önemini fark etmede bu kadar ihmalkâr davrandık? Kâh önemini anlamadığımızdan, kâh ciddiye almadığımızdan, kâh etkisini fark edemediğimizden.

Oysa daha Batılılar halk anlatılarının önemini anlamadan ve bunun için canhıraşane toplama, derleme ve yayınlama cehdine girişmeden yüz yıllar önce Hz. Mevlâna masalın o eşsiz kıymeti için demişti ki: *“Hani çocuklar masal söylerler ya, fakat masallarda nice sırlar nice öğütler vardır. Görünüşte saçma sapan şerler söylerler ama sen onları masal sanma sakın... Viranelerde define aramaya koyul!”*⁴ Masal ve efsaneleri bir hazine olarak niteleyen Hz. Mevlâna, Kelile ve Dimne’deki bir masalla ilgili de şunları söylüyor: *“Kelile’deki o hikâyeye de yalan, saçma, düzme. Fakat o saçma hikâyenin ne demek olduğunu, o hikâyenin maksadını anlamadın ki!”*⁵ Keşke Hz. Mevlâna’ya kulak verseydik!

Hadi ona kulak vermedik, bari bu konudaki önem çağrısı hiç de Hz.

Mevlânâ’dan aşağı kalmayan Sezai Karakoç merhuma kulak verseydik!

Efsanelerin Korkunç Gücü

Sezai Karakoç’un halk anlatıları üzerine olan dikkati meselenin atomik detaylarına inecek kadar ayrıntılı ve bir o kadar da önemli. O, bu metinleri bir medeniyet inşa etmenin basamaklarından biri olarak görmüş, sadece bir medeniyet değil, o medeniyeti inşa edecek ve taşıyacak olan insanı da inşa etmenin çok önemli detaylarından biri. Hatta bu anlatıların insanın bilimsel çalışmaları için de bir kaynak olduğunu belirtiyor. Yani insanoğlu halk anlatılarından sadece bir kurmaca metin özelliğiyle ve bir hikâyeye oluşuyla değil, bilimsel amaçla bile yararlanabilir. Tabii ki onu örten giysileri soyarak ve mecazın ardındaki hakikati çıkarmak şartıyla:

*“Şiirse, bilimden çok efsaneye, mite kapı açmaya eğilimlidir. Ancak efsaneleri, mitleri de yabana atmamalıyız. Onlar birçok karanlık tarih olaylarının sembolik özleridir. Bilim, ondan yararlanabilir. Benzetimleri, istiareleri, kinayeleri, masal giysilerini soyarak ve efsanenin uçan mantığını sıyrarak, ayaklarını yer değiştirmek şartıyla.”*⁶

Karakoç’a göre efsanelerin insanların anlayamadığı ve hiç de dikkate almadığı kadar korkunç, dehşet verici ve bir o kadar yıkıcı gücü var. Tarihin, milletin, geçmişin karanlık bir özeti olan bu efsaneler ne kadar güçlü olabilirler? Karakoç’a göre bir dünya savaşı çıkaracak kadar. Ona göre, Mussolini, eski Roma’yı diriltmek, Hitler ise Alman efsanelerine dayanan üstün ırk düşüncesinden hareket ettiler ve dünya savaşına sebep oldular.⁷ Sadece bu mu? Değil elbette. “Megali İdea” hevesiyle Ege’yi, Akdeniz’i ve Anadolu’yu kan gölüne çevirmekten çekinmeyecek olan Yunanlılar, muharref Tevrat’a dayanarak Ortadoğu’yu kan ve ateş cehennemine döndüren Yahudiler hep bir efsaneyi diriltme peşindeler. Dünyayı kan

Biz neden bir milletin bilinçaltı demek olan ve hemen bütün kültürünün en zengin hazinesi olan bu ürünleri derlemede, yayınlamada, önemini fark etmede bu kadar ihmalkâr davrandık? Kâh önemini anlamadığımızdan, kâh ciddiye almadığımızdan, kâh etkisini fark edemediğimizden.

Efsanelerin, masalların, mitlerin bu gücü nereden geliyor da bu kadar tahrip edici olabiliyorlar? Sezai Karakoç'un buna müthiş etkileyici bir cevabı var: Bütün bu anlatılar aslında hakikatlerin üzerini örten mecazlardır. Yani bu anlatılar aslında birer metafordur, alegoridir, temsili anlatımdır. Bunların üzerindeki mecaz elbisesini çıkarırsak, altlarındaki hakikati göreceğiz.

ve gözyaşı seline boğan bu felaketlerin sorumlusu efsaneler mi peki? Karakoç'un buna itirazı var. Elbette bu felaketlerin sebebi efsaneler değil, onları kullananlar. Ama bu gücü inkâr etmemeliyiz.

Nedir efsaneler? "Efsaneler, halkların folklorunda zaruri olarak yer alan unsurlardır. Çocukların eğitiminde halk zihninin kullandığı öğeler olarak masallar ve efsaneler, iç içe insan akıl ve mantığının olgunlaşma sürecinde dolgu ve besleyici madde ve kontrpuanlardır. Ama tüm akli eleştirisiz ve denetimsiz egemenliğine aldığı anda, bir halk, bütünüyle bir sabit fikrin saplantısında çılgınca bir girişimle son aşamaya kadar giderse, beklenecek bir tek son vardır: O da şüphesiz, trajik bir sondur."⁸

Sezai Karakoç'un cevabını aradığı bir soru daha var ki hepimizi yakından ilgilendiriyor: "Efsaneler, neden yüzyılımızda birden bu güce erişip büyük insan topluluklarını etkisi altına aldı?" Karakoç'un bu soruya bulduğu cevap aslında yüzyılımızda ve hatta günümüzde insanlığın fantastiğe, olağanüstüye, gerçektışıya, gerçek üstü kahraman filmlerine neden bu kadar ilgi gösterdiğini de açıklamış oluyor: "Yüzyılımızda dinden kopan insan ruhu ve zekâsı, yaratılışımızda var olan fizikötesi ihtiyacını, olağanüstüye olan tutkunluğunu efsanelerle gidermek yoluna saptı. Ütopyalar, milli rüyalar, toplum malihulyaları, ta uzak ve karanlık geçmişe uzanarak oradan kozmik enerjiler kapmak istedi."⁹

Efsaneler Masumdur

Şimdi biz efsanelerin bu dehşetli gücünü hesaba kattığımızda onu yok mu edelim, yok mu sayalım? Elbette hayır, suç efsanelerde değil, onu, şerrine ve egosunu tatmine alet eden insanda:

"Bize kalırsa efsaneler masumdur. Geçmiş kültürümüzün zengin hazinelerinin süsleridir. Onlar, garip sisin içinden çıkıp gelmediler yüzyi-

lımıza. Gelip de canavarlaşmadılar. Onları çağıran biz olduk. Biz insanlar. Onları çağırdık ve canavarlar ve ifritler gibi güçlendirdik ve birbirimizin üstüne saldırtmak istedik."¹⁰

Biz, onları küçümseyerek eğitimde, hayatta, çocuk yetiştirmede efsaneleri mitleri kullanmayalım, yok sayalım. Fakat birileri böyle demiyor ve onun dehşetli gücüyle çocuklarımızı ve nesillerimizi elimizden alıyor. Sonucun felaket olacağını bile bile: "Mitleri, efsaneleri ve hele hele dini menkıbeleri, bugünün siyasi ve ekonomik hegemonya hayallerinin dayanağı yapmak, insanın kendi kendini aldatmasından başka bir sonuç doğurmaz. Efsaneleri rahat bırakalım. O deviyandırmayalım. Çünkü o deviyandırmayıp sırtına binenler, kısa zamanda aldandıklarını anlayacaklardır... Efsaneler, yanlış yerde kullanılmalarının intikamını alacaklardır."¹¹

Efsanelerin, masalların, mitleerin bu gücü nereden geliyor da bu kadar tahrip edici olabiliyorlar? Sezai Karakoç'un buna müthiş etkileyici bir cevabı var: Bütün bu anlatılar aslında hakikatlerin üzerini örten mecazlardır. Yani bu anlatılar aslında birer metafordur, alegoridir, temsili anlatımdır. Bunların üzerindeki mecaz elbisesini çıkarırsak, altlarındaki hakikati göreceğiz. Eğer böyle yapmaz da birer mecaz olan bu anlatıları hakikat yerine koyarsak işte o zaman her türlü felakete hazır olalım:

"Efsaneler ve hakikatler ancak kendi dünyalarında etkindirler. Efsaneleri hakikatin yerine yerleştirmeye kalkarsanız o vakit görülmemiş bir şey olur. Hakikat, bir efsane kahramanı gibi çıkagelir ve bütün işleri alt üst eden insan aklına gereken dersi verir."¹²

Sonuç olarak; Sezai Karakoç halk anlatılarının ne derece önemli olduğunu en keskin örneklerle gösterdi. **Ağustos Böceği Bir Meşaledir** şiiri ile bize dünyaca ünlü bu masalı yeni bir perspektiften oku-

maya davet etti. İnsanların karınca-yı tutup ağustos böceğine haksızlık yaptığını, karınca nasıl yaratılışının gereğini yerine getiriyorsa ağustos böceğinin de kendisine ilahi tak-simde verilen rolü en mükemmel şekilde oynadığını ve bu haliyle bir mucize olduğunu bütün dünyaya haykırdı:

*Ey masalcı adam iftira ettin sen
Bu harikalar harikası böceğe
Onu suçladın tembellikle
En çalışkan onu görüyorum ben
Hiçbir karşılık beklemeden
Yazı ağustosu çamı çınarı
Tanıtıyor bize yazı ağustosu çamı
ve çınarı
...¹³*

Ağlayan Ayva Gülen Nar masalı üzerine yaptığı çözümlemeyle kendi öz masallarıyla büyümeyen nesillerin, kendi öz sembollerini de asla kavrayamayacağını ve o millete aitlik hisleri taşıyamayacağını ibret verici örneklerle gösterdi. Ona göre *masal sadece bir masaldan ibaret değildi ve millet hayatında çok daha derin fonksiyonları vardı: “Masal, derinliğinde bir hedef taşımaktadır. Bu da çocuğun yetişmesi, yarın büyüyünce, belki de uğrunda canını bile esirgemeyeceği millet ülküsüne ilk alışması, o ülküyle ilk karşılaşmasıdır.”¹⁴ Bu ilk karşılaşma o kadar önemlidir ki, sonraki bütün büyük semboller buradan doğar ve beslenir: “Sonra çocuk büyüyecek, ülküyü doğrudan doğruya kavramaya başlayacaktır. Bu sefer, masal sembollerinin yerini din ve devlet sembollerine alacaktır. Semboller, masal uçuculuğunu kaybedecek, düşüncede, edebiyatta, aksiyonda kök salan bir görünüş, bir bakış açısının toplanma noktaları olacaktır.”¹⁵*

İlkin masallarla başlayan, sonra din ve devlet sembollerine dönüşen ve onlar olmaksızın millet ülküsünün de olmayacağı bu toparlayış sembollerinin başında hangileri geliyor? Sezai Karakoç’a göre şunlar:

Sancak-ı Şerif, Kâbe, Hacer-i Esved ve ardından milli sembollerimizin en derin ve kuşatıcılarından biri olan Kızıl Elma...

Sezai Karakoç masalın fevkalade önemini anlattığı bu yazısında, kendi masallarımızı kaybettiğimizden beri, Batılılaşma ile beraber, kendi sembollerimizi de yitirdiğimizi ve artık neredeyse sembol-süz bir millet haline getirildiğimizi oysa böyle yaşanamayacağını haykırıyor: *“Sembolsüz bir millet yaşayamaz.”¹⁶*

Şimdi biz, masal deyince, efsane, mitler deyince bunları saçma sapan hikayeler sanan ve üstelik bir de istihza ile *“Bırak bu masalları”, “Bana masal anlatma”, “Efsane bunlar”, “Bana edebiyat parçalama”* diye burun kıvıran bigânelere bunu nasıl anlatacağız?

Sezai Karakoç
masalın fevkalade
önemini anlattığı
bu yazısında, kendi
masallarımızı
kaybettiğimizden
beri, Batılılaşma
ile beraber, kendi
sembollerimizi
de yitirdiğimizi ve
artık neredeyse
sembolsüz bir millet
haline getirildiğimizi
oysa böyle
yaşanamayacağını
haykırıyor:
“Sembolsüz bir millet
yaşayamaz.”

¹İgnacz Kunoş, **Türk Halk Edebiyatı**, (Haz: Tuncer Gülensoy), Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1978, s. 32-33.

²İgnacz Kunoş, **Türk Halk Edebiyatı**, s. 66.

³İgnacz Kunoş, **Türk Halk Edebiyatı**, s. 67.

⁴Mevlâna, **Mesnevî**, C: III, MEB. Yay., İstanbul 1991, s. 211.

⁵Mevlâna, **Mesnevî**, C: III, s. 228.

⁶Sezai Karakoç, **Düşünceler-Kavramlar I**, Diriliş Yay., İstanbul, s. 13.

⁷Sezai Karakoç, **Düşünceler-Kavramlar I**, Diriliş Yay., İstanbul, s. 23.

⁸Sezai Karakoç, **Düşünceler-Kavramlar I**, Diriliş Yay., İstanbul, s. 24.

⁹Sezai Karakoç, **Düşünceler-Kavramlar I**, Diriliş Yay., İstanbul, s. 25.

¹⁰Sezai Karakoç, **Düşünceler-Kavramlar I**, Diriliş Yay., İstanbul, s. 27.

¹¹Sezai Karakoç, **Düşünceler-Kavramlar I**, Diriliş Yay., İstanbul, s. 27.

¹²Sezai Karakoç, **Düşünceler-Kavramlar I**, Diriliş Yay., İstanbul, s. 28.

¹³Sezai Karakoç’un bu şiirini altı farklı açıdan ele alıp inceleyen bir çalışma için bkz: **Ağustos Böceği Bir Meşaledir: Sezai Karakoç’un Bir Şiirinin Altı Yorumu**, Büyüyenay Yay. İstanbul 2020.

¹⁴Sezai Karakoç, **Sütun II**, Diriliş Yay., İstanbul 1999, s. 40.

¹⁵Sezai Karakoç, **Sütun II**, s. 40-41.

¹⁶Sezai Karakoç, **Sütun II**, s. 41.

Sezai Karakoç'un Gerisine Düşmemek için Ne Yapmalıyız?

M. Nezihi PESEN

Uğursuz bir gölge tarafından kuşatıldığımızı hissediyorum. Sezai Karakoç o gölgeyi üstümüzden kaldırmak için ömrü boyunca mücadele etti. Şimdi O yok bu dünyada fakat kelimeleri, mısraları, fikirleri, eserleriyle bize bir çıkış yolu göstermeye devam ediyor. İslam bütün gölgelere, karanlıklara, yapaylıklara, sahteliklere karşı mücadele etmemizi, savaşmamızı isteyen ilk ve son hak dinin adıdır. Sezai Karakoç, İslam'ın bir diriliş eri olarak tanımladı kendisini. O yüzden sevdim onu. Çünkü lise bitmişti ve ben üniversiteye çok zor, ağır şartlarda başlamıştım. Egzistansiyalist soru(n)larla kafam dumanlıydı. Gönlüm bulanıyor, içim bunaldıkça bunalıyordu. Sezai Karakoç'un kitaplarına (ve elbet başka iyi kitaplara, bilhassa tasavvuf klasiklerine) başvurup onları okumaya başladığımda bir limana sığınmış olduğumu anladım. Anladım ki hayatın anlamını derinlemesine yani yüzeysel olmayan bir şekilde keşfedip kavrayabilmek için çok yol yürümek gerekiyordu. Bizzat tecrübe etmek gerekiyordu nice şeyleri.

Uğursuz bir gölge tarafından kuşatıldığımızı hissediyorum. Gençlik günlerimde de vardı bu uğursuz gölge. Geldim dayandım elli yaşın kapısına ama hâlâ o uğursuz gölge; batışın, umutsuzluğun, anlamsızlığın, absürdün, yok edişin, boşluk duygusunun, canavarlığın, acımasızlığın, zulmün, kötülüğün gölgesi üzerimizde. Bu yüzden -bazı açılardan- Sezai Karakoç'un gerisine düştüğümüze inanıyorum. Buna inanmamak için kendimle boğuşuyorum. Kendi kısır ve dar dünyama kapandığımı, bir vehme ve zanna kapıldığımı söyleyerek kendimi bazı şeylerin de iyi gittiğine inandırmaya çalışıyorum. Belki de gençlikteki güç, irade, umut ve dinamizmimizden dolayı kapılmadığım o meşum umutsuzluğa kapılıyorumdur. Sezai Karakoç ise yirmili yaşlarından itibaren yazdığı şiirlerde ve yazılarda o meşum ve meşhur karanlığa hiç kapılmadı. Umutludur o bütün yazdıklarında. Bir beşaret ruhuyla yazmıştır daima ve hep iyiliğin, hakkın, doğruluğun zaferini müjdelere. Çünkü İslam olmak, Müslüman olmak baştan sona kazanmaktır, kaybetmeyıştır. Zaferlerin en büyüğüdür. Küfrün, nifakın, Batı'nın, batıllaşmanın, kapitalizmin, komünizmin yani insan şeref ve haysiyetine düşman her şeyin karşısında cesurca ve keskin bir bilinçle, imanla, durmaksızın çalışmaktır. Parıldayıştır. Öne atılıştır. Yüceliştir. Bütün ölümlerden, karanlıklardan, yanlışlardan, kötülüklerden geçerek diriliş, diriliş, diriliştir.

Şimdi artık ben, genç sayılmam. Gençlere seslenen ellinin eşiğindeki biriyim. Sezai Karakoç en iyi eserlerini yirmili otuzlu kırklı yaşlarında vermiş. En âteşî ve mücadele dozu yüksek eserlerini, 1960-1970 döneminde yazmıştır. Maalesef benim o yaşlarım geride kaldı ve ben bir Sezai Karakoç olamadım, bundan sonra olmam da çok çok zor görünüyor.

Sezai Karakoç'tan öğrendiğimiz şeylerin hakkını verebildiğimizi de düşünmüyorum. Diriliş Nesli, biz idiysek bile, biz o nesil olmanın gereklerini yerine getiremedik. Ben böyle inanıyorum maalesef. Şehzadebaşı Camii'nde üstadımız Sezai Karakoç için son görevimizi yerine getirirken, cenaze namazına iştirak edenleri geleceğin gözlüğüyle tarassut etmeye çalıştım biraz. Çünkü epey de genç vardı Şehzadebaşı Camii'nin avlusunda. Gençlik, umut ve pes etmeyiş demek. Karın altında toprak, toprağın altında çiçek demektir. Bizim sıramız geçmedi belki tam olarak ama elli demek taayyün olunmuşluk demektir. Devrim değil diriliş diyen Sezai Karakoç'a diriliş için bilinçli devrimler borçluyuz. Dünyayı değiştirecek gücün kendi değişim gücümüz olduğunu Sezai Karakoç da bize söyledi. Şiirleriyle, fikirleriyle ve bunlara eşlik eden hüsn-ü ahlâkıyla bize öncülük etti.

Sezai Karakoç ısrar etti, direndi, yürüdü. Yürüyüşü bereketli bir çağlayana dönüştü. O, rahmet-i Rahman'a kavuştu, hikmet yurdundan kudret yurduna erişti. Bu hikmet diyarının bir keşif ve mücadele diyarı olduğunu bize uzun ömrüyle ve eliden fazla eseriyle gösterdi. Cumhuriyet döneminin zorluklarını ve zorbalıklarını çocukluğunda yaşamış bir Osmanlı (özleyeni) olarak Sezai Karakoç, hep büyük bir İslam devletinin veya birlik olmuş Müslümanların bu dünyaya adalet getirebileceğini haykırdı. Sezai Karakoç da son 150-200 yıldaki Müslüman

öncüler gibi bir inleyiş ve haykırıştı. Akif gibi, Bediüzzaman gibi, İkbâl gibi, Necip Fazıl gibi... Fikirleri, düşünüş tarzı çok daha net, belirgin, kılçıksız, gölgesiz, sahil, orijinal bir Müslüman mütefekkir...

Bu uğursuz gölgenin bir imalat olduğunu çok anlaşılır bir şekilde ortaya koymamız lazım. Bahanelerin ardına sığınmak kaçış ve korkaklıktır. Ellili, kırklı, otuzlu, yirmili yaşlardaki herkes, hepimiz kardeş olduğumuzun bilinciyle hareket etmezsek bu gölge bizi hasta eder, yorar, boğar, öldürür, değiştirir. Kendimiz olmaktan bir daha uzaklaşırız. Tanzimat nesli gibi, Meşrutiyet nesli gibi, Cumhuriyet ve sonrası nesiller gibi biz de değişip mevziden/mevzudan uzaklaşırız. Bilmediğimiz vadilerde şaşkın şaşkın dolanırız. Hakikat bize mahcup hâle gelir. Keşfü'l-mahcub idi Sezai Karakoç. Onun fikirlerinin ve duruşunun, tavrının üstüne bir şeyler ekleyemediğimiz her gün kayıptayız ve geriye düşeriz. Onun ve gerçeklerin gerisine.

Evet Sezai Karakoç, tecrübelerden bir tecrübe, nazarlardan bir nazar, bir görüş, mütefekkirlerden bir mütefekkir. Fakat onun külli, bütüncül bir bakışa, bir tefekkür biçimine sahip olduğunu daima kendimize, çocuklarımıza ve gençlerimize anlatmamız ve fark ettirmemiz gerekiyor. Berrak, net, pürüzsüz fikirlere ve bir hayata sahip olmak... Ancak böyle anlamış oluruz Sezai Karakoç'u ve diğer öncülerini. Sezai Karakoç'taki tazelik, yenilik, orijinallik (şiirindeki ve nesrindeki) günümüz gençleri için de geçerli. Henüz onu aşabilen kimse yok maalesef. Çeşitli alanlarda deneyişler var ama o külli ele alış ve pek geniş bir alana yayılan tarassuduyla bize ve yeni nesillere yol açmaya ve meydan okumaya devam ediyor.

Hele Sezai Karakoç'un şairliği ve şiirleri söz konusu olduğunda

iş daha da zorlaşıyor. Karakoç, gelenekten ve şiirden bahsederken mevzuyu şöyle betimler: Kuralları, sınırları belirgin bir şekilde ortada olan bir alan içinde üstadla çömez olacaksın ve sonra o sanatın bütün inceliklerini öğrenip üstadla-üstadlarla yarışacaksın ve sonra da kendinden öncekileri geçeceksin. Sezai Karakoç'u geçebilmemiz lazım. Ondan geriye düştüğümüz, geride kaldığımız her gün kafirleri, emperyalistleri, zalimleri, kendi kimlik ve özünü kaybetmişleri sevindirmiş olacağız.

Sezai Karakoç, cins şairlerin yolunda yürüdü her zaman. Cins ve mümin şairlerin yolunda. Şiiriyi açtığı yolu durmaksızın genişletip netleştirerek sarsılmaz bir iman ve umutla yürüdü. Sezai Karakoç'un çok sevdiği, beğendiği, hürmet ettiği üstadlar, şairler, düşünürler, öncüler vardı ama o hep Sezai Karakoç'tu. İlk şiirlerinden ve yazılarından itibaren özgünlüğü, yeniliği, avangart oluşuyla şiir kamusunun dikkatini çekti. İlk şiirlerinin yayınlandığı 1950'li yılların başında henüz yirmi yaşına yeni giriyordu. Çocukluğundan beri içine sarkıtılmış olan habl-ül metine sımsıkı tutundu hep ve imanının aydınlığında, itikadının metinliğinde yaşamaya azmetti bu dünyadan göçünceye kadar. Uzun, zorlu ve asla ağyara-ağnama meyletmeyen, özenmeyen, ödün vermeyen mütevazı hayatıyla hepimize örnek oldu. Güzel örnekliğine, Müslümanlar için çalışıp çabaladığına, kalemi aklına-ruhuna-kalbine-gönlüne daldırarak yazdığına ve İslam'ın izzet ve vakarıyla ahirete irtihal ettiğine şahidiz. Rahmet-i Rahman'a gark olsun, Resulullah'a komşu olup kevser şaraplarından içsin inşallah kana kana. Amin, bi hürmet-i Taha ve Yasin.

Sezai Karakoç'un Afrika'sı

İbrahim TİÇLİ

Sezai Karakoç, emsalleri içerisinde Afrika'ya yakın olan düşün adamlarından biridir. Bu yakınlık Fransız aydınlarında olduğu gibi entelektüel bir yakınlık değildir. Sanki bütün şiirlerini Afrika insanı için yazmış gibidir. Şiirlerinde yakın arkadaşı Cemal Süreya'nın şiirlerinde olduğu gibi terim olarak "Afrika" geçmez. "Ötesini Söylemeyeceğim" şiiri, bir çocuğun gözünden Cezayir direnişi için yazılmış bir şiirdir.

Karakoç, gazete yazılarında ise daha fazla yer verir Afrika'ya. *İslam'ın Dirilişi* adlı eserinde Afrika'ya daha geniş yer ayırır. Fakat Afrika ile ilgili Batılı yazarlarda olduğu gibi nesne olarak yaklaşmaz. Veya diğer Türk aydınlarında olduğu gibi ilgisiz değildir. (Bu dönemde Türk aydınları içinde Nazım Hikmet ve Fethi Gemuhluoğlu Afrika'ya eserlerinde yer vermişlerdir.)

Sezai Karakoç'un Afrika'ya bakış metaforunun arkasında sağlam bir medeniyet düşüncesi ve Diriliş adını verdiği İslam medeniyetinin ihyası vardır. Sezai Karakoç için Afrika, İslam'ın temayülüdür. Afrika, İslam'ın ilk neşet ettiği ve İslam medeniyetine katkıda bulunan bir coğrafyadır.

Alman filozof Hegel, Afrika'nın bir tarihinin olmadığını dolayısı ile medeniyetinin de olmadığını söyler. Sezai Karakoç ise Afrika'yı İslam tarihi ve medeniyetine katar. Avrupa yüzyılının Afrika'yı hiçeştirmesini, Batının kendi dışında tarihi ve medeniyeti yok edişi olarak görür.

Karakoç, başta *İslam'ın Dirilişi* olmak üzere eserlerinde sık sık Batının Doğuyu yağmaladığından söz eder. Aslında yağmalan, Afrika'dır.

Türk aydınının Afrika'yı keşfetmesi 20. yüzyılın sonlarında olmuşken Karakoç Afrika'yı 1950'lerin ortasında keşfetmiştir. Bugün Afrika'nın gelecek yüzyılın kıtası olacağı çok farklı kesimler tarafından seslendirilmektedir. Afrika yüzyılını, Afrika'da Gana eski Devlet başkanı Kwame Nkrumah Afrika'da Afrika'nın geçekte söz sahibi olacağını vurgularken, Türk hatta İslam dünyasında ilk söz eden, Sezai Karakoç olmuştur. Afrika üzerine araştırmaları ile bilinen Ian Taylor'dan yaklaşık 40 yıl önce Afrika yüzyılının müjdesini vermesi, bir anlamda Sezai Karakoç'un ufuk dünyası ile ilgilidir. Afrika yüzyılının başlaması ile Avrupa medeniyetinin değeri tartışılmaya başlanacaktır Karakoç'a göre. Çünkü bu yüzyıl İslam medeniyetinin yeniden inşası olacaktır. Bu tartışma, bir bakıma Afrika yüzyılını daha iyi yaşanabilir hale getirecektir. İslam, Karakoç'a göre Afrika medeniyetinin işlevinde belirle-

yici olduğunda değer taşıyabilecek ve güçlü bir medeniyet olabilecektir. Yalnız ifade etmek gerekir ki; Afrika medeniyetinin kurucu ve liderlik rolünü Karakoç, İslam'a verir.

Avrupa medeniyetinin gerçekte Afrika'da bir karşılığı yoktur. Çünkü Afrika'ya hâkim oldukları 400-500 yıl boyunca Avrupalılar Afrika'ya bir değer katmamışlardır. Örneğin Mali'deki Timbuktu, Kenya'daki Mombassa şehirleri, İslami geleceğin şehirleri iken, Accra, Nairobi gibi Avrupalıların kurduğu Afrika şehirleri, bağımsızlık sonrası özgün şehirler olagelmışlerdir.

Avrupa, Afrika'yı çalacakları, devamlı alacakları bir yer olarak görmüş, bu yüzden Afrika'ya vermek yerine almayı tercih etmiştir. Avrupa medeniyeti özellikle Afrika'dan çalınanlarla kendini inşa etmiş, hırsızlığa dayalı bir medeniyettir. Bu yüzden Afrika'da Avrupa'nın bir karşılığı yoktur. Karakoç'a göre Afrika, Avrupa'yı bir medeniyet inşası olarak değil, fabrikaları ve güçlü silahları olan bir büyücü olarak görmektedir. Afrika hiçbir zaman Avrupa'yı kabul lenmemiş, kaynaşma ve anlaşma yoluna girmemiştir.

Afrikalılar Avrupa'nın çılgınlığını, kendini yok edişini görerek uyacaklar ve İslam'ın kılavuzluğunda kendi geleceklerini inşa edeceklerdir.

Sezai Karakoç *İslam'ın Dirilişi* adlı eserinde şöyle demektedir: *"Bir zenci kabilesine büyücü olarak giren şarlattan bir beyazın, yıllar içinde en ufak bir sevgi ve sempati görmeyince, insanlarla yavaş yavaş ilgisini kaybetmesi ve bunun sonucunda şaşkınlıkla yapacağı bir iki yanlışlığın onu ele vermesi ve böylece, bir kere de şarlattanlığı anlaşılınca içine düşeceği korku ve telaş gibidir bugün, Avrupa, bugün, Dünya tarafından linç edilme korkusunu yaşıyor."*

Afrikalı hiçbir zaman Avrupa'yı

sevmemiştir. Yalnız ondan korkmuş, ondan çekinmiş, hiçbir zaman sıcak yakınlık duymamıştır.

Geçen günlerde vefat eden Güney Afrikalı rahip Desmond Titu da Sezai Karakoç'la aynı fikirdedir. Beyaz adam kendisini siyah adama sevdirememiş, kendini kabul ettirmek için İsa'nın öğretilerine başvurmuştur. Hristiyanlık olmasaydı Afrikalıların beyaz adamı her zaman ret edeceğini söyler o. Titu, Hristiyanlığın Avrupalıların yıllarca yapıp ettiklerini meşrulaştırdığını belirtir. Sezai Karakoç ise öze dönüşte İslam'a kilit rol yükler.

Artık Afrika için yeni bir dönem başlamıştır. Avrupa'ya kendi silahları ile cevap vermek. Çünkü silah Avrupa ile Afrika arasındaki temas aracıydı. Artık Afrikalı uyanmıştır. Afrika bu çatışmada Avrupa'nın silahlarını kullanacaktır. Doğunun silahlarını daha sonraki dönemde kullanacaktır. Çünkü doğu henüz kendi silahlarını üretebilmiş değildir. Afrikalıların Avrupa'yı kendi silahları ile vurması, bir bakıma yansıma ile ilgilidir. Afrikalı, Avrupalılardan intikamını, onların silahlarını kullanıp etkisizleştirerek alacaktır.

Sezai Karakoç bir çağrı yapıyor. Bu, "Afrika geliyor" çağrısıdır. Afrika, siyasi ve tarihi anlamda var olarak geliyor. Evet, gerçekten de Afrika siyasi oluşumunu tamamlamak üzeredir. Afrika, kendi tarihini kurmak üzeredir. Meşhur bir Afrika atasözü vardır: "Geçmişimizi avcılar yazdığı için avcılardan öğreniyoruz ama aslanlar tarihimizi yazınca aslanlardan öğreneceğiz". Sezai Karakoç'un çağrısı bu günlerde Zimbabwe, Zambiya ve Güney Afrika gibi ülkelerde yankı uyandırmaktadır. Zimbabwe Devlet Başkanı Emerson "Artık kendi tarihimizi yazma dönemi gelmiştir. Afrikalılar kendi tarihini Avrupalılardan değil Afrikalılarından öğrenecektir" demiş ve Beyaz sömürgecilerin öncüsü

Sezai Karakoç'un Afrika'ya bakış metaforunun arkasında sağlam bir medeniyet düşüncüsü ve Diriliş adını verdiği İslam medeniyetinin ihyası vardır. Sezai Karakoç için Afrika, İslam'ın temayülüdür. Afrika, İslam'ın ilk neşet ettiği ve İslam medeniyetine katkıda bulunan bir coğrafyadır.

Sezai Karakoç bir çağrı yapıyor. Bu, “Afrika geliyor” çağrısıdır. Afrika, siyasi ve tarihi anlamda var olarak geliyor. Evet, gerçekten de Afrika siyasi oluşumunu tamamlamak üzeredir.

kabul edilen Cecil Rhodes’in mezarının İngiltere’ye taşınmasını istemiştir.

Fakat Avrupa, Afrika’nın bu gelişine izin vermeyecek, istemeyecek daha sert karşılık verecektir. Sezai Karakoç Afrikalıları uyarmaktadır. Avrupalılar, Afrika’nın uyanmasını, kıpırdanmasını, isyanını, özgürlüğünü baltalanmak isteyecektir. Çünkü Afrika’dan yükselen Afrika, Avrupa ile yüzleşecektir. Avrupa bu yüzleşmeyi hiçbir zaman istemeyecek, önlemek için her yola başvuracaktır. Bu yüzden Avrupalılar bütün güçleri ile bir yanardağ misali gelecektir. Tüm güçlerini Vezüv yanardağı gibi boşaltacaktır. Afrika’nın handikabı, henüz batı teknik silahı karşısında gücünün olmamasıdır. Çünkü Doğu, henüz o silahları üretebilmiş değildir.

Sezai Karakoç’a göre doğu sadece Asya değildir, aynı zamanda Afrika’dır. İslam, doğunun başı ve önderi olarak Batıyı yola getirecek tek hakikatin sahibidir. Asya ve Afrika’nın birlikte uyanmaya başlayan dev enerjisini ancak İslam mucizesi ile verimli bir kanala akıtabilir, insanlığın gerçek dirilişi de ancak böylelikle gerçekleşebilir Karakoç’a göre.

Sezai Karakoç, Afrika’ya İslam ve Hristiyanlık açısından da bakar. İslam, Afrika’yı diriltmiş, yeni devletler, medeniyetler kurdurmuştur. Örneğin bunlardan biri, 12. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar Mali’de

hüküm süren Mali krallığıdır. Nijerya’daki Sokoto emirliği ile Sudan’daki Fur sultanlığını da sayalım. Hristiyanlık ise Afrika’da var olan devletleri yıkmıştır. Afrika’yı ortadan kaldırmıştır. Yaşamasına müsaade etmemiştir. Tek istisna, Etiyopya Abisiyna krallığıdır. Bu krallığın da uzun süre hüküm sürmesinin nedeni, Harar Sultanlığı ve Osmanlı Habeş Sultanının şemsiyesi altında olmasındandır. Hristiyanlık ise Avrupa sömürgeciliğinin başat unsuru olmuştur. Avrupa, Hristiyanlığı Afrika’yı yok etmek için kullanmıştır.

Sezai Karakoç Afrika’da Hristiyanlığa yıkıcı bir rol verirken İslam’ın Afrika’yı dirilttiğini belirtir. Sezai Karakoç’u haklı çıkaran sonuçlardan biri, Afrika’daki Avrupa’ya karşı direniş ve isyan hareketleri, çoğunlukla İslam’ın etkisiyle olmasıdır. Mesela 19. yüzyıla kadar Hristiyanlık, batı sömürgeciliğinin uzuvlarından biri olurken İslam Avrupa’ya karşı direnişin merkezi olmuştur.

Sezai Karakoç, Avrupa’nın Afrika’yı İslam ülkelerinden ayırmak istediğini belirtir. Batının sömürgecilik pençesinde olan Afrika’yı doğuya çağırır. Afrika’nın kurtuluşu, tekrar yönünü doğuya dönmesindedir.

Sezai Karakoç, Afrikalıların klan medeniyetinden çağdaş medeniyete geçtiğini söyler. Klan putlarının, kâhinleri ve dinleri ile öldüğünü

söyler, aslında bu medeniyet değişimi bir din değişimidir.

Afrikalıların tercih edecekleri din, İslam olmalıdır. Çünkü Hristiyanlık Batıya bağımlı hale getiriyor; onları yeniden köleleştiriyor. İslam ise Bilal Habeşi'ye verdiği gibi özgürlüğü mustuluyor.

Sezai Karakoç'a göre İslam'ın çağrısı dünyanın her tarafında en yüksek tonuyla duyulduğu ve yükseldiği gün, Afrika'nın dipdiri bir İslam kıtası olduğu gün olacaktır. Diriliş medeniyetinde Sezai Karakoç Afrika'ya özne ve kurucu irade rolü verir. Afrika diriliş için en önemli bölgedir. Çünkü bu medeniyet, ancak Afrika'da kök saldıgında gerçekleşebilecektir.

Sezai Karakoç'ta "Çağdaş" Afrika Söylemi

Sezai Karakoç günlük yazılarını derlediği *Sütun*'da Afrika'ya ayrı bir yer ayırmıştır. Afrika'daki gelişmeleri yakından takip eden Karakoç, olaylara bakarken varoluşsal bir çizgide hareket eder. Çünkü Afrika'daki bağımsızlık hareketleri sıradan gelişmeler değildir, 20. yüzyılın en önemli gelişmelerinden biridir. Beyaz adam bu var olma sürecinin farkında ve kendi sonunu siyah direnişte görmektedir. Bir bakıma Güney Afrikalı düşünür ve eylem adamı Steve Biko ile aynı görüşü paylaşır Karakoç. Beyaz adamın sonunu getirecek olan, siyah öfke siyah bilinçtir.

Avrupalılar bu siyah dalganın gösterdiği ufku görmüşler ve tedbir almışlardır. İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesi ile Afrika'daki direnişi önlemek için bu kendi köklerinden gelen farkındalığı parçalamaya çalışmışlardır. Avrupa, bağımsızlık ve özgürlük mücadelesi veren Afrika'yı, Hristiyanlık ve komünizm ile önlemeye çalışmıştır. Tarih, Sezai Karakoç'u haklı çıkaracaktır. 1990'ların sonlarına kadar Afrika ülkeleri iki parçaya bölünmüşler: Rusların desteklediği liderler, Batı-

nın desteklediği liderler. Bu liderler, kendi halklarına karşı yönetimler kurmuşlardır. Örneğin Norveç yönetimi Hristiyanlıktan uzak bir yönetim olmasına rağmen Afrika'daki misyonerlik faaliyetlerini destekleyen ülke olmuştur. Bugün bile Afrika ülkelerinin iç sorunlarında bu ayrıştırmanın etkileri görülmektedir.

Çoğunluğu Müslümanlardan oluşan Kuzey Afrika ülkeleri otoriteren baskıcı liderler tarafından yönetilmiştir. Mısır, Tunus, Fas, Libya'da diktatör eğilimli devlet başkanları var olurken, Cezayir tek partili sosyalist bir partinin liderliğinde yönetilmiştir. Bu rejimler, İslam ile halklar arasına mesafe koymuşlardır.

Karakoç, komünizmin özellikle Batı'nın Afrika'da İslam'ın yayılmasını engellemek için el altından desteklendiğini belirtir. Çünkü Avrupalıların asıl korktukları, kıtanın Müslümanlaşmasıdır. Eğer İslam Afrika'da yayılırsa, Batılılar kovulacaktır.

Karakoç, nüfus bakımından Müslümanların ağırlıkta olduğu Nijerya'yı, Afrika Birliğini sağlayacak güç olarak görür. Avrupalılar bu yüzden "Biafra" adında bir devlet uydurmuşlardır. Sezai Karakoç'un işaret ettiği Nijerya birliğini önleyici unsur, Biafra milliyetçiliğidir. Yalnız Biafra'nın arkasında sadece Hristiyan İngiltere yoktur aynı zamanda İsrail de vardır. Hareketin kurucuları arasında siyah Yahudi cemaatinden olanlar vardır ve İsrail tarafından da bu grubun desteklediği ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak Sezai Karakoç'un Afrika'sında içten bir bakış vardır. Afrikalılar ötekileştirilmemiş, İslam çizgisi dâhilinde bakılarak Afrikalılara yeni çağ açacak öncüler olarak bakılmıştır. Sezai Karakoç'un Afrika'sı yaşayan, gelişen, yükselen bir Afrika'dır, yoksunluk ve yoksulluk içinde boğuşan bir Afrika değil.

Sezai Karakoç'a göre İslam'ın çağrısı dünyanın her tarafında en yüksek tonuyla duyulduğu ve yükseldiği gün, Afrika'nın dipdiri bir İslam kıtası olduğu gün olacaktır. Diriliş medeniyetinde Sezai Karakoç Afrika'ya özne ve kurucu irade rolü verir. Afrika diriliş için en önemli bölgedir. Çünkü bu medeniyet, ancak Afrika'da kök saldıgında gerçekleşebilecektir.

Gül Muştusu ve Sezai Karakoç'un Şiir Dili Üzerine

Mustafa BALCI

Prof. Dr., İstanbul Üni. Edebiyat Fak.

Türkçe şarkın anlatma kültürüne yaslanan büyük bir edebî dildir. Asırlar boyu bu geleneğin ürettiği metinlerle işlenmiş, büyük şairler yetiştirmiş ve muazzam metinlere sahip olmuştur. Kerem ile Aslı, Âşık Garib, Tahir ile Zöhre gibi aşk konulu veya Köroğlu, Hz. Ali Cenklere, Battal-name gibi kahramanlık konulu halk hikâyeleri ile toplumda ortak duygu ve hassasiyetlerin oluşması sağlanmış, böylece Türkçe bütün toplum kesimlerinde büyük bir dil hâlinde gelişerek yaygınlaşmıştır. Söz konusu anlatma kültürü, dinin millî bir davranış ve duygu birliği oluşturmasını sağlamıştır. Bahse konu büyük metinlerin yaygın eğitim kurumlarının üstlendiği işlevi gördüğü bilinmektedir. Bilhassa Hz. Ali cenklere, Hamza-name, Battal-name, Yusuf ile Züleyha gibi metinlerle ahlak, fazilet, fedakârlık gibi değerlerin yerleşmesi, ibadet ve taatte devamlılığın sağlanması söz konusu anlatma kültürünün toplumsal işlevi olarak kaydedilmelidir. 20. asra kadar Anadolu'nun değişik bölgelerinde büyük anlatıların sözlü geleneğe uygun şekilde icra edilmesi Türkçenin nesiller boyu büyük bir dil olarak tevarüs edilmesini sağlamıştır. Sezai Karakoç'un Türk düşünce ve edebiyat dünyasında sahip olduğu yeri, bu tür eserlerle yaşanmış bir çocuklukla ilişkilendirmek hatta o geleneği çağdaş dile ve edebiyata taşıdığını, kurduğu büyük metinlerin Hz. Ali Cenklere'nin devamı sayılabileceğini söylemek mümkündür. Eserlerinin dili, ruhu ve anlatma tarzı dikkate alındığında böyle bir çıkarımın çok aykırı bir durum oluşturmadığı görülecektir.

Sezai Karakoç'un Gün Doğmadan adıyla bütün şiirlerini topladığı eseri, dokuz farklı şiir kitabının birleştirilmiş şeklidir. Bunlar arasında yer alan Leyla ile Mecnun, Şark'ın anlatma geleneğinin 20. asırdaki temsilcisidir. Zaten eserin adına ve işlediği konuya bakıldığında çağdaş bir mesnevi olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu kitapta toplanan diğer eserler, yekpare bir şiir olarak düşünülebileceğinden onlar da mesnevi sınıfına dahil edilebilir. Kendi içindeki bölümlenmeleri şiirin yekpareliğine bir hâle getirmez. Bu manada şairin söz konusu türdeki şiirlerini modern mesnevi şeklinde tavsif etmek mümkündür. Leyla ile Mecnun, Hızır'la Kırk Saat gibi eserle-

ri zaten böyle bir düşünceyi desteklemeye hazır metinlerdir. Bahsi geçen kitaplar dışında kalan Taha'nın Kitabı, Gül Muştusu, Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine, Fecir Devleti, Masal, Ateş Dansı, Alın Yazısı Saati gibi kimisi müstakil kitap kimisi kitapları içinde müstakil şiirler hâlinde okura ulaşan eserlerin de modern mesneviler kabul edilmesi mümkündür.

Gül Muştusu, 1969 yılında müstakil kitap olarak daha sonraki neşirlerinde ise Taha'nın Kitabı ile birlikte, önceleri Şiirler II daha sonra Şiirler IV alt başlığı altında birleştirilmiş ve şairin vefatına kadar on iki baskıya ulaşmıştır. Kitapların baskı sayıları, ulaştıkları okur kitlesi hakkında zihinlerde tahmini bir bilgi oluşturmaya yarayacak veri olmasından dolayı mühimdir. Yaklaşık elli senelik bir zaman diliminde on iki baskı Sezai Karakoç gibi güçlü bir şair için olması gereken bir okur kitlesi seviyesinde kabul edilmese de Türkiye'deki okur-yazarlığın ve şiir okurluğunun çok düşük seviyelerde kaldığı dikkate alındığında söz konusu eserin ciddi bir okur sayısına sahip olduğu kabul edilmelidir.

Yukarıda zikredilen ve her biri mesnevi türüyle anılmaya hak kazanmış uzun soluklu şiirlerinde Sezai Karakoç Şark'ın anlatma geleneginden olabildiğince faydalanmış bir dil işçisidir. Gül Muştusu; insana, yakın zamana kadar dilimizde var olan ve farklı boyutta bizimle komşu olarak yaşamaya devam eden perili-büyülü hayatın tülleri arasından yaşama levhaları sunar. İnsanın yaşadığı gerçek hayatla şiirin kurmacasında yeniden şekillenen diğer hayat arasındaki geçişkenlik bulutların arasında kaybolan kuşların varlığı veya yokluğu -başka bir deyişle bir görünüp bir kaybolmaları- kadar tabiidir. Gül Muştusu'nun farklı bölümlerindeki birçok mısra da bazen peş peşe

bazen bir anda beliriveren gök kapıları okuru karşılar.

Daha önce herhangi bir dergide çıkmadan müstakil kitap olarak neşrolunan Taha'nın Kitabı ve Gül Muştusu'nun sonraki baskılarında beraber basılmalarının bir sebebi olmalıdır. Bu iki kitabın birbirleriyle ilintili olduğu için birlikte basıldığı konusunda şairin herhangi bir açıklamaya ihtiyaç duymamasından meseleyi okurun takdirine, daha doğrusu ferasetine, bırakmış olduğu neticesine ulaşılabilir. Kanaatimizce söz konusu iki kitabın birlikte basılıyor olması her iki eserin birbirini tamamlayıcı nitelikte olmasından kaynaklanmaktadır. Taha'nın Kitabı, İslami yenden doğuşu yani dirilişi anlatır. Gül Muştusu da insanımızı o dirilişe ulaştıracak yol haritasını ve reçeteyi sunar.

Hem şiire hem de (aynı zamanda) kitaba isim olan "Gül Muştusu" tamlaması, İslami edebiyat geleneğinde gül adlı çiçek etrafında oluşan ve Peygamber efendimiz Hz. Muhammed'i (SAS) temsil etmesinden dinî iklimi yansıtan bir ifadedir. Böyle bir tamlamayı kullanması onun İslami edebiyat geleneğindeki söz sanatlarıyla, yorum ve yaklaşımlarla beslendiğini ve bütün bu zengin birikimi tevarüs ettiğini göstermektedir:

*"Gül gelecek
Kıyamet demek gülün gelişi demek
Gül peygamber muştusu peygamber sesi
Doğunun açılan alinyazısı
Yırtılan kalbimin çile çiçeği" 87. s.*

Böylesine güçlü ve zengin bir birikimin dikkate alınmadığı durumda gül ile muştusu arasında kurulacak bir terkinin oluşturacağı anlam, zayıf hatta güdük kalmaya mahkumdur. Muştusu; tahmin edilen, gelmekte olan bir iyiliğin, güzelliğin, tahakkuk eden müspet bir ha-

disenin, doğum, hastalıktan kurtuluş veya askerlik benzeri ağır ve mübarek bir vazifenin muvaffakiyetle tamamlanışı gibi sevinçli haberler için kullanılan bir iyi haber duyurusudur. Bahşişlerle karşılanır muştuyu getiren, minnetle, dua ile uğurlanır. Şairin böyle bir kullanım alanına sahip olan kelimeyi gül ile bir terkibe sokması güle yüklenilen derin mananın ve edebiyat tarihindeki şiir birikiminin farkında olarak kullandığını göstermektedir. Gül Muştusu diriliş erlerinin kuracağı bir medeniyetin tüller içinde oluşan görüntüsünü anlatır ve gelmesi umulan adalet, barış, huzur çağının, gül medeniyetinin habercisidir.

Gül Muştusu çok naif bir şiir iklimine sahiptir. Sıcak, masum, temiz, saf, sıradan... Böyle bir iklime "Bahar dediğin de ne" sorusu ile gireriz. Sorunun zihinlerde uyardığı mana, bahar hakkında biraz menfi çağrışımlara sebep olsa da bu, cevap bekleyen bir sorgulama değildir. Aslında cevabı, sual edende olan bir sorudur. Birden fazla cevap birkaç mısra da okura söylenir:

*"Bulutun içinde kaybolan kuş
Cihetsiz serçe sesleri
Duman ve buğu
Atardamarda bir kitap
Aşk uğruna yaralanmış bir Karacadağlının kucağına yıkılışı: gül"*

Görüldüğü gibi şair baharı, beş mısra da beş farklı unsurla birleştirir. Baharın ilk üç temsilcisi, habercisi veya göstergesi olan bulutlar, kuş cıvıltıları, duman ve buğu Karakoç'un şiir dilinin yaslandığı Şark'ın anlatma tarzının parçasıdır. Bulutlar, tüller, hayal meyal görüntüler... Var olanla hayal edilen arasındaki geçişkenliği işaret eden bu tür ifade şekilleri geleneksel anlatma metinlerinin tamamında karşımıza çıkar. Bunlar, masallardan halk hikâyele-

rine, destanlardan peygamber ve evliya menkıbelerine, Hz. Ali cenklerine kadar sinmiştir. Biraz irfanla, biraz kerametle, sihirle, büyü ile harmanlanmış bir dildir bu. Sezai Karakoç, keramet sahibi evliyanın yeşil renkler arasında tüllenerek tekeleri ile perilerin, devlerin ülkesini andıran bir iklimi yaşatır okura ve bu iklimlerin hâkim olduğu coğrafya, âdeta geçişken boyutlar hâlinde Şark metinlerinin ikinci mekânları olarak karşımıza çıkar. Gül Muştusu'nun üçüncü mısraı olan "Cihetsiz serçe sesleri", fiziken olmayan bahse konu mekânların temsilcisi gibidir. "Bulutta kaybolan kuş" mısraı ise gerçekliğin nasıl fizikötesine taşınıverdiğinin çok güzel ve çok basit bir örneğidir. Bulutlu bir gökyüzünde kuşların bir anda bulutların arasında kaybolması her insanın şahit olabileceği bir hadisedir. Karakoç bu sıradan durumu bir mekânın inşasındaki ilk tuğlalara dönüştürebilmektedir. Okur açısından bakıldığında bu anlık kayboluş, görüntünün hızlı değişimi, insan algısında büyü bir hava yaratır. Şiirin ilk mısraındaki "de" edatı, baharla başlayan ve metin boyunca bahar güzellemelerinin olacağı beklenen şiirde hiç olmaması gereken bir hafifsemeyi öne çıkarmakta, mısradaki oluşan bahara dönük önemsenmez bakışı kuvvetlendirici bir tesir yüklenmektedir. Böyle sersemletici bir ifadenin ağır bastığı bir mısradan sonra bulut ve kuş kelimelerinin gelmesi büyü havanın okur zihninde hemencecik kuruluvermesini sağlıyor. Böylece ikinci mısra, okuru iğreti çağrışım ortamından çekip "büyülü, buğulu, bulutlu" bir iklime yükseltiyor, bir hayal âlemine taşıyor: "Bulutun içinde kaybolan kuş" mısraındaki anlam, bulutun içinde kaybolmak, bulutların üzerine çıkmak, bulutların üzerinde uçmak gibi ifadelerle birleşir. Bahsi geçen deyimler, Türkçe konuşurlarının saadette,

dertlerden uzaklaşmakla, rüya âleminde yaşıyormuş gibi hissetmekle özdeşleştirdikleri duygu durumlarını ifade eder. Bulut insan için birkaç farklı yönden ulaşılmak istenen nesne olmuştur. Rengi ve hafifliğiyle pamuğa benzetilir; pamuktaki beyazlık saflığın, lekesiz kalabilmenin, dolayısıyla masumiyetin göstergesidir, hafiflik ve yumuşaklık ise şefkatin. Yükseklerdeki beyazlık ve yumuşaklık ise kirin, pasın, pisliğin ulaşamayacağı bir temizliğin ifadesidir. İnsan mutluluğu için zirvenin bulutların üstü olarak kabul görmesi bulutun sahip olduğu bütün bu anlam yükleriyle birlikte düşünülmelidir. Şair, okuru, bulutlarda kuşun kaybolması ve kuşta mevcut olan masumiyet ve günahsızlığın ilave edilmesi ile ileride gül etrafında oluşacak anlam ve yoğun duygu birikimine hazırlamaktadır.

Türü belirsiz "Bulutta kaybolan kuş"un ardından gelen "Cihetsiz serçe sesleri"nde yine bir kuş çıkar okurun karşısına. Lakin sesi ile fark edilen, sevilen, fiziki varlığı genelde pek fark edilmeyen bu mini mini kuşların sesleri bütün sevimliliğiyle "Duman ve buğu"nun belirginleşen bu masalsi iklime fon oluşturur. Ardından gelen "Atardamarda bir kitap" mısraı ise okuru bir anda gerçekliğin en keskinine fırlatır, damara yani hayatın, diriliğin, diri olmanın en temel nesnesi olan kanın mekânına... Damardaki kitap elbette insana "Şah damarından daha yakın olan Rabb"ini işaret etmekte, hatırlatmaktadır. Kitabın atardamardaki mevcudiyeti de elbette Allah kelamı Kur'an-ı Kerim'i işaret eder. Kur'an-ı Kerim'in her daim gül medeniyetinin bir ferdi olan diriliş erinin yaşayışındaki vazgeçilmezliğini vurgular. Diriliğin, diri olmanın göstergesi Allah'ı bilmekle doğru orantılıdır. Nihayet baharın son göstereni, aşk ve insan arasındaki ilişkinin sağlamlığını

gösteren tutkunun vazgeçilmezliğidir. Aşk, aşk uğruna yaralanmak ve bu yara ile şairin kucağına yıkılmak... Bir Yeşilçam filminin son sahnesi gibi canlanan hadisenin karşılığı şairin dilinde "gül"e teka-bül etmektedir. Gül Muştusu'nun ilk şiirinin birinci bendinde yüklü olan hafiflik, yumuşaklık ve masumiyet duygularının oluşturduğu müşfik söyleyiş, şiir boyunca azalıp çoğaldığı yerler olsa da, hiçbir zaman kaybolmaz.

Gül Muştusu, şairin inanç dünyasını, doğuşundan itibaren coğrafi mekânlar üzerinden takip edilmeye el verecek yer adlarıyla bezenmiştir. Bu mekânlar, şairin veladet mahallinden (Karacadağ) başlar. Gül, edebiyat geleneğimizde çok farklı kullanımlara sahiptir. Ağır-lıklı olarak insanın naiflik, incelik, tertemizlik arayışının remzi kabul edilir. Sezai Karakoç, gülün bütün mahsulatıyla -suyu, buğusu, rayihası, yaprağı, budağı, şarabı ve renkleri- sahip olduğu güzelliklerini İslam'ın güzide beldeleriyle eşleştirir; tabiri caizse imbikten geçirir ve dizelerine yayar. Şiiri güle gark eder. Gül, Gül Muştusu'nun daha başlangıcında çiçek olmaktan uzak bir gösterge olarak şiire dâhil edilir. Sonraki kullanımlarda açılış şekilleri, rayihası, renkleri, dikimi ile çiçek hâlinde belirir. Lakin ilerledikçe İslami edebiyatın ve bedii anlayışın bütün birikimini, geleneğini ve çağrışımlarını yüklenmiş olarak okurun karşısına çıkar. Bu kullanımlar şiiri -bir yağmurun yağışına benzetilecek olunursa- bazen serpinti bazen sağanak bazen de bardaktan boşanırcasına mısralara dökülen gül yağmurları hâlinde muhteşem bir duygu zenginliğine ulaştırır. Mesela 90. sayfa, "Gül doğar ay gibi bir gecede" mısraıyla başlar. Dört mısra sonrası tam bir gül tufanıdır:

"Gül yaprağından kubbe

*Gül fidanından çatı
Gül kokusundan anne
Gül şurubundan aşk sanatı”
Yine 92. sayfada şiirin dokuzuncu bölümü,*

*“Gül şarabından içtik sabahları
Namazın ta kendisi gül şarabı”*

mısralarıyla başlar. Bu dizeler, insanı inanmışlığın en bariz göstergesi olan sabah namazını manevi sarhoşluk tahayyülüyle yakalar. Toplumda yaygın olan ve asıl sarhoşluğun göstergesi sayılan “sabahın köründe içmeye başlama” biçiminde tabir edilen alkol içiciliğini adeta ters yüz edecek bir ifade şekliyle okuru şaşırtır, manevi bir iklimle davet eder, davetten öte onu yanlış iklimlerden çeker alır! Şiir boyunca yer yer görülen gül yağmurunun damlaları 93. sayfanın sonunda başlayan bölümde artar ve şiddeti artan bir yağışa döner. Çiscentiden serpintiye, giderek sağa-nağa dönüşür. 94. sayfanın sonunda sel hâline gelen bir gül yağmuru örneği görmek mümkündür:

*“Bir destan bir çağ ister
Destan şarabını yıllarca
Gül bardaklarından yudumlamak-
la*

*...
Gül şarabı şişesini*

*...
Gül açılmış bahçelerde*

*...
Güllerin açılma vakti*

*...
Güllerin açılma vakti
Gül şarabının uygarlığı
Gül kokusundan mest olup
...”*

Özel adlar şairler için uzun vadede tuzaktır. Temeli dile dayanan bütün sanat türleri için benzer bir tehlikeden az veya çok bahsetmek mümkün gözükse de şiir gibi gücünü, tesirini anlam ve çağırışma dayanarak devşiren bir sanat

türünde özel ad kullanımı şair için tehlikelidir denilebilir. Bir özel ad etrafında gelişen anlam ve duygu birikimleri adı tanıma imkânı bulamayan okur için anlamsız kalma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Çünkü özel adı tanıyan okura göre çok düşük duygu ve anlam değerinin oluşmasına sebep olur. Belki de hiç oluşmamasına...

Gül Muştusu, Sezai Karakoç’un özel adları yoğun olarak kullandığı şiirlerinden biridir dense mübalağa edilmiş sayılmaz. Özel adların kullanımında da İslam medeniyetinin kutbu olmuş şehirler öne çıkar, şiir boyunca tarihteki bütün ısıtılarıyla belirir. Bu mekânlar adeta geniş bir atlas kumaş üzerine mekikle işlenmiş parlak nakışlar gibi mısralar arasında durur. “Dicle ve Fırat”, “Üzeyir deresi”, “Zülküfül tepesi”, “Karacadağ” gibi İslam coğrafyasına ait özel adların ilmek gibi kullanıldığı ve şiirin adeta renkli desenlerle kurulduğuna şahit olunur. Medeniyetimizin remzi olan şehirlere ilave olarak kişi ve yer adları gibi başka özel adların varlığı da dikkat çekmektedir. Bu durum şiirin bir medeniyet atlası şeklinde de okunmasını sağlar. Bu atlas sanki İslam tarihini dönem dönem anlatıyor izlenimi uyandırır.

“Dicle ile Fırat arasında” mısraları yeryüzündeki bir kara parçasını değil azametli iki ağacın dallarında kurulmuş bir salıncağı hatırlatır. Aralarda okura gözükken peygamber ve melek adları, İslam tarihinin Hz. Adem’den başlayarak takip edilecek bir kılavuz gibi görülmesi, kabul edilmesi gerektiğinin ikazı gibidir. Peygamber isimlerinde Sezai Karakoç’un doğduğu coğrafyada makamları veya kabirleri olan şahsiyetlerin seçilmesi, şairin duygu dünyasındaki yeri göstermesi bakımından mühimdir. Burada Üzeyir, Zülküfül (as) gibi peygamber adlarındaki seslerin şiire kattığı ahengi de zikretmek gerekir. Özel ad kul-

lanımında Kur’an-ı Kerim’in verdiği bilgiler haricinde mahallî anlatıların da şairin anlamlar dünyasına katkılarının olduğu inkâr edilemez. Şiirde özel ad kullanımında şairin birikim ve tercihlerinin önemli olduğu muhakkaktır. Şairin şiirini kurduğu dil, özel adlardaki anlam ve duygu varlığını ahenkle de birleştirmektedir. Sezai Karakoç, bu iki peygamber adını şiirine dahil ederek özel ad kullanımının söyleyişi kuvvetlendirebileceğini, şiiriyeti kesifleştirebileceğini Gül Muştusu’nda göstermektedir.

Şairlerin kullandığı dil sıradan insanın diliyle aynı malzemeye sahiptir. Öyle olmasa şiirleri muhatap bulamazdı. Ancak onlar aynı dilin malzemesi ile farklı bir dil kuruluşu elde ederler. Şairin dilinde insanların günlük dilde kullandığı kelimeler, yeni ve çok değişik anlam ilişkileriyle farklı yönlerde akar, çarpıcı çağırışmalar oluşturur. Böylece okuyanın zihin dünyasında hayaller zenginleşir, anlamlar derinleşir. Sıradan insan yaşadığı bu okuma sürecinden sonra içinde bulunduğu muhtelif duyguları, kendi kullandığı dille kolay kolay oluşturmamaya-ğını fark eder. Şairin diğer insanlarla aynı dilin malzemesini kullansa da farklı bir dil yetisine sahip olduğunu anlar. Sezai Karakoç’un da anladığımız, zihnimizin değişik kavrayışlara ulaştığını gördüğümüz mısraları ve zaman zaman sadece hissettiğimiz, adeta hava gibi içimize çektiğimiz hoş duyguları yaşatan ifadeleri çok fazladır. Onun dilinde kelimeler yan yana geldiğinde ortaya çıkan hoşluk insana sihirli bir dünyanın kapısını açar. Eşya kendi varlık özellikleriyle yetinmeyip yeni birtakım hususiyetlere sahip olur. Artık onun mısralarında nehirler, ırmaklar, dereler bildiğimiz akarsu olmaktan çıkar, o kimlikten uzaklaşır denilemez elbette. Ancak eski alanlarında da kalmazlar. Bu unsurlar artık kimliği bir

zemin gibi kullanarak yeni anlamlarla yükselir, genişler, derinleşir.

Mesela Gül Muştusu'nda coğrafyamızın büyük akarsuları olan Fırat ve Dicle zihinlerimizde cennet sularını çağrıştıran hayal ırmakları şeklinde çağıldar:

Dicle ve Fırat nehirlerinin geçtiği üç farklı mısra kümesine bakıldığında adı geçen akarsuların gösterge olarak taşıdıkları işlev, Türkiye'nin doğusundan çıkıp Bağdad yakınlarında birleşen ve İran Körfezine dökülen iki nehri karşılayan addır. İlk olarak,

"Dicle'yle Fırat arasında

Bir eski şehir cennet titremesi" (80 s.)

mısralarında bu işlev kaybolmaz ama şairin yüklediği anlam genişler, nehirlerin adı ile birlikte zikredilen "cennet titremesi" ibaresi bambaşka anlamların oluşmasını sağlar. Söz konusu ibare yapı olarak belirtisiz isim tamlamasıdır. Burada herhangi bir sorun gözüküyor ancak "cennet titremesi"nin nasıl bir şey olduğu cenneti bilmeyenler yani biz faniler için meçhuldür. Bundan dolayı cennet titremesi hem şairin zihninde hem okunduktan sonra okurun zihninde dinî kaynakların inşa ettiği bilgi ve duygulara yaslanır. İnanç dünyasında oluşan anlamlar zihinlerde cenneti cezbedici mekânlar inşa eder. Bu mekânlar, dinî kaynakların haber verdiği umutlu vaadlerin, sınırsız ve rahat yaşama imkânının müjdelidir. Türkçeyi kullanan insanlar olarak biz şiir okurları, yabancı olduğumuz bir ifade şekli olan "cennet titremesi" terkinin anlamını, dinî kaynakların ve oralardan beslenen geleneksel anlatıların zihinlerimizde inşa ettiği mağfiret ve rahmet iklimini düşünerek hayalimizde canlandırabiliriz. İnsan korkudan veya soğuktan titrer ancak vaad edilen cennette her ikisi de yaşanmayacağına göre buradaki titreme yaşanacak veya elan önceki hak eden-

lerin yaşamakta oldukları keyifleri aklımıza getiren bir titreme olmalıdır. Dicle ve Fırat'ın bereketli sularının zihin dünyamızda var olan veya şairin söyleyişiyle yeni oluşan manaları, cennetteki ikramları hatırlatan rengarenk anlamlarla ve heyecanlı, umutlu duygularla sarıp sarmalıyor insanı. Aynı şiirin devamında bahsi geçen iki nehir ve arası tekrarlanmaktadır:

"Dicle'yle Fırat arasında

İpekten sedirlerinde Kur'an okunan

Açık pencerelerinden gül dolan"

Burada iki nehrin arasına mahşeri bir kalabalığın oturacağı şekilde inşa edilmiş ipekten sedirler ve bunlara oturup Kur'an okuyan bir takım gül yüzlü insanlar akla gelir veya tahayyül gücü zorlandığında böyle bir manzara çok rahat okuyanın zihninde canlanabilir. Böylece gerçek hayata ait iki ırmak masalsı bir eşyaya ev sahipliği eder.

Aynı sayfada bahis mevzuu iki akarsuyumuz başka bir hayalle okurun karşısına çıkar: "Batisına Fırat'ı alıp

Doğusuna Dicle'yi

Bir diriliş sûru gibi saklayarak geleceklere (81-82 s.)

Yukarıdaki mısralarda "alıp" zarf-fiilinin faili meçhuldür. İki nehrimizi iki yanına alarak "Bir diriliş sûru gibi saklaya"cak bu mevhum şahıs elbette o devasa "İpekten sedirlerde Kur'an okuyan" diriliş erlerinden olmalıdır. Öyle kudretli ve azametli biridir ki doğusuna ve batısına her iki nehrimizi alacak ve saklayacaktır. Buradaki saklamak fiili korumak manasında düşünülse bile "alıp" zarf-fiilinin nasıl icra olunabileceğini fehm etmek zorlaşmaktadır. Ancak kelimeleri böyle devasa görüntüleri oluşturacak şekilde kullanan şairin dilinin, doğup büyüdüğü coğrafyadaki tarihî anlatılara yaslandığını söylemek hiç de yanlış olmasa gerek. Yukarıda temas edildiği gibi masallar, halk

hikâyeleri, destanlar Şark'ın zengin anlatma geleneğinin inşa ettiği metinlerdir. İşte bu zengin söyleyiş tarzı şair tarafından yeniden üretilerek, şahsi zevklerin, temayüllerin, anlayış ve üslubun süzgecinden geçirilerek devam ettirilmektedir. Zaman zaman zihnimizin canlandırmakta zorlandığı büyük görüntüler ve teşbih, istiare, mecazlarla veya basit ifade şekilleri ve çok rahat söyleyişlerle kurulan mısralar, Sezai Karakoç'un şiir diline sinen büyüklü anlatım tarzının göstergeleridir.

Hemen peşinden gelen mısralar şöyledir:

"Bir kutlu yaprak gibi

Doğuda sallayarak

Zülküfül tepesini" 82. s.

Mısralar, "Zülküfül tepesi"nin bir yaprak gibi sallanabileceğini zihnimize yerleştirir. Bu üç mısradan hareketle "yaprak" adını veya "sallayarak" zarf-fiilini merkeze alarak zihinlerde görüntü oluşturulabilir. Yaprak üzerinden düşünülürse akla bitkilerin, ekseriyetle de ağaçların yaprakları gelir. Zülküfül tepesinin benzetildiği nesne için ağaç yaprağını düşünmek çok münaşip düşmez ancak şairin "Bir kutlu yaprak" ifadesinden uzaklaşamayacağımıza göre bu noktada bayrak gibi sallanabilecek devasa bir ağaç yaprağını hayal etmek mümkün olacaktır. Başka bir anlama çabasına ihtiyaç duyulursa mesela, "sallayarak" zarf-fiilinin nesnesinin ne olabileceği konusunda akıl yürütmek gerekecektir. Nihayetinde Zülküfül tepesinin "kutlu yaprak" gibi sallanması söz konusudur. Kutlu kelimesiyle birlikte düşünüldüğünde yaprağı bir bayrak farz etmek mümkündür. Böylece Zülküfül tepesini "kutlu yaprağı" sözüne de uygun olarak dirilişin remzi bir bayrak şeklinde tahayyül edebiliriz.

Gül Muştusu, şiir olarak girişte

de ifade edildiği gibi modern mesnevi şeklinde adlandırılabilir bir metindir. Eser, gül etrafında oluşturulan bir anlamlar dünyasıyla dinî duyguların yumuşak ve şefkatli çağrışımlarla harmanlandığı bir şiiriyet iklimi sunar. Uzun bir gül şiiridir Gül Muştusu. Gül çiçeği; görüntüsüyle, köken ve türleriyle, tomurcuk, gonca, açık gibi merhaleleriyle, rengi ve kokusuyla, bahçedeki çardaklarda kümeler hâlinde kullanılmasıyla, dikiminden çiçeklenmesine, budanmasına kadar birçok yönden anlatımdaki ihtiyaca göre şiirde farklı şekillerde ele alınmıştır. Peygamber efendimiz Hz. Muhammed'in (SAS) remzi olarak kullanılmıştır. Gül ve bülbülün aşkını konu edinen anlatılarda, birçok farklı mazmunlarla yer aldığı şiirlerde, çok zengin kullanımlara sahiptir¹. Bütün bu kullanımlar, güle edebiyat tarihimizin büyük şiirlerinden oluşan sarayların başköşesine oturmuş bir kahraman olma ayrıcalığı sunmaktadır. Bu manada Türk edebiyatı tarihindeki bütün devirlerde gül, muhtelif bağlamlarda kullanılarak Türk şiir dilinin vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. Sezai Karakoç da İslami edebiyat ve özelde Türk edebiyatı geleneğinde yoğun dinî anlamlar yüklenerek kullanılan gülü, şiirinin ve düşüncesinin vazgeçilmez güzeli kılmıştır. Bütün zengin edebî birikimi ile yeni çağrışımlar, anlamlar, yeni kavramlar, yeni terkiplerle zengin bir gül dili oluşturmuştur.

Mübalağalı kabul edilecek yukarıdaki ifadelerle mesnet teşkil etmesi bakımından çok teknik ayrıntıya girmeden Gül Muştusu'yla ilgili birkaç rakamsal verinin zikredilmesi elzem olmuştur.

Gülün şiirde ilk kullanıldığı mısra, "Aşk uğruna yaralanmış bir Karacadağlının kucağımıza yıkılışı: gül"-dür. Gülün zikredildiği yerdeki imla, âşık bir insanın aşkı uğruna ölümü

göze almasının simgesi olduğunu anlatacak şekildedir. Mısra "yıkılış" etrafında biriken anlam, farklı sebeplerle kaçınılmaz olan mağlubiye rağmen oluşan bir takdiri, yiğitliğe duyulan örtük hayranlığı içinde barındırır. Yıkılış; bilinen bir ayakta kalışı, direnişi, kahramanlığı, yaşanan bir zaman derinliğini hissettirir.

Gül Muştusu'ndaki gül kullanımlarının şiirdeki durumunu tartışmak takdir edilmelidir ki böyle bir yazının sınırlarını aşar. Bundan ötürü şiirdeki ikinci kullanıma da temas edip güle kurulan terkiplere geçilmesi uygun olacaktır. Şiirdeki ikinci gül, ikinci bendin ilk mısraındadır:

*"Güllerin içine yağdığı
Bahar aydınlıklarının
Şeyhe yaklaşan bir mürit gibi
Doluşu bahçemize" 71. s.*

Sezai Karakoç'u Gül Muştusu özelinde farklı kılan birçok şey söylenebilir ancak onu biricik kılan gülü bir kelime gibi değil müzisyenin elindeki bir enstrüman gibi kullanmasıdır. Şairler dilleri için kelime virtüözü kabul edilebilirler. Sezai Karakoç kelimeden öte gül virtüözü gibidir. Yukarıdaki mısralarda çizilen tablo, zihnimizde yağmur veya kar yağışına benzer yeni bir yağış türünü yani gül yağışını canlandırır. Bahar aydınlıkları ise güllerin yağışını sağlayan iklimi işaret ettiği kadar gül yağışını da görünür kılmaktadır. Bahar aydınlıkları sadece güneş, ay gibi temel ışık kaynaklarını işaret etmez. Bu temel aydınlıkların yanında baharın habercisi, hayatın yeniden başladığının, dirilişin müjdecisi (muştucu!) olan ve yeniden canlanan tabiat da ısıtılarıyla bahar aydınlıklarına kaynaklık eder. Yaprakların yeşermesi, çiçeklerin tomurcuklanması ve akabinde açılması, kuş civıltıları, yavrulayan

diğer hayvanların sesleri, tabiatı bir koro hâline dönüştüren böcü börtü sesleriyle fark ettiğimiz canlılık aydınlığının habercisidir. Çünkü bizatihi hayat canlılıktır. Canlı, ısıltı sahibi olandır, aydınlıktır. Güllerin içine yağdığı bahar aydınlıkları ısıltı ısıltı bir bahar coğrafyasıdır. Şair, bahar aydınlıklarıyla gelen gül yağmuru şeyhine yaklaşan mürit teşbihiyle anlatır. Hürmet, teslimiyet, bağlılık, mağfiret iklimine ulaşma ümidi...

Gül Muştusu'nda gül kelimesi 103 defa kullanılmıştır. Toplamda yaklaşık üç bin kelime ile yazılmış bir metinde bu kadar çok tekrar aslında şiiri bıkırtıcı, kulak tırmalayıcı bir söz yığınının dönüştürme tehlikesini akla getirmektedir. Ancak Gül Muştusu'nda öylesine farklı bir şiir mekânı kurulmakta, öyle değişik bir çatı çatılmaktadır ki okur, güllerin bu kesafetinin farkına bile varamaz. Bilhassa kurulan yeni terkipler, bıkırtıcı olmaktan ziyade şaşırtıcıdır, gül sarhoşluğu bile yaşayabilir şiirin muhatabı. Sezai Karakoç'a has gül terkiplerinden bazı örneklerle yazıya son vermek isabetli olacaktır:

"Gül lambasına" 72. s., "Güneşte yanmış bir gül sesi" 73. s., "Gül saçarım düşmanıma bile" 78. s., "Bahar yağmurları böyle güllere gebe", "Hastalara gül şurubundan ilaç", "Gül bir yeni yıl gibi" 80. s., "Baharın salavatı güller", 81. s., "Gül suyu içilen çay bardaklarında" 85. s., "İpek örtüler bürülü kelimelerle/Salavatlarla gül derer", 93. s., "Gül dağdır", "Gül satarlar", 97. s. "Gül şarabından içtik sabahları/Namazın ta kendisi gül şarabı", "Gül şarabının uygarlığı" 102. s., "Ve dudaklarında gül türküleri"

¹Ayrıntılı bilgi için gülün edebiyat tarihimizdeki yeri bütün tafsilatıyla ele alındığı Diyanet İslam Ansiklopedisi'ndeki "Gül" maddesine bakılabilir.

Taha

Adem CEYLAN

Tanrı-insan, Tanrı-evren ve insan-evren ilişkisine dair tüm düşünce sistemleri “insan nedir?” sorusuna verdikleri cevapla yola çıkmışlardır. Zira insanın ne’liğine dair verdiğimiz cevap; *“dikey düzlemde ilahi olanla beşerî olan arasındaki ilişkinin nasıl olacağına dair zemini kurarken, yatay düzlemde hem evrenle hem de diğer insanlarla ilişkinin teorisine de kaynaklık eder”* demiştik bir önceki yazımızda. Varlığın, yaşamın anlam ve değeri insanla birlikte vardır. İnsanı varlık alanından çekip çıkardığımızda, geriye kalanın kendi başına bir anlamı olmasından nasıl söz edebiliriz ki? Eskilerin deyişiyle “Bu dünya değirmeni insanla kaimdir.” Öyleyse, gerçekte önemli olan tek felsefi soru “İnsan nedir?” sorusudur. Bütün olarak felsefi uğraş, insanın kendini tanıma çabası, insanın evrendeki yerinin ne olduğunu öğrenme isteği ve yapıp etmelerine, yaşamına bir anlam verme uğraşıdır. (Mutalip Özcan, İnsan Felsefesi: İnsanın Neliği Üstüne Bir Soruşturma, Bilim ve Sanat Yay., Ankara: 2006, s.9.)

İnsan, Karakoç’un gözünde *“kendi yaratılışını, nedeni ve niçiniyle araştırarak varoluşun hikmetine ermeye çalışan bir varlıktır. Din, felsefe ve sanat, insanın kendi varoluş sırrını aradığı alanlardır. İnsan hiçbir zaman kendine ve zamana, geçmişe ve geleceğe bir anlam vermekten geri durmamıştır.”*(Sezai Karakoç, Ruhun Dirilişi, s. 77). İnsanoğlu, durmadan ve dinlenmeden kendi anlamına ermeye çalışmıştır her türlü baş dönmesini her türlü düşme riskini göze alarak. Yaratıldı yaratılalı kendi anlamını arayan ve bulamadığı zamanda bile arayan, bulduktan sonra da arayan, kendine dil ve semboller eşliğinde anlamlar yükleyen ve onunla da yetinmeyip anlamını kendi çevresinde arayan; evrenin, ayın, yıldızların, uzayın, zamanın mekânın eşyanın var oluşunun anlamını arayan ve aramasına ara vermeyen varlık (Age, s. 64). Karakoç’un kendi ifadeleriyle insan, “göklerden yere bildirilen bir haber.” (Günlük Yazılar IV, s. 99). *“Kâinatı aşkın bir kâinat özeti. Kâinat dalgıcı gibi...”*(Age, s. 110). *“Geleceği repertuarda, geçmişini kimlik dosyasında tutan ve gölgeyi geçmişten, ışığı gelecekte alan şimdiki zamanla hayatını taş taş ören bir kader mimardır”*(Age, s. 281).

18. yüzyılda en genel çerçevesini almış, Avrupa merkezli yeni bir felsefi anlayış olan “Aydınlanma”, temelde Tanrı düşüncesine göre şekillenmiş varlık ve doğa anlayışı yerine akıl üzerine kurulan yeni bir sistemin adıdır.

Bu yüzyıl yeni bir ideal ile tarih sahnesinde yerini aldı. Bu ideale göre, aklın aydınlatıldığı kesin doğrulara ve bilginin ilerlemesine dayanan entelektüel bir kültür egemen olmalı ve bu kültür sonsuz bir şekilde ilerlemelidir. İlerleme ideali ile insan; köleliğin zincirlerinden kurtulacak, sürekli mutluluk ve özgürlük yolunda gelişecektir.

Kopernik, Galileo ve Newton gibi isimlerin ürettiği çalışmalar ve ortaya koydukları buluşlar, kozmoloji ile başlayan ve doğa yasalarının keşfi ile devam eden büyük çaplı bir değişimi beraberinde getirmiş ve o güne kadar göksel bir aşkınlıkla değerlendirilen birtakım gerçekler, insan aklının algılayabileceği, ölçülebilir birer unsura dönüşmüşlerdir. Descartes ile başlayan doğanın bilgisinin matematikselliği daha sonraki yıllarda daha ileri götürülerek insanın da aslında bir makina olduğu anlayışına evrilecektir. Geleneksel dünyada “akıl-nefs-beden” üçlüsüyle anlaşılmaya çalışılan insan ontolojisi, Descartes’ın dualist felsefesinde eksilecek; “nefs” yani ruh, varlığın bir özelliği olmaktan çıkarılacak ve bu da bütün varlıklar gibi insanın da matematiksel verilere dayanılarak açıklanabilen bir makina olduğu modern kabulünü doğuracaktır. Zaten o günden bugüne yapılan birçok bilimsel çalışmada bu kabulün üzerine bina edilmiştir.

Yukarıda ifadelendirdiğimiz dönüşüm tabii ki bir coğrafyayla mahdud kalmamış, peşi sıra tüm dünyayı etkilemiştir. Batı, mütehakim bir güç olarak geleneksel İslâmî dokuyu tarumar etmiştir. Karakoç, Müslümanların son birkaç yüzyıldır yaşadığı sorunları ele alırken kolay çözümler peşinde koşmaz. O, sorunların kaynağına gitmeye

çalışarak daha bütüncül bir bakış açısıyla sorunlara çözüm önerileri üretmeye çalışır. Karakoç, modern Batı uygarlığı kaynaklı yaşadığımız krizi değerlendirirken modernite sürecine reaksiyoner tarzda yaklaşmaz. Hem tarihle münasebeti hem mekânla münasebeti sağlıklı bir zemine yaslanır. “Tehlike medeniyeti” olarak adlandırdığı modern Batı uygarlığı Karakoç’a göre kendisi de dâhil nüfuz ettiği her uygarlığı yok etme tehlikesi taşımaktadır. Yaşadığı büyük epistemolojik dönüşümle metafizik temellerini inkâr ettiği için bir boşluğun üzerine bina edilen Batı medeniyeti, varlığı anlarken büyük yanlışlıklar içerisine düşmüştür. Batı medeniyetinin probleminin temeli ise Descartes ile başlayan mekanik dünya görüşüdür. Karakoç, pek çok şiirinde Batı’nın yıkıcı tarafını eleştirmiş ve bu medeniyetin felsefi anlamda yaslandığı temeli Taha’nın Kitabı’nda gerek metaforik anlamda gerek açıktan kapsamlı olarak ele alır.

*“Taha dağın ucunda
Bir kavis gördü
Dönen bir göz yayıydı bu
Kırpiklerden ve güneşten
Dünyanın sulara kırılmasından
Doğma bir yaz yayıydı bu
Bir atın savaşa akışında mı olur
böyle bir eğri
Yoksa bir mimarın boğulurken
gördüğü son kent çizgisi mi
Bir kundak kıvrımı mı
Belki de gözün ileriye fırlattığı
Yakınlaştırılmış geometrik bir anı
Soyut bir yahudi tapınağı”*

Taha’nın Kitabı’nda 25 defa kullanılan “kavis” kelimesi, Karakoç’un başka şiirlerinde de kullanılır. Kitabın başında Taha, bir “kavis” görecek ve bu o güne kadar süregelen

***Karakoç,
Müslümanların
son birkaç yüzyıldır
yaşadığı sorunları
ele alırken kolay
çözümler peşinde
koşmaz. O, sorunların
kaynağına gitmeye
çalışarak daha
bütüncül bir bakış
açısıyla sorunlara
çözüm önerileri
üretmeye çalışır.***

hayatın ve insanın mecrasından çıkarak her şeyin köklü bir değişime uğraması anlamına gelmektedir. Şiirin ilerleyen bölümlerinde kavis ile bilim ve değişim arasında sıkı bir ilişki olduğu aşikârdır ve şiirde sıklıkla vurgulanır. (Şiire isim olan “Taha” kelimesinin Kur’an’da bir sure adı olduğu, Hz. Musa kıssasının en detaylı anlatımlarından birinin bu surede olduğu, Hz. Musa’nın nübüvveti olarak hayatının, değişimin bu olayla başladığı ayrıca Taha kelimesinin kimi müfessirlerce “ey insan” anlamıyla karşılandığı da unutulmamalıdır.)

Karakoç, Taha’nın şahsında yaşanan değişimin Aydınlanma felsefesi ile çerçevesini bulan modern Batı uygarlığı ile ortaya çıktığını ve bütün sorunların kaynağının da bu olduğu düşüncesindedir. Taha’nın Kitabı’nda bu bilimsel pozitivist düşünce “Kavis” ve “Doktor” ile temsil edilmektedir.

Taha, doktorun karşısına şiirde iki defa çıkacaktır. Şiirde doktor milliyeti ve dolaylı olarak inancı ile ilgili sürekli sorular sorulmasına rağmen doktor ile Hristiyanlık arasında açıktan bir ilgi kurulmaz. Fakat bölümün de başlığı olan “Doktorun Karşısında” olması ve “Bilirim bilirim İncil’den yola çıktınız / Ama yolu çabuk şaşırdınız” dizelerinden de anlaşılacağı üzere burada muhatap açıkça ifade edilmese de doktordur. Bu anlamda doktorun, inancın özünden uzaklaşmış “Modern Batı Uygarlığı”nın metaforu olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Taha’nın ileride fark edeceği üzere, her ne kadar sorunlarının çözümü için gitmiş olsa da yaşadığı bütün sorunların arkasında doktor vardır, “Doktor bütün hastalıkların mayası”dır. Taha gerçeği kavramıştır; “Dün akşam üzeri

güneşi siz batırdınız / Başkası değil doktor güneşi siz batırdınız” dizelerinde ifade edildiği gibi doktoru gerçek yüzüyle apaçık görmektedir.

*“Bugüne dek
Beni hiçbir yay hiçbir ok değiştirmede*

*Yüreğimle karşılaşınca
Bütün kılıçlar kırıldı
Bir saman çöpü gibi
Gözümün önüne gelen
Bu kavis
Neden değiştirdi beni
Neden döndürdü beni çevresinde”*

“Neden öldürdü beni” tekil olarak okunduğunda ferde tekabül eden Taha, daha geniş anlamıyla İslâm ümmetini sembolize etmektedir. Haçlı saldırılarını, Moğol işgalini yaşamış İslâm medeniyetinin bu karşılaşmaları ve neticeleri yay, ok ve kılıç kelimeleri ile karşılanmıştır. Değişimin başlatıcısı kavis, kavisin sözcüleri ve destekçileri ise soytarı ve yarasalardır. Taha, soytarının temsilciliğini yaptığı düşüncelerle ilkin ilkokulda karşılaşacaktır. Aşağıdaki dizeler, bir açıdan bu değişimin seküler eğitim sistemi ile başladığını göstermektedir.

*“Kurtuluşu yok bir çıban
Gelir yakalar insanı, insan çıkar-
ken çocukluktan”*

Rönesans ile başlayan süreçte doğanın insan dışında konumlandırılışı ve bilginin sahasına giren her şeyin insan aklıyla algılanabilir olduğu düşüncesi, doğayı matematikleştirmiştir. Ekmek ve suyun matematikselleştirilememesi ile modernitenin yaşama dair sunduğu reçetenin işe yaramadığı ifade edilir, Karakoç tarafından. Yine *“Yalnız kan kaçıyordu elimden / Bir*

türlü kanı soyuta çeviremedim ben” dizelerinde de ölümün matematikselleştirilemez oluşu, matematikselleştirilemeyen hiçbir şeyin hakiki olmadığını iddia eden modernite ile bu hakikatin apaçık çeliştiği dile getirilmeye çalışılmaktadır:

*“Ekmeği cebir diliyle istedim de
vermediler
Suyu rakama çevirdim içirmediler
Yalnız kan kaçıyordu elimden
Bir türlü kanı soyuta çeviremedim
ben*

*Bakmayın gözlerimin içine
Gözlerim cebirden bir deprem”(-
Gündoğmadan, s. 316)*

Modern bilimin matematik dilinin mekanikleştirdiği doğa ve tarih anlayışı, doğada ve toplum hayatında, evrim ve kapitalizm gibi çatışmacı-rekabetçi teorileri doğurmuştur. Şiirde “yarasalar”, modern Batı uygarlığının yıkıcı tarafını göstermektedir. Bu yıkıcılık emperyalizmi sonuç verecektir. Aşağıdaki dizelerde modern Batı uygarlığının dayandığı esaslar söylenerek eleştirilmektedir:

*“Kan kazan bir karabasanım ben
Bir yarasa diyordu ki
Çağlarda çağlayan bir çavlan bir
çağlayanım
Çalı çırpı cadır çıkın bir çavdar uy-
garlığıyım ben
Bir yarasa diyordu ki
Raslantılı rakamlardan bir rahi-
bin rabbiyim”(Age, s. 308)*

Batılılaşma sürecinin neticesinde yaşanan yabancılaşmanın bütün sorumluluğunu Batı’ya yüklemeyen Karakoç’a göre Batı’nın bu tahakkümüne cevap veremeyen entelektüeller-ulu hocalar da bu olumsuz

tablonun ortaya çıkmasında büyük bir pay sahibidir. Bu hususta din adamları ve düşünürlerin üzerlerine düşeni yapmamış olmaları toplumu batıl inanışlara yöneltmiştir.

“Careyi eskimiş yapraklarında aradık

Kiralık ev kovuklarındaki kitapların

Suhrabat’tan Çevirgel’e Çevirgel’den Mevlüt’lere

Yokladık deniz diplerini ayın ters yüzünü güneşin çekirdeğini döndüre döndüre”

“Yeni çağ ve yeni zaman

Geldi ve geçiyor aman

Kurtulur ona yapışan

Kurtulur ona yapışan

Kurtulur yeniye koşan”(Age, s. 321)

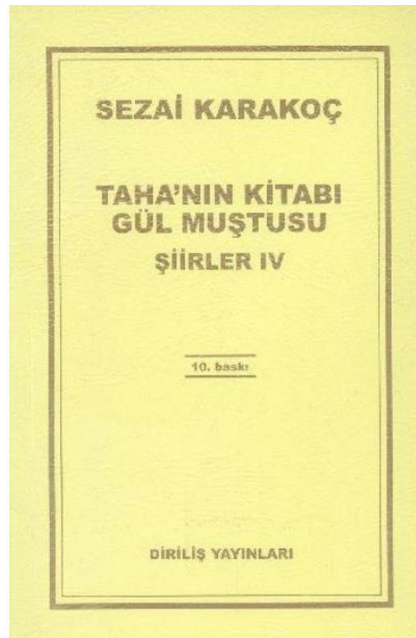
Dizeleriyle tavsifi yapılan soytarlar ise batılılaşma meftunu Türk aydınıdır. Ulu hocalar kadar belki daha da fazla sürece etki eden aktör olarak Türk aydınının Batı taklitçiliğini soytarı metaforu üzerinden anlatan Karakoç, “atalar kültü” yanlısına düşmeden, geçmişin hakikatlerine yönelmek gerektiğini ifade eder ve bu doğrultuda insanı değerlendirir. Karakoç, insanı, “hakikat” ve “ebedilik” ile birlikte Tanrı düşüncesine bağlı olarak düşünür. Ona göre insan, asıl hakikatin ve ebediliğin sahibi olan Allah’a yönelir, O’ndan haberdar olur ve O’na ulaşmak için çaba sarf ederse gerçek anlamda insan olur. Yoksa modernitenin değerlendirdiği şekilde zoolojik bir varlık olmanın ötesine geçemez. (Çağ ve İlham II, s. 212)

“İnsan, en yüce görev yaratığı, en sorumlu, en bilinçli, en yetenekli misyon yükümlüsüdür. İlerdeki büyük sevinç için, bugününde çileyi

omuzlayandır insan. Tabiatın uyum ve uyumsuzluk şifrelerini çözen ve ona göre bir program hazırlayan- dır. Gökten öte bir gök, güneşten öte bir güneş, dünyadan öte bir dünya arayan o ve bulan o’dur. Bu dünyadan ahirete ve cennete, Cennette de Tanrı’ya bakan o’dur.” (Sezai Karakoç, Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II: Diriliş Şoku, Diriliş Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 2013, s. 35) Bu mısralar, Karakoç’un insan, tabiat ve Allah ilişkisini nasıl okuduğunu gözler önüne sermektedir. Karakoç hem şiirlerinde hem de nesirlerinde dağınık olarak insana dair birçok şey yazmış ve düşüncelerini diriliş erini yetiştirmeye dönük bir çağrıya dönüştürmüştür.

Son olarak Üstad Karakoç’a göre insan, sahip olduğu niteliklere rağmen asıl hakikate ancak peygamber öncülüğünde erebilir. Karakoç gerek Hızır’la Kırk Saat’te gerek Taha’nın Kitabı ve diğer şiirlerinde de gördüğümüz gibi insanın hakikate ulaşmasının başta Peygamberimiz olmak üzere peygamberlerin yolundan geçtiği düşüncesindedir.

Karakoç, pek çok şiirinde Batı’nın yıkıcı tarafını eleştirmiş ve bu medeniyetin felsefi anlamda yaslandığı temeli Taha’nın Kitabı’nda gerek metaforik anlamda gerek açıktan kapsamlı olarak ele alır.

Sezai Karakoç Düşüncesinde Kur'an

Mustafa ÖZEL

Prof. Dr., FSMVÜ
İslami İlimler Fak.

İslam'ın temel kitabı olan Kur'an-ı Kerîm, inananların sadece ibadet hayatını, sosyal hayatını, belirleyen, düzenleyen bir kitap değil aynı zamanda kültür sanat hayatlarının da ana referansıdır. Müslüman kültür sanat adamlarının asıl esin kaynağıdır o. Şiirden ebruya, minyatürden hat sanatına kadar bütün sanatçılar hem Kur'an'dan beslenmişler hem de kendilerinin onu yorumlamışlardır. Son yüzyılın en mühim düşünce ve sanat adamlarından olan merhum Sezai Karakoç, edebî ve fikrî eserlerinde doğrudan veya dolaylı olarak Kur'an'ı referans almış, yazdıklarında Yüce Kitabın anlamını, ruhunu, mesajını yansıtmıştır. Daha önce "Sezai Karakoç Şiirinin Kur'anî Referansları" başlıklı bir yazı kaleme almış idik.¹ Bu yazı, inşallah onu tamamlayıcı bir çalışma olacaktır.

Yazı, iki bölümden oluşacaktır. İlk olarak Sezai Karakoç'un Kur'an-ı Kerîm'i konu edindiği, onu anla(t)maya çalıştığı yazılarını ele alan kısım, ikinci olarak ise Yüce Kitabı referans aldığı, ona atıflar yaptığı yazılarının değerlendirildiği kısım.

I

Karakoç'un temel eserlerinden biri, *İslâm*'dır. Burada İslâm dininin temel umdelerini ve onunla ilgili değişik konuları anlatır. Üslup, tam bir Sezai Karakoç üslubudur. Konular bilinen başlıklar ve kelimelerle, kavramlarla anlatılmaz. Melek ve cinleri anlatırken seçtiği başlık, "İnsanüstüler Bölgesi"dir. Peygamberleri ise, "Gerçek Haberciler" başlığı altında ele alır. Kur'an-ı Kerîm'i, "Kitap" başlığı altında değerlendirir. Kitabın içindekiler kısmına, hatta doğrudan yazının başlığına baktığınızda orada Kur'an-ı Kerîm'in işlendiğini anlayamazsınız. Bunun için özen, dikkat ve rikkat gerekir. Konuya vahiyle başlar. Ona göre vahiy, "Peygamberlerin, mutlak hakikati idrâk hali"dir.² Başka bir ifadeyle, "Vahiy, mutlakın kendini anlatmasıdır." O, her büyük tekâmül dönemine, bir şeriat, bir peygamber ve bir kitap gerektiği kanaatindedir. Dört büyük kitabın bunun için geldiğini düşünür. Son kitap

olarak, “Güzelliğinden çiçeklerin yanıp tutuştuğu, ahenginden kuşların deli divane olduğu, yüksekliğinden ve yüceliğinden gözün bir uçuşum karşısında yığılmasına başı döndüğü, sevinçlerinden ve hayretlerinden meleklerin, cinlerin ve insanların yere kapandığı Kur’an”³ gelmiştir. Yüce Kitabın *furkan* oluşuna da değinen yazar, bunu “Bâtıl la hakikat birbirine karışmıştı. Doğruyu yanlıştan o ayırdı. Bâtılı kılıçla ikiye böldü. En küçük farkları tespit etti. Din ve hakikat sistemi, baştan-başta bir nüanslar sistemi oldu.”⁴ diye açıklar. Dini, “donmuş kaideleler” olarak görenlere şiddetle karşı çıkar. Yazının sonunda yaptığı şu tarif, daima akılda tutulması gereken bir tariftir: “Kur’an, mutlak hakikatin ebedileşmiş âbidesi olarak, ideal bir mü’mini ve ideal İslâm cemiyetini, milletini, yâni değişmeyen üstün insanlık düzenini, mutlak hümanizmayı getiren mutlak kitaptır.”⁵

Sezai Bey’in Yüce Kitabımızla ilgili ikinci yazısı, “Yankı” başlığını taşımakta olup Kur’an-ı Kerim’in insanlığa inişinin 1400. yılı münasebetiyle kaleme alınmıştır.⁶ Ona göre, arı kendine gelen vahiyle nasıl peteğini örüp balını yaptıysa Müslümanlar da kendi peygamberlerine gelen vahiyle, Kur’an’dan gelen ışıklarla, eşsiz bir medeniyet kurmuşlardır. Kur’an’ın dünyaya inişiyle, öteki dünya da inmiş, Kur’an’ın eşsiz lehimi ve kaynağıyla Müslümanın ruhunda iki dünya kaynaşmış ve birleşmiştir. Bin dört yüzyıldır o, bizim hayat ışığımız, gören gözümüz ve çalışan kalbimizdir. Oruç ayı Ramazan’ın zenginliklerinden biri de *mukâbeledir*, yani karşılıklı Kur’an-ı Kerim okuma. Bu durumu Karakoç şu kelimelerle ifade eder: “Atalarımız, her yıl

Kur’an’ı bir baştan sona okurlardı. Böylece Kur’an-ı Kerim, yavaş yavaş onların ruhlarına geçirdi. Onun yapraklarına eğile eğile babalarımızın ve annelerimizin yüzünü bir Kur’an aydınlığı kaplardı. İşte bunun için bir müslüman daha ilk başta yüzünden tanınır.”⁷ Bilindiği üzere medeniyet, Sezai Karakoç düşüncesinin merkez kavramıdır. Az önce Kur’an ile medeniyet kelimelerinin yan yana kullanıldığını gördük. Şu cümlesi de dikkat çekicidir: “Kur’an-ı Kerim, Allah’ın insanlığa armağan ettiği büyük bir medeniyetin ulu kitabıdır.”⁸ Yazarın Yüce Kitabın *furkan* oluşundan söz ettiğine değinmiştik. Kitabullah’ın bir ismi de *şifadır*. Onun şifa oluşuna işaret şöyle eder: “Kur’an, insana şifa, toplumlara şifa, medeniyetlere ve tarihe şifa olmuştur.” Toplumumuzda çeşitli vesilelerle Kur’an okunur, çocuk doğduğunda, sünnette, düğünde, daha çok da ölümelerde. Vefatların ardından okunmasını, şu soruyla açıklar: “Ölümün dağ ağırlığını ondan başka hafifletecek zaten hangi kudret olabilir ki?”⁹

Bu arada Sezai Karakoç’un “Şifa” başlığıyla sıralı olarak üç yazı yazdığını hatırlatalım.¹⁰ O, Kutlu Kitabımızda daha dün gelmiş gibi bütün canlılığıyla duran vahyi, ruhumuzun yaralarına tek merhem olarak görür ve şu cümleyi sarf eder: “Bu neslin yarasına şifa, Kur’an’dan gelecektir. Vahiy onaracaktır yarayı.”¹¹

Karakoç, Kur’an’ın öğrenilmesi ve anlaşılması konusuna da temas eder. Ona göre herkes kendi gücü çerçevesinde onu öğrenmeye, anlamaya çalışmalıdır. En yetkililerin eserlerinden, derslerinden faydalanarak yapmalıdır bunu. Sonra da müslüman, “ruhunu bir nevi Kur’an şehri” haline getirmelidir.¹²

Karakoç’a göre İslam, bir aydınlar dinidir. Bundan dolayı da bilmek Müslümanın birinci ödevidir. Bilmekten korkulmamasını belirtir. Bundan dolayı “Oku” diye başlayan Kur’an’dan başlayarak bütün İslam klasiklerini ve kaynaklarını okumak gerektir.¹³

Karakoç’a göre Kur’an-ı Kerim, hükümler kitabı olduğu kadar, hikmetler kitabıdır da.¹⁴ “Kısasta sizin için hayat vardır” diyen, ama şahsî hak affını onun da üstünde tutan Kur’an-ı Kerim, “bir kişiyi öldüren bütün insanlığı öldürmüş, bir kişiyi diriltiren bütün insanlığı diriltmiş olur” diyerek gerçek insanlığın ve insancılığın hikmet kuralını ortaya koyan Kur’an-ı Kerim, her konudaki hikmet ilkesini teker teker belirtmiştir.

O, halkın Kutsal Kitapla ilişkisini sorunlu, eksik bulur. Bugün Müslümanlar Kur’an-ı Kerim’i camilerde “güzel ahengi” için dinlemektedirler. Elbette Yüce Kitabın ilahî bir ahengi vardır, insan ruhunun buna ihtiyacı da vardır. Üstad’a göre bu, Kur’an’la insan bağının “en değerli yanı” değildir. Asgari Müslümanlık derecesidir. Bir de günümüzde Kur’an-ı Kerim ölümler için okunmaktadır. Ölümler bu okunan ilahî kelamla dirilir, onun “som hakikat olan metafizik âlemi”ne girerler. Ancak bu da ilahî ahenk için dinlenmesinden farksızdır. Bu yapılanlarla, ona olan borcunu ödemiş olmaz insan, ondan alınacak olanı tam olarak almış olmaz.¹⁵ O, harika ve muhteşem bir yazı olan “Kur’an’a Dönüş”te Allah’ın kitabıyla ilişkimizin nasıl olması gerektiğini şu satırlarla ifade eder: “Kur’an’a dönüş, ruhlarımızı Kur’an ruhuna ayarlamamız, insan ve toplum ruhunu Kur’an ruhuyla diriltmemiz demektir. Tabiata, insana, topluma, dev-

lete, eşyaya, dünya ve öte dünyaya bakışımızı Kur'an'a göre ayarlama-mız, davranışlarımızı O'nun buy-ruklarına göre düzenlememiz de-mektir."¹⁶

Sezai Bey, ölüm ile Kur'an arasın-daki ilişkiye, İslam şairi Mehmed Âkif hakkında yazdığı bir yazıda da temas eder. Ölümün bir son değil başlangıç olduğunu söyler ve "Ni-tekim ölülerin arkasından oku-duğumuz Fatih da Kur'an-ı Ke-rim'in başlangıç suresidir." der.¹⁷ Az önce Karakoç'un "Kitap" başlık-lı bir yazısına değinmiştik. "Kutlu Kitap" başlığında bir yazısı daha vardır.¹⁸ Burada o, Kur'an-ı Kerim'i inananlara, Allah'ın güzelliğinden bu dünyada gösterilmiş bir işaret olarak görür. Onu okuyan Sina Da-ğ'na çıkar, Hazreti Musa'yla birlik-te Allah'ın büyüklüğü önünde yere kapanır, Kızıldeniz'in yarıldığını görür. Cebrail, Hazreti Meryem'le konuşurken sanki yanındadır. Haz-reti İsa ve havarileriyle birlikte gök sofrasının başındadır. Bedir Sava-ş'ında gözüne meleklerle birlikte kum ve toprak atandır. Onu okuyan, onun içindedir, onunladır, onunla birlikte yaşamaktadır. Müslüma-nın Kur'an'la ilişkisini şöyle betim-ler: "Allah'ın yarattığı güzellikleri Kur'anla görür Müslüman. Kur'an ile düşünür, Kur'an ile anlar, hilka-tin sırrına Kur'an ile erer. Müminin gözünden bakan o, elini kımıldat-an o."¹⁹ İnsanın Kur'an ile ilişki-sine ise şöyle yaklaşır: "Kur'an en ilerde olandır. Kim ki onunla be-raberdur, o da ilerdedir. Kim ki ona karşıdır, geridedir." Ardından sözü medeniyete, Kur'an medeniyetine getirir: "Öbür medeniyetler Kur'an medeniyetinin yanında ölüdür. Ondandır ışık alan, dirilir. Onun ışık-larından kaçan, mezarsız ölüdür." Sezai Karakoç'a göre âb-ı hayat

Kur'an'dır, iksir Kur'an'dır. Altını çizerek söyleyelim: Şifasız dertle-rin doktoru Kur'an'dır. Müslüman-ların Kur'an'dan uzaklaştıkların-dan beri gün yüzü görmediklerine işaret eder. İnsanlığın kurtuluşu-nun sadece Kur'an ile olduğunu şu kelimelerle vurgular: "İnsanlık, aya çıksa, Zühre'yi bir martı gibi avlasa, Merih'ten petrol getirse, Kur'an'a dönmedikçe ruh sıkıntısını, çöküşü-nü durduramayacaktır."

Yazımızın başında Kur'an'ın ha-yatın her alanında kaynak oldu-ğunu ifade etmiştik. Karakoç, Sü-tun'da "Bu Toprakların Edebiyatı" başlıklı yazısında,²⁰ günümüz Türk edebiyatının sorunlarını ele alır. İlk önce, edebiyatçıların insanımızı ta-nımadığı tespitinde bulunan yazar, edebiyatın sosyaleştirilmeye ça-lışıldığını söyler. Edebiyatın kur-tuluşunun sağcı edebiyatın kurul-masına bağlı olduğunu ileri sürer. Burada sağcı kavramının, yazının kaleme alındığı yıllardaki²¹ mana-sını akılda tutmak lazım. Bu edebi-yat, geçmiş büyük edebiyatımızla da bağlantı kuracaktır elbette. İşte bu noktada sözü Kur'an'a getirir ve şunları der: "Kur'an ise düşünce ha-yatının olduğu gibi sanat hayatının da üstünde ana kaynak olarak ışık-larını saçacaktır." Ardından mevcut edebiyatın yetersizliğine, çapsız-lığına, köksüzlüğüne işaretler, onu "Kur'an'ın her alanda olduğu gibi sanat alanında da büyük önderli-ğinden faydalanmamakla" suçlar. İçinde bulunduğu İslâm medeniyeti-nin sanat gücünden yararlanmayan, geçmiş edebiyatımızı inkâr eden, yaşadığımız hayatla da ilgilenme-yen bir edebiyatın, gerçek bir edebi-yat olmasına imkân olmadığını ileri sürer. Edebiyatımızı yeni baştan ku-racakların özelliklerini sayarken ilk olarak "Şanı Yüce Kur'an'ın yol gös-

terici, ilham doğurucu ışıkları altın-da" yürümeyi zikreder.²²

Üstad, Kur'an-ı Kerim'i sadece kültürün, sanatın kaynağı olarak değerlendirmez. Ona göre Allah'ın Kitabı aynı zamanda anayasanın da kaynağıdır. Şu satırlara birlikte ba-kalım: "İslâm'ın, bütünüyle hayat tarzı ve toplum ideası olduğu za-manlar; ayrıca yazılı bir anayasa-ya ihtiyaç duyulmamıştır. Çünkü Kur'an-ı Kerim, İslâm halklarının değişmez, tabii, fitrî anayasasıydı. Hem öyle bir anayasa ki, yalnız toplum hayatına değil, ferdin yalnız kaldığı zamanlara kadar sınırları-nı ve yürürlüğünü genişletebiliyor-du. Kanunların Anayasa hükmün-de olan Kur'an-ı Kerim'e aykırılığını ilim otoriteleri koyuyordu."²³

Başlığandan, Kur'an'la ilgili ol-duğunu anlamının zor olduğu bir yazıdır: "Bir Hitabe Gibi".²⁴ Üstad önce kapitalizmden, komünizmden medet umanları uyarır. Bu düşünce sistemlerinin öncülerinin, Batı'nın önde gelen düşün adamlarının bira-kılmasını ister. "Dirilin ve kendini-ze gelin arkadaşlar." çağrısını bir iki kez yineler. Bunun gerekçeleri üze-rinde durur. Neye, niçin dönülmesi gerektiğini "... sizi diriltecek olan, hiç değişmemiş kelâma dönerek, kendinize gelin ve dirilin arkadaş-lar." şeklinde açıklar.²⁵ Sonra çağrısı-na devam eder:

"Kur'an'dır diriltici olan.

Yol gösteren, yol açan.

Kaybolan vakti uyandıran.

Korkulacak olandan korkutan.

Umut veren, muştı taşıyan.

Karanlık olana ışık saçan.

İşıtan, aydınlatan.

Baş ve önder Kur'an'dır.

Ayetlerinden ab-ı hayat taşan Kur'an'dır. İnanın. İnanın ve dirilin. Dirilin ve kendinize gelin arkadaş-lar."

“Belge”, Kur’an-ı Kerim’i anlatan başka bir yazısıdır yazarın.²⁶ Onun Kutsal Kitabı bir belge olarak görmesi şöyledir: “Kur’an, bir yandan hukuka, bir yandan inanca, bir yandan sanata yepyeni bir gelişme alanı getiren ilâhî belgedir.” Sonra sözünü şöyle sürdürür: “Kur’an, kalplere inerek orada insanı yeni bir canlılıkla diriltten bir belgedir.”²⁷

Sezai Karakoç’un, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II -Diriliş Şoku-* adlı eserinde, “Kur’an” başlığıyla, sıralı olarak dört yazısı yer almaktadır.²⁸ Bu dört yazının her birinde Yüce Kitabın çeşitli konularla ilişkisi üzerinde durmaktadır. İlkinde, İslam kültür ve medeniyetinin kaynağının Kur’an-ı Kerim oluşunu, ikincisinde, vahiyden, ilahi kelimadan, üçüncüsünde, Kur’an ve ibadetlerden söz etmekte, sonuncusunda ise Kur’an’ın savaş ve barışa bakışını nazara almaktadır.

II

Görebildiğimiz kadarıyla o, eserlerinde herhangi bir tefsir kaynağını zikretmemiştir. Fakat şöyle bir durum vardır. Bilindiği gibi geçmişte ve günümüzde en çok okunan kitaplardan biri, Mevlana Celaleddin Rûmî’nin *Mesnevî*’sidir. Yazar Mevlana’nın ölüm günü dolayısıyla “Mevlâna Enstitüsü” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Karakoç, yazının ilk cümlesinde Hz. Mevlâna’yı “Muhyiddin-i Arabî Hazretlerinin Füsüs-ül-Hikem’i gibi kendine mahsus bir Kur’an tefsiri olan ve Anadolu ufuklarını 700 yıldır Kur’an ışıklarıyla donatan Mesnevi’nin ilham sahibi”²⁹ olarak tanımlar. Bu ifadedden anlaşıldığı üzere Karakoç, Mesnevi’yi bir tefsir olarak görmektedir.

Ayetleri, Mealleri Veriş Tarzı

Karakoç, ayetleri, mealleri zikrederken ayet olduğunu, meal oldu-

ğunu pek belirtmez. Okuyucu kendi birikimiyle bunu ayırt eder. “Birlik Çağrısı” başlıklı yazıda konuyu işlerken İslam’ı, “Gelin ey ehl-i kitap, bir kelimede, Allah’ın ismi etrafında toplanalım diyen din.” diye nitelendirir.³⁰ Kur’an-ı Kerim’e vâkıf olmayan biri, Üstad’ın Âl-i İmrân suresinin 64. ayetinin mealini zikrettiğini anlayamaz. Çünkü tırnak içindeki ifadenin, ayet mi hadis mi olduğu belirsizdir.

Müslümanlar, Rûm suresinin ilk ayetlerinde anlatılanlardan yola çıkarak Bizans’ın da İran’ın da yıkılacağını biliyorlardı, der Üstad. Bunu şuraya dayandırmaktaydılar ona göre: “Çünkü, “Hak geldi, batıl mahv oldu. Batıl her zaman mahvolmaya mahkûmdur” haki-katının sahibiydiler.”³¹ Karakoç’un tırnak içinde verdiği “Hak geldi, batıl mahv oldu. Batıl her zaman mahvolmaya mahkûmdur” cümlesi, İsrâ suresinin 81. ayetidir. Kur’an ile haşır neşir olmayanın bunun ayet olduğunu bilmesi çok zordur. Korku ve umut meselesini anlatırken peygamberlere emredilen hususlardan birinin de müjdeleme ve korkutma olduğuna dikkat çeker ve “Ey örtülere bürünmüş adam, kalk ve korkut!” denilmiştir.³² “O inananlara müjdele...” denilmiştir.³³ Bu denen şeylerin ilki Müddessir suresinin ilk iki ayetidir. Diğeri ise Kur’an’da birkaç kez geçen³⁴ bir ifadedir.

Tarihte peygamberlerin yaşadıklarını anlatırken son olarak sözü Peygamberimize getirir. Bedir’de yaşananları hatırlatır, inkârcıların en keskin kılıçlarla karşılaştıklarını, o vakit gözlerine atılan bir avuç topraktan kör olduklarını söyler ve tırnak içinde şunu yazar:³⁵ “Attın attın ama sen atmadın, sen atmadın. Allah attı, Allah attı.” Bilindiği

üzere bu, Enfâl suresinin 17. ayetinin bir bölümüdür. “Savaş Hakkı” başlıklı yazıda ise, aynı mealı aynen verir ancak bu kez Kur’an-ı Kerim’de diyerek kayıt düşer.³⁶

Ender olmakla birlikte Kur’an’dan aktardığı ifadenin ayet olduğunu da zikreder. “İnkâr Hakkı” yazısı, inkârın felsefesini ve mantığını ele alan oldukça derinlikli bir yazıdır. Burada şu soruyu sorar Üstad: “Allah, göklerin ve yerin nurudur” âyetindeki varlığın yansıttığı ışığı oradan kaldırmak istediklerinin farkında mıdır inkâr edenler?”³⁷ Sözünü ettiği, Nûr suresi 35. ayetin baş tarafıdır.

Az da olsa “ayet” kelimesi yerine “kutlu söz” ifadesini kullanır. İnananların dinlerini yaşayabilmeleri için çeşitli, değişik imkânları kullanabileceklerine işaretlerle “Allah’ın arzı geniştir’ diyor kutlu söz.” diyerek bunu şu şekilde açıklar: “Bununla kastedilen, mutlaka mekân değildir. Bununla şartlar da kastedilmektedir.”³⁸ Kutlu söz, Zümer suresinin 10. ayet-i kerimesinin bir bölümüdür.

Onun kimi zaman Kur’an-ı Kerim’e açıkça atıfta bulunduğu da görülür. Ama sure adı, ayet numarası zikretmeden. Bütün varlıkların kendilerine mahsus bir tarzda Allah’ı bildikleri ve O’nu andıkları Kur’an-ı Kerim’de de belirtilmektedir, demektedir.³⁹ Burada atıfta bulunduğu ayet, İsrâ suresi 44. ayettir. Bu bağlamda başka bir örnekle, diriliş toplumu ve özelliklerini anlatırken karşılaşmaktayız. Bu toplumda saygı ve sevgi egemen olacaktır. Görgü kuralları saygı ve sevginin gölgesinde şekillenecektir. Karakoç, bu konuda ana ilkenin “Kur’an-ı Kerim’in ‘Tecessüs etmeyiniz! (Kimsenin özel hayatını gözlemeyiniz)’ buyruğu” olacağını

söylemektedir.⁴⁰ Karakoç'un işaret ettiği, Hucurât suresi 12. ayet-i kerimedir.

Telmihler

Üstad'ın kitaplarının tümünde Kur'an-ı Kerim'e, ayetlere telmihlerde bulunduğu görülür. Bunlar onun Allah'ın Kitabına olan ilgisini, ilgisinin derinliğini, genişliğini gösteren somut veriler hükmündedir. Kur'an'ın temel konularından biri emri bil maruf ve nehyi anil münkerdir (iyiyi anlatmak, kötünden alı koymak). "Kur'an-ı Kerim'de, toplumda, hep iyiyi ve doğruyu gösterecek, toplumu hep iyiye ve doğruya götürecek bir kadronun bulunması öğütlenmekte." derken⁴¹ Âl-i İmrân suresi 104. ayete telmihte bulunmaktadır. Ayetin mealı şudur: "Sizden, hayra çağ⁴² ıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır." Bu ayete yaptığı telmihin benzerini, devlet anlayışını anlatırken de yapmaktadır. Onun devlet anlayışının temelini, erdem oluşturur. Her şey ona değer kazandırır veya kaybettirir. "Toplumu sürekli olarak koruyan, geliştiren ve ayakta tutan bir erdemli öncüler topluluğu bulunacaktır." derken söz konusu ayete telmih yapmaktadır.

Karakoç, savaşı anlattığı bir yazısında Kur'an-ı Kerim'in müslümanları, birbirlerine karşı yumu-

şak, düşmanlarına karşı sert olarak nitelendirdiğini belirtir.⁴³ Bununla Feth suresi 29. ayete işaret etmektedir. Maide suresi 54. ayet de aynı muhtevaya sahiptir.

*

Kur'an-ı Kerim'de kıssası en çok anlatılan peygamber, Hz. Musa'dır. Musa peygamberin mucizelerinden biri de firavunun sihirbazlarıyla karşılaştığında yere attığında yılana dönüşen asasıdır. Hadise değişik veçheleriyle çeşitli surelerde anlatılır. Sezai Bey'in *Sütun*'da yer alan "Hazreti Musa'nın Asası Gibi" başlıklı yazısı,⁴⁴ bu asanın genel bir tefsiri gibidir. Yazıdan şu cümleyi alıntılayalım: "Büyücülerin değnekleri, cıvanın akıcı gücü ve sıcaklığın genişletme özelliğiyle kımıldıyordu. Hazreti Musa'nın âsası ise ruh kudretiyle, vahyin verdiği bir aşk ve heyecanla hareket ediyordu. Onunla diri ve canlıydı."⁴⁵

Yazarın, Hz. Musa kıssasıyla alakalı bir diğer yazısı, "Firavun Düzeni" başlığını taşımaktadır.⁴⁶ Az önceki yazıda olduğu gibi burada da Karakoç, Yüce Kur'an'da anlatılan firavuna bir bütün olarak yaklaşmakta, derin analizler yapmaktadır. Girişte şöyle der mesela: "Kur'an-ı Kerim'in Firavun'un üzerinde uzun uzun duruşu, sadece tarihî bir gerçeği belirtmek için değildir. Firavun, zulmün heykelleş-

miş sembolüdür. Hem bir insanın kendini tanrılaştırması, hem Allah'ın emir ve yasaklarını yerine getirmeyerek hakikata, hem de halka zulmetmesi yönünden, zulüm tarihinde nereden bakılırsa bakılsın en büyük zirve Firavundur."⁴⁷

Bu yazıda mutlaka hassaten bahsedilmesi gereken bir yazı var: "Kıssata Hayat".⁴⁸ Bendenizin İslam Hukuk Felsefesi'ni anlatan oylumlu bir yazı olarak gördüğü bu yazı, Sezai Karakoç'un "Mutlak Tâyin Edici: "Sizin için kıssata hayat var." diyor." derken zikrettiği⁴⁹ Bakara suresinin 179. ayetinin yorumudur. Değerli okurlara bunu, yerinden okumalarını öneririm.

*

Karakoç, Kur'an-ı Kerim'e atıfta bulunurken genelde sure ismi zikretmez. Ayet numarası verdiğini hiç görmedim desem yeridir. Sure ismi zikrettiği nadir yerlerden biri, "Şifa II" başlıklı yazıdır. Genelde vahyin anlatıldığı yazıda, şu sözleri sarf eder: "Bakara sûresinde bahsedilen, bir tabutta (sandukada) muhafaza edilmiş vahiy levhalarına uydukça mutluluktan mutluluğa ermişti insanlık. Fakat sanduka kaybolunca insanlığın bunalımı başlamıştı. Mutluluğun geri dönmesi için yeni vahiyler geldi."⁵⁰ Burada bahsedilen, adı geçen surenin 248. ayet-i kerimesidir. Yazı başlığına

yansıyan sure ismi ise görebildiğimiz kadarıyla bir tanedir: “Sûre-i Rum Işığında”.⁵¹ Üstad surenin ilk ayetlerinden yola çıkarak komünizmin Batı karşısında yenileceğini, daha sonra her ikisinin de tarihten silineceğini ileri sürer. Bu görüşünü de Kur’an-ı Kerim’in hükümlerinin ve mucizelerinin sürekliliğine dayandırır. “Mucize suresi” olarak adlandırdığı bu sure, bize olayları değerlendirmede bir ölçü vermektedir, Batı da Doğu da bu ölçüyle değerlendirilmelidir. Başka bir mucizeyi içeren Kamer suresi de yazarın ismini andığı surelerdendir. Ayın yarılması (şakku’l-kamer) de Peygamberimize bahşedilen mucizelerdendir. Konuyu işlediği “Bir Ay Bölünmüş Gibi Yüzlerinde” başlıklı yazıda şöyle söyler, yazar: “ ‘Kamer’ sûresi gelince ki, inananın da inanmayanın da yüreği yerinden bir kere oynamıştır. İnananın kalbi, yerine iyice yerleşmek için sarsılmış, inanmayanın kalbiyse, yerine yenisi geçmek için.”⁵²

Diriliş’in, Pazartesi-Perşembe Günlüğü olarak yayınlandığı dönemde (ilk sayı: 6 Mayıs 1976), derginin isminin altında yer alan ve “Kur’an-ı Kerim’den” notuyla logo olarak verilen⁵³ “... bir insanı öldüren bütün insanlığı öldürmüş, bir insanı diriltiren bütün insanlığı diriltmiş gibidir...” ayeti, Sezai Karakoç’un diriliş düşüncesinin nasıl bir temele oturduğunu çok net biçimde göstermektedir.

Yazımızı bir teklifle sona erdirelim. Bilindiği üzere Üstad’ın *Samanyolunda Ziyafet* kitabı, biri hariç, yazarın çeşitli kitaplarındaki ramazan ve oruç ile ilgili yazılarından oluşmaktadır.⁵⁴ Kitabın alt başlığı *Oruç Yazıları*’dır. Kur’an-ı Kerim muhtevalı yazılarından benzer bir seçme yapılarak bir kitap oluşturulmasını

faydalı görmekteyiz. Böylece Sezai Karakoç okurları, onun konuyla ilgili düşünce, değerlendirme ve yorumlarını topluca görmüş olabileceklerdir.

Ayrıca Üstad’ın, bütün eserlerinde Kur’an-ı Kerim’e nasıl yaklaştığı, onu nasıl anladığı, ondan nasıl beslendiği konusunun, daha kapsamlı bir çalışmaya ihtiyaç duyduğunu belirtmek isterim.

Yaptığımız bu incelemede görülmüştür ki, Sezai Karakoç çok genç yaşta iken Kur’an-ı Kerim’e lafzen ve manen vâkıf olmuş, bunu eserlerine bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak aksettirmiştir.

¹ *Yedi İklim -Üstad Sezai Karakoç’a Armağan-*, sayı 368, Kasım 2020, syf. 59-65.

² Sezai Karakoç, *İslâm*, İstanbul 2015 (14. baskı), syf. 35.

³ Karakoç, *İslâm*, syf. 36-37.

⁴ Karakoç, *İslâm*, syf. 37.

⁵ Karakoç, *İslâm*, syf. 38.

⁶ Sezai Karakoç, *Sütun (Günlük Yazılar II)*, İstanbul 2015 (7. Baskı), syf. 55-57.

⁷ Karakoç, *Sütun*, syf. 55.

⁸ Karakoç, *Sütun*, syf. 56.

⁹ Karakoç, *Sütun*, syf. 57.

¹⁰ Karakoç, *Sütun*, syf. 308-315.

¹¹ Karakoç, *Sütun*, syf. 310.

¹² Sezai Karakoç, *Sûr (Günlük Yazılar III)*, İstanbul 2017 (7. Baskı), syf. 77.

¹³ Karakoç, *Sütun*, syf. 427.

¹⁴ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II (Diriliş Şoku)*, İstanbul 2019 (6. Baskı), syf. 122-123.

¹⁵ Sezai Karakoç, *Sûr*, syf. 77.

¹⁶ Sezai Karakoç, *Sûr*, syf. 77-78.

¹⁷ Karakoç, *Sütun*, syf. 59.

¹⁸ Karakoç, *Sütun*, syf. 144-146.

¹⁹ Karakoç, *Sütun*, syf. 145.

²⁰ Karakoç, *Sütun*, syf. 247.

²¹ *Sütun*’daki yazıların, 4 Aralık 1967-30 Eylül 1968 tarihleri arasında *Bâbü’l-ide Sabah* gazetesinde yayınlandığını belirtelim. Bkz.: *Sütun*, syf. 4.

²² Karakoç, *Sütun*, syf. 249.

²³ Karakoç, *Sütun*, syf. 497-498.

²⁴ Karakoç, *Sütun*, syf. 322-324.

²⁵ Karakoç, *Sütun*, syf. 324.

²⁶ Karakoç, *Sütun*, syf. 475-477.

²⁷ Karakoç, *Sütun*, syf. 475-476.

²⁸ Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II*, syf. 51-63.

²⁹ Karakoç, *Sütun*, syf. 47.

³⁰ Karakoç, *Sütun*, syf. 379.

³¹ Karakoç, *Sütun*, syf. 307.

³² Bu ayetin zikredildiği diğer yer de “Uyarış” başlıklı yazıdır (Karakoç, *Sütun*, syf. 301.). Karakoç, burada şöyle demektedir: “Şimdi yeniden çağımızın içinde, Kur’an’ın “ey örtülere bürünmüş olan! Kalk ve uyar!” sesi çınlayacaktır.” Yazar hem tırnak içinde aktardığı ifadenin ayet olduğunu söylememiş hem de meali yukarıdakinden az da olsa farklı vermiştir. Yazarın bu ayete Yitik Cennet’te de atıfta bulunduğu görülmektedir. Peygamberimizi anlattığı “Son Peygamber ya da Yeniden Bulunmuş Cennet” yazısında, yine ayet olduğunu belirtmeksiniz bu kez meali “Ey örtülere bürünle peygamber! Kalk ve korkut.” şeklinde vermektedir. Bkz.: Sezai Karakoç, *Yitik Cennet*, İstanbul 2016 (28. Baskı), syf. 134.

³³ Karakoç, *Sütun*, syf. 123.

³⁴ Örneğin Bakara 223, Tevbe 112.

³⁵ Karakoç, *Sütun*, syf. 289.

³⁶ Sezai Karakoç, *Sûr*, syf. 141.

³⁷ Karakoç, *İslâm*, syf. 13.

³⁸ Sezai Karakoç, *Gün Saati (Günlük Yazılar IV)*, İstanbul 2020 (6. Baskı), syf. 164.

³⁹ Karakoç, *Gün Saati*, syf. 120.

⁴⁰ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Âmentüsü*, İstanbul 2020 (103. Baskı), syf. 58.

⁴¹ Karakoç, *Gün Saati*, syf. 267.

⁴² Karakoç, *Diriliş Neslinin Âmentüsü*, syf. 48.

⁴³ Sezai Karakoç, *Sûr*, syf. 141.

⁴⁴ Karakoç, *Sütun*, syf. 464-466.

⁴⁵ Karakoç, *Sütun*, syf. 465-466.

⁴⁶ Karakoç, *Sütun*, syf. 591-593.

⁴⁷ Karakoç, *Sütun*, syf. 591.

⁴⁸ Karakoç, *İslâm*, syf. 78-82.

⁴⁹ Karakoç, *İslâm*, syf. 79.

⁵⁰ Karakoç, *Sütun*, syf. 312.

⁵¹ Karakoç, *Sütun*, syf. 306-308.

⁵² Sezai Karakoç, *Kıyamet Aşısı*, İstanbul 2012 (10. Baskı), syf. 17.

⁵³ Örnek olarak bkz.: *Diriliş* (Pazartesi-Perşembe Günlüğü), 6 Mayıs 1976.

⁵⁴ Sezai Karakoç, *Samanyolunda Ziyafet (Oruç Yazıları)*, İstanbul 2021 (17. Baskı), syf.4.

Hatıralar ve İdealler Arasında Bir Yol Açıcı İmge: Sezai Karakoç Şiirinin Kaynaklarından Çocukluk -1-

*“Kaynar o yaz akreplerinin izi
Kelimerime ve şiirime hep o
Çocukluğun zehri
Kurtaran zehir karıştır
Tutkal gibi yapıştır”
Sezai Karakoç*

Yılmaz DAŞCIOĞLU

Prof. Dr., Sakarya Üni.
Fen Edebiyat Fak.

Sezai Karakoç’un edebiyatımızdaki düşünür-şair, mütefekkir-şair sıfatı taşıyan son örneklerinden birisi olduğunu söyleyebiliriz. Klasik Türk şiiri Yunus’ta, Fuzûlî’de, Bâkî’de, Şeyh Galip’te ve başka birçok örnekte düşünce- nin şiir formunda dile getirilişine tanık olduğu gibi; Şinasi ile başlayan yeni dönemde de Namık Kemal, Tevfik Fikret, Mehmet Âkif, Yahya Kemal, Nazım Hikmet, Necip Fazıl gibi şairler başta olmak üzere pek çok şair de farklı niteliklerde olsa bile fikir unsurunun şairane hissedişle kaynaşarak sürdüğünü söylemek mümkündür. Elbette zaman zaman düşünce ve duygu bağıntısının doğuracağı gerilimin şiir estetiği bakımından değeri tartışılmıştır. Gerçekten de arkasında kavramsal bir zeminin gücü olmayan imge düzlemi, şiir için sentetik, yapay bir oyuna dönüşme tehlikesi doğurabileceği gibi rasyonel düşünmenin temel aracı olan kavramın imgeye dönüşmeden şiire girişi ise metnin estetik dokusunu zorlayan hatta bozan bir nobranlık oluşturabilir. İmge ve kavram ilişkisinin optimum dengesi şiirin gücünü oluşturan veya artıran faktörlerin başında gelir.

Çok yönlü bir imge olarak çocuk ve çocukluğa ait işaretlerin, şiirlerde yer alması poetik kalite meselesi olduğu kadar bir duyuş ve düşünüş meselesi olarak da ele alınması gerekir. Böyle bakıldığında, yukarıda anılan şairlerden başka isimlerde de çocukluk imgesinin çeşitli biçimlerde şiirlere yansıdığı ve Çağdaş Türk Şiiri’nin ana imgelerinden birisi olduğu açıkça görülebilir. Bu büyük toplam içerisinde çocuk ve çocukluğa dair imgelerin, bir yandan şiirsel öznenin geçmişe ait kişisel algılarıyla şimdi arasındaki karşıtlık yahut masum geçmiş-kirlenmiş şimdi denklemi üzerine kurulan bireysel inşa eksenini ile öte yandan masalsı geçmişin ideal geleceği kuracağına temel oluşturan daha ziyade ideolojik, idealist bir eksen üzerine oturduğu söylenebilir. Bu ana eksenlerin genel bir açıklama imkânı sağlaması, her şairin şiirinde adı geçen imgenin tuttuğu özel yeri incelemeye de zemin hazırlar. Başka özellikler bakımından olduğu gibi çocuk ve çocukluk imge ve kavramlarının, şiir metinlerinde tuttuğu yer bakımından da Sezai Kara-

koç şiiri kendine özgü birçok özel-lik taşımaktadır.

Öncelikle onun şiirinin güçlü yön-lerinin başında, kavram ve imge ilişkisindeki dengenin geldiği söy-lenebilir. Şüphesiz onun şiirinin kaynaklarını sıralamak gerekirse çok geniş bir yelpazeden söz etmek icap edecektir. Başta Kur'an-ı Kerim, hadisler, siyer ve peygamberler tarihi olmak üzere gelenek-sel kültürün temel referansları arasında bulunan tasavvufi metin-ler, Türk ve Doğu edebiyatlarının temsilcileri ve Batı edebiyatından seçilmiş metinleri bunlar arasın-da sayılmalıdır. Buna karşılık Sezai Karakoç şiiri, gücünü yalnızca yazılı kültürel kaynaklardan almı-yor. Aynı zamanda şairin yaşarken edindiği izlenimler, hayatın içinden gelen durum, kişi ve başka motif-ler de onun şiirini oluşturan temel unsurlar arasındadır. Belki birçok başka şair için de söz konusu edi-lebilecek olan hayata dair izlerin şiire geçmesi Karakoç'ta özellikle bireyselle sosyal arasında, kişisel algı ile ideale yön verecek tez ara-sında ilişkiler kuran bir dönüşüm-den geçerek poetik materyal haline gelir. Yine başka birçok şairde farklı biçimlerde zengin poetik kaynak işlevi gören çocukluk yıllarına ait hatıralar, Karakoç için de şiiri oluş-turan temel taşların başında gel-mektedir. Hemen belirtmek gerekir ki çocukluk, Karakoç şiirinde zengin bir imgesel depoyu işaret etmekte-dir. Bu yazıda ele almak istediğimiz çocukluk, Sezai Karakoç'ta bireysel bir inşa ile kültürel bir tasavvurun kaynaştırıcı dinamiği durumunda-dır. Bu bakımdan imge-kavram iliş-kisine dayanak oluşturması kadar, bir dünya kavrayışının da temelini teşkil eder.

Sezai Karakoç'un metnin içeri-sinde çocuk imgesinin merkezi bir yer tuttuğu şiirlerinin başında "An-neler ve Çocuklar"¹, "Büyüyüp de Çocuk Kalmak"², "Çocukluğumuz"³, "Bahçe Görmüş Çocukların Şiiri"⁴

gibi adlarında çocuk sözcüğünün kullanıldığı metinler gelir. Bunla-rın dışında da birçok farklı şiirde toplamda yüzlerle ifade edilebi-lecek "çocuk" ve türevi sözcüğün kullanıldığı, sözcük kullanılmaksı-zın çocuk imgesini veya çocukluk kavramını işaret ve ima eden ta-sarruflarda bulunduğu, "Ötesini Söylemeyeceğim"⁵ gibi şiirlerinde anlatımın çocuk ağzı veya gözü ile kurulduğu görülmektedir. Bu gös-tergeler, şairin şiirlerinde çocuk ve bağlı imgelerle ilişkisinin yoğunlu-ğunu göstermektedir. Bu çerçevede çocuk imgesinin şiirlerdeki yerine bakıldığında, şu öğelerin öne çıktığı dikkati çekmektedir:

Sezai Karakoç'un şiirlerinde an-ne-çocuk imgelerinin sıkı bir bağ ile yer aldığı, şair öznenin çocukluğ-na gönderme yapan hatıra izi olarak işlendiği, çocuğun sık sık masumi-yet göstergesi veya saf insan temsili biçiminde şiirlere yansıdığı, bir ya-bancılaştırma tekniği olarak çocuk bakışının eleştirel amaçla kullanıl-dığı dikkati çekiyor. Hem nicelik ba-kımından hem de çocuk imgesinin ve çocukluk kavramının şiirlerde yer alma nitelikleri açısından Kara-koç şiirinin kurucu öğelerinden bi-risiyle karşı karşıyayız.

Şairin genel bir bakışla bakıldı-ğında şiirinde çocuk ve anne im-geleri, birbirini tamamlayan ve ayrılamaz bir bütünlük içerisin-de görülür. Daha doğrusu bu ay-rılamaz ikilinin bozulduğu yerde, ahengin yaralandığı yerde, çocuk-tan anneye, anneden çocuğa yönel-tilen dramatik bakış dikkati çeker. Bu bağlamda kuşkusuz hemen "Balkon"⁶, yukarıda anılan "Anne-ler ve Çocuklar", "Çocukluğumuz" gibi şiirler akla gelecektir. Bu şiirler yapısal olarak anne-çocuk simetri-si üzerine kurulmuş ve özellikle ilk ikisi bu simetrimin bozulduğu yer-deki sarsıntıyı söze dönüştürmüş-tür. Bu simetrimin yalnızca burada adlarını andığımız şiirlerde ku-rulduğunu düşünmemek gerekir,

Hemen belirtmek gerekir ki çocukluk, Karakoç şiirinde zengin bir imgesel depoyu işaret etmektedir. Bu yazıda ele almak istediğimiz çocukluk, Sezai Karakoç'ta bireysel bir inşa ile kültürel bir tasavvurun kaynaştırıcı dinamiği durumundadır.

¹ Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan, Şiirler*, Diriliş y., İstanbul 2000, s.91. Şairin şiirleri için nundan sonraki atıflar da bu baskıya yapılacaktır.

² Karakoç, Age, s.96

³ Karakoç, Age, s.97

⁴ Karakoç, Age, s.150

⁵ Karakoç, Age, s.46

⁶ Karakoç, Age, s.81

**Sezai Karakoç'un
şiirlerinde anne-çocuk
imgelerinin sıkı bir
bağ ile yer aldığı, şair
öznenin çocukluğuna
gönderme yapan
hatıra izi olarak
işlendiği, çocuğun
sık sık masumiyet
göstergesi veya
saf insan temsili
biçiminde şiirlere
yansıdığı, bir
yabancılaştırma
teknigi olarak çocuk
bakışının eleştirel
amaçla kullanıldığı
dikkati çekiyor.**

neredeyse Sezai Karakoç şiirinin tamamına yayılmış bir simetrik yapıdan söz ediyoruz dersek abartılı bir iddiada bulunmuş olmayız. Hemen hemen “anne” sözcüğünün kullanıldığı her yerde “çocuk” sözcüğünün de bulunduğunu yahut “çocuk” kelimesinin adeta doğal bir çağrışımla “anne” kelimesini şiire getirdiğini görmek zor değildir. Buna birkaç örnek vermek yeterli olacaktır. Meselâ “Çatı” şiirindeki şu bent, anne-çocuk bütünlüğünün göstergelerinden birisidir:

*"Atılmış kömür toplar
Annelerinin zoruyla çocuklar
Başka çaresi ne annenin –
Çocuklarıyla yere çarpılan"⁷*

“Av Edebiyatı” adlı çevreci bakış açısıyla yorumlanabilecek şiirinde, avlanma eylemini ve avcı tipini olumsuz bir tablo ile sunarken psikanalitik izahlara imkân veren bir anne-çocuk ilişkisi kurar. Avcılığın, anne sözünü dinlememekle anne kaybı arasından doğan bir unutma isteğine dayandığı işareti ilgi çekicidir:

“Avcılar ilkin annelerinin mi
sözünü dinlemezler
Bütün dayandıkları annelerinin
ölümü mü
Hep çocuklar ondan mı belki
Arada bir unutmak için mi yapar-
lar bu işi
Neyi unutmak”⁸

Son iki dizedeki unutmak vurgusu dikkat çekicidir. Özellikle “neyi” soru kipinin yarattığı boşluk, belirsizlik anne-çocuk ilişkisindeki düzenin bozulmasından doğan sarsıntıyı imleyen bir gösterge durumundadır. Benzer bir durum “Reklâmlarda Yaşama” şiirinde de görülür. Adeta imge kavramının bir izahı olarak da nitelenebilecek olan bu metinde bir reklâm afişindeki çocuğun bir anlık imgesi, çocukluk kavramının temsili olur ve anne-

lerin anne olmaları için o anlık görüntü yeterlidir:

*"Hep çocuk kalacak o
Elinde ekmek gülen çocuk
Bu çocuğun ilerisi yok
Bu çocuk ne iyi ne neşeli
Bir işi yapmak için geldi
Bütün çocukların bir anı onda
O anı yakalamak için
Anneler anne olurlar"⁹*

Anne ve çocuk ilişkisinin doğal ve zorunlu bir varoluş cevheri olduğunu gösteren bir başka çarpıcı örnekle, “Köpük” şiirindeki ünlü dizelele sözün bu bağlamdaki akışını noktalamak istiyorum:

*"Bir kadını al onu yont yont anne
olsun*

*Her kadın acıma anıtı bir anne
olsun*

Çocuklara açılan mavi kırmızı
pencere anne

*Sen bu şehrin sokaklarından geç
sonsuz pencerelerle*

Bir insanı al onu çöz çöz çocuk olsun”¹⁰

Sezai Karakoç bu doğal ve zorunlu varoluş durumunu kültürel kodlara dönüştürmekte de ustadır:

"Akşam kente bir Meryem gibi girer"

*Bir çocuk kutsal bir çocuk doğurur
gibi”¹¹*

Dizelerinde doğal durumun nasıl kimlik üreten kültürel işaretlere dönüştüğünü görüyoruz. Bu dönüşümün kutsal anne olarak Meryem imgesi ile Karakoç şiirlerinde farklı biçimlerde tekrarlandığını da belirtelim. Aynı zamanda şiirsel öznenin hatıralarıyla, geçmişe dair izlenimleriyle kaynaşarak soyutlanan ve kimlik yapıcı kodlarla sunulan örnekleri de bulunmaktadır. Meselâ “Çocukluğumuz” adlı şu dizelerde doğa ve kültür ilişkisinde kimlik yapıcı rolüyle annenin işlevi, anılardan¹² süzülüp gelen bir imge olarak sunulur:

*“Annemin bana öğrettiği ilk kelime
Allah, şahdamarımdan yakın bana
benim içimde*

*Annem bana gülü şöyle öğretti
Gül, O'nun, O sonsuz iyilik güneşi-
nin teriydi*

*Annem gizli gizli ağlardı dilinde
Yunus*

*Ağaçlar ağlardı, gök koyulaşırdı,
güneş ve ay mahpus”¹³*

Yazının konusu olmadığı için burada ayrıntılandırmadığımız baba figürünün de şiirin devamında yapıcı, kurucu bir rolle metne dahil olacağına işaret etmek gerekiyor. Karakoç şiirinde çocuk gözünden anne-baba çatışmasının bulunmadığını, anne-çocuk ilişkisinin yoğun bir bağıntı ile babanın ise bunları tamamlayıcı bir imge olarak yer aldığı söylenebilir. Buraya kadar gösterilen örneklerden de anlaşıldığı gibi Seza Karakoç’un şiirinde çocuk imgesi, masumiyet kavramına işaret eden ve anne imgesi ile ayrılmaz bir bütün oluşturarak soyut ve doğal varlığın kültürel kodlara bürünmesini sağlayan bir temel gösterge olarak yer almıştır.

Karakoç’un şiirlerindeki çocukluk imgesinin güçlü bir damarla kendi çocukluk anılarına bağlandığı, yazının başına aldığımız dize-lerde de açıkça görülmektedir. O dize-lerde yer alan “akrep” imgesi ile hatıralarında anlattığı şu olaylar arasında ilişki kurulabilir: “Bir yaz günü de, sabah vakti, biz damda yata-ırken, tavanda direklerin arasında süzülen bir yılan görüp onu da tüfekte öldürmüşler. Yazları o bölgede genellikle topraktan yapılma damlarda yata-ırdık. Damdan baktığımızda yılanı avlunun ortasında ölü olarak uzanmış yatıyor gördük. Bir başka gün de iri akrepler öldürmüşlerdi; ölüleri avlunun ortasında duruyordu. Dokuz boğumlu olur bu akrepler diyorlardı. En zehirli akrepler bunlarmış; böyle bir akrep insanı sokarsa öldürürmüş.”¹⁴ Burada anlatılan imgenin, şiire ve kelimelere

karışan bir çocukluk ögesi olarak nitelendirilmesi ilgi çekicidir. Akrebin izi, çocukluğun zehri ama kurtaran zehir (panzehir) olarak şiire “tutkal gibi yapışır”. Bu anlatımdaki paradoks, yani kurtulmak istenildiği halde, kaçılmaz, kurtulu-namaz olan zehrin aynı zamanda kurtarıcı olması Sezai Karakoç şiirinde azımsanmayacak sayıda karışımıza çıkar. Çocukluk anılarının zor sosyal ve ekonomik koşulları, kendisinden kurtulması gereken bir imge deposu iken aynı zamanda erişkinlik döneminde de duygusal bir pusula niteliği taşır; hem besleyici ve kendisine istikamet veren bir güven kaynağı hem de öznenin erişkinliğe kavuşmasıyla geride bırakması gereken dönem. Bu paradoks ancak imge kavram dengesi-nin kurulmasıyla aşılabılır. Bunun için yollar vardır.

Bunların en başında da çocukluk anılarının şair için kurucu olduğu ve buradan yeni dünya görüşüne yöneleceği hususudur. Bu yeni bakış, gücünü çocukluktan alan yeni bir mantığın, keramet kavramıyla temsil edilebilecek olan gerçeküstü bir akıl yürütmenin ürünü olacaktır:

“Bir kere elime aldım mı çocuklu-ğumu

*Üstüne kerametler yazılı derilerde
Geleceği bildiren derilerde*

Başlar yeni bir mantığın bağbozu-mu”¹⁵

Seza Karakoç şiirlerinde hatıralarından gelen ve geleceğin kurucusu olan çocuk imgesi, yazının başından beri işaret etmeye çalıştığımız üzere onun poetikasının temel dinamiklerinden birisidir. Hatta Hı-zır’a ve Taha’ya uzanacak yolun başlangıcı burasıdır denilebilir. Bu meselenin farklı açılardan ve me-tinlere dayanılarak incelenmesi başka yazıların konusu olacaktır.

**Buraya kadar
gösterilen
örneklerden de
anlaşıldığı gibi
Seza Karakoç’un
şiirinde çocuk
imgesi, masumiyet
kavramına işaret
eden ve anne imgesi
ile ayrılmaz bir bütün
oluşturarak soyut ve
doğal varlığın kültürel
kodlara bürünmesini
sağlayan bir temel
gösterge olarak yer
almıştır.**

⁷ Karakoç, Age, s.109

⁸ Karakoç, Age, s.111

⁹ Karakoç, Age, s.115

¹⁰ Karakoç, Age, s.129

¹¹ Karakoç, Age, s.132

¹² Bu dize-lerdeki motiflerin şairin çocukluk hatıralarından geldiği, yayımladığı “Hatıralar” dizi yazısının (mesela XXV. bölümünde) başka birçok yerinde görülebilir.

¹³ Karakoç, Age, s.97

¹⁴ Karakoç, “Hatıralar XXIV”, Diriliş, 2 Ocak 1989, Yıl:30, Dönem:7, Sayı:24, s.10

¹⁵ Karakoç, Age, s.150

Bir Yazı ve Bir Şiir

Ali Haydar HAKSAL

İnsanlık adına olan bir düşünce hareketi, insanlığın sorunlarını çok yönlü olarak bilmek yetmiyor. Bilmenin yanında yol gösterme, hareketlendirme ve hızlandırma sorumluluğu bulunuyor. Şubat 1975 tarihli Diriliş dergisinin altıncı sayısında, “İnsanlığın Dirilişi: Hakikat Savaşı” başlığı altında olması gerekenler üzerinde duruluyor. İnsanın arayışına öncülük edecek olanın, bu donanıma sahip olması gerekir. “İnsan ve hakikat. İnsanlık tarihi bu iki kelimenin içinde yatıyor. İnsanoğlu durmadan hakikati arıyor.” (s.3) İnsanoğlu neyi arıyor, hangi hakikatin peşindedir? “Dâva, eski olanı eskitmemek, yeni olanı da eskiye ustalıkla ve bir sarsıntıya meydan vermeden bağlamakta. [...] Vahiy dünyasına yeniden açılma insanlığı hakikat savaşında güçlendirmiş olacaktır. İnsanlık bu açılımı nasıl yapacaktır? Bütün mesele bu noktada toplanıyor.” (s.3) Diriliş imzalı ilk yazı.

Diriliş dergisinde, Üstad Sezai Karakoç çok sayıda yazısına yer verdiğinden, değişik müstearlar kullanıyor. Başyazılar genellikle “Diriliş” imzalıdır. Bu yazılar bir plan ile düzenli bir biçimde ne yapılması gerektiğinin göstergesi. Düşünce hareketinin oluş süreci ile ilgili bir düzenlemedir bu. Bu yazılar hem günün, hem de çağın sorunlarını irdeler. İslâm tezini tam anlamıyla ayrıntılandırarak ortaya koyar.

Düşünce disipliniyle insanlığın ve Müslümanların içinde bulunduğu durumu irdelerken, diriliş neslinin önünü açacak yeni dikkatlerle yolculuk sürdürülüyor. Yazılar, seri hâlde belli başlıklar altında devam ediyor.

“Gelecek Zamanın Karşısında IV: İslâm’ın Üç Atlısı” başlıklı yazı, bu bölümde farklı bir açılım gösteriyor. Alabildiğine yoğun ve ritmi yüksek bir yazı. Üç atlı kavramı, üç farklılıkla sunuluyor. Şam, Bağdat ve İstanbul. Şam, oruç ile Bağdat, namaz ile İstanbul ise cihad ile özdeş kılınmakta. Müslümanın iç dinamiğini güçlendiren ve hareketlendiren bir dinamizm ile. Bunlar birbirini tamamlayan oluşlar. Başlangıç, oluş ve olgunlaşma da denilebilir buna. İstanbul’un cihad ile özdeş kılınması, Osmanlı Devleti’nin bir İslâm devleti oluşundandır. Son İslâm devleti. Uzun ömürlülüğü, etkisi ve kalıcılığı ile İslâm’ın üzerinde bulunduğu coğrafyada sürdürüyor oluşu önemli. Batı devletleri ve toplumlarıyla özdeş olmayan yapısı da etkilidir. Çünkü özde İslâm bulunuyor. Üstad Sezai Karakoç, Osmanlı Devleti’ni önemsiyor ve bunu konumlandırıyor.

“Gelecek Zamanın Karşısın-
da IV: İslâm’ın Üç Atlısı” makalesi
İslâm medeniyet tarihinde önemli
yeri bulunan üç başkenti merkeze
alıyor. Bunların dönemleri ve ko-
numları üzerinde duruluyorken,
sonuçları itibariyle içinde bulun-
dukları durum ve hatta acziyetle-
rinin etki altında oluşları üzerin-
de vurgulu olarak duruyor. Ritmi
yüksek bir yazıdır ve şiirsel bir tadı
vardır. Bundandır ki, bu yazının şiir-
rini yazma gereği duymuştur. Kimi
yazılarından doğrudan doğma şiir-
ler vardır ve bunlar bir bakıma so-
yutlanmışlardır. Bunun bir örneği
de Seyyid Kutub’un şehadeti üze-
rine 1966 yılı 6. sayıda yazılmış
olan bir yazısıdır. Orada özet olarak
Seyyid Kutub’un kutlu şehadeti ele
alınırken, bundan sonra doğacak
olan binlerce çocuğa Seyyid Kutub
adının verileceği muştusunda bu-
lunmaktadır. Bu, Üstad’ın şiirine
ve diğer yazılarına da yansıyacak-
tır. Sorumluluk alanı, geniş ve bü-
tündür. Bir sonraki sayıda yer alan
“Fırtına” şiiri, bu olaya bir gönder-
me midir bilmiyoruz ama şiir şehit-
lik kavramı ve oluşu üzerinedir. Ka-
naatimiz bu şiirin, bu yazıdan ötürü
yazıldığıdır.

*“Bu fırtınanın önünde
O çocuktan başkası duramaz
O kabartacaktır toprağı
Bir dağ kurarak ölümlerden*

*Kur’an sayfalarından inen
Büyük melekler ordusu
O gencin önünde arkasında
Yürürler bu kadim fırtınaya
doğru”*

[Diriliş. s. 8. s.34]

Yazımızın ana konusuna döner-
sek:

Şam: Bir başlangıç ve oluş, önü
açık olan bir kapı. Anadolu’ya, Mı-
sır’a, Akdeniz’e ve Endülüs’e. Üstad,
burada hareketlendirici bir başlan-
gıç olsun diye “kamçı” kavramıy-

la ele alıyor. Peygamberler beldesi,
manevi yoğunluğunun olduğu bir
yerdir Şam. Koşuya kalkan bir kü-
heylanın koşusu gibi. “Kamçıyı in-
dirir ve haykırırdım: ‘Ey Şam!’ Ey
İslâm medeniyetinin gözbebeği! Ey
aziz şehir! Ey Peygamberler kenti!
Ey İslâm’ın en büyük günlerinde,
ona dolayısıyla dünyaya başkentlik
etmiş kent! Ey yeşilin ruhanî zaferi!
Ey ötelere hatırlatan kutlu belde.
Sen ki medeniyetler başkentisin,
nasıl olur da Avrupa gibi, Rusya
gibi senin yanında çocuk denecek
geçmişe sahip ülkelerin önünde
eğilirsin?” (s.5) Bu yazının yayım-
lanış tarihi, 1975. Şam’ın bugünkü
durumu göz önüne getirilirse Sezai
Karakoç’un bakışı ve sezgileri,
içinde bulunulan gün ile sınırlı de-
ğildir. O zamandan bu zamana yaşı-
nacakların da bir sezgisidir. Şam’ın
veya İslâm beldelerinin hem dünü
hem de bugünüdür ve hatta yarını-
dır anlatılan. “İslâm’ın üç atlısından
biri olan Oruç Atlısını çıkar. Öyle ki
dünyaya o atının ve o atın ayakla-
rından yayılan nur insanları ebedî
olana döndürsün. Hazreti Davud’un
orucundan, Hazreti Peygamber’in
orucundan yeni çile sistemini, ruhu
damıtma sistemini çıkar.” (s.6) Bu
aynı zamanda İslâm milletinin ge-
leceğidir. Mekke bir doğuş, Medine
bir oluş, Şam ise dışa açılmanın ilk
adımı veya kapısıdır.

Bağdat: “İkinci metafizik kamçı-
mı da Bağdat’ın sırtına indirirdim.
O da bir an önce İslâm’ın ikinci at-
lısını çıkarsın diye. Nedir İslâm’ın
ikinci atlısı, Namaz Atlısıdır. Kutlu
İslâm devletinin büyük bir döne-
minde başkentlik yapmış Bağdat
çıkarmalı bu atlıyı. Bu kıyamet aşılı
atlıyı. [...] Ve söndürülen bu yaban-
cı fenerlerin yerine özü namazda
sembollenen İslâm ruhunun ışıkla-
rı yakılmalı. Bağdat’ın Namaz Atlısı
tarafından Hazreti Ali’den başlaya-
rak, İmam-ı Âzam, Abdülkadir Gey-
lanî ve daha nice İslâm ulusunun
mesaj bölgelerinin merkezi olan

**Diriliş dergisinde,
Üstad Sezai Karakoç
çok sayıda yazısına
yer verdiğinden,
değişik müstearlar
kullanıyor. Başyazılar
genellikle “Diriliş”
imzalıdır. Bu yazılar
bir plan ile düzenli bir
biçimde ne yapılması
gerektiğinin
göstergesi. Düşünce
hareketinin oluş
süreci ile ilgili bir
düzenlemedir bu.
Bu yazılar hem
günün, hem de
çağın sorunlarını
irdeler. İslâm tezini
tam anlamıyla
ayrıntılılandırarak
ortaya koyar.**

Hayatı edebiyat, sanat, inanç ve düşünce bağlamında bir bütünlük içinde ele alıyor Sezai Karakoç. Hedeflediği insan ve gelecek çağrısı içindir bu çabası. İslâm milletine bir çağırısıdır. Bu, bir cihaddır. Edebiyat cihadı, düşünce cihadı, çile ve diriliş cihadı.

Bağdat'tan bekliyorum namaz mucizesinin gelecek zamanın yüzüne basılacak mührünü. (s.6-7) Medeniyetimizin ruh alanını geniş tutuyor Üstad Sezai Karakoç. Mekân ve fizik ötesi bir algılanış ile bakıyor sorunlara. Günümüz koşullarında sınırlanmış, daralmış, iyice içe kapanmış bir döneme ufuk açıyor, tıkanıklığı gideriyor. Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki parçalanmışlığı, belirlenmiş sınırları devreden çıkarıyor. Şam ile Bağdat'tan başlanarak coğrafyanın sınırlarını genişletiyor. İslâm milletinin coğrafyasını.

İstanbul: İstanbul, İslâm milletinin son başkenti. Günümüz parçalanmışlıklarının, zihni daralmışlıklarının yaşandığı bir zaman süreci. İslâm milletinin devletsizliğinin de bir sonucudur yaşananlar. Parçalanmışlıklar çok yönlü, ideal düşüncenin oluş dinamiklerinin etkisiz kılındığı bir zaman. "Ve çağın Kutsal Savaş Atlısının çıkması için en şiddetli tabiat üstü kamçımı İstanbul'a ayırdım. Şam ve Bağdat'tan sonra onları da yanına alarak, dünyanın karşısına, İslâm dini, öğretisi, medeniyet ve hayat tarzının inanç, düşünce, ahlâk, sanat ve edebiyat merkezi olarak çıkıp bu misyonu 2. miladî yüzyıla kadar getiren bu tabiat-tarih anıtı son başkent, bir anda çağın barbar kuvvetlerince geri plana itildi.

[...]

Evet, İstanbul terlemeyi unut-

muş bir sporcu vücudu gibi. Mayısız ekmek gibi. Güneş görmeyen bir bitki gibi. (s.7-8) Bu yazının ve özellikle İstanbul ile ilgili bölüm ya da yazının tamamı, bir manifesto gibidir. Kamçı, harekete geçirici, şaha kaldırıcı bir nesnedir. Ses çıkarması, şakıması ve bir atın şaha kalkması, devinişi ve eyleme geçişidir. Diriliş gençliğine, gelecek insanına coşkulu bir sesleniştir. Bu yazının tamamının okunmasında yarar var. Çağrısı şöyle devam eder Üstad'ın: "Her müslüman kıyamet atlılarından biri gibi, ya Oruç Atlısının, ya Namaz Atlısının, ya Cihad Atlısının arkasında görev safında yerini almalıdır." (s.8) Hayatı edebiyat, sanat, inanç ve düşünce bağlamında bir bütünlük içinde ele alıyor Sezai Karakoç. Hedeflediği insan ve gelecek çağrısı içindir bu çabası. İslâm milletine bir çağırısıdır. Bu, bir cihaddır. Edebiyat cihadı, düşünce cihadı, çile ve diriliş cihadı.

Üç Şehzade Masalı

Ne güzel anneydi Mekke Anne

Ne iyi babaydı Baba Medine

Tıg gibi altın gibi şehzadeleri vardı

Padişah ve sultandılar, ama yoksullardan daha alçak gönüllüydü hayatları

Zamanı ve insanlığı ruhun ve haki-katin ışığında yudular

Gün geldi, vakterdi, kaderin büyük aynasında uyudular

Sonra başa geçen birinci şehzadeydi Şam'dı

Dünya fethinde ve imârında eşsiz ve tamdı

Ama bir şeytan ateşi girdi içine

Bir gece, kadim bir saray gibi baştanbaşa yandı

Tökezler miydi böyle bir süvari, safkan bir arap atı

Gurur sirenlerinin sesine kulak vermeseydi, ne vardı

İkinci şehzade Bağdat, sımsıkı sarıldı bilim ve sanat sancağına

Katmerli gül açılımını verdi uygar-

hıklar uygarlığına

Binbir gece masallarını yaşattı insanlığa ama

İpek ve sırma yumuşaklığı sonunda kefen oldu ona

Ulu ve mutlu sitenin kutlu mimarları

Sedirlere uzanıp omuzlarından çıkarırsanız silâhları, ne vardı

Doğu'dan esen kızıl, Batı'dan esen kara yel

Onları bölük pörçük etti ama, ele el

Kafaya kafa vererek bekçi olup kutsal emanete

Hint, Gazne, Selçuk adlı kardeşler teslim ettiler Yüce Devlet'e

"Toparladı yeniden bütün gönülleri" üçüncü şehzade

İstanbul adlı, kahraman âdil, sâde Yüzyıllarca, zulme, kötülüğe karşı Büyük Meşale

Dimdik yandı ve ısıttı evreni O'nun elinde

Tavukkaralığı denen bir akşam alacasında

Yeni ve kara bir al bastı Onu da

Onlar gitti, ölüm çöktü Özülke'ye bir ara

Tutsak oldu nice kardeşleri, Bâkû, Kazan, Taşkent, Semerkant, Buhara

Yeter artık ölü hayatı yaşadığımız kardeşler

Ölü toprağını tozunu silkin üzerinizden, aylar, güneşler!

Yarın kabirlerinizi, dirilin ve dirilin eski Âlemi

Anne ve Baba etrafında dönen pervaneler gibi

İnsanlığın sizin dirilişinizde başka saati ve sarkacı yok

Bu ölü halinizden daha büyük acı, daha korkunç sancı yok

Kalblerin, Özülke, Tek Millet ve Medeniyet Dirilişi'nden başka tâcı yok

Tanrı başışı ve yardımın-

dan Allah sevgi ve korkusundan başka kurtarıcı yok [Diriliş, Mart 1976, 19/ Üçüncü Kısım]

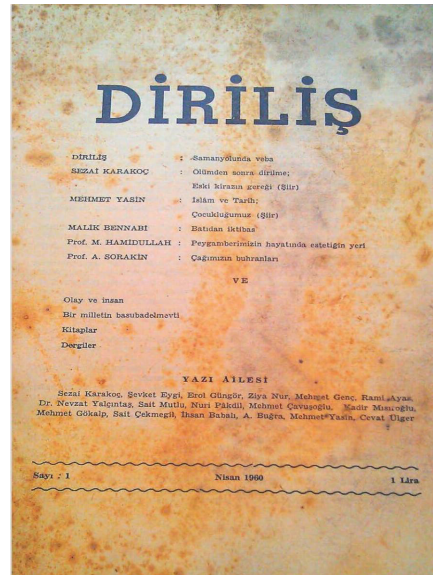
Bu şiirin tamamını alıntılarla zoruyla kaldık. Çünkü kitaba alınmamış, derginin sayfalarında kalmış.

Yazıdan farklı olarak Mekke ve Medine ile başlanıyor. Medeniyetimize başkentlik eden bu önemli üç merkezin yeniden şaha kalkması gerekiyor. Bunun için de önemli bir uyarıya gereksinim var. Üstad, bunu kamçı ile vurguluyor. En şiddetli olanını ise İstanbul'a ayırıyor. Yazının özüne uygun olarak da "Anne ve Baba etrafında dönen pervaneler gibi" yani Mekke ile Medine etrafında dönen pervaneler olması gerektiğini belirtiyor.

Üstad, şiirlerinin iki ana kanal üzerinde olduğunu belirtiyor: "Sanat" ve "dava". Düşünce yoğunluklu şiirleri, dava bölümünde değerlendirilebilir.

Bir de kitaba alınmayan kimi şiirleri bulunuyor. "Ey Yahudi" ve "Üç Şehzade Masalı" şiirleri gibi. Bu keskin tutumlu şiirleri "dava"nın en belirgin olanları olduğundan kitaplarına almadığını düşünüyoruz. "Ey Yahudi" şiiri, 1969 yılında Yahudilerin Mescid-i Aksa'yı yakmaları üzerine yazılmıştır.

Yazıdan farklı olarak Mekke ve Medine ile başlanıyor. Medeniyetimize başkentlik eden bu önemli üç merkezin yeniden şaha kalkması gerekiyor. Bunun için de önemli bir uyarıya gereksinim var. Üstad, bunu kamçı ile vurguluyor.

Ufku Selamlamak

Bilal KEMİKLİ

Prof. Dr., Uludağ Üni. İlahiyat Fak.

Sezai Karakoç, “Şehzadebaşında Gün Doğmadan” isimli şiirinde, gün doğmadan Şehzadebaşı camii avlusunda oturacak bir yer aradığını, sonuçta soğuk bir taşa oturduğunu zikrederek okuyucuyu bir kıssanın şahidi eder. Şair, orada bir yer bulmuştur, sonra başını avuçlarına alarak derin bir düşünceye dalmıştır. Mesela kuşların kanatlarını toplamakta, bir kervana katılmakta ve şiirden mest olan develere tanık olmaktadır. Tabii buradaki kuşlar, ilham perileridir; gecenin bir saatinde, kanatlarında şairin gönül aynasında şavk eden mana incilerini taşıyan... O mana incilerinin temel vasfı; masumiyet, sadelik ve samimiyettir. Masumiyet, sadelik ve samimiyet tek bir kelimeyle ifade edilecek olursa, fitrattır. Nitekim şiire, fitratın temsilcileri olan çocukların sesleri, aydınlık, mezar sesleri, bilgiyi temsil eden çeşmeler, sebiller ve şelaleler eşlik edecektir.

Pastoral bir şiir... Bu şiirde mekân bellidir, zaman da belli. Mekânın ve zamanın tespit edildiği yerde, mutlaka hayat olur. Bu hayatı belirleyen, şiirin izinden bakarak söyleyelim, fitrattır. Zamanlı varlık olan insan, fitratını koruyabilse, bütün zamanlarda bilgiye, manaya ve bakışa nüfuz edecektir. Oradan aldığı feyzle kâh Yunus Emre’nin külahını giyip devrana duracak, kâh Akşemseddin’in sarığına sığınıp kesbî ve vehbî ilimlerde temayüz edecek yahut da Mimar Sinan’ın kavuğunu giyip hünerler gösterecektir. Mesele nedir? Mesele, fitratı koruyabilmektir. Fitrata korumak, evvelemirde gün doğmadan yani seher vaktinde kalkıp Şehzadebaşı’nda cami avlusunda yer aramakla mümkün olacaktır.

O fitrat, insana bir bakış sunar. Bu bakışın adı hüsn-i nazardır; güzel bakmak, güzel görmek...Güzel bakınca, etrafta câmid olan varlıkların da birer can taşıdığının ve onların da birer kişiliğinin olduğunun ayırımına varır insan. Bilgi sunan bu bakışı, biz ilim geleneğimizde müşahade olarak isimlendirmişiz. Felsefecilerin sezgi dedikleri, bizim hadsî bilgi dediğimiz bilgi bu kaynaktan neş’et edecektir. Müşahade, beş duyunun ötesinde, eskilerin “havâss-ı hamse-i bâtına” diye nitelendirdikleri başka bir duyular

koridorunu uyandırmaya vesile-
dir. Dolayısıyla görünenin ötesini
görmeyi, metafizik dünyaya nüfuz
etmeyi sağlayan bir bilgi kanalın-
dan söz ediyoruz. Bu kanal, “seher
vakti”nde şiirde geçtiği anlamıyla
“gün doğmadan” daha berrak, daha
açık ve daha bereketlidir. Nitekim
o, avluyu dolduran ağaçları bu na-
zarla seyretmiş; onların her birinin
biri “veli” olduğunu müşahade et-
miştir. Bu “veli ağaçlar”, kökleriyle
toprağa bağlıdırlar ve dallarıyla
göğü taşırlar. Buradan bizim kıssa-
larımıza bir giriş yapar, Kafdağı’na,
Çin Seddine, şehzadelere ve kafi-
lelere uğraya uğraya adeta sufile-
rin “sefer-der vatan” dedikleri bir
manevî seyahate çıkar.

Manevî seyahat, zamanı düren
bir seyahattir. Orada “içimizde-
ki med-cezir”den mülhem, zamanı
ve mekânı aşarak tayy eder derviş.
Güya zahir gözüyle baksanız, o ora-
cıkta oturmaktadır ama hakikat-

te Kafdağı’nı aşarak nice ejderhayı
dize getirip Çin Seddin’e kadar var-
mıştır. Bu bir rüya değil, rü’yettir.
Görüş ötesinde görüş, duruş öte-
sinde duruş... İşte diriliş burada
başlar. Artık yakîn derecesinde bir
bilgiye ulaşmıştır. O ulaşmayla, aynı
zaman bağlamı içinde Süleymani-
ye’den, Beyazıt’tan ve olmak iste-
diği yerden yani Şehzadebaşı’ndan
ufku selamlar. Selamla birlikte gün
doğar. Selamla birlikte mutlak bir
gün doğar. Lakin şu var ki, gün doğ-
madan evvel neler neler doğar. Bir
okuyucu olarak biz, günün hangi
saatinde olursa olsun şiiri her oku-
yuşumuzda bu “doğuşu” temaşa
ederiz. Fakat bu temaşa orada
bitmez... Bitmez, zira “dünya sürgü-
nü” tamamlanan şairin ebedî istira-
hatgâhı da burasıdır. Şair, o ulu ma-
bedin sâyesinde ve veli ağaçların
gölgesinde her dem “gün doğuşu”-
nu temaşa etmekte ve ufku selam-
lamaktadır.

**Zamanlı varlık
olan insan, fıtratını
koruyabilse, bütün
zamanlarda bilgiye,
manaya ve bakışa
nüfuz edecektir.
Oradan aldığı feyzle
kâh Yunus Emre’nin
kûlahını giyip
devrana duracak,
kâh Akşemseddin’in
sarığına sığınıp kesbî
ve vehbî ilimlerde
temayüz edecek
yahut da Mimar
Sinan’ın kavuğunu
giyip hüneler
gösterecektir.**

Bir Şiirden Yola Çıkmak -Kandan Elbiseler Giymek-

*Kendinden bir şeyler kattın
Güzelleştirdin ölümü de
Ellerinin içiyle aydınlattın
Ölüm ne demektir anladım*

Hüseyin AKIN

Şair-Yazar

Üstat Sezai Karakoç şiirinde ikinci tekil şahıs hep gizemlidir. Kolay kolay dile gelmez ve aşkın bir zaman, aşkın bir mekânın içerisinde kopup gelir. Onun müdavim bir okuyucusu olarak belki de her dizesiyle benim kapımı çalan anlam bana öyle gelmektedir. “Sen” ne büyük bir samimiyet ne derin bir yakınlıktır. Ya Tanrıdır ya sevgili ya anne. Belki hepsi, belki de onların her birinin yan kolları. Şimdi şöyle yavaş yavaş şiirin dize dibine doğru yaklaşalım. **“Kendinden bir şeyler kattın”** dizesi bir “sen”i muhatap almaktadır. Okuyucu şiirin siyak ve sibakına doğru yolculuk yaptığında, şiirin sen bağı pek zorluk çıkarmadan çözülecektir. Tanrı ölümsüz, sevgili hayatta olduğuna göre bu dizelerin patikasında muhtemelen bir anne yürümüş olmalıdır. Ne de olsa anne sesiyle, sözüyle olduğu kadar sükutuyla da öğreticidir. Anneler dışında kimin ellerinin içinde ışık vardır ki? Annesi melek olmuş bir şair ancak böyle konuşur.

“Şairin hayatı şiire dahildir” demiş Karakoç’un gençlik arkadaşı, ahababı Cemal Süreya. Hayatın taşan köpüğünden şiiri sadır oluyor zahir. Şiirden geriye doğru gittiğimizde hayat dirense de bir süre sonra kendisini ele veriyor:

Tarih 7 Ocak 1959. Günlerden Salı ve saat tam 10:23. Sirkeci’de Ankara Caddesi ile Ebusuud Caddesi’nin kesiştiği noktada, Neyyir Han’da büyük bir patlama oluyor. 300 kiloluk dinamitin patlaması sonucu etraf savaş alanına dönüyor ve birçok bina yıkılıyor. Tan matbaasının bulunduğu bina çöküyor. Bu arada, Fatih’ten Beşiktaş’a doğru giden 28 sefer numaralı belediye otobüsü içindeki yolcularıyla birlikte enkazın altında kalmıştır. Bu patlamada elliye yakın kişi can vermişti. İşte bu patlama esnasında Üstat Sezai Karakoç da Meserret Kiraathanesi’nde yaralananlar arasındadır. Bu patlamada Karakoç ölümün kıyısından dönmüştür. Çok geçmeden şairimiz annesini de yitirir. Kendi ensesinde ölümün soğuk nefesini hissetmesiyle, annesinin vefatı arasında yaşadığı hissiyatı şiirine başlık yaptığı şu dizelerle ifade etmiştir: **“Ben kandan elbise giydim/Hiç değiştirsinler istemezdim.”**

Nasıl bir şeydir kandan elbise giymek? O patlama anında şairin ölümle dirim arasında yaşadığı manzaranın kimyasıdır kan. O kadar kımtısız kalmıştır ki ölüm karşısında, enkazdan başka kaçacak yeri yoktur. Ölüme hazır bir insanın, onu üzerindeki elbise kadar kendine yakın hissetmesi böyle bir şeydir. O anları şiirine dahil edişini üstat şöyle anlatır: “Meserret Kırathanesi’ne sık sık giderdim. Necip Fazıl’ da oraya gelip giderdi. Tozlu aynalar vardı orada. Ben sürekli kırathanenin sahibine takılır ve II. Meşrutiyet’ten beri tozu alınmamıştır bunların der ve gülümserdim. Patlamanın olacağı gün kırathanedeydim ve şiir kitabımı düzenlemeye çalışıyordum. Patlama olduğunda müthiş bir yankıyla aynaların hepsi kırıldı o aynalardan birinin keşiği halâ avuç içimde durur. Bu şiiri de o patlamadan sonra yazdım.” Aynanın avuç içini aydınlatması ne muazzam bir yaklaşımdır! Bu aydınlanmanın **“ölüm var!”** uyanışına matuf bir aydınlanma olduğundan şüphe yoktur.

Tekrar şairin “sen” dediği yere dönelim: “Yer değiştiren ben değildim/Farklılaşan sendin/

Sendin bana gelen aynalarla/
Sendin bana gelen sendin.” Sen,

ölümün elbisesini giymiş bir anne ya da anne kisvesine bürünmüş bir ölümdür artık. Üstadın hayat telakisine baktığımızda hayat “siz”dir, ölüm “sen”. Ölümle senli benlidir üstat, zira diriliş muştusu aynı zamanda yeniden doğuran anne nefesidir. Şaire aynalarla gelen ölümdür, ama ölümün aynasından da annesini görmüş gibidir.

Bir dalga düşünün sizin tek kişilik sahilinize doğru uzanmış sonra geri gitmiş. Kendi denizine rücu etmiş bir dalga. Ölüm kocaman bir denizdir, ama her insana bir dalga boyu gelir. Yaratıcı ummanları insanın üzerine salmaz. Ölüm o kadar adildir ki insanın karşısına teke tek çıkar. İnsanın kendisini yıktıktan sonra hanümanını yıkar. **Fevç fevç gelmez ölüm mevc mevc gelir.** Şahidini de kendisi seçen bir ölümdür Sezai Karakoç’un şiirindeki: **“Artık ölebilirim/Bütün İstanbul şahidim.”**

Bir şiir insanı nereye götürür? İçinde barındırdığı saklı anlamların sırrını verebileceği tenhalara belki de. Hiç değiştirmeden bir ömür üzerinde kan rengi ölüm elbisesiyle dolaşmış bir şairi, ne kervan yüküyle kandırabilir ne de çağdaş haramlarla korkutabilirsiniz.

Tanrı ölümsüz, sevgili hayatta olduğuna göre bu dizelerin patikasında muhtemelen bir anne yürümüş olmalıdır. Ne de olsa anne sesiyle, sözüyle olduğu kadar sükutuyla da öğreticidir. Anneler dışında kimin ellerinin içinde ışık vardır ki? Annesi melek olmuş bir şair ancak böyle konuşur.

Konuştun, Güneşi Hatırlıyordum

Harun YAKARER

Şair-Yazar

Sezai Karakoç'un şiirlerinin toplamı olan *Gün Doğmadan* kitabının içinde güneş kelimesi, tam 236 kez geçmektedir. Hepsi de aynı anlama gelecek şekilde kullanılmıyor elbette. Fakat büyük çoğunluğu mecâzî anlam içeriyor. Sezai Karakoç'un eserleri fikrî boyutuyla daima bir bütünlük arz edecek şekilde ele alınabilir. Buradan hareketle bazı sembolik kelime tercihleri de aynı anlam noktasından hareketle yorumlanabilir. Onun eserlerindeki "güneş" kelimesine bu cihetle bir göz atmak niyetindeyim.

*"Yağmur duasına çıksaydık dostlar,
Bulutlar yarılır, hava açardı.
Şimdi ne ihtimal ne de imkan var.
Göğe hükmetmekten kolay ne vardı,
Yağmur duasına çıksaydık dostlar!"*

Bu mısralar *Yağmur Duası* şiirinden. Yağmur duası, kuraklık zamanlarında insanların Allah'a sığındığı ve yağmur için, bolluk, bereket için ona el açtığı duanın adıdır. Öyle zamanlarda hava açık olur. Bulutlu olmaz. Buna rağmen Sezai Karakoç, yağmur duasına çıksaydık bulutların yarılp havanın açılacağından bahseder şiirde. İstenen şey o halde havanın açması. Biz yukarıdaki bölümü mecazi anlamda yorumlayalım o halde. Yağmur bir rahmettir. Rahmeti dileseydik, Allah'a inanıp ona kulluk edip el açsaydık içimizin karanlıkları yarılır, oradan güneş parlayabilirdi. Yağmur sonrası güneş pırıl pırıl görünür. Yepyenidir. Hakikat gibi ışığı göze ve gönle ferahlık verir. O halde burada göğe hükmetmek de sadece yağmur isteğiyle ilgili değil. Allah'a la-yıkıyla kulluk eden ve onun yaratma üslubunu bilen insan önce eyler, sonra dua eder. Buna tevekkül denir. Göğe hükmetmek bu olsa gerek. Aynı zamanda ne yaparsak yapalım Allah istemezse yağmur yağdıramayız, sadece ona güvenip dua ederek muvahhid olduğumuzu da gösterebiliriz, Allah'ın rahmeti o zaman bizi bulur. Yeter ki yağmur duasına çıkalım. Tıpkı bu yıl çıkan orman yangınlarından sonra binlerce insanın yağmur duasına çıkmasıyla orman yangını olan yere yağmurun yağması ve yangının söndürülebilmesi gibi. Sonra mı? Sonra hakikatin güneşi pırıl pırıl parladı.

“Çocuk öldü mü güneş
Simsiyah görünür gözüne
Elinde bir ip nereye
Bilmez bağlayacağını anne”

Balkon şiiriyle *Anneler ve Çocuklar* şiirini birbirine benzetiyorum. Balkon şiirinde çocuk balkondan düşerek ölür, anne ise elleri balkon demirlerinde öylece kalakalır. Bir yazımda bu şiiri Doğu-Batı çatışması şeklinde yorumlamıştım. Masal şiirine de göndermelerde bulunarak balkonun evin dışını temsil ettiğini, evden çıkan çocuğun ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu, dışarı çıkmanın kendi benliğinden vazgeçmek demek olduğunu anlatmıştım. *Anneler ve Çocuklar* şiirinde de anneyi devletin, çocuğu milletin sembolü olarak ele alırsak şiirin canına can katmış oluruz. İnsanın manevi anlamdaki ölümü, kulluk bilincini kaybetmesiyle vuku bulur. Müslümanların son iki yüz yıldır yaşadıkları onun manevi ölümünü işaret eder. Hakka hizmet eden, ilâ-yı kelimetullah için harbeden devlet, artık evladı ölmüş bir anne gibidir. Onun gözüne güneş bile simsiyah görünür. Çünkü hakikatin davasını güdecek bir millet, yani evlat yoktur. Bu iki unsur karşılıklı olarak birbirini etkiler. Anne ölürse çocuk, çocuk ölürse anne, devlet yıkılırsa halk, halk hakikatten koparsa devlet artık tekinde değildir.

“Ve ne gün kapalı kapıların açılacak?

*Kararmış güneşin ışıklanarak,
kendine geleceksin?*

Seni hangi kahraman, hangi doğu kartalı pençesinin içine alacak?

Kartal, pençesinde seni ezercesine sıkacak da öyle mi kendine geleceksin?”

Çağ ve İlham -II eserinde geçen yukarıdaki metinde güneşin ışıklanarak karartısından kurtulması, kendine gelme, kapıların açılması, diriliş anlamlarında kullanılır. *Şiirler-II* kitabındaki Kış Anıtı şiirinde

ise şu mısralar aynı doğrultuda söylenmiştir:

*“Belki bir toz bulutu
İstanbul’a küflenmiş
Bir Avrupa akşamı dadanmıştır.”*

İstanbul, İslam’ın önemli şehirlerindendir, fakat aynı zamanda asırlar boyu İslam’ın sancaktarlığını yapmış bir milletin, devletin de başkentidir. Bu açıdan İslam milletlerini temsil kabiliyeti olan bir şehirdir. Oranın fethi ve Ayasofya Camii ise Necip Fazıl’a göre bir mânânın zıt mânâyâ taarruz ve onu zebun edişinin sembolüdür. İşte İstanbul’un üstündeki toz bulutu bu mısralarda güneşi engelleyici bir işlevdedir ve üçüncü mısra asıl anlatılmak isteneni bize veriyor. Güneş, hakikattir. Hakikati engelleyense üstümüze çöken bu Avrupa akşamıdır.

*“Evlerinin içi yeni güllerden
Görülmemiş güneşleri görölmemiş
gözlerine getiren*

*Sağ köşedeki entari sol köşedeki
şapka*

Beni katil suların ortasına bıraka

Katil sular güneşi gözlerinden götüren”

Köşe şiirinden alınan bu mısralarda da “güneş” kelimesinin kullanımına bakalım. Sezai Karakoç Köşe şiirinin ikinci bölümünde bir cami tasviri yapar. Cami Allah’ın evidir ve şöyle söyler üstat: “Evlerinin içi kabartma bahar.” Cami süslemelerinde çiçek desenlerinin, özellikle de lâle tasvirlerinin çokça kullanıldığı malum. Buradan hareketle okununca camilerin “görölmemiş güneşleri görölmemiş gözlerine getiren” bir işlevi olduğunu anlayabiliriz. Güneşse hakikatin sembolü olarak bu şiirde de yerini bulmuş oluyor. Yukarıda güneşi engelleyen şey bir toz bulutuyken burada Batılılaşmanın sembollerinden biri olan şapka ve tıpkı toz bulutu gibi boğucu bir özelliğe sahip olan katil sulardır. Aynı anlam şiirin ilk bölümünde-

ki “Fabrika dumanlarında resmin” mısraında da vardır. Bu mısrayı ileride tekrar ele alacağım.

*“Konuştun güneşi hatırlıyordum
Gariptin yepyeni bir sesin vardı”*

Köşe şiirinin üçüncü bölümü, Efendimiz (a.s.m) için yazılmıştır bana göre. “Sen geldin benim deli köşemde durdun / Bulutlar geldi, üstünde durdu / Merhametin ta kendisiydi gözlerin” mısraları bize başka kimi anlatabilir ki? O konuştuğunda her şey iyileşir, cümle kötülükler susar; karanlıklar aydınlığa bırakır yerini, hak gelir bâtil zâil olur. Onun konuşmasıyla hakikat bir güneş gibi kendini hatırlatır. Aynı bölüm şöyle devam ediyor:

*“Dişlerin öpülen çocuk yüzleri
Güneşe açılan küçük aynalar
Sert içkiler keskin kokular dişlerin
İçinden geçilen küçük aynalar”*

Tasavvufi düşünce geleneğinde Allah’ın yeryüzünde tecellileri vardır. Mutasavvıflar yaratma fiili yerine yansıma, yani tecelli etme fiilini kullanır. Bu tecellilerse teşbih yoluyla anlatılır. Dalga teşbihi, gölge teşbihi ve ayna teşbihi bunlardan biridir. Ayna teşbihine göre aynalarla dolu bir mekânın orta yerine bir cisim konulur. Bu cisim aynalar birbirine bakışık olduğu için sonsuz sayıda görünür. Görünenler asıl olanın yansıması, yani tecellisidir. İşte kâinattaki bütün varlıklar, asıl varlık olan Allah’ın sonsuz sayıdaki tecellileri olarak varlık sahnesine çıkabilmıştır. “Güneşe açılan küçük aynalar” mısraındaki güneş kelimesiyle de neyin kastedildiği böylelikle daha net anlaşılabilir.

*“Ben Leylâ gibi güneş doğarken
uyanmam*

*Şehir gece gündüz benim içimde
uyur*

*Leylâ’yı götürüp Londra’nın ortasına
bıraksam*

*Bir bülbül gibi yaşamasını değiştirmez
çocuktur”*

**Yağmur duası,
kuraklık
zamanlarında
insanların Allah'a
sığındığı ve yağmur
için, bolluk, bereket
için ona el açtığı
duanın adıdır. Öyle
zamanlarda hava
açık olur. Bulutlu
olmaz. Buna rağmen
Sezai Karakoç,
yağmur duasına
çıkarsaydık bulutların
yarılıp havanın
açılacağından
bahseder şiirde.**

Köşe şiirinin dördüncü bölümünden alınan yukarıdaki dörtlük şiirin en sevdiğim yeridir diyebilirim. Bu bölümde ideal Müslüman tipi anlatılır ve Leylâ, o Müslüman tipinin adıdır. Tabii ki Müslümanlar için en ideal insan Hz. Muhammed'dir. Ondan sonraysa peygamberin sahabeleridir. Peki neden Mecnun değil de Leylâ? Çünkü Allah ilkin Hz. Muhammed'in nurunu yarattı ve ona olan muhabbetinden bütün insanlığı. Yani burada seven Allah, sevilen kuldur. Demek ki hakikî âşık, ma'sûkun kendisidir. İşte sevilen kişi, taa küfrün merkezine de konsa kendi olmaktan özüne uygun yaşamaktan, Müslümanca eylemekten geri durmaz. Sezai Karakoç yukarıdaki mısralarda kendi nefsine karşı da bir eleştiriyle "Ben Leylâ gibi güneş doğarken uyanamam" diyor. Güneş kelimesini hakikat ile eş kabul etmiştik. Leylâ güneş doğarken gözlerini kapatarak karanlığa mahkûm olmaz. Fakat biz bazen hakikatin ayan beyan ortada olduğu pek çok zaman gözlerimizi kapatıp karanlığa kendimizi mahkûm ederiz.

Yine Çocukluğumuz şiirinde de Efendimiz'i (a.s.m) "iyilik güneşi" olarak tavsif eder Sezai Karakoç ve şöyle der: "Annem bana gülü şöyle öğretti / Gül, O'nun, O sonsuz iyilik güneşinin teriydi." Hz. Peygamber, hakikatin dile gelmiş hali olan

Kur'an'ın ete kemiğe bürünmüş hâlidir. Bu yüzden O'nun burada "güneş" olarak nitelenmesi de bu metne konu olan yorumumuzu güçlendirmektedir. Buna benzer daha birçok mısra "güneş" kelimesini bu cihetle anlamlandırarak güçlü bir yoruma kavuşabilir. Aşağıdakiler de bunlardan:

*"Gel kalbini saat yap odamıza
Saatin içine kutsal sözler yaz
Güneş yap aska güzel ölümleri uslu
ölümleri"*

*"Ben güneyli çocuk arkadaşım ben
güneyli çocuk"*

*Günahlarım kadar ömrüm vardır
Ağarmayan saçımı güneşe tutuyorum*

Saçlarımı acının elinde unutuyorum

Parmaklarımdan süt içmeğe çağırıyorum seni"

Şiirlerinden sonra bir de Meydan Ortaya Çıktığında adlı hikâye kitabındaki Kartal adlı esere bakarsak durum daha da netleşecektir.

Öykü, kartalın güneşi görmek adına yaşadığı zorluklar üzerine kurulmuştur. Kartal, önceleri kolaylıkla görebildiği güneşi daha sonra onun özgürlük alanını işgal eden insanlar yüzünden göremeyecek hale gelmiştir. Bu aynı zamanda onun sonunu da getirmiştir.

Öyküde kartalın yaşadıkları dışsal ve içsel olmak üzere iki ayrılır. Dışsal olanlar insanların kirlettiği doğanın kartal üzerindeki biyolojik etkilerini anlatır. Sembolik olarak düşündüğümüzde ise kartal için bir gün bile görmezse yaşayamayacağı güneş, İslam'ı temsil ettiğinden insanın İslam'a ulaşmak adına mücadelesi ve sonunda mağlup olması, onun içsel olarak yaşadığı bir zorluğu ifade etmektedir. Artık modern dünya öyle bir hal almıştır ki kötülükle mücadelenin ana merkezinde olan Müslümanların dahi kalbini karartmaya başlamıştır.

"Tanrım ne korkunç kokusu vardır kentlerin. Kartal bu kokuya dayanamazdı. İnsanla o pis kokuyu özdeşleştirmek mümkün değildi. Ancak insanın ulaşamadığı yerler temizdi. Ve ancak, doğan, bir dağın ucundan çıkan yakıcı güneş temizdi."

Bir dağın ucundan çıkan güneş, yani Hira'dan çıkan İslam güneşi. Modern insan, Batılılaşmayı kabul etmiş ve onun için kendisi olmaktan vazgeçmiş insandır. İşte bu modernleşmeyle kimliğinden uzaklaşan insan, öykünün arka anlamında Hira'dan çıkan İslam güneşinin kararmasına sebep olmaktadır. Modern insan, kartalın gözünde yüce bir varlık da değildir. Bu durum ise eşref-i mahlukat olan insanın, modernleşme neticesinde ne hale geldiğini çarpıcı bir şekilde bize gösterir.

Öykünün sembollerle örülü olduğunu ifade etmiştik. Öyküde kartal, Müslümanı; güneş İslam'ı; modern insan ise Batı'yı temsil etmektedir. Kartalın, yani Müslümanın yuvası olan İslam beldeleri, orayı fütursuzca gasp eden ve oranın halkını acımasızca katleden modern insanın, yani Batı'nın eline geçmiştir.

"Ama kimi zaman da tepesinden ateş boşaltırcasına onu yakardı güneş. İşte o vakit kartal anlardı güneşin ne demek istediğini. Çekil diyordu güneş, bundan ötesine, gerçeğin bundan daha açık ve çıplak anlatımına dayanamazsın demek istiyordu güneş."

Bu cümleler bize iki şeyi hatırlatıyor: Birincisi Hz. Musa (a.s) ile ilgili olarak Araf Suresi'nin 143. Ayetinde geçen olaydır. "Mûsâ, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, 'Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım' dedi. Allah da, 'Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.' dedi. Rabbi, dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, 'Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim' dedi." İkincisi ise Peygamber Efendimiz'in miraç hadisesi esnasında Cebrail (a.s) ile geldikleri sidretü'l-müntehada aralarında geçenlerdir. Cebrail şöyle der: "Ey Allah'ın Peygamberi, vallahi bir parmak daha gitsem kül olurum." Hz. Peygamber (s.a.v) o noktayı geçer. Bir ara durup arkasına bakar. Cebrail'in korkudan titrediğini görür. Buradan anlıyoruz ki Sezai Karakoç, öyküsünde güneşe kutsal bir anlam yüklemiştir. Öykünün son cümlesinde de güneş, kararmış olsa bile ölümsüz olarak yansıtılmıştır. "Evet, ölümün dehşet pençesi kartalı boynundan yakaladığı anda, güneşti bu; simsiyah bir karaltı halinde de olsa, güneş hala deviniyordu." Bu cümleler bana Köşe şiirinde, Müslüman coğrafyasının anlatıldığı ilk bölümünden bir mısrayı da hatırlatıyor: "Fabrika dumanlarında resmin / Kirli ve temiz haritaları doldurmuşsun."

Kartal ölmüştür fakat bu bir son değildir. İnancımıza göre ölüm bir başlangıçtır. O halde ölmeden dirilemeyiz. Sonsuz olan hayata başlayamayız. Prof. Dr. Turan Karataş'ın Nizami Yürüyüş adlı eserinde Muhammed Esed'den alıntıladığı şu cümleler bu hakikati daha güzel anlatıyor: "Öteki dünyanın varlığından bütün kalpleriyle emin olanlar bilir ki hayat-ı câvidânînin yolu zevalden geçmektedir."

Köşe şiirinin dördüncü bölümünden alınan yukarıdaki dörtlük şiirin en sevdiğim yeridir diyebilirim. Bu bölümde ideal Müslüman tipi anlatılır ve Leylâ, o Müslüman tipinin adıdır. Tabii ki Müslümanlar için en ideal insan Hz. Muhammed'dir. Ondan sonraysa peygamberin sahabeleridir.

Cumhuriyet Devri Şiirinde Kendisine Bağımsız Sayfalar Açan Şair

*“Adı, soyadı
Açılır parantez
Doğduğu yıl, çizgi, öldüğü yıl, bitti
Kapanır parantez.”*

Muhammet Sani ADIGÜZEL

Doç. Dr., FSMVÜ

Behçet Necatigil “Kitaplarda Ölmek” adlı şiirine böyle başlar (Necatigil, 205, 163). Yayın tarihi 1 Şubat 1957 olan şiirin nesirdeki karşılığı “Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü” adlı eserin yayım tarihi ise Aralık 1960’tır. Bu iki eser arasındaki zaman farkı üç yıl civarındadır. Bunlar hakkında sonra yazılan önce yazılanın şerhidir hükmü verilebilir.

Necatigil, bu iki eserden şiir olanında belirtilenin aksine nesir olanında parantez kullanmaz. Biyografinin en kısa tanımı demek olan şiirdeki parantez, nesirde yer almaz. Herhâlde bunda henüz parantezi kapanmayan isimlerin nesirde yer almasının büyük bir rolü olsa gerek.

Parantezi kapanmadan nesre giren isimlerden biri de Sezai Karakoç’tur. Karakoç, toplam 360 Türk edebiyatçısının yer aldığı “Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü”ne girdiğinde yirmi yedi yaşındadır. Bu yaş Rilke’nin daha henüz bir eser yazmamış olmasını şikâyet konusu yaptığı yaştır. Sözlüğe göre ilk şiiri Ocak 1951’de yayımlanan 1933 doğumlu olan Karakoç, 1960’ta edebiyat hayatının dokuzuncu yılında, yirmi yedi yaşında, 360 Türk edebiyatçı arasına girmiştir.

Behçet Necatigil’in “Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü” vefatına kadar (1979) tam dokuz baskı yapmıştır. Bu baskılar, tarih sırasıyla, eserin baskılarında belirtilen ay ve yıla göre şöyle sıralanabilir: Aralık 1960, Nisan 1964, Ocak 1966, Nisan 1967, Eylül 1968, Kasım 1970, Kasım 1972, Kasım 1975, Ocak 1978.

Her baskının “ilâveli, yeniden gözden geçirilmiş, genişletilmiş” etiketiyle çıktığı bu dokuz baskıda yer alan yazar sayıları da verilebilir: 1. baskı 360, 2. baskı 450, 3. baskı 450, 4. baskı 520, 5. baskı 616, 6. baskı 680, 7. baskı 730, 8. baskı 830, 9. baskı 910. Bunlardan iki baskının, 2. ve 3. baskının yazar sayısı aynıdır: 450. Bunun sebebi 3. baskıda şöyle açıklanmıştır: Hazırlayan, notlarını tamamlayamadığı için, çok arandığından dolayı hemen basmak zorunda kaldığımız kitabın bu yeni baskısına, eklenmesi gerekli başka mad-

deler alınmamış, ancak ikinci baskıdaki isimlerin hayat ve eserlerinde yeni değişimler olmuşsa bunların belirtilmesiyle yetinilmiştir. (Necatigil, 1966, 2).

Yazar sayısı aynı olan baskılardan birincisinde, ilkinden dört yıl sonra 1964'te yapılan baskıda, 2. baskıda, Karakoç'un eser sayısında meydana gelen değişmeye paralel olarak biyografisinin ilk baskıdaki son cümlesi "Şiir Kitabı: Körfez (1959)." yeniden kurulur: "Körfez (1959), Şahdamar (1962) yayınlanmış şiir kitaplarıdır." (Necatigil, 1964, 116).

Yazar sayısı aynı olan baskılardan ikincisinde, ikincisinden iki yıl sonra 1966'da yapılan 3.baskıda ise ilk iki baskıdaki "... fransız şiirinden çevirileri yayınlandı." cümlesinin "yayınlandı" şeklindeki yüklemi "yayımlandı" şekline çevrilir ve bundan sonra bir olan cümle sayısı da üçe çıkarılır: "Yeni şiirleri Mayıs 1965'ten beri çıkmakta olan Soyut dergisinde peş peşe görülüyor. Körfez (1959), Şahdamar (1962) yayınlanmış şiir kitaplarıdır. Yeni eseri, Yunus Emre üzerine bir incelemedir (1965)." (Necatigil, 1966, 117).

Yazar sayısı değişmeyen baskılardan (2. ve 4. baskılardan sonra) tekrar yazar sayısı değişen baskılara, 1967'de yapılan dördüncü baskıya gelindiğinde, Karakoç'un biyografisinde daha büyük bir değişikliğe gidilir. Daha önce sadece sondan yapılan değişikliklere bu kez baştan yapılan değişiklikler de eklenir. Daha doğrusu biyografi genişletilerek yeniden yazılır:

"KARAKOÇ, Sezai, günümüz şairlerinden, doğ. 1933 Ergani * Gaziantep Lisesi'ni (1950), Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni (1954) bitirdi. Bir süre Maliye Müfettiş Muaviniği, sonra Gelirler Genel Müdürlüğü kontrolörlüğü (1959-1965) yaptı, bir ara Yeni İstanbul gazetesine fıkralar yazdı, 1965'te resmî görevinden istifa ederek serbest çalışmaya

başladı * Şiirleri Hisar (1951-1954), Mülkiye (1953-1954), İstanbul (Aralık 1953 – Şubat 1957), Pazar Postası (1957-1958), Soyut (1965) dergilerinde çıktı. Pazar Postası'nda ve ikişer çıkarabildiği Şiir Sanatı (Ankara, 15 Ocak – 15 Mayıs 1955) ve Diriliş (1965) dergilerinde ayrıca sanat yazıları, eleştirmeleri, Fransız şiirinden çevirileri yayımlandı * Aylık Diriliş dergisini birinci sayıdan başlatarak şimdi yeniden çıkarıyor (Mart 1966→) * Eserleri: Körfez (şiirler, 1959), Şahdamar (1962), Yunus Emre (inceleme, 1965)." (Necatigil, 1967, 147)

Bir sonraki baskıda, 1968'de yapılan 5. baskıda, sondan yapılan eklemelere tekrar dönülür. Bir önceki baskıya göre yapılan değişikliklerin olduğu bu son kısım şöyledir: "Aylık Diriliş dergisini birinci sayıdan başlatarak 12 sayı çıkarıp tekrar kapattı (Mart 1966 – Mart 1967). * Şiir kitapları: Körfez (1959), Şahdamar (1962), Hızır Kırk Saat (1967), Sesler (1968), Taha'nın Kitabı (1968) – İncelemeleri: Yunus Emre (1965), İslâmın Dirilişi (1967), İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü (1967) – Makaleleri: Yazılar (1967)." (Necatigil, 1968, 155-156)

Daha önceki baskı, 5. baskı ile daha sonraki baskı, 1970'te yapılan 6. baskı arasında diğer baskılar arasında olduğu gibi fark vardır. Bu baskıda yapılan işler bölümüne bir ekleme yapılmış, yazının orta yerine "Sabah gazetesinde fıkra yazarı oldu." (Necatigil, 1970, 173) cümlesi yerleştirilmiştir. Bundan başka daha önceki baskıda kapatıldığı söylenen Diriliş dergisi için "şimdi yeniden çıkarıyor (Sayı 1 Ekim 1969)" eklemesi yapılmıştır. "Hızır Kırk Saat"ın yeni baskısının belirtildiği ve bazı tür adlandırmalarının yeniden yapıldığı bu baskıya dâhil edilen üç de yeni eser vardır: "Gül Muştusu", Mehmet Akif" ve "Mağara ve Işık". Bunlarla birlik-

İki baskı arasında sadece bir fark vardır. O da dergiler bölümünün daha derli bir şekilde yeniden yazılmasıdır: "Şiir Sanatı" adında, iki sayıda kalmış (1955), bir dergiden sonra, Diriliş dergisini çıkarmaya başladı.

te eserler bölümünün bu baskıdaki hâli şöyledir:

Şiir kitapları: Körfez (1959), Şahdamar (1962), Hızırla Kırk Saat (1967, 1969), Sesler (1968), Taha'nın Kitabı (1968), Gül Muştusu (1969) * Deneme ve incelemeleri: Yunus Emre (1965), İslâmın Dirilişi (1967), İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü (1967), Mehmet Akif (1968) * Nesir-şiiirleri: Mağara ve Işık (1969) * Makaleleri: Yazılar (1967)." (Necatigil, 1970, 173-174)

Her baskıda yeni çıkan eserleri, ilk baskılarına göre takip etme imkânı veren bu baskılardan 1972'de yapılan 7. baskıda, Diriliş dergisiyle ilgili "sonra yeniden çıkardı (12 sayı, Ekim 1969 – Temmuz 1970)" (Necatigil, 1972, 182) bilgisinden başka, önceki baskıda yer alan "Mehmet Akif" (1968) adlı eserden hemen sonra yer verilen "Ölümden Sonra Kalkış" (1970) adlı eser dışında bir değişiklik yoktur.

Asıl büyük değişiklik, 1975'te yapılan bu baskıda, 8. baskıda yapılır. Bu baskıda yazı âdeta yeniden yazılır. Bir taraftan mümkün olduğu kadar küçük olması düşünülen eserin hacmini büyüten birtakım eklemeler yapılırken diğer taraftan

da bazı çıkarmalara gidilir. Baskının en dikkat çeken tarafı artık şairin, Sezai Karakoç'un poetikasına da yer veriliyor olmasıdır. Bundan önceki birkaç baskıda yer alan mezun olunan lisenin çıkarıldığı bu baskıda, "Düzyazı başka eserleri de olan Karakoç'un bu kitaplarının yeni baskıları yapılmıştır." son notuyla metne sınırlama getirilirken, daha önceki bütün baskılarda yer alan "Günümüz şairlerinden" ifadesi "Günümüz şair ve yazarlarından" ifadesine çevrilir. Ayrıca çalıştığı işlerden "Maliye Müfettiş Muaviniği" de "Maliye Müfettiş Yardımcılığı" oluverir:

"KARAKOÇ, Sezai, günümüz şair ve yazarlarından, doğ. 1933 Ergani * Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi (1954). Maliye Müfettiş Yardımcısı, Gelirler Genel Müdürlüğü'nde Kontrolör (1959-1965) olarak çalıştı, resmî görevinden ayrıldı, Yeni İstanbul ve Sabah gazetelerinde fıkra yazarlığı yaptı * İkışer sayı Şiir Sanatı (1955) ve Diriliş (1960) dergilerini çıkarmıştı. İslâmcı düşüncenin odak noktası Diriliş'i birinci sayıdan başlatarak tekrar 12 sayı çıkardı (1966-1967); dergi üçüncü defa gene 12 sayı çıktı (1969-1970), yeni bir duraklamadan sonra dördüncü yayın dönemine başladı * Karakoç, günümüz şiiirinde, kendisine, İslâmî düşünceyi modern şiiirdeki gerçeküstüçülikle kaynaştıran; mistisizmden, enbiya-evliya kıssalarından yararlanan, çarpıcı benzetme ve imgelerle, denenmemiş sentezlere ulaşan, bağımsız sayfalar açtı. Şiir kitapları: Körfez (1959), Şahdamar (1962), Hızırla Kırk Saat (1967), Sesler (1968), Taha'nın Kitabı (1968), Gül Muştusu (1969) * Deneme ve incelemeleri: Yunus Emre (1965), İslâmın Dirilişi (1967), İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü (1967), Mehmet Akif (1968), Ölümden Sonra Kalkış (1970) * Nesir-şiiirleri: Mağara ve Işık (1969) * Makaleleri:

Yazılar (1967) * Düzyazı başka eserleri de olan Karakoç'un bu kitaplarının yeni baskıları yapılmıştır." (Necatigil, 1975, 158)

Bu baskının yapıldığı tarihte (1975), eserin yapısı gereği, hayatta olanlar için yapılan "Günümüz şair ve yazarlarından" şeklindeki geçici tasnif, eserin yayınlandığı tarihten sonra hayatını kaybedenler için yapılan "Cumhuriyet devri şair ve yazarlarından" şeklindeki kalıcı tasnif hâline getirilebilir. Böyle yapıldığı takdirde Necatigil'in ilk cümlesi şöyle değiştirilebilir: "KARAKOÇ, Sezai, Cumhuriyet devri şair ve yazarlarından, 22 Ocak 1933 – 16 Kasım 2021, doğ. Ergani, ölm. İstanbul." Buna bağlı olarak da Necatigil'in, Karakoç'un şiiri hakkında verdiği hüküm, bir cümleyle, şöyle özetlenebilir: Cumhuriyet devri şiirinde kendisine bağımsız sayfalar açan şair.

Bundan sonraki baskı, 1978'de yapılan 9. baskı, Necatigil'in hazırladığı bu son baskı, bir önceki baskıyla yani 8. baskıyla neredeyse hemen aynıdır. İki baskı arasında sadece bir fark vardır. O da dergiler bölümünün daha derli bir şekilde yeniden yazılmasıdır: "Şiir Sanatı adında, iki sayıda kalmış (1955), bir dergiden sonra, Diriliş dergisini çıkarmaya başladı. Diriliş'in de aralıklarla dört dönemi var: Birinci dönem iki sayıdır (mart ve nisan 1960), ikinci dönemde on iki sayı çıktı (mart 1966 – mart 1967), üçüncü dönemde on altı sayı (ekim 1969 – ocak 1971). Diriliş'in dördüncü dönemi yeniden bir numaradan başlayarak, 1974 eylül'ünden günümüze kadar gelir ve şimdi bir gazete biçimindedir." (Necatigil, 1978, 174)

Ve parantez kapanır. Necatigil ölür. Yıl 1979. Ama henüz Karakoç'un parantezi kapanmamıştır. Kapanmayan parantez için, söz asıl sahibine, Necatigil'den alınıp Karakoç'a verilebilir.

Karakoç 2000 yılında, yani yeni

bin yılda, yani milenyumda, şiirlerin toplu basımını yapar. Dış adı “Gün Doğmadan”, iç adı “Sağanak”, daha doğrusu iç kapaklara düşülen notlardan dolayı “Sağanaklar” olan bu toplu basımın iç kapağına “Bu kitap, yayınlarımız arasında “Şiirler” adı altında çıkan dokuz kitapta yer almış olan şiirlerin, mümkün olduğu ölçüde kronolojik sıra gözetilerek, yeniden düzenlenmiş toplu basımıdır. Bölümlere, yorum için, ufak ipuçları eklenmiştir.” diye bir açıklama koyar. “Bu kitap” diye nitelenen “Gün Doğmadan” adlı eserde gözetilen kronolojik sıraya göre ilk sırada 1951’de yazılan “Rüzgâr” ve son sırada 1988’de yazılan “Ağustos Böceği Bir Meşaledir” şiiri yer alır. Daha önce dokuz kitap olarak yayımlanan şiir kitaplarının sayısı kronolojik dizilişte artmış gibi görünür. Bunun sebebi, bunlardan üçünün; “Şahdamar/Körfez/Sesler”, “Taha’nın Kitabı/Gül Muştusu” ve “Ayinler/Çeşmeler” kitaplarının birden fazla bölümden meydana gelmesidir. Böylece dokuz kitabın on üç bölüm olarak yer aldığı toplu basımda her bölüm bir sağanak olarak nitelenir ve bu sağanaklar birden on üçe kadar, şairin kullanımıyla “sağanak” şeklinde, “Birinci Sağanak”, “İkinci Sağanak” diye sıralanır:

1. Monna Rosa (1951-1953). Birinci Sağanak: bahar sağnağı. Gül sağnağı. Dolunayın çağrısı.
2. Şahdamar (1953-1957). İkinci Sağanak: ateş sağnağı. Güneş karıncalanmaları.
3. Körfez (1957-1962). Üçüncü Sağanak: gölge sağnağı. Akşam yıldızının çıkagelişi.
4. Sesler (1962-1967). Dördüncü Sağanak: geometri sağnağı. Doğaüstü kent çizgileri.
5. Hızır ile Kırk Saat (1967). Beşinci Sağanak: akış sağnağı. Geceleyin âbıhayat için millet yolculuğu.
6. Taha’nın Kitabı (1967-1968). Altıncı Sağanak: insan sağna-

ğı. İnsanda insalığın yeşerip solması ve yeniden dirilişi.

7. Gül Muştusu (1967-1970). Yedinci Sağanak: gök sağnağı. Tutuşan göller. Hıdırellez rüzgârlarının kapı aralayışı.

8. Zamana Adanmış Sözler (1971-1974). Sekizinci Sağanak: ebedî yaz sağnağı. Ruhun ve tarihin yıkılıp yeniden yapılma fırtınaları.

9. Çeşmeler (1975). Dokuzuncu Sağanak: aynalar sağnağı. Bardaktan boşanırcasına paslanan talihin içinden gülümseyen uygarlık ırmağı.

10. Ayinler (1976-1977). Onuncu Sağanak: kuş sağnağı. Simurg örneği. Öteye doğru. Daha öteye. Daha öteye.

11. Leylâ ile Mecnun (1974-1977, 1980). Onbirinci Sağanak: sevgi sağnağı. Masallaşan gerçek. Çile ve gönül prizmasından geçen yedi rengin tek hakikat ışığına dönüşmesi.

12. Ateş Dansı (1978-1982). Onikinci Sağanak: güz sağnağı. Suyun sabah alacakaranlığı yankısına dönüşü, sararıp dökülürken çınarların yaprakları.

13. Alinyazısı Saati (1979-1988). Onüçüncü Sağanak: kış sağnağı. Ölüm. Sonra çark bir daha dönecek: diriliş (Karakoç, 2012).

Ve parantez kapanır. Karakoç ölür. Yıl 2021. 22 Ocak 1933’te başlayan sağanak 16 Kasım 2021’de durur. Cumhuriyet devri şiirinde kendisine bağımsız sayfalar açan şair, “Şehzadebaşı’nda Gün Doğmadan” şiiri vasiyet kabul edilerek, Şehzadebaşı Camii’nin haziresine defnedilir.

Son olarak şairin bütün şiirlerini topladığı esere de vasiyeti kabul edilen şiirden hareketle, “Gün Doğmadan” adını verdiği belirtilebilir:

*“Yerleşecek yer aramak
Camiinin avlusunda
Soğuk bir taşta oturmak
Gün doğmadan Şehzadebaşı’nda”*

Kaynakça

- Karakoç, Sezai (2012). Gün Doğmadan, 11. Baskı. İstanbul: Diriliş Yayınları.
Necatigil, Behçet (1960). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. 1. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları.
Necatigil, Behçet (1964). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. 2. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları.
Necatigil, Behçet (1966). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. 3. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları.
Necatigil, Behçet (1967). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. 4. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları.
Necatigil, Behçet (1968). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. 5. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları.
Necatigil, Behçet (1970). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. 6. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları.
Necatigil, Behçet (1972). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. 7. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları.
Necatigil, Behçet (1975). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. 8. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları.
Necatigil, Behçet (1978). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. 9. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları.
Necatigil, Behçet (2005). Şiirler. 2. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kırmızı Kiremitler Üzerine Yağmur Yağıyor

A. Ali URAL

Yazar

Maç bitmeden oyuncularını kenara alıp tribündeki seyirciyi sahaya indiriyor edebiyat hakemleri. Birdenbire seyircilikten oyunculuğa terfi ediyor okurlar. Çünkü onlara “Bir edebiyat eserinin anlamı metnin içinde hazır olarak beklemes, ipuçlarından hareketle okur kendi anlamını arar,” denmiştir. Bu yeni oyunculara arayışlarında tecrübe, bilgi, birikim ve beklentileri eşlik edecek. Anlam aramak, hazine aramak kadar zor ve heyecanlıdır çünkü. Her işaret kıymetli, her esinti cevherdir. Okur, yazarı, edebi metni ve o metnin oluştuğu ortamı tanımak bu “alımlama edebiyat üçgeni”nde rotasını bulmak zorundadır. Olay, karakter, zaman ve mekân sis içindedir ve okur bu muğlak alanlara bir bir kendi fenerinin ışığını düşürecektir. Pasif okurluk bitmiş aktif okurluğun bayrağı dalgalanmaya başlamıştır.

Alımlama estetiği, metnin değerlendirilmesinde okuru merkeze taşıyan bir edebiyat kuramı. Almanya’da Konstanz Üniversite’sinde temelleri atılan, Wolfgang Iser, Hans Robert Jauss, Stanley Fish tarafından geliştirilen bu kurama göre bir edebi metin yazarın çizdiği sınırların ötesinde anlamlar taşıyabiliyor, onun bilerek ya da istemsizce bıraktığı boşluklar okurun muhayyilesi tarafından doldurulabiliyor. Edebi metni mutlak gerçeklik olarak nitelenmiyor alımlama estetiği. Okurla yapılan bir anlam alışverişinden söz ediyor. Bu açıdan baktığımızda edebi eser gerçek içinde yeni bir gerçeklik oluşturuyor deyip noktayı koyamıyoruz. Bir adım daha atarak üçüncü boyuta okurun aktif olduğu alana geçiyoruz. Üç gerçeklik iç içe bu kuramda: Hayatın, eserin ve okurun gerçekliği.

Umberto Eco, “Okur, kendi dünyası içinde taşıdığı birikim kaynaklarıyla metinle temasa geçecek, onunla kendi iç dünyası arasında yaşanan süreçle metin üzerinden alımlamalara başlayacaktır,” diyerek gerçekler arasındaki bu geçişkenliğe işaret etmekte, Roland Barthes daha ileri giderek okurun doğuşunu yazarın ölümüne yani okurun dizginleri ele geçirmesine bağlamaktadır. Okurun doğuşuyla birlikte anlam egemenliğinin okura geçtiği fikrini savunan Barthes, anlam inşasında yazar- okuyucu eşitliğinden söz etmektedir.

Sezai Karakoç'un "Ötesini Söylemeyeceğim" şiirine alımlama estetiği penceresinden baktığımızda ötesi söylenmeyerek bırakılan mana alanlarıyla karşılaşırız. Fakat bunlar şairin yok sayılıp okurun rahatça at oynatacağı meydanlar değildir. Wolfgang Iser'in "metnin işaretleme" dediği sınırlarla çevrilidir bu alanlar ve şairin anlam tapusu dâhilindedir. Şair metnin somutlaştırılmasını okura bırakarak gerilimin çitasını yükseltmektedir. Keşfetme heyecanını okura bırakmak yalnız cömertlik değil bilgeliktir de. Şairin söylemesi kadar büyüktür susması. Bu suskunluktan doğan fırtınayla yükselir şiir. Bir intikam rüzgârı olarak uğultuyla eser emperyalistlerin üzerinde.

Bu fırtınanın sözcülüğünü on yaşında bir kız çocuğuna verir Sezai Karakoç. Çocuk sözü kolay kolay karşı çıkılabilecek bir söz değildir çünkü. Masumiyetin ve duruluğun dilidir. Gözlerini önce evlerinin çatısına çevirir çocuk ve "Kırmızı kiremitler üzerine yağmur yağıyor," der. Böyle başlar şiir. Böyle başlar yağmur ve şiir boyunca yağmaya devam eder. Masumlar için yağmaktadır, Tunus'un işgaline karşı yağmaktadır. "Ben yağmuru çok seviyorum Bay Yabancı," diyor çocuk şiirin bir yerinde, bir başka yerinde "Yağmur bizim için yağıyor," diyerek rahmeti sezdiriyor. Yağmur bir anda yağmurdan fazla bir şey oluyor.

"Evimizin tahtadan olduğunu biliyorsunuz," ikinci mısraı şiirin. "Biliyorsunuz," demek belki de "Biliyor musunuz?" anlamı içeriyor. Demek ki evin tahtadan olduğunu bilmek önemli. Ahşap bir evden fazlası demek ki ahşap bir ev. Hem ıslansa da yanabilen tahtalar vardır. "Yağmur yağıyor ve bazı tahtalar vardır/Suyun içinde gürül gürül yanan," diyor çocuk. İstedikimizde bu evi ateşe verebiliriz, demek is-

tiyor belki de. Bu yüzden çalı çırpı toplayıp bekçi Halil'in kız kardeşinin oğluna ait arsadaki yıkık bir duvarın iç tarafına saklıyor. Hiç kimse-nin bunu bilmesi mümkün değildir. Hele "Bay Yabancı"nın. İmkân ve ihtimal dâhilinde değildir olanı ve olacakları tahmin etmesi.

Ellerine bakıyor çocuk. "Yabancı"nın sevgilisinininki gibi ince uzun parmakları yok. Narin olmasa da marifetli parmaklardır bunlar. Çalı toplamasını bildikleri gibi zamanı gelince o çalıları tutuşturmayı da bilirler. Çocuk aklından geçenlerin sezilmesinden korkarak konuyu değiştiriyor birden. Anne babasına zarar vermemeli yabancılar. "Annemi babamı karıştırmayın işin içine/İnanmazsınız ama onların şuncacık/ Şuncacık evet şuncacık bir alakaları bile yok," diyor. Neyle alakaları olması onları tehlikeye atar söylemiyor bunu. Hemen arkasından öfkesini haykırıyor "Yabancı" ya: "Sizin def olup gitmenizi istiyorum işte o kadar." Çocukça bir ifade bu. "Ali de istiyor ama söylemekten çekiniyor," diyerek o masum tepkiyi belirginleştiriyor. Ali kardeşi küçük kızın. O bile def olup gitmelerini istiyorsa yabancıların, burada kalmaları mümkün değil. Sonra o müthiş soruyu yöneltiyor Tunuslu kız: "Hâlbuki siz insanı öldürmezsiniz değil mi?" Bu bir soru değil. "Siz insanı öldürsünüz," diyor aslında.

Şiir burada emperyalizm karşıtı bir manifestoya dönüşüyor. Çocuğun ağzından yeri göğü inletiyor şair: "Gidiniz ve öteki yabancıları da beraber götürünüz!" Topyekûn bir arınma isteği bu. "Tuhaf ve acaip şapkalarınızı da beraber götürünüz emi/Boynunuzdaki o uzun ve süslü şeritleri de" diye devam ediyor fırtına. Hiçbir iz kalmamalı onlardan. Onları hatırlatacak hiçbir şey. Bu sözlerden sonra fırtına duruluyor birden. Söylemek istediği bir şeyler

**Sezai Karakoç'un
"Ötesini
Söylemeyeceğim"
şiirine alımlama
estetiği
penceresinden
baktığımızda ötesi
söylenmeyerek
bırakılan mana
alanlarıyla karşılaşırız.
Fakat bunlar
şairin yok sayılıp
okurun rahatça
at oynatacağı
meydanlar değildir.**

Şiir burada emperyalizm karşıtı bir manifestoya dönüşüyor. Çocuğun ağzından yeri göğü inletiyor şair: “Gidiniz ve öteki yabancıları da beraber götürünüz!” Topyekûn bir arınma isteği bu.

daha var çocuğun fakat bağırarak söyleyemez onları. Utanır yüksek sesle söylemekten. İki defa ricada bulunur “Bay Yabancı”dan; öfkesi bastırılmış bir ricadır bu: “Yalvararak isteyeceğim”

Tunuslu kızın yalvararak istediği kirli çamaşırların tahta döşemelerin üzerinde bırakılmamasıdır. “Kirli çamaşırlar,” hem orada işlenen bireysel günahın, hem dünyanın bütün zeminlerinde işlenen toplumsal günahların kalıntısı. Bu ricada bulunurken “Medeni Adam” diyor küçük kız, “Medeniyetsiz Adam” anlamında. “Siz bilmezsiniz size anlatmak da istemem,” diyerek rahatsız olduğu bir tanıklığı sezdirmeye çalışıyor. Bu elbiselerden bir an önce arındırılması gerekiyor evin. Kardeşi Ali’nin yabancıının gömleğini giyme ihtimalinin ortadan kaldırılması gerekiyor. Gelecek nesilleri korumak gerekiyor çünkü. Gömlek gömlekten daha fazla bir anlama geliyor çünkü. Tam burada “Yabancı”nın kimliğini deşifre ediyor Tunuslu kız “Bay Fransız” diyerek. “Bay Yabancı”nın gömleğini giymek şöyle dursun onun kadını “Matmazel Nikol”un etekleri kıvrım kıvrım olan kırmızı ipek gömleğini bile giymek istemediğini haykırıyor. Ne kadar cazip görünse de giymeyecek o gömleği.

Evin tahtadan olduğunun bir kez daha hatırlatılması gerekiyor burada. “Kibrit gibi iç içe sıkışmış tahtadan,” denilerek kibritle ahşap ev arasında bir ilinti kuruluyor. Ve meydan okuyor Tunuslu kız “Yabancı”ya. Babamı tutuklamanızdan korkmasam gösteririm size gününüzü, diyor. Bir çocuk pekâlâ bir ağacın tepesine çıkabilir düşmanlarla baş etmek için. Hatta iki çocuk uyuduktan sonra odasına süzülebilir “Bay Yabancı”nın. Bunu ispatlayabileceğini söylüyor Tunus’lu kız. “Anlayabileceğinizi umarım,” diyerek adeta diplomatik bir dil kullanı-

yor bu tehdidi yaparken.

On yaşında olsa da nihayetinde bir kızdır şiirin öznesi. “Hani sizin şu yüzü kurabiye bir bayanınız var ya/ Beyaz ve yumuşak/Hani tepesinde ikisi kısa biri uzun üç tüy var,” diyerek “Bay Yabancı”nın sevgilisini aldattığı kadını betimliyor biraz da kadınsı bir bakışla. “Onu siz başka yerlerden getiriyordunuz,” diyerek gayrı meşru bir ilişkiye tanık olduklarını sezdiriyor önce. Sonra “Elinizle onu belinden tutuyordunuz sonra öpüyordunuz/ Siz bizi görmüyordunuz/ Biz ağacın tepesinden seyrediyorduk” diyerek ilan ediyor bu şahitliği. Nihayet şiirin tam burasında o sarsıcı cümleyi söylüyor: “Ötesini söylemeyeceğim Bay Yabancı” Ötesini söyleyerek ötesini söylüyor böylece.

“Ben siz belki bilmezsiniz on yaşındayım” diyor çocuk, büyüdüğünü, küçümsenmemesi gerektiğini ima ederek. Annesi böyle konuştuğu için ayıplasa da kızını sözü geçen kadın için “Şeytan” sıfatını kullanmakta bir mahzur görmüyor. Nitekim evin kedileri de kadını gördüklerinde tuhaflaşıyorlar. O zaman sırasıdır soru sormanın: “Siz şeytani çok seviyorsunuz galiba Bay Yabancı/ Siz şeytani niçin bu kadar çok öpüyorsunuz” Hedefte bir kadın var gibi görünse de aslında “Bay Yabancı”nın şeytanla yakınlığını ilan ediyor çocuk.

Çocuk Tunuslu kadınlarla Avrupalı kadınları yan yana getiriyor hayalinde ve “Kabul ediyorum sizinki bizimkinden daha güzel,” diyor. Fakat güzellikten başka meziyetler de olduğunu hatırlayıp: “Ama bizimki sizinkinden daha efendi daha utangaç,” diye toparlıyor düşüncesini. O güzel kadının evlerine uğramadığını, yağmurun onu deliğinden çıkarmadığını da ilave ediyor sözüne bir yılan iması yaparak. Yağmuru sevdiğini söylüyor çocuk, yabancıların ıslak saçla-

rını değil. Sonra gerekçesini açıklıyor bunun: “Sizin ıslak saçlarınızı hiç sevmiyorum/Tunusluların saçlarına benzemiyor sizin saçlarınız/Bizim saçlarımıza benzemiyor sizin saçlarınız” Bu aslında Avrupalıların söylemi. Onlar siyah ve kıvrıkcık saçlı insanları sevmiyorlar. “Kara kafa” diyorlar onlara. Şair ters yüz ediyor bu söylemi, karşılıklarına onların diliyle konuşan bir çocuk çıkarıyor.

“Ben karayım beni de amcamın oğlu seviyor,” diyerek onların sevgisine ihtiyacı olmadığını vurguluyor küçük kız. “Sizin o kadını sevmiyor Süleyman/Süleyman benden başka kimseyi sevmiyor/Ben de onu seviyorum,” diyerek üzerine doğrultulan silahın namlusunu silah sahibine çeviriyor. Sonra tekrar sözü eve getiriyor küçük kız. “Onu ve bizim evi seviyorum.” İki sevgiyi harmanlıyor gururla. Ev diyecek ki tekrar evde olabileceklere dikkati çekebilsin. “Bizim evin her tarafı tahtadandır” büyük bir tehdit içeriyor. İkinci bir tehdit geliyor arkasından bunun: “Ayrıca matmazelin üzerine/Bir akrep atabileceğimi de düşünün.” Ancak bir çocuk kurabilir bu cümleyi. Ancak bir çocuk “Tam karnının beyaz yerinden tutarsanız bir şey yapmaz/Ama onu Matmazel bilmez ki o tam kuyruğundan tutar,” diyerek düşmanına akrepten nasıl kurtulabileceğini söylemekten geri durmuyor.

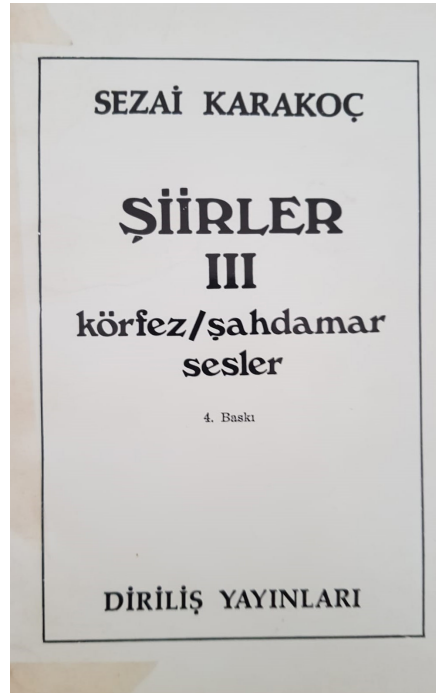
Sonra ölüm ve hayat üzerine bildiklerini paylaşıyor çocuk: “Sizin Matmazel bir ölse siz onu bir daha göremezsiniz/Hâlbuki bizim ölüle-rimizi teyzem görüyor” Müslümanların ölülerinin hayatla bağlarının devam ettiğini, yokluğa terk edilmediğini, onlarla beraber yaşadığını vurguluyor: “Onlarla konuşuyor onlara ekmek veriyor/Onlar ekmek yiyor anladın mı Bay Yabancı/Matmazel bir ölse ona kimse ekmek vermez” Bu çocukça anlatış-

ta yine çocukça bir tehdit var. Öldüğünüzde sizinle hayat arasındaki bağ kopacak. Öyleyse neden hâlâ bu evi işgal etmeye devam ediyorsunuz! “Onun için gidip şapkalarınızı da beraber götürün”

Yağmurla başlamıştı şiir yağmurla bitmeli. Yağmurun yağmurdan fazla bir şey olduğu anlatılmalı. Meleklerin her bir damlayı teker teker aşağıya attığı mesela. Yağmurun niçin yağdığı ve kimin için? “İşte yağmur bunun için yağıyor/Ben bunun için yağmuru seviyorum” Melekler var işin içinde. Bu yüzden “Yağmur bizim için yağıyor!” Meleklerin sokaklarda açıkça kucakladığı kişiler için. Dahası “Çalılar için Süleymanın tabancası için” Çalılar mı? Süleyman’ın tabancası mı? Neyi ima ediyor on yaşındaki Tunus’lu kız. Çekip gitmediği takdirde sömürgecilerin başlarına gelecekleri mi?

Son sözünü söyleyecek ki şiir bitsin. “Kalkıp gidin kırmızı kiremitler üzerine/ Bizim tahta evin üzerine yağmur yağıyor.”

Şiir bitti.

Yağmurla başlamıştı şiir yağmurla bitmeli. Yağmurun yağmurdan fazla bir şey olduğu anlatılmalı. Meleklerin her bir damlayı teker teker aşağıya attığı mesela. Yağmurun niçin yağdığı ve kimin için? “İşte yağmur bunun için yağıyor/ Ben bunun için yağmuru seviyorum” Melekler var işin içinde. Bu yüzden “Yağmur bizim için yağıyor!” Meleklerin sokaklarda açıkça kucakladığı kişiler için.

Çeşmeler ve Şairler: Bir Yürüyüş Denemesi

Adem TURAN

Sezai Karakoç'un, İstanbul'daki tarihi çeşmelerden yola çıkarak kaleme aldığı "Çeşmeler" şiirini okurken hem su gibi akarız hem *susuzluğumuzu gideririz* hem tarihe bir yolculuk yaparız hem de tabiata açılırız, *ağacın, çiçeğin ve suyun* doğduğu yerlere doğru. "Çeşmeler" şiirini okurken, bir taraftan üstad ile birlikte İstanbul'u adımlarız bir taraftan da çeşmelerin unutulmuşluğunu görür ve üzülürüz. Biz bu yazımızda üstad ile birlikte yürüyerek, onun "Çeşmeler" şiirinde işaret etmiş olduğu çeşmeleri ziyaret edeceğiz, şiiri bir kere daha okuyup değerlendireceğiz imkânımız elverdiğince...

Yürüyüşümüzün henüz başlarındayken, *çeşmelerin* Sezai Karakoç'un *yalnızlığından* damıtıldığını anlıyoruz. *Çeşmeler* şiirinin I. bölümüdür burası; *kurumuş ve unutulmuş*, artık hiç kimsenin umursamadığı bu çeşmeler, aslında insanların/güncel hayatın içindedirler; her şeyi görür ve bilirler, öyle ki, bırakın insanları, onlar aydan bile haberdirlirler mesela; aya dair her şeyi bilmektedirler. Yazarın şiirlerinde ay ve su şu şekilde anlamlandırılır: "...Karakoç şiirinde ay ve su ölümsüzlüğün ve dirilişin sembolüdür." (Özger, 2015, s. 249).

Yürüyoruz üstad ile birlikte, biz yürüdükçe "Çeşmeler" şiiri bir kez daha yazılıyordu böylece. Yani "Bir kez ayakları üzerine dikildi mi, olduğu yerde kalamaz insan." (Gros, 2015, s. 16). Bunu hepimiz biliyorduk. Şunu da biliyorduk: "(...) yürümek geri dönüşü olmayan bir şeydir." insan için (Gros, 2015, s. 48).

Üstad, önce *Fındıklılı Mehmet Ağa Çeşmesi*'ne götürüyor bizi ağır ağır ve hiç acele etmeden. Silâhtar Tarihi'nin yazarıymış Fındıklılı Mehmet Ağa. Bu çeşmenin suyu içilmese de üstad bazı geceler buraya gelip, çeşmenin *bozuk suyunda yenilmeyen karpuzlar ve acı salatalıklar yıkadığını* anlatıyor bize. *Taa aşağılarda bir yatır* varmış ve Fındıklılı Mehmet Ağa Çeşmesi duâ niyetine bu yatıra, *ölüm ötesinde açmış menekşeler kimliğinde* türküler söylemekteymiş geceleri. *Yatır da çeşme de yapayalnızmış ölen insanların* arasında. Üstad, *sıratı andıran bir çizgide, devrildi devrilecek* bir hâldeymiş o sırada. *Uzaklardansa ürpererek geçen yarasalar Beyoğlu'nu bir telgraf gibi* iletiyorlarmış birbirlerine.

Ona göre *çeşmeler de şairler de* toplumun ortasında yüzyıllardır *çağıldayıp duruyorlardı; ikisinin de alın yazıları unutulmak ve terk edilmektir* ne yazık ki. Buna rağmen, insanların bu umarsızlığına karşın çeşmeler onla-

rın susuzluğunu giderirken, şairler de ruh susayışlarını gidermişlerdir. “Ancak hem şairlerin hem de çeşmelerin alın yazısının unutulmak, terk edilmek ve çağın karşısında yenilmeye maruz kalmak olduğuna yönelik vurgu, “cemiyet ruhunun” yitirilmesine ilişkin bir sistemi içerir. (Kanter, 2018, s. 187)

*“Taşını kırarsınız çeşmelerin
Başını kırdığınız gibi şairlerin
Ama onlar
Yağmurlarla akrabadırlar
Yer konuğudurlar göklerin”*

Üstad, bir taraftan da bu *canım çeşmelerin* ne zaman durduğunu, *neşeli çocukların sesini andıran seslerini kimlerin susturduğunu* sorgular gibi bakıyordu hepimize! Öfkeliydi! Belli etmemeye çalışsa da titreyen sesi ele veriyordu öfkесinin derecesini; kırıncıydı da aynı zamanda. Kırıncılığını şu dizelerle dile getiriyordu gözlerimizin içine bakarak:

*“Eski zamanların durmuş saatleri-
dirler
Ne zaman durdular
Kim durdurdu onları
Kim kesti bu neşeli çocukların
sesini
Kim susturdu o canım çeşmeleri”*

Bazen gözlerini kapatarak, bazen de bakışlarını gözlerimize dikerek konuşuyordu, oradan da içimize giriyordu bir ateş topu hâlinde; o an sesi ya da elleri titriyorsa, bizim de titriyordu; yüzünde bir öfke yahut hüznün beliriyorsa biz de aynıısını yaşıyorduk kaçınılmaz olarak, tam bir trans hâlindeydik yani: Çeşmeler, ah çeşmeler! *Çeşmeler kapalı kapıları eski günlerin.*

Çeşmelerin bu terk edilmişliği, bu umarsızlık, akli başında olan her insana tarifsiz acılar verir hiç şüphesiz. Sezai Karakoç’un hüznünü anlayabiliyorduk işte bu yüzden.

Çünkü bu çeşmeler onun için *sihirli lâmbalarıdır tarihin*, aynı zamanda da *İslam uygarlığına açılan birer penceredirler*. (Kanter, 2018, s. 188). Modernizmin gelmesiyle hem bu lâmbalar sönmüş, hem de söz konusu *pencereler* tahrip olmuştu. İnsanın içini acıtan, üstadı hüzne boğan meselenin bu tarafıydı. Oysa “su yerine süs akıyordu” bir zamanlar bu çeşmelerden (Karakoç, 2011, s. 46) Bir masalı yaşar gibi yaşıyordu insanlar hayatlarını. Ve bu çeşmelerin *ahnlarında sultanların tuğraları vardı*. Çeşmeler, ah çeşmeler!

*Ölümsüzlüğün kitabeleri
Sonsuzluğun mezar taşları
Çeşmeler*

Yürümek güzeldi Sezai Karakoç’la birlikte, İstanbul da güzeldi ama Üsküdar, Tophane, Kabataş ve Sultanahmet’te gördüğümüz bütün çeşmeler tıpkı Kadıköy’de Osmanağa Camii’nin yanındaki Ulu Çeşme gibi *çürümüş sebze ve yemişlerle kirletilmişti, üstlerine kokmuş isyan afişleri asılmıştı* hepsinin. Yüzlerce yıldır ayakta kalabilmeyi başaran bu çeşmelerden bazılarının boyunlarına ise *“Tamir Yapılır” levhaları asılmıştı idam fermanı gibi*.

Hüzünlü ama bir o kadar da şiir yüklü bu yürüyüş, çeşmeler şiirinin şu dizeleriyle sona eriyor ve üstadın okuduğu her dizeyi biz de tekrarlıyorduk titreyen seslerimizle:

*“Ya ben gidip bir çeşmeye kapan-
sam
Ya çeşme bana açılma
Ya çeşme gelip bende kapansa
Ya birlikte bir ağıt olsun
Kurumuş bir ağıt
Kurumuş bir kan gibi
İnsana ve kente”*

Hüzünlü ama bir o kadar da şiir yüklü bu yürüyüş, çeşmeler şiirinin şu dizeleriyle sona eriyor ve üstadın okuduğu her dizeyi biz de tekrarlıyorduk titreyen seslerimizle:

KAYNAKÇA:

- GROS Frédéric. Yürümenin Felsefesi, Kolektif Kitap, İstanbul- Mayıs 2020,15. Baskı, Türkçesi Albina Ulutaşlı.
KANTER, Beyhan. Sezai Karakoç Şiirinde “Eski Zaman Kartvizitleri”: Çeşmeler, Türk Dili Dergisi, Doğumunun 80. Yılında Sezai Karakoç’un Şiiri Özel Sayısı, Ankara- 2018
KARAKOÇ, Sezai. Ayınlar/Çeşmeler, Şiirler VI, 7. Baskı, Diriliş Yayınları, İstanbul- Mart 2012
KARAKOÇ, Sezai. Şahdamar-Körfez-Sesler, Şiirler II, 9. Baskı, Diriliş Yayınları, İstanbul- Mayıs 2011.
ÖZGER, Mehmet. Su Üstüne Medeniyet Kurmak: Sezai Karakoç Şiirinde Su’yun Dirilişi, Medeniyetin Burçları Sezai Karakoç Kitabı, Ali DURSUN, Kayseri- Nisan 2015

Bir Doğu-Batı Mukayyesesi: Masal

Alim YILDIZ

Prof. Dr., Cumhuriyet Üni.
İlahiyat Fak.

Sezai Karakoç'a göre insanoğlunun en üstün vasıflarından birisi, düşünme eylemidir. O, insana, Müslümanlara, düşünme teklifi yapmıştır. Batı'yı da Doğu'yu da ancak düşünmekle anlayabileceğimizi söylemiştir. Fikri, düşünceyi zihinlerde açan bir çiçek olarak görmüştür. Ona göre Müslüman, düşünerek var olacaktır.

Batı ve İslam medeniyetine yönelik düşüncesinin özetini de "Masal" şiiriyle ortaya koymuştur. Şiire bir babanın yedi oğlu konu olmaktadır. Bu yedi oğul üzerinden çağı ve insanı anlatmaktadır. Şiirde İslam ülkelerinin çocuklarının Batı dünyası ile karşılaştıklarında onlara benzedikleri, değerlerinden uzaklaştıkları vurgulanmaktadır. Baba ise altı oğlun kaybından sonra bu acıyla yaşayamaz ve ölür. Sezai Karakoç son oğlun ağzından şiiri tamamlar.

Ona göre Batı düşünceyi kısıtlar, Doğu ise onu basitleştirir. Medeniyeti düşünce üzerinden temellendiren Sezai Karakoç, düşüncenin, medeniyetin ve kültürün, İslam ile asıl anlamını bulduğunu ifade eder.

*Doğu'da bir baba vardı
Batı gelmeden önce
Onun oğulları Batı'ya vardı*

Mısralarıyla şiire başlayan şair, Doğulu bir babanın Batıyla bir şekilde karşılaşan oğullarının hikâyelerini aksettirir bize.

Doğu, fitrata uygun bir hayatın yaşandığı, ideal ve ölçüleri olan insanlardan oluşan bir coğrafyadır. Batı ise insanî değerlerini kaybetmiş bir topluluğun kalesidir. Fıtrata uygun olanla olmayanın, idealle ideal olmayanın bir mücadelesidir aslında anlatılan.

Şiir içerisinde yedi oğuldan bahseder bize şair. Burada verilen yedi sayısının bir nedeni olmalıdır elbette. Eskiler "Mana şairin karnındadır" derler. Okuyucu şairin kastının ne olduğunu tam olarak bilemese de şiirde kullanılan kelimelerden kendince anlamlar çıkaracaktır.

Üçler-yediler-kırklar, yedi kat gök, haftanın yedi günü, yedi kıta, yedi başlı dev, yedi göbek, yedi canlı, yedi düvel, yedi kat el, yedi iklim vb. gibi yedi sayısı kültürümüzde sıkça kullanılmıştır.

Batı'ya giden ilk oğul büyük törenlerle karşılanır, onuruna büyük şöenler verilir fakat bir suikastla öldürürler ve gömerler kimsenin bilmediği bir yere Doğu'nun birinci oğlunu.

Baba bunu havanın ansızın kabaran gözyaşından anlar ve öcünü almak için ikinci oğlunu gönderir Batı'ya.

*İkinci oğul Batı ülkesinde
Gezerken bir ırmak kıyısında
Bir kıza rastladı dağların tazeli-
ğinde*

İkinci oğul bir sevdaya düşer ve kavuşamaz/kavuşturulamaz bir türlü sevdalısına ve nihayetinde bir intiharla son verir hayatına. Yağmur sularının acı ve burukluğundan durumu anlayan baba, üçüncü oğlunu da işin kühünü anlamak için gönderir Batı'ya.

Batı'ya giden üçüncü oğul geçim derdine düşer, sıkıntılar çeker ve sonunda bir iş kurar kendisine. Batı'nın kurallarına/değerlerine kapılan üçüncü oğul, kaybolur Batı'nın karanlığında.

Artık iyice yaşlanan baba, dördüncü oğlunu da gönderir Batı'ya. Batı eğitimi alarak okuyup bilgin olan bu oğul, sonunda reddeder kendi değerlerini. Baba bunu da anlar kendi bilgeliğiyle.

Şair olan Batı'nın ruhunu sezen beşinci oğul geri dönmek istemesine rağmen kum gibi eriyip gider yollarda.

Sıra altıncı oğuldadır. Batı'ya varır varmaz etrafını kuşatan Batılılarca sefahate alıştırılan bu oğul da boğulur Batı'nın sefahatinde. Oğullarının acısına dayanamayan baba ölmüştür bu arada. Artık sıra gelmiştir yedinci ve son oğula.

*Yedinci oğul büyümüştü baka baka
ağaçlara
Baharın yazın güzün kışın sırrına
ermişti ağaçlarda*

Değerlerine bağlı ve bu değerlerin farkında olan bu oğul:

*Bir şafak vakti Batı'ya erdi
En büyük Batı kentinin en büyük
meydanında
Durdu ve Tanrı'ya yakardı önce
Kendisini değiştirmesinler diye*

En büyük Batı kentinin en büyük

meydanında, bulunduğu yeri kazmaya başlayan yedinci oğul, Batılıların vazgeçmesi yönündeki telkinlerine aldırmandan yarı beline kadar kazdığı kuyuya girer ve beklemeye başlar orada.

Üstat Karakoç şiirin son kısmında yedinci oğlun ağzından Batı'nın en büyük gücünün karşısındakileri değiştirmek olduğunu ifade eder.

*Batılılar!
Bilmeden
Altı oğlunu yuttuğunuz
Bir babanın yedinci oğluyum ben
Gömülmek istiyorum buraya hiç
değişmeden*

*...
Gömün beni değiştirmeden
Doğulu olarak ölmek istiyorum
ben
Sizin bir tek ama büyük bir gücünüz var
Karşınızdakini değiştirmek*

Suikastla öldürülmek, Batı'nın güzelliğine sevdalanmak, Batı'nın değer yargılarını kabul, Batı eğitim sistemiyle kendi değerlerini küçük görmek, Batı'nın ruhunu sezip dönmeye karar vermesine rağmen dönüşü başaramamak ve Batı'nın ıslıtısına kapılarak sefahatle hayatını kaybetmek sebepleriyle ölen kardeşlerin sonuncusunun dilinden bir Doğu-Batı mukayesesi yapar şair bu şiirinde.

Nihayetinde yedinci oğul da ölür fakat değişmeden, Batı'ya teslim olmadan destansı bir ölümdür onun kisi. Onun ölümü ölüm değil, diriliştir hem de ölümsüz bir diriliş.

*O nurdan bir sütuna döndü göğe
uzandı
Batı bu sütunu ortadan kaldırmak-
tan âciz kaldı
Hâlâ onu ziyaret ederler şifa bulur-
lar
En onulmaz yarası olanlar
Ta kalplerinden vurulmuş olanlar
Yüreğinde insanlıktan bir iz taşı-
yanlar*

**Ona göre Batı
düşünceyi kısıtlar,
Doğu ise onu
basitleştirir.
Medeniyeti
düşünce üzerinden
temellendiren Sezai
Karakoç, düşüncenin,
medeniyetin ve
kültürün, İslam ile asıl
anlamını bulduğunu
ifade eder.**

Sezai Karakoç'un Şiirinde Hz. Meryem İmgesi

Salih UÇAK

Gürcistan Üni. Türkoloji Kürsüsü.

Kadın, varoluşun sırrı olan aşkın vazgeçilmez duraklarından biridir. Şiir başta olmak üzere hemen bütün sanatların temel nesnelerinden biridir kadın. Maşuk tipinden ideal anneye kadar pek çok boyutuyla şiirde kendine yer bulur. Belkıs, Züleyha ve Meryem gibi isimler, şiirin kadın imgeleri içinde apayrı bir yer tutar.

Hz. Meryem; iffet, ismet ve takvanın sembolüdür. Adına Kur'an'da sûre bulunan Hz. Meryem, İmran'ın kızı ve Hz. İsa'nın annesidir. Zekeriya'nın irfan rahlesinde yetişen Hz. Meryem, babasız çocuk İsa'yı dünyaya getirince konum itibarıyla yüceltilmiş bir kadın kimliğine bürünmüştür. Seçilmiş kadın olmanın ağırlığını her zaman omuzlarında taşımıştır.

Şiir geleneğimizde Hz. Meryem, ideal anne kimliğinin yanında Hz. İsa ile birlikte sürekli telmihlerde bulunulan bir figürdür. Buhur-ı Meryem, savm-ı Meryem, gül-i Meryem gibi tanımlamalar onun şiirleşen özelliklerinden sadece birkaçıdır.

Beslendiği kaynaklar itibarıyla Karakoç, mitik ve teolojik arketiplere geniş ölçüde yer verir. Peygamber kıssalarını doğrudan konu olarak seçen şair, kutsal metinlerde geçen isimleri telmih ve iktibas yoluyla sıklıkla kullanır. Bu isimler, çoğunlukla şiirde şairin meramını ifade edebilecek sembolik değer olarak kullanılır. Bu bağlamda Karakoç'un şiirinde kadın imgesi olarak Hz. Meryem ve anne figürü dışında çok fazla dışılık vurgusuna rastlanmaz.

Kiliselerde kucağında çocuk İsa ile resmedilen Hz. Meryem, yaşadığı hayat itibarıyla "mistik bir kimlik" kazanmış ve ruhban sınıfının "sufi kadınlar tekkesi"nin prototipi olmuştur. Karalar giyinmesi, az konuşması ve insanlardan uzak yaşayışıyla azizeleşmiştir. O, masumiyet imgesi olarak daima "özlenen bir sıra"dır. Karakoç kendi gurbetini onun sılasıyla bir tutar:

*"Ben bir şarkı, ben bir tüyüm;
Ben Meryem'in yanağındaki tüyüm.
Beni bir azizin nefesi uçurur,
Kalbimde Allah'ın elleri durur.
Cici ayaklarım iplikle bağlı,
Ben onun sılası, kendimin gurbetiyim;
Ben bir azizin hasreti,
Ben Meryem'in yanağındaki tüyüm."*

Meryem'in yanağındaki tüy olmak;
arınmak bütün dünyevilikten... Yele
vermektir, gücünün yetmediğin-
de dert saydıklarını. Duaya durup
tevekkül etmektir. Sığınmaktır, li-
manlar limanına Meryem'in tesli-
miyeti gibi şeksiz, şüphesiz... Kim
olduğunu "kul" kimliğiyle idrak et-
mektir bütün mesele...

Kur'an'da Hz. Meryem'in iffeti,
masumiyeti ve erdemi öncelenerek
diğer kadınlarından üstün tutuldu-
ğu söylenmektedir: "Ey Meryem!
Allah seni seçti; seni tertemiz ya-
rattı ve seni bütün dünya kadınla-
rına tercih etti" (Âl-i İmrân 3/42).
Karakoç, gebe Meryem'in kınama-
lardan çekindiği için kente akşam
girişini anlatırken onun "kutsal bir
çocuk -İsa- doğuracağına", karanlı-
ğa nur olacağına dikkat çekerek Hz.
İsmail'le birlikte anar. Hz. İsmail'in
kurban seçilmişliği dolayısıyla Hz.
İbrahim'in içinde bulunduğu ruh
haline eşlik eden Hz. Meryem'in
annelik duygusu "karanlık, loşluk,
aydınlık" tedriciyle verilir. 'Muhak-
kak ki her zorlukta bir kolaylık, bir
müjde vardır' şiarı burada devreye
girer:

*"Akşam kente bir Meryem gibi
girer*

*Bir çocuk kutsal bir çocuk doğurur
gibi*

*Her yönden bir ses yükselir bu ka-
ranlık nedir*

*Kurban kesilirkenki karanlık
İbrahim'in bıçağındaki karanlık
loşluk aydınlık*

*Keskin ılık
İsmail*

*İsmail bir çocuk başından serçe
geçen"*

H. Meryem, Beytü'l Makdis'e
adanan bir kadındır. Annesinin
kabul olmuş duasıdır aslında.
Kur'an'da şöyle tahkiye edilir bu
durum: "İmran'ın karısı şöyle de-
mişti: "Rabbim karnımdakini azatlı
bir kul olarak sana adadım. Adağı-

mı kabul buyur. Şüphesiz (duamı)
hakkıyla işiten ve (niyetimi) bilen
sensin" (Âl-i İmrân3/35). Beytü'l
Makdis ibadetin ve teolojik eği-
timin kalbidir; lakin mabede yal-
nızca erkek çocukları adanır. Bun-
dandır ki anne Hanne'nin niyazı,
henüz Hz. Meryem ortada yokken
aslında Allah katında kabul olmuş
bir duadır. Seçilmiş anne olarak bir
peygamber gebeliğine hazırlanır
Hz. Meryem:

*"Nasıl ki Meryem de bir çocuk sez-
mişti Cebrail sularından*

*Nasıl ki yeşil sancaklar inmişti bir
gün Diyarbekir surlarından*

Kurtarıyordunuz beni

Bana bir gemi gibi yaklaşan

Üsküdar akşamlarından

Fatih Camii gibi aydınlıktınız"

Cebrail sularından gelen her
muştı aydınlıktır... Fatih Camii ay-
dınlıktır, Üsküdar akşamlarında
sahile yaklaşan her gemi aydınlık-
tır; çünkü muştudur kutsalın gölge-
sinde olan her şey... Karakoç, şiirde
kutsalı imanının esaslarını referans
alarak kullanılır. Peygamberlere,
kitaplara, meleklerle...imanın gere-
ğidir diğer dinlere ait inanç unsur-
larının seçilmesi. Lakin bir gayri
müslim gibi bakmaz, bir oryantalist
gibi hiç değildir. Onun bakışı özgün-
dür, mümincedir. Savm-ı Meryem
varsa, Zebur ve İncil varsa şiirde
Kur'an zeminiyle vardır:

*"Biz bir Hızır'ız ama belki bin
Hızır gibi*

*Biliriz yeryüzünde bengisu illeri-
ni*

*Namazda yürüyoruz ışıldayan
meşalelerle*

*Oruçta aydınlığız İsa'yla Mer-
yem'le*

Kulağımızda hep Zebur düğünleri

Düşümüzde İncil şölenleri

Ufkumuzda Tevrat ülkeleri

Sina dağından yapraklar

Ve Kur'an ordusunu"

"Meryem oğlu İsa Mesih, ancak
Allah'ın resulüdür, (o) Allah'ın Mer-
yem'e ulaştırdığı 'kün: ol' kelime-
si (nin eseri)dir, O'ndan bir ruhtur
(...)" (Nisâ 4/171). Karakoç'un iko-
nografik eğretilene tekniği daha
çok anlamın yoğunlaşması içindir.
Çok anlamlı katmanlar elde etmek
için şiirin söyleyişine yeni metafor-
lar ekler. Onun göstergeleri, okurun
zihinsel geçmişine bağlı olarak ge-
nişler veya daralır. Okurun kültü-
rel, dini ve medeni arka planı güçlü
ise Karakoç'un şiiri o zaman şerha
şerha açılır, değilse ehline denk gel-
meyen güzel gibi heba olur:

"İsa sesi Meryem kuşağı

*Ve sendeki o meşhur Yahya tepkisi
Islak bir ortaçağ yolunu andıran iç
sokaklar kir*

*Elden taşarak yüzü oyarak saçları
kömürleştirerek geçen oyun kiri*

*İçinde taşıyıp da bir türlü atama-
dığın taşra akrebi"*

H. Meryem, beden ve ruh saflığı-
nı ismet ve iffet sıfatıyla sağlar. Ona
dokunulmamıştır, arı bir su gibidir;
kirlenmemiştir. Müjdelenen çocuk
İsa ile birlikte yeryüzü kadınları-
nın en güzelidir. Duruluğu ve ma-
sumiyeti genç kızların gıptasıdır.
Divan şairi Ahmedî, maşukun iffe-
tine vurgu yaparken Hz. Meryem'e
atıfta bulunur ve der ki: "Pâk-durur
ismet Meryem bigi ol İşi-demüñ /
Pes nedündür iy aceb bu töhmet ü
bühtân aña." Şiirde kadının safiyeti
söz konusu olduğunda ilk akla gelen
imgelerden biridir Hz. Meryem:

*"Çık arı sudan ey el değmemiş boya
Kasabaya inmemiş yani ölmemiş
boya*

*Ey bakire su kasar yapan Mer-
yemlerinle*

*İşğa bakan ışıklı kızların gölgesi-
ni*

*Suya iten biz çocuk İsalarınca
Seni andım ve ölmedim..."*

**Kiliselerde kucağında
çocuk İsa ile
resmedilen Hz.
Meryem, yaşadığı
hayat itibarıyla
“mistik bir kimlik”
kazanmış ve ruhban
sınıfının “sufi kadınlar
tekkesi”nin prototipi
olmuştur.**

Allah, Hanne'nin duasını kabul edip kızı Meryem'e gebe kalmasını ve onun bir gül-i Meryem gibi büyümesini sağlamıştır. Rabbi onu daima koruyup kollamış, rızıklan-dırmıştır: “Ey Meryem, bu sana ne-reden geliyor?” der; o da: Bu Allah tarafındandır. Allah, dilediğine sa-yısız rızık verir, derdi (Âl-i İmrân 3/37). Hz. Zekeriyya'nın şaşkınlı-ğı beşeridir, yoksa kendisine sunu-lan rızıkın Allah katından olduğunu bilir:

*“Hurmalar da Meryem gibi mi
gebe kalırlar
Bir deve kızdı mı Roma Devleti gibi
mi höykürür
Çöl çıban gibi vaktinde mi gelir
Çöl mü düşer çıbanlardan yerlere
bir bir”*

Seçilmiş Meryem'in iffetini, ma-sumiyetini ve paklığını ortaya ko-yacak ilk kişi “Çocuk İsa'dır”; Keli-mullah olmasının ilk nüvesi burada saklıdır. O, Rabbinden bir “kelime”-dir; bir lisan-ı evvel, bir muştudur hiç bitmeyecek. Cebrail ve Hızır'ın korumasındaki bir annenin bütün engeleri aşıp aydınlık bir güne uyanmasıdır çocuk:

*“Gece yanan anne
Aydınlık bir bardak uzandı
Beyaz bir yastık kıyısından
Hızır eliyle içilen sudan
Meryem'in duyduğu kelime gibi
Kabartmalaşıyordu
İçinde yavaş yavaş
Sağ çocuğun çizgileri
Altın getiren bir deniz gibi
Aşılıyordu buram buram güz en-gebeleri”*

İkonografik Meryem kıyafeti, if-fetin ve masumiyetin imgesidir. Kilise ikonlarında çocuk İsa'yla çizilen Hz. Meryem koyu, siyah ve uzun örtüsüyle kadınların ermişi ve en olgunu olarak tasvir edilir. Bu ikonik tablonun klasik şiirimi-

ze yansıyan boyutları da vardır. Şair Emrî mahbubun koynuna dökü-len saçlarını betimlerken Hz. Mer-yem'in çocuk İsa'yı kucağına aldığı ana telmihte bulunur: “*Ol la'l-i can-fezâyı der-âgûş itdi zülf / Gûyâ ki aldı 'İsî'yi Meryem kucağına.*” Karakoç da Hz. Meryem'in bu olgun-luk ve seçilmişliğini ailenin, ocağın vazgeçilmez bir sembolü olarak görür:

*“Kadınlar örtünürler Meryem ör-tülerini
Bacalar yeniden tüter
Oyunların en sertinin yanısından
Bırakarak gökyüzünde bir ocak
sisi
Dağlarda bir başka coşkunluk
çağlıyor
Menekşede çiğde kekikte ses var...”*

Hızır, Meryem, bir mucize eseri hamile kalır. Ünlü şair Fuzûlî, bu hamileliği şöyle tarif eder: “Baddan goncelere hamile oldu gül-bün / Öyle kim İsî'ye Cibrîl deminden Meryem.” Bir çiçeğin, gülün döllen-mesi gibidir bu mucizevi hâl... Gül-i Meryem, gebe kaldıktan sonra ör-tüsüne bürünüp dünyadan el etek çekince zorluklarla yüz yüze gelir. Ancak Rabbinin inayeti daima onunladır: “Böylece Meryem, çocuğa gebe kaldı ve onunla uzak bir yere çekildi. Doğum sancısı onu bir hurma ağacına yöneltti. “Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım!” dedi. Bunun üze-rine (Cebrail) ağacın altından ona şöyle seslendi: “Üzülme, Rabbin senin alt tarafında bir dere akıttı. Hurma ağacını kendine doğru sil-kele ki sana taze hurma dökülsün. “Ye, iç, gözün aydın olsun. İnsanlar-dan birini göreceksin olursan, “Şüphesiz ben Rahmân'a susmayı adadım. Bugün hiçbir insan ile konuşmaya-cağım” de. (Meryem, 22-26). Kara-koç'un “senden ümit kesmem kalbin-de merhamet adlı bir çınar vardır” mısraı, burada resmedilen Hz. Mer-

yem'in içinde bulunduğu duruma tercüman olabilecek niteliktedir. "Rabbin seni terk etmedi" ayetinin şümül anlamları mucibince aşağıdaki mısralarda Hz. Meryem'e dayanak olduğunu görürüz:

"Süt verin süt verin çocuklara
Alarak nar incir gibi yemişlerden
Şit evi sığmağı zeytinlerden
Meryem'in dayanağı hurmadan
Tükenin var olun varlığıyla Varlı-
ğın

Ki göreceksiniz kesin kesin
Yüzünüzü nereye çevirirseniz çevirin

O'dur var olan var eden
Biçim veren değiştiren
Dağıtan toplayan
Hiç olmamışa çeviren"

"Kün" deyince olduran O'dur, var olan var eden, biçim veren, değiştiren, dağıtan ve toplayan O'dur. Her şeye kadir olan için zor değildir elbette. "Melekler demişlerdi ki: Ey Meryem! Allah sana kendisinden bir kelimeyi müjdeliyor. Adı Meryem oğlu İsa'dır. Mesih'tir; dünyada da ahirette de itibarlı ve Allah'ın kendisine yakın kıldıklarındandı" (Âl-i İmrân 3/45). O'ndan bir kelime/nefes olmak, nasıl bir müjdedir. Rûhu'l-kudüs (el-Bakara 2/87, 253; el-Mâide 5/110) olup mukaddes bir can olmak, cana can katmaktır mucizesi. Bundandır "kendi sesinden başka ses duymamış" olması. Kendiliktir, çocuk İsa...

"Kendi sesinden başka ses duymamış sülardan

Dağın tepesinde açar mıydı bir
sofra kadim melek

Uzakta bir ısıltı mı var Meryem mi
Gebeliğini sezen hurmaların
meydan şenliği mi

Kerpiç evler arasında yürürken
Taha

İsa'yı düşünüyordu bir kez daha
Ateşe söz geçiren neydi
İbrahim'in etinde kemiğinde

Şehir bir kere daha cehennem bir
kere daha cehennem

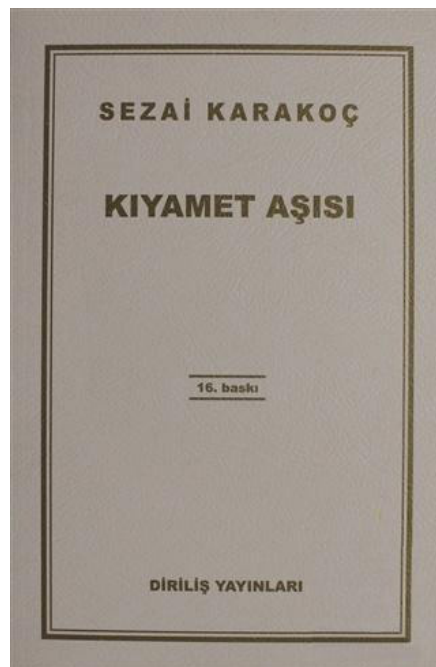
Yanar mıyım ona yaklaşmayı denesem"

Nemrud'un ateşine söz geçiren İbrahim gibi Meryem'in etrafını saran kalabalığa da bir "bebeğin dili yeterdi... Ve "bebek" şöyle konuştu: "Şüphesiz ben Allah'ın kulum. Bana kitabı verdi ve beni bir peygamber kıldı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı" (Meryem 30-31). Karakoç, konuşan mucize çocuk İsa'yı şöyle yad eder:

"Doğmadan konuşmayı öğrenen
insan geldi

O doğmadan seninle konuşan bir
erdi..."

**Karakoç, gebe
Meryem'in
kınamalardan
çekindiği için kente
akşam girişini
anlatırken onun
"kutsal bir çocuk
-İsa- doğuracağına",
karanlığa nur
olacağına dikkat
çekerek Hz. İsmail'le
birlikte anar.**

Kaynaklar:

Karakoç, S. (2019). Gün Doğmadan. İstanbul: Diriliş Yayınları.
Karakoç, S. (2014). Edebiyat Yazıları I. İstanbul: Diriliş Yayınları
Kur'an-ı Kerim Açıklamalı Meâli. (2017). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Prof. Dr. Münire Kevser Baş ile Sezai Karakoç Üzerine

İNSİCAM

Prof. Dr. Münire Kevser Baş, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim görevlisidir. "Sezai Karakoç'un Düşünce ve Sanatında Temel Kavramlar" başlıklı doktora tezi de dâhil olmak üzere Sezai Karakoç'un sanatı üzerine yaptığı birçok çalışma ile tanınmaktadır. Üstelik Baş, Sezai Karakoç'un sanatına dair "Sezai Karakoç'un Düşünce ve Sanatı" üzerine doktora dersleri vermesinin yanı sıra "Diriliş'in Yapıtaşları Sezai Karakoç'un Düşünce ve Sanatında Temel Kavramlar" ve "Sezai Karakoç Şiirinde Metafizik Vurgu" gibi önemli eserler de vermiştir. İNSİCAM dergisi olarak Münire Kevser Baş Hocamız ile Sezai Karakoç üzerine bir söyleşi gerçekleştirdik.

Kıymetli Hocam sorularımıza vakit ayırıp cevap verdiğiniz için çok teşekkür ederiz.

S: Sezai Karakoç hakkında çalışmaları olan birisiniz. İlk yazmaya başladığınızla şimdiki durumunuzu dikkate aldığımızda Sezai Karakoç çalışmak nasıl bir şey? Ne dersiniz? "Onun şu yönünü de yazsaydım." dediğiniz ne/ler var?

C: "Sezai Karakoç çalışmak" gerçekten hem bir onur hem de bir mesuliyet. Bizimkisi sadece çok müstesna bir hayat örneği ve çok değerli bir külliyyat sahibi olarak Sezai Karakoç'un bulunduğu mevkiî layıkıyla anlayabilme çabası, naçizane...

Malumunuz, Sezai Karakoç'un düşünce ve sanatını şekillendiren temel kavramları anlamaya yönelik bir dikkat ile başladık doktora çalışmamıza, öylece şekillendi tezimiz. Ama ilerleyen süreçte daha derinleşen bir ilgi ile okumaya ve yazmaya devam ettik. Yeni başlıklarla şekillenen anlama çabası devam etti ve ediyor. Aslında mesele şöyle diye düşünüyorum, Sezai Karakoç'un bıraktığı literatür, muazzam bir mimârî şaheser gibi. Her bir cepheden aynı bütünlüklü ve tutarlı yapıyı görebiliyorsunuz ve aynı ahengi hissedebiliyorsunuz. Bizim yapmamız gereken bu bütünlüğe ilişkin idrak düzeyimizi yükseltmek bir bakıma. Epey yazıldı çizildi ve inşallah Sezai Karakoç'a olan ilgi artarak ve derinleşerek devam eder. Ben sadece şöyle bir hassasiyeti çok önemsiyorum ve şunu vurgulamak istiyorum: Sezai Karakoç'un bıraktığı külliyyatın temel eksenî Diriliş tezidir. Onun tüm eserinde makro yapı ile mikro yapının bütünlüğünü göz ardı etmeyen çalışmalar yapmaya devam etmeliyiz.

S: Her insanın fikrî ve zihnî gelişimine etki eden ilim ve fikir insanları vardır. Sizce merhum Üstad'ın ruhî, kalbî ve fikrî oluşumunda ve gelişiminde kimlerin önemli etkisi olmuştur?

C: Sezai Karakoç'un "üç büyük üstâdım" diye vurguladığı isimler İbn Arabî, Mevlânâ Celâleddin Rumi ve Yunus Emre'dir. Bu üç ismin onun hem fikri cephesini hem de şiirini şekillendirdiğini söyleyebiliriz. Çünkü Sezai Karakoç düşüncesini şekillendiren temel kaynaklar, onun şiirini de aynı şekilde besler. Yani Karakoç, düşünsel anlamda ait olduğunu vurguladığı gelenek ile sanat anlayışı bakımından da örtüşür. Şöyle ki, İbn Arabî, Mevlânâ

ve Yunus Emre için şiir, mahiyet ve işlev bakımından ne ifade ediyorsa Karakoç için de aynı içeriğe tekabül eder. Tıpkı şair olarak anılmak için değil, şiir ile hakikat arasında gördükleri bağ nedeniyle şiir yazmış olduklarını ifade eden bu üç önemli isim gibi Karakoç için de şiir, nihai anlamda düşüncenin estetik planda kendini inşa etme faaliyetidir.

Genel olarak "İslam metafiziği" olarak nitelenebilecek külliyyatı ile İbn Arabî'nin, Karakoç'un daima ilgi odağında olduğu görülür. Nitekim M. Erol Kılıç, Karakoç'u çağımızda "Ekberî neşveden feyz almış" isimler arasında sayar. Mevlânâ'yı ise bir "diriliş piri ve ereni" olarak nitelendiren Karakoç, "Metafizik lirizm" olarak tanımladığı Mevlana'nın Mesnevi'sini "Kur'an hakikatlerini öğretmek için endirekt metot kullanan, metafizik planlı ve konulu bilinçlendirme öğretisi" olarak görür. 13. yüzyılı Anadolu'nun mayalanma çağı olarak gören Karakoç, Haçlı seferleri ve Moğol istilasının ardından yaşanan maddi ve manevi çöküntünün aşılmasında önemli yeri olan Mevlânâ'nın yanında Yunus Emre'yi de sayar ve onu, yeni Anadolu'nun kurucu isimlerinden birisi olarak vurgular. Ayrıca Karakoç'un Gazzalî'ye İslam düşünce geleneğindeki önemli bir kriz döneminden kurtulmayı sağlayan şahsiyet olarak ayrı bir önem atfettiği görülür.

Yakın döneme gelindiğinde ise Karakoç'un düşünce ve fikir hayatının şekillenmesinde Mehmet Akif-Necip Fazıl çizgisinin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Henüz ortaokuldayken Büyük Doğu ile tanışan Karakoç'un üniversite yıllarında ve sonrasında Necip Fazıl ile yakınlıkları bilinir.

S: Sizce Sezai Karakoç şair midir yoksa mütefekkir mi? Veya başka bir şey mi?

C: Bu ikisini birbirinin muhalifi görmemek gerektiğini öğretti bana

Sezai Karakoç çalışmaları. Evet, bir mütefekkidir, ama o cephesinde şairliğini de görmek mümkündür. Şöyle ki, şairlik bir bakıma soyutlama ve somutlama kabiliyetidir. Yani eşyadaki hakikati keşfetmek ve onu dile aktarmak üzere yeniden formülasyona tâbi tutma yetisi. Karakoç'un şairlik cephesi, onun tefekkürünü zayıflatan değil tersine güçlü kılan bir nitelik olarak alınımalıdır kanaatimce.

Aynı şekilde o bir şairdir, ama derin tefekkür süreçleriyle demlenmiş şiirler inşa etmiştir. Bu sayede onun şiiri böylesine etkileyici ve kalıcı bir nitelik kazanmıştır. Dolayısıyla onun bu iki temel vasfının birbirini ketleyen değil, derinleştiren ve zenginleştiren nitelikler olarak alınılması gerektiğini düşünüyorum.

S: Sizce Sezai Karakoç'u okumaya nereden başlamalı? Nasıl bir liste takip edilmeli?

C: Yukarıda ifade etmeye çalıştığım gibi hangi cepheden bakarsanız bakın mimârî yapı muazzam. Dolayısıyla, okuyucunun ilgi ve algı düzeyine göre başlanabilir. Ben tez sürecinde İnsanlığın Dirilişi ile başlamıştım. Şiirlerini okumuştum elbette daha evvel ama çok disiplinli bir okuma değildi. Ama naçizane tavsiyem, bir yol rehberi ile birlikte okumaya başlanması iyi olur. Yani hakkında yapılmış çalışmalar veya Diriliş düşüncesine vâkıf bir eğitimci ile birlikte okunması isabetli olur. Bir de düşünce yazıları ile şiirinin birbirini tamamlayan, sürekli şerh eden, yeniden üreten metinler olduğunu göz ardı etmemenin ve her hâlükârda bu metinlerin temel bağlamının Diriliş tezi olduğunu unutmamaya okumanın yerinde olduğu kanaatindeyim.

S: Karakoç'un yazmayı erken bırakmasını neye bağlayabiliriz?

C: Karakoç çok erken olgunlaşan bir zekâ diyebiliriz. Ortaokul ve lise yıllarındaki dikkat ve ilgisi yaşıt-

larının çok üzerinde. Yazmaya da erken başlamıştır aslında. "Monna Rosa" şiiri, on sekiz yaş için çok mütekâmil bir şiir değil midir? Yine daha otuzuna varmadan Diriliş dergisini çıkarmaya başlamıştır. Aslında onun yazı hayatına baktığımızda belli bir insicamı gözettiğini ve zihninde kurgusunu planladığı fikri bütünlüğün çok erken dönemlerde şekillendiğini anlıyoruz. Dolayısıyla, öncelikle söylemek istediklerini tamamlamış, sonrasında da tekliflerinin hayatta karşılık bulmasına yönelik faaliyetlerine devam etmiştir.

S: Sezai Karakoç yalnız ve münezzeh biri olarak görüldü, görülüyor. Sizce böyle miydi gerçekten?

C: Gündelik hayatında aslında doğal olarak yalnız olmaya evrilen bir hayat belki de onunkisi. Son derece mütevâzı, prensiplerine sadakati şaşırtıcı derecede yüksek. Çünkü Sezai Karakoç ve onun yaşam tecrübesi, savunduğu değerler bütününe eksiksiz temsilcisi ve taşıyıcısı. Bu çok istisnai bir durum, gerçekten. Teori ile pratik arasındaki inanılmaz mütekâbiliyet... Benzersiz bir dava ahlâkı... İnanın bu noktada konuşmayı bile zaid görüyorum-kendi adıma- sadece saygıyla susuyorum. Rabbim, ruhâniyetini hep azîz ve bizimle kılsın.

Yitik Cennet Bağlamında Sezai Karakoç'un Peygamberlere Bakışı

Mülayim Sadık KUL

Üstad Sezai Karakoç'un ölümüyle birlikte sevenlerinin gönlüne koca bir kor düştü. Birçok İslam düşünürü gibi Sezai Bey'i de uzaktan kitaplarıyla sevmiş, yanına yöresine yaklaşabilme imkânımız olmamıştı. Ziyaretiyle ilgili duyduğumuz haberler de hep cesaretimizi kırarak nitelikteydi. "Nasipten öte yol yok" derler ya, işte bizimki de öyle. Bundan sonra da onunla ancak, "Rahmetim gadabımı geçti" müjdesini, hakkımızda ebedi rahmet tecellisine dönüştürecek salih bir amelle Rahmân'ın huzuruna çıkabilirsek, "Yitik Cennet" diye sembolleştirdiği "Dâr-ı Bekâ"da buluşma imkânımız olabilir. O heybesini, bir ömür verdiği diriliş mücadelesiyle doldurup yitik cennetine yani kendi ifadesiyle "En sevgiliye" kavuştu. Dua ve şehadetimiz budur. İdrak etmekte olduğumuz üç aylar rahmet iklimini de vesile edinerek bu yazımızın hem Üstad'a hem de bizlere rahmet vesilesi olmasını Mevla'dan niyaz ediyorum.

Birçokları gibi bizler de güzel insanların ölümüyle birlikte gaflet uykusundan silkinerek, bize üfledikleri "diriliş ruhunu" yeniden hissetmeye çalışıyoruz. Mehmed Zahid Kotku Hazretlerini, öldüğü gün tanımıştım. Ona giyabında duyduğumuz muhabbet, Ahmet Akın Çığman Hocamla zirveye çıkmıştı. Sami Efendi, Gönenli Mehmet Efendi, Vahip Baba ve Muhammed Emin Er Hocaefendiler gibi birçok güzel insan, ölümlerinden sonra da âb-ı hayat olmaya ve küllenen gönüllerimize can katmaya, ruh üflemeyle devam ettiler. Safer Efendi'nin "Geydim Hırkayı" adlı eserini de aynı manevi lezzet içinde okuyarak onu da görmeden sevdiklerim hanesine eklemiştim. Mustafa Özel Hocamın her tavsiyesi gibi bu işaretinin de ruhumda karanlık kalan bir dehlizi aydınlatmaya vesile olacağına eminim. Zira o tavsiyenin içindeki bereketi, siz onu yerine getirmeye niyetlendiğinizde zaten yaşıyorsunuz.

Gurbette olmanın acı bir cilvesi de ölümünde bile sevdiklerinizin yanında olamamaktır. Son vazifenizi bile uzaktan ancak dualarla yapmaya çalışırsınız. Üstad Karakoç'un mezarını da ancak ölümünün kırkinci gününde ziyaret edebilmişim. Henüz kaybettiğimiz ve bu fakirin de üzerinde emeği olan değerlerden birisi de Hüsnü Geçer Hocamızdı. Daha onun vefat haberi üzerinden birkaç gün geçmeden Üstad Cevdet Said'in de ğarîk-i rahmet olduğu haberiyle yeniden hüznüldük. Bir hadisten mülhem Ahmet Hocam'ın da buyurduğu gibi, onların ölümüyle İslam binasında yeni bir gedik daha açılmış oldu. Bu gedikleri kapamaya Mevla'm bizleri vesile kılsın.

Bu gibi durumlarda üzüntünüzü güzel insanların ümmete miras bıraktıkları kitapları okuyarak telafi etmeye çalışsınız. Bu fakir de piyasada mevcudu kalmamış olan kitapları bir talebeden ödünç alarak teselli bulmaya çalıştı. Her ne kadar bazılarını daha önce okumuş olsam da öncelikli olarak "diriliş" isminin bayraklaştırıldığı kitaplarıyla işe başlamak istedim. Üstad Mustafa ise önce "Yitik Cennet" dedi ve biz de vira bismillah diyerek başladık. Okudukça her peygamberle birlikte hem ufkum hem de hayretim artmaya devam etti. Tespitlerine ve yorumlarına hayran olmamak mümkün değildi. Peygamberler ancak bu kadar güzel anlatılabilir dedim, min gayri haddin.

Bazı kitaplarını gençlik yıllarında bir nefeste okuduğumuz Üstad Sezai Karakoç'u ölümüyle birlikte daha da sevdik. Meşhur darbı meseldir. Ölmeden önce insanların kıymeti genellikle bilinmez. Gelgelelim öldükten sonra da kabirleri türbeye çevrilir. Belki de bu sünnetullah'ın bir gereğidir. Bu güzel insanların ölümüyle birlikte oluşan ilgi, Mevla'nın onlara rahmetinin açık bir göstergesi olsa gerek.

Üstad'ın ölümü de aynı etkiyi meydana getirdi. Ölümün diriltici/diriliş etkisini yeniden yaşıyor gibiydik. Karakoç'un da bu yolun diğer büyükleri gibi, "dirilişin ancak ölümle mümkün olduğuna" dair vurgusu malumdur. Sıhhati tartışmalı da olsa irfan ehlinin sık sık tekrar ettikleri ve Aliyyülkâri gibi birçok âlimin, "Manası doğrudur." dedikleri "Ölmeden önce ölüünüz." hadisi, Üstad Karakoç'un da başvurduğu en önemli metaforlardan biridir. Ruhun yeniden dirilebilmesi, ancak nefsin ölümüyle mümkün olur. Öleceksin ki yeniden dirilebilesin. İşte Üstad'ın ölümü de gaflet bulutlarını dağıtan rahmet rüzgârları gibiydi. "Yitik Cennet"imizi yeniden bulmak, şeytan ve nefis işbirliğiyle yıkılan

ve günlük meşgaleler içinde unutuverdiğimiz cenneti, salih amellerimizle, iman ve aşk harcıyla yeniden inşa etmek için geldiğimizi tekrar tekrar hatırlattı.

Kitabı elime alıp içindekilere baktığımda edindiğim intiba ile okumaya başladıktan sonraki durum çok farklıydı. Bu kadar orijinal ve ufuk açıcı bir değerlendirme beklemediğimi itiraf etmeliyim. Bu durum belki de yıllarca öğretilmiş akademik körlükle, "Ben bunları zaten biliyorum." gafletinden kaynaklanmış olabilir. Kim bilir? Rabbim her türlü körlükten muhafaza buyursun. En tehlikelisi de öğretilmiş, eğitilmiş körlük. Diğer adı cehl-i mürekkeb olsa gerek.

Hz. Âdem: Hz. Âdem ile başlayan "Yitik Cennet" kitabına Üstad, Hz. Nuh (a.s.) ve daha sonra Hz. İbrahim (a.s.) başlıkları ile devam eder. Hz. Yusuf, Musa, Süleyman, Yahya ve İsa (a.s.) Efendilerimiz sırasıyla konu edildikten sonra "Son Peygamber ya da Yeniden Bulunmuş Cennet" konusuyla "Yitik Cennet" kitabı hitama erdirilir. Her Peygamber yitik cennetin ayrı bir rahmet kapısını temsil eder Üstad'ın anlayışında. Hepsinin işaret ettiği yön ise cennetin kendisi olan son Peygamber, Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.)'dir.

İslam ilim geleneğinde Resullerin büyüklerine, "Ulü'l-azm" peygamberler denir. Bunlar Hz. Âdem (a.s.), Nuh (a.s.), İbrahim (a.s.), Musa (a.s.), İsa (a.s.) ve Muhammed (s.a.v.) Efendilerimiz'dir. Bunların hangi peygamberler olduğu ve vasıfları hakkında âlimler arasında bazı farklı yaklaşımlar olsa da özü itibarıyla bazı peygamberlerin diğerlerine göre öncelikleri Kur'an'la sabittir. "Ulü'l-azm" sözlükte, "sabrırlı, gayretli ve kararlı kimseler" demektir. Ulü'l-azm peygamberlerden bahseden âyetlerde dikkati çeken üç kavram; sabır, azim ve mîsâk olarak özetlenebilir. Üstad

Karakoç'un seçtiği bu büyük peygamberler yanında ümmetin "dirilişi" için örnek olacak diğer isimlere de yer verildiğini görüyoruz. Kendisinin Necip Fazıl'a gönderdiği ve *Büyük Doğu*'da yayınlanan ilk şiiri "Sabır" olan Üstad, sabır abidesi Eyüp (a.s.)'i neden bunlar arasına almamış diye kendi kendime sormadım değil. Kim bilir erenlerin hikmetinden sual olunmaz derler ya, yine de fırsatım olsa mutlaka sormak isterdim.

Üstad'ın ilginç tespitlerinden birisi de Hz. Âdem'in Hz. Havva anemizin yaratılmasıyla Âdem, cennetin de ancak onun gelişyle cennet olduğu ifadesidir. İblis'siz bir insan düşünümeyeceği gibi Âdem'in de şeytansız tasavvur edilemeyeceği fikri ilk bakışta basit bir tespit gibi dursa da tefekkür ufkumuzu besler niteliktedir. İlk insan ve Peygamber Âdem (a.s.)'in yaratılış hikâyesi, insanoğluna takdir edilen dünya sürgün ve serüveninin kodlarını içeren bir hikmetler yumağı şeklinde sunulmaktadır. Yani olup biten her şey ezelde belirlenmiş ilâhî kader planının, olması gerekenin tabii bir parçası olarak anlatılır. Önemli olan bu kodlarda sırlanmış olan hikmetlerin farkına vararak ibret alabilmektir. Kıssaların da asıl hedefi şeytan ve nefis ikilisine karşı insanı manen güçlü kılarak, safını doğru belirlemesine destek olmak değil midir? Her bir peygamber kıssasında, insanlığın dirilişi adına alacağımız çok kıymetli derslere işaret eder Üstad Karakoç.

Beni asıl vuran ifade ise Âdem (a.s.)'in asıl imtihanının "toprak" olduğu tespitiydi. Toprak aynı zamanda Hz. Âdem'in yaratıldığı hammaddeydi. Dolayısıyla Âdem (a.s.) toprakla imtihan edildi derken, bununla bir taraftan yaratılış madde-sine, diğer taraftan da hatası sonucu çıkarıldığı "Yitik Cennet"i yeniden bulması için sürgüne gönderildiği dünyaya işaret vardır.

Fotoğraf: Şehnaz Fındık

**Bazı kitaplarını
gençlik yıllarında bir
nefeste okuduğumuz
Üstad Sezai Karakoç'u
ölümüyle birlikte
daha da sevdik.**

Âdem (a.s.)'in şahsında insanoğlunun varoluş mücadelesi temsil ediliyordu. Böyle bir mücadele ise ancak her şeyin zıddıyla kaim olduğu bir varlık alanında mümkündü. Nasıl ki gurbete düşmeyen sıla özlemini bilmezse, cennetini yitirmeyen bir Âdem de böyle bir varoluş savaşını veremezdi. Neyi kaybettiğini bilecekti ki, onun için mücadele etsin ve şeytanın tüm tuzaklarına karşı direnebilecek manevi gücü kendinde keşfedebilsin. Âdem (a.s.) eşinin de desteğiyle bu sınavı başarıyla geçerek âdemoğullarına örnek olacak bir savaşın ilk tarafı ve gâlibi oldu. Sılaya dönmek için çile çekilecek ve insan olmanın onuru melekler de dâhil tüm varlığa izhar ve ispat edilecekti. Üstad bu tecrübeyi Yitik Cennet'te şöyle dile getirir: "Uzaklaştırma yaklaştırma içindir. Ayrılık buluşmaya doğrudur. Yitirme bulma arzusunu doğurur. Gurbette söylenir sıla şarkısı." (s.26)

Üstad insanla medeniyet arasında da benzer bir ilişki olduğunu söyler. Yani varoluş için çekilen sancı ve mücadele, medeniyetlerin oluşumu ve devamı için de gereklidir. Tabir-i caizse insan medeniyet kurucu olarak, medeniyetle ilgili bütün özellikleri kendi benliğinde temsil kabiliyetine sahiptir. Bunun zirvesi de elbette Allah'ın seçkin kulları olan peygamberlerdir. Her medeniyetin temelinde bir peygamber izi vardır. Onlarla medeniyetler bir ruh ve manaya kavuşur. "Peygamberlerin gelişini, ruhun şöleni" olarak değerlendirir Üstad. Bu şölene mucize diliyle tabiat ta eşlik eder. (s.39)

Toprakla imtihan edilen Hz. Âdem, bu sınavı nasıl başarmıştır? Bunu Üstad'ın kendi kaleminden okuyalım: "Fakat o (Âdem) toprakta toprağı yendi. Allah sevgisi ve korkusuyla dolarak toprakla toprağı etkisiz bıraktı. Ve kaybolmuş cennetini gördü. Onu göklerde yitirmişti. Ama kalbinde buldu onu yeniden." (s.40)

Demek ki kaybedilen cennet yeniden keşfedilecekti. Bunun zemini tecelligâh-ı Rahmân olan kalp, onu elde ettirecek yol ve yöntem ise Allah sevgisi ve korkusuydu. Bu ifadelerle Üstad, insan çilesini ve vuslat/kurtuluş yolunu irfânî neşve içerisinde özetleyivermiş. Zâhirde kopan tüm fırtınalara rağmen asıl savaş kalp düzleminde gerçekleşmektedir. Allah sevgisi/korkusu ise diriliş mustusunu söyleyen erlerin tek geçerli silahı durumundadır. Kalbe hükmeden, insana hükmeder. Dolayısıyla korunması gereken asıl vatan gönül diyarıdır. Fetih ve yenilgi, varoluş ve hüsrân gönül planında gerçekleşir.

Bu savaşın kalp planında olduğuna Habil-Kabil kıssası da şahitlik eder. Babaları Hz. Âdem olmasına rağmen şeytan Habil-Kabil düzleminde kısmen başarılı olarak Kabil'i kendi safına çekebilmişti. Evet zâhirde ölen Habil, hayatta kalan ise Kabil'di. Hakikat terazisinde ise sonuç tam tersiydi. Kabil de insanı insan yapan tüm güzellikler ölürken, her türlü fazilet ve topyekûn insanlık, Habil'in ölümüyle yeniden dirilmişti. İnsanın varoluş hedefi, Habil gibi fani lezzetler ve arzular boyutunda ölürken aynı zamanda ebedi mutluluğa dirilmesi idi. Bu mücadelenin gerçek galibi Habil'i örnek almamız gerektiğini vurgulamak için, kitaplarından birine "Adem'in Oğlu Habil Gibi Ol" ismini veren Çerkez asıllı, kendine has fikirleri olan sıra dışı bir âlim ve düşünür olan Cevdet Said'i de burada rahmetle hatırlayalım.

Üstad Karakoç'a göre çilesiz kazanılmış iman çabuk yıkılır. Peygamberlerin hayatında örneklenmediği gibi çileyle yoğrulmuş ve tüm engellere rağmen korunmuş olan ise kolay kolay yıkılmaz. Kendi ifadesiyle, "Kolay imân inkara dönüşebilir. Ama çile çekilerek erilen inanç, inkârların fırtınasına dayanıklıdır." (s.28) Bu sebeple peygamberler

tarihi aynı zamanda iman mücadelesi için çekilen çile ve sıkıntılar tarihidir. Her peygamber kendi ümmetinin çilesini önce kendi nefsinde bizatihi çekmek durumundadır. Zira mukaddes yüke hamal olan, önce peygamberdir.

Hız. Nuh: Hz. Âdem'in toprakla başlayan varoluş mücadelesi, Üstad'ın anlayışına göre Hz. Nuh'un suyla olan bekâ imtihanıyla devam etmiştir. Âdem'le varoluş imtihanını geçen insanoğlu, insanlığın ikinci babası Nuh (a.s.) ile de bu varoluşu devam ettirebilme sınavını suya karşı vermiştir. Su kimileri için kurtuluş ve bekâ kimileri için de azap ve yok oluş demektir. Üstad: "İnsanlık varoluş imtihanını Hazreti Âdem'le verdi. Sürebilme imtihanını, hayat imtihanını da Hazreti Nuh'la." diye tespit etmektedir.

Nuh kıssasında Üstad Karakoç'un belki de en çok dikkat çektiği, "Kurtuluş Gemisi" tabiridir. Nuh (a.s.)'ın gemisi inananları su imtihanından kurtaran yed-i beyza'dır. İlâhî rahmet bu gemiyle tecelli etmiştir. Bu gemiye binenler rahmete, binmek istemeyenler ki buna Nuh (a.s.)'ın öz oğlu da dâhil, tufan ile helâk edilmeye maruz kalmışlardır. Bu sahneyi Üstad şu ifadelerle ortaya koyar: "İlâhî gazap coştı, bütün inkârı, reddi ve küfrü bir tayfun gibi yuttu. Fakat İlâhî rahmet, inananları, hakikate sahip olanları bir kurtuluş gemisi gibi selâmete çıkardı. Böylece de rahmet, gazabı geçti." (s.41)

Dolayısıyla Nuh'un gemisi Üstad'ın anlayışında, inanan insanları sembolize etmektedir. Ona göre, "Her çağda, şartlar ne kadar ağır ve umutsuz olursa olsun inananlar için bir Nuh'un gemisi vardır." (s.38) Karanlık ne kadar zifiri ve yoğun olursa olsun, inananlar için mutlaka bir "Kurtuluş Gemisi", bir "diriliş umudu" vardır.

Özetle toprak varoluşu, su ise varoluşun sürmesini yani hayatı sem-

bolize eder. Bütün bu aşamalar insanın kemâle ermesi için gerekli imtihan basamaklarıdır. Üstad, yer yer bu evreleri tasavvuf terimleriyle ifade ederek, meselenin kalbî ve irfânî boyutuna dikkatlerimizi çeker. Sûfînin her vakit içinde bulunduğu zamana en uygun düşen ibadet ve amelle meşgul olması anlamında İbnülvakt olan vuslat erinin asıl hedefi, kendine engel olan mekân ve zaman mahkûmiyetinden kurtularak, ruhunu "hâl"lerden kurtarmak suretiyle "makâm"lara ulaştırmaktır.

Üstad'ın kendi ifadesiyle, "Toprak, gafletti. Sular "hâl"di. Gemi "intisab"dı. Cûdî dağı, "Makam" oldu." Yine bu anlamda bir benzetmesinde, "Toprak, "fark"tı. Tufan "cem" oldu. Cûdî dağına iniş, "fark"a dönüş oldu." (s.50) Üstad inançsızların arasından kurtuluş gemisine binmek suretiyle tufan çilesiyle arınan inananların, kemâle ermiş olarak yeniden yeryüzüne döndüklerini seyr-i sülûk için kullanılan tasavvufî terimlerle ifade eder. Böylece aslında sonradan İslam irfan geleneği içinde geliştirilmiş olan bu terimlerle, Kur'an kıssaları arasında çok ustaca bir bağ kurarak, bunların birbiriyle olan irtibatını ortaya koyar. Bu aynı zamanda irfân mektebinin Kur'anî temellerini tespit etmektir.

Hız. İbrahim: İbrahim (a.s.) ise ateş ve evlat sevgisiyle imtihan olarak, kulluk davasının hiçbir engel tanımadığını ortaya koymuştur. Üstad daha ilk cümlelerinde meselenin özüne işaret ederek değer hükmünü ilan eder: "En büyük sınav. Ateş imtihanı. Ateşle imtihan. Yanıp küle çevrileceğin, yok olacağın yerde var olacaksın. Ateşin bir tarafından gireceksin öbür tarafından çıkacaksın sapasağlam olarak. Ateş yakacak bir şey bulamayacak sende, işte İbrahim olmak bu." (s.54)

Bu ifadeler daha güzel hangi kelimelerle açıklanabilir ve daha iyi

Sıhhati tartışmalı da olsa irfan ehlinin sık sık tekrar ettikleri ve Aliyyülkârî gibi birçok âlimin, "Manası doğrudur." dedikleri "Ölmeden önce ölünüz." hadisi, Üstad Karakoç'un da başvurduğu en önemli metaforlardan biridir.

yorumlanabilir ki! Özellikle de “Ateş yakacak bir şey bulamayacak sende” ifadesi, tüm gerçekliği bütün çıplaklığıyla ifşa eden müthiş bir yaklaşım. Bu nasıl bir “fark”, nasıl bir “hâl” ve nasıl bir “makâm”dır ki sahibini ateşten korur. İşte “yitik cennet”in sırrını ifşa eden ötelere gelen bir ses.

Biz bu kıssayı, hep mucize gereği bir kereliğine yakma özelliğini yitirmiş bir ateş algısıyla anlamaya çalışırız. O ise dikkatlerimizi, ateşin yakmasından öte, İbrahim olma kalitesi ve “makâm”ına çekmektedir. Bu da bana yılbaşında Göynük’te ziyaret ettiğim Ömer Sikkînî Hazretleri’nin tandıra girip yanmama menkıbesini hatırlattı. Demek ki kendisinde yanacak bir şey kalmayan insanlara ateşin tesiri ve hükmü yoktur. Mesele gönlümüzü, ateşin yakmadan ictinab edeceği yere, göğe, toprağa, suya, ateşe ve her şeye hükmeden Zülcelâl Hazretleri’ne tahsis edebilmektedir. Gönül sultanı olmak işte böyle bir “makâm”a ermek demektir. Ehl-i kâl olmaktan çıkıp ehl-i hâl olmanın adıdır bu. Allah dostu olmak için mâsivâdan geçmek şarttır. Varlık söz konusu olduğunda gerçek/mutlak var olan Hazreti Allah bu manada en kıskanç olandır. Kulun gönlünde kendisinden başka bir sevgili barındırmasına asla tahammülü yoktur. İrfan mektebinin ihsan/fenâ makamıyla erişmek istediği mertebe de budur. Kendini daim huzurullahta görmek. Onu görüyormuşçasına kulluk etmen. Zira sen O’nu her ne kadar görmekten aciz olsan da O, kulunu ve varlık adına ne varsa tamamını her an görmektedir. İşte bu şuur ve iman, bizleri toprak, su ve ateş imtihanında başarıya ulaştıracak sırrın formülüdür.

Toprak, su, ateş denilince ilk aklıma gelen kadim Yunan felsefesinden devşirilen maddenin dört temel elementidir. Bu unsurların dördüncüsü kadim geleneğe göre

havadır. Acaba insanın dördüncü imtihanı da hava ile mi olacak ve böylece madde planında verilen fizikî imtihan, mana âleminde hevâya karşı kazanılan zaferin de karşılığı mı diye düşündüm. Hava ile imtihan noktasında ise aklıma gelen en uygun peygamber, balığın karnında havasız kalarak, hayatta kalma mücadelesi veren Yunus (a.s.) olabilir mi diye düşündüm. Ama maalesef Üstad’ın konu ettiği peygamberler arasında Hz. Yunus yoktu. Ben de okumaya heyecanla devam ediyorum. Eğer Üstad “anâsır-ı erbaa” yani “dört unsur” ile ilgili bir açıklama yapmaz ise bu durumda bu benzetme âcizane bizim tespitimiz olarak İslam ilim geleneğindeki yerini alarak tarihe geçecek demektir! Neden olmasın?

Mezkûr üç peygamberin geçirdikleri imtihanları, insanlığın ve dirilişinin kemâle erme safhaları olarak gören Üstad bunu şöyle açıklar: “Ha hay! Biz insanlıgız. Toprak durağından geçtik, su durağından geçtik, şimdi de ateş durağından geçiyoruz. Tasavvuftaki “fenafillah” a işaret, benliğin yanıışı, yok oluşu. Tanrı’da yok oluş. Ama sonunda Tanrı’yla varoluş (Bekabillah).” (s.55) Vuslata ermenin diğer adı da İbrahim gibi olmaktır. Yani Âdem ve Nuh (a.s.)’dan sonra insanlığın üçüncü atası olmak. (s.65)

Hz. İbrahim’in oğlunu kurban etme sınavında da asıl imtihanın, irade ve gönül imtihanı olduğuna işaret eder Üstad. Sınavı sadece baba İbrahim vermez, aynı zamanda oğul İsmail de ana Hacer de bu sınavın taraflarıdır. (s.71) Başarı ortak olmakla birlikte asıl sınavı veren Hz. İbrahim’in, sadece en sevgili oğlunu değil, aynı zamanda kendi nefsinin kurban ettiğinin ve asıl marifetin de bu olduğunun altını çizer. (s.72) Diğer bir ifadeyle, “Tanrıya teslim oluş, fânî teslimiyetlerin sonu demektir.” (s.76) Bu teslimiyet ve çileler “İbrahim Milleti”ni

doğurdu. Artık tüm inananlar kıyamete kadar, bu millete aidiyetin bilinciyle şerefyâb olacaklardı. (s.80)

Hz. Yusuf: Üstad’ın dördüncü olarak ele aldığı peygamber Hz. Yusuf’tur. Üstad’a göre varoluş Hz. Âdem’le başlamış, Nuh’la temellenmiş, İbrahim’le milletleşmiş ve son olarak da Yusuf (a.s.) ile devletleşerek diriliş gerçekleşmiştir. (s.84) Devlet tecrübesi kazanma çilesi Yusuf (a.s.)’ın payına düşmüştü. Kardeşleriyle yaşadığı kıskançlık sınavı neticesinde önce kuyuya, kadınlarla olan sınav sonrasında ise zindana atılmıştır. Bu cendelerden geçtikten sonra devletin can damarı olan maliye ve hazinelelerinden sorumlu olma imtihanı. Yusuf’la zirveye çıkan diriliş tecrübesi Hz. Musa, Davud ve Süleyman’la kemâle erer. (s.84)

Üstad, Yakup (a.s.)’ı pirlerin, Yusuf’u ise dirilişin sembolü olarak görür. Putları kıran Hz. İbrahim bir anlamda Babil kulesini yıkan olduğu gibi “Hazreti Yusuf da insanlığı Ehram proletaryası olmaktan, anıtkabir amelesi olmaktan kurtaracaktı”. (s.94) Yine Üstad’ın anlayışına göre “Devlet Yitik Cennet’ti. Hazreti Yusuf onu yeniden bulup insanları ona çağırdı”. (s.96)

Hz. Musa: Kendinden önceki peygamberlerin yeniden bulmak için mücadele ettikleri “Yitik Cennet”i diriltten, Hz. Musa idi. Karakoç Üstad’ın ifadesiyle: “Hazreti Musa, bir dirilişti. Hazreti İbrahim ve Hazreti Yusuf’un toplumda dirilişi. Toplumun kurarak dirilişiydi O mucize sultanı”. (s.103)

Hz. Süleyman: Madde ve mana medeniyetinin zirve “Devlet” modeline Hz. Süleyman ile erişilir. İdeal devlet formu onunla âleme teşhir edilir. Hz. Süleyman tüm varlığın yegâne sahibi Allah (c.c.) adına karınca ve kuşa, cin ve ins’e hükmeder. (s.107) Artık Hz. Yusuf’un ektiği tohum yeşermekle kalmamış meyveye durmuştur rüzgârların efendi-

si Hz. Süleyman'la. Elbette bu barış iklimi çilesiz ve emeksiz değil, Calut ve ordusuna karşı Davud (a.s.)'ın sapan savaşıyla kazanılmıştır. (s.108)

Hz. Yahya ve Hz. İsa: Hz. İsa baba-sız ilâhi bir sır olarak teşrif etti, yaratılışının benzetildiği Hz. Âdem'in sürgün edildiği dünyaya. Onun gelişini hem Zekeriya (a.s.) hem oğlu Hz. Yahya muştuladılar canlarıyla. Hz. Meryem'in çilesi bitmemiştii onun doğuşuyla. Zira oğlu Hz. İsa tüm çilelerin asıl semeresi olan rahmet Peygamberi Hz. Muhammed'i ilan edip müjdelemişti hem dosta hem de düşmana. "Yitik Cennet"i müjdelemişti, kıyamete dek sürecek Hakikat Medeniyeti'ni temsilen.

Hz. Muhammed: Ve dirilişin son ve ebedi halkası Hz. Muhammed, tüm peygamberlerin ortak muştusu "Yitik Cennet"ti. Yerlerin ve göklerin şahit olabileceği nebiler nebisi Habibullah artık teşrif etmişti. Diğer Peygamberlerin misyonu aslında gerçek manada onun teşrifleriyle kemâle ermişti. O bütün rahmet kapılarının (peygamberlerin) işaret ettiği tüm varlığa rahmet olarak gönderilendi. Bu durumu Üstad Karakoç şöyle özetler: "O Cennetin bir kapısı değil, Cennet'in ta kendisidir. Cennetin sekiz rahmet kapısıyla ilintili olarak andığımız sekiz peygamber ve onlara bağlı öbür peygamberler birer kurtuluş kapısı olarak hep O'na açılırlar." (s.130)

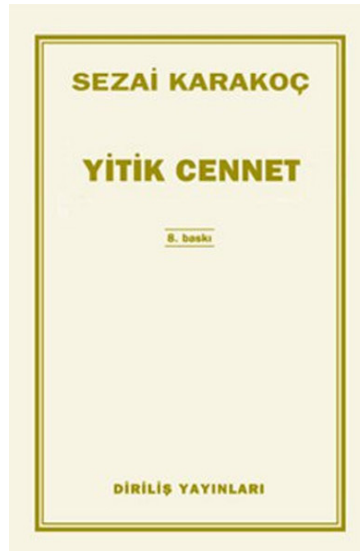
İlk insan Hz. Âdem, onun hakikatinin bir tecellisi, onun getirdiği İslam, Hz. Nuh'un gemisiyle temsil edilen gerçek Kurtuluş Gemisi'dir. Hz. İbrahim O'nun Milletini kurdu. O'nun sevgisiyle Allah'ın dostu oldu. O'nun muştusu cephesi olan Hz. İsa'ya kadar gelen tüm peygamberler de onun temsil ettiği Hakikat Medeniyeti'nin habercisi oldular. (s.130-1) Üstad'ın dilinden özetlersek, "Her Peygamber, O'nun bir cephesiydi. Bütün cepheleler O'nda bütünleşti. Bu yüzden, "din O'nda tamam oldu."

Yitik Cennet, Yeniden Bulunmuş Cennet'e dönüştü O'nda." (s.131)

Üstad'a göre: "O diriliş Peygamberiydi. Tek Tanrı inancının dirilticisi. Peygamberler yolunun, Hakikat Uygarlığının dirilticisi." O diriliş peygamberi olunca onun getirdiği "İslâm, en büyük devrim, devrimden öte bir devrim oldu. Diriliş Devrimiydi O." (s.132-3)

Üstad'a göre O'nun gelişle denge kuruldu âlemde. Eşref-i mahlûkât olarak yaratılan insan, tüm kemâl vasıflarıyla hem zâhir hem de bâtın semalarında Allah'ın yeryüzünde temsilcisi olmanın zevkine ve gerçek bilincine vardı. Rahmânî tecellilerin tüm bu güzelliklerini irfan mektebinin letâif diliyle ebedileştiren Üstad, "Kalb, ruh, sır, gizli (hâfî), gizliden gizli (ahfâ) iç varoluş dinamiği bilindi. Bütün engeller aşıldı Tanrı'ya varış yolu yordamı bellendi. Ve Tanrı'dan razı olan, Tanrı'nın razı olduğu yüceliklere ermenin yöntemi O'nun izindeki yol işaretleriydi."

Rabbim Üstad'ın irfan diliyle muştuladığı tüm diriliş zirvelerini, "hâl" ve "makâm"larını dar-ı bekâ da ona ve bizlere nasip etsin. Duamız dünyada kavgasını verdiği ve bir ömür kavuşma hasretiyle yandığı gerçek diriliş yurdu "Yitik Cennet"te "En sevgili"yle birlikte olmasıdır.

Üstad, yer yer bu evreleri tasavvuf terimleriyle ifade ederek, meselenin kalbî ve irfânî boyutuna dikkatlerimizi çeker. Sûfînin her vakit içinde bulunduğu zamana en uygun düşen ibadet ve amelle meşgul olması anlamında İbnülvakt olan vuslat erinin asıl hedefi, kendine engel olan mekân ve zaman mahkûmiyetinden kurtularak, ruhunu "hâl"lerden kurtarmak suretiyle "makâm"lara ulaştırmaktır.

Sezai Karakoç'un Mevlânâ'sı¹

Ali ÖZTÜRK

Prof. Dr., Trakya Üni.
İlahiyat Fak.

“Ölümü düğün gecesi (Şeb-i Arûs) olarak anlayan insana tesir edecek güç var mıdır?” diye sorarak başlar Sezai Karakoç, Mevlânâ ile ilgili ilk yazısına. Sahabenin Mâverâünnehir’e taşıdığı ve zamanla hazine hâline gelen yükü, Doğu ile Batı’nın karşı karşıya gelip durakladığı, kaderlerinin düğümlendiği, altında sakladıklarının üstünde barındırdıklarından fazla olan medeniyetler tarihinin beşiğini Anadolu’ya taşıyan erenler kervanına bir çocuk olarak katılmıştır Mevlânâ: “Göklerin yükünü omzunda taşıyan bir çocuk.”

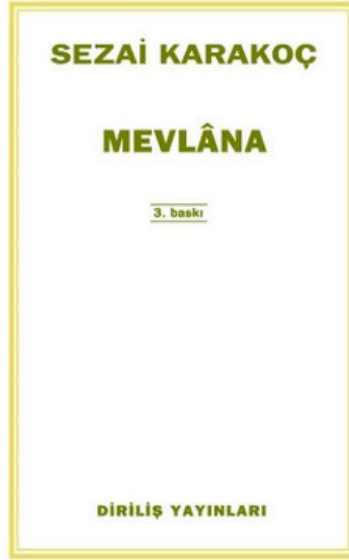
Sultanü'l-Ulemâ Bahaeddin Veleddin’in Belh’ten kalkarak il il dolaştıktan sonra Konya’ya gelip karar kılması, görünen sebepler bir yana aslında oğlu Mevlânâ’nın görevini yerine getireceği yeri bulmasıdır, Karakoç’a göre. Horasan’dan gelenler, bu serhad ülkesine gaza için gelmekteydiler. Bahaeddin Veleddin ve çevresindekiler ise Haçlılara karşı savaşan bu mücahitlerin yanında bulunmak, onları gazalarında yalnız bırakmamak için uzak diyarlardan gelmişlerdi. Günlük siyasi çatışmaların gölgesinde gönüllerin kirlenmesi söz konusu idi. Oysaki serhad ülkesi önemliydi, zira “imanın kılıç ucunda olduğu” bu yerde şehitler, gaziler vardı. Buranın yöneticileri her ne kadar günlük işlere dalsalar da küfrün karşısında iman silahı ile durdukları için diğer yöneticilerden farklıydılar.

Ne Haçlı katliamları ne Moğol’un yakıp yıkması Anadolu’da yeşeren hakikat medeniyetini yok etmeye yetmemiştir. Batı ve Doğu’dan gelen saldırılara karşı direnen Anadolu için yeniden diriliş vakti idi ve bu diriliş sürecinde Mevlânâ’yı eşsiz rol beklemekteydi. Mevlana’yı, Anadolu’nun iki büyük felaketi olan Haçlı seferleri ve Moğol istilaları kısırcasında yorgun düşmüş Selçukluları yine manevi ve psikolojik çöküşün eşliğindeki Anadolu Müslümanları için bir rehber, bir manevi destek, uyarıcı ve hatta 20. yüzyılın başlarına kadar devam edecek Osmanlı devletinin alt yapısını hazırlayan bir manevi güç olarak değerlendirir. Mevlânâ’nın eğitimini, görevlerini, mürşidliğini, siyasi duruşunu, hep bu minvalde yorumlar Karakoç.

Mevlânâ öğrencilerinin de kendisi gibi klasik medrese eğitiminin yanı sıra manevi eğitimle donanmasını sağlamış ve Anadolu’nun muhtelif şehirlerine göndererek buralardaki kalkınmanın öncüsü olmuştur. Mevlânâ’nın Moğol egemenliğindeki dönemin yöneticileri ile ilişkisi hep tartışma konusu olmuştur. Karakoç da bu tartışmalara ilgisiz kalmaz ve maddi-ma-

nevi Amerika, Avrupa ve Ruslarla iş tuttukları hâlde, gazetelerdeki dizi yazılarında Mevlânâ'yı Moğol işbirlikçisi gibi gösterenleri sert sözlerle eleştirir. Ona göre Mevlânâ ve arkadaşlarının ilişkisi birkaç katlıdır. Her şeyden önce güç durumunda olmalarına rağmen iyi niyetli bu yöneticilere yardımcı olmak bir görevdi. Mevlânâ ve arkadaşları bu kritik zamanda sorumlu mevkide olanlara maneviyat kaynağı oldu. Halk da Mevlânâ ve çevresindekilerin bu diyalogundan memnundular. Mevlânâ bu ilişkisi sayesinde Anadolu'nun manen imarı için pek çok öğrencisini muhtelif şehirlere gönderebilmişti. Moğollarla başka türlü baş etmek de mümkün görünmüyordu. İleride Moğolların da Müslüman olacağını sezen Mevlânâ'nın bu uygulamaları aynı zamanda görevinin bir parçasıydı.

Karakoç, Mevlânâ'nın hayatında birdenbire meydana gelen değişimi deprem ve gül metaforlarıyla açıklar. Deprem bir anda meydana gelir; gül bir anda açar. Yerin altında meydana gelen nice fizikî ve kimyevi olayların bir sonucu olarak meydana gelir deprem. Gül de öyle, nice kıvılcıkların, canlanışların sonucunda bir anda açar. Mevlânâ da önce resmî eğitimini ve ledünî ilim denilen manevi eğitimini tamamlamıştır. Ardından medresede ders vermeye başlamıştır. Medrese hayatı, gündüzü, resmî ve objektif yüzü, yani zahiri; ibadet ve çile hayatı ise geceyi, gayri resmî ve sübjektif yüzü, yani bâtını temsil eder. Medrese talebesi eğer zahirî ilimlerin yanı sıra bir de bunların iç yüzünü öğrenme istidadında ise hoca ona bu sefer gece yüzüyle, aslında gerçek yüzüyle görünecektir. Burada medresedeki resmiyet, tekkellüf, ceza yoktur; daha büyük çileler ve mahrumiyetler söz konusudur. Sınavlar medrese sınavlarına göre daha çetindir. Manevi olgunluk için bu şarttır. Mevlânâ bütün

bu eğitimleri almış olmakla birlikte babası ve babasının halifeleri hayatta iken ortaya çıkmamış, kolay olan medrese hocalığı ile yetinmiştir.

Karakoç'a göre Mevlânâ, Gazzâlî ve İbnü'l-Arabî ile birlikte İslam medeniyetinin sacayağından biridir. Gazzâlî, İslam medeniyetinin Yunan düşüncesiyle karşılaşması sonucunda ortaya çıkan kaostan çıkış için ilahi bir lütuftur ve Müslüman dünyanın entelektüel istikametini belirlemiştir. Ondan yüz yıl sonra gelen İbnü'l-Arabî ruhun sırlarına eğilerek metafiziğin kapısını araladı. Ruhun asıl, madde'nin gölge olduğunu ortaya çıkardı. İslam'ın soyut cephesini soyut bir dille anlattı. Kur'an-ı Kerîm'i ruh açısından yorumlayarak insanlığa hediye etti. Karakoç'a göre Gazzâlî, kafa dünyasının sembol hocası; İbnü'l-Arabî de ruh dünyasının baş piridir. Mevlânâ ise Anadolu'nun maddi-manevi ıstırap yaşadığı bir zaman diliminde tarih sahnesine çıkarak halkın önderi oldu. İdrakin aciz kaldığı, ruhun kamaştığı noktada kalbe müracaat etti ve hakikati kalbin saf aynasında buldu. Saf ve temiz gönülden hareket ederek ruha ve düşünceye ulaşıla-

Karakoç'a göre Mevlânâ, Gazzâlî ve İbnü'l-Arabî ile birlikte İslam medeniyetinin sacayağından biridir. Gazzâlî, İslam medeniyetinin Yunan düşüncesiyle karşılaşması sonucunda ortaya çıkan kaostan çıkış için ilahi bir lütuftur ve Müslüman dünyanın entelektüel istikametini belirlemiştir.

¹Karakoç'un "Mevlâna" kitabı, 19 Aralık 1988-27 Mart 1989 tarihleri arasında haftalık Diriliş Dergisi'nde yayımlanmış 15 makaleden meydana gelmiştir. Üçüncü baskıdan itibaren Mesnevi'nin ilk on sekiz beytinin çevirisi (İslâmın Şiir Anıtlarından'dan) ve 1967-68 yıllarında yazdığı üç makale (Bâbîâlî'de Sabah-Sütun'dan) eklenmiştir.

bilir. Ruhun duygulara açılan kapısı olan kalp, tevazuya götürecektir. Tevazu ise ahlâkın temelidir. Kalp sevginin yuvasıdır. Tanrı sevgisinin yuvası. Kalp böylece ruhun, aklın ve ahlâkın merkez noktasını oluşturmuş olur. İşte Karakoç'a göre Gazâlî ve İbnü'l-Arabî'nin getirdikleri ile Mevlânâ'nın kalbi merkeze alan yorumu birleşince İslam medeniyetinin büyük üçgeni ya da sacayağı meydana gelmektedir.

Mevlânâ'nın şiir, musiki ve sema ile iştigali görev anlayışı ile ilgilidir. Eğer Belh'te kalmış olsaydı medresede hocalık ile iktifa edecekti. Ancak Anadolu'da ders okutmayı yeterli görmeyip şiirden, musikiden, eğlenceden hoşlanan halkı, putperestlerin ve Hristiyanların tesirinden kurtarmak için onların hoşlanacağı araçları kullanmanın gereğine inanır. Şiir de musiki de bir araçtır onun için. Karakoç onun bu anlayışını, velilik vasfına, yani gönlünün istediğini değil, toplumun ihtiyacı olan hizmeti işlemeye bağlar.

Bir gönül gözü, daha yükseğe bakabilmesi için başka bir gönle ihtiyaç duyar ve o gönül üzerinden daha yukarı bakabilir. Karakoç, Mevlânâ ve Şems-i Tebrizî buluşmasını bu kaideye bağlar. İlâhî ışık ve şimşegin yakıp kavurmasından, sevginin ateşiyle yanıp kül olmaktan koruyacak olan güvenli bir yoldur bu. Bir çekingenlik, korkaklık değildir. Gönül, gönle bakarak kir ve paslardan arınıp arınmadığını anlayacak ve ilâhî tecelliye layık olup olmadığını fark edecektir. Karakoç, Mevlânâ-Şems ilişkisine dair birçok benzetmeye başvurur: Şems'in Konya'ya gelişini, fûnyenin ateş almasıyla sıkışan bombanın infilakına benzetir. Böylece maneviyat dünyası "Konya Okulu"nu kazanmıştır. Bir diğer çarpıcı benzetme de yüksek fırın metaforudur: "Anadolu ruhunun yüksek fırınlarından biri ateş almıştır." Demiri

eritecek kadar yüksek ısı ile çalışan bu fırınlar geç ateş alır, geç ısınır; bir ısındı mı da kolay kolay soğumaz.

Şems'in gelişiyile Mevlânâ kendini bulmuştur. Mevlânâ ile Şems arasında geçen her şey aslında Mevlânâ'nın çileli yolculuğu için bir ders niteliğindedir. Şems sadece yolu açmaktadır. O yolu yürüyecek ve hedefe gidecek olan Mevlânâ'dır. Karakoç'a göre ormanda baltasıyla yol açma görevi Şems'e verilmiştir. Ama ormanın içinde kulübe yapma ve avı yönetme işi Mevlânâ'nındır. Karakoç daha ileri bir yorumla nasıl hareket etmesi gerektiğini Şems'in kulağına fısıldayanın da belki Mevlânâ olabileceğini belirtir. Büyük altüstleri yaşatarak rahatları kaçırın bir sima olarak Şems, sonunda şehirden kovulmuştur. Mevlânâ oğlunu görevlendirerek onu tekrar Konya'ya getirtmiş, meydana gelen tatsızlıklar sonucu Şems yine gözden kaybolmuştur. Ancak şehrin üzerinde gönüllerde ve hafızalarda silinmez izler bırakmıştır. Aslında Şems'in görevi bitmiştir. Ders bitmiş, şahsi tecrübe dönemi başlamıştır. Ney dinleme zamanı bitmiş, ney üfleme zamanı gelmiştir. O ney ki üflerken hatırıma gelen ve içimizi yakan hatalarımızın alevli dilidir.

Mevlânâ, İslam ahlâkını içselleştirmiş bir sûfidir. Karakoç, onun kendisine eğilerek selam veren bir papaza aynı şekilde mukabelede bulunmasına karşılık papazın tekrar eğilmesi ve Mevlânâ'nın tekrar mukabelede bulunması ve bunun birkaç defa tekrar etmesi sonucunda çaresiz kalan papazın Müslüman olmasıyla sonuçlanan hadiseye ilişkin menkıbeyi içselleştirilmiş bir İslam ahlâkının yansıması olarak değerlendirir. Mevlânâ'nın selama karşılık vermesini diyalogun bir sembolü olarak görür. Bu tavır, sahte bir alçakgönüllülüğe karşı, gönlün ve ruhun derinlik-

lerinden gelen bir tevazudur aynı zamanda. Ve tevazu bir tebliğdir; hatta cihaddır. Gösterişe karşı içtenliği temsil eden Mevlânâ'nın galibiyetiyle sonuçlanan karşılıklı telkin ve tebliğ savaşı. Menkıbe ayrıca Müslümanların maddeten güçlü olmaları ve psikolojik üstünlüğü korumaları mesajını veriyor yazara göre.

Karakoç, onuncu makaleden itibaren ağırlıklı olarak Mevlânâ'nın eserleri üzerine yoğunlaşmıştır. X. makalede Mecâlis-i Seb'a'yı, XII-XV. makalelerde Mesnevî ve diğer eserleri karşılaştırmalı olarak ele alır. XI. yazı ise âdeta Mevlânâ ile özdeşleşmiş olan "Gel, gel, yine gel! Ne olursan ol yine gel! Burası ümitsizlik dergâhı değildir. Tövbeni bin kere bozmuş olsan yine gel." sözünün yorumu mahiyetindedir. Karakoç, İslam karşıtları tarafından Mevlânâ'nın kesinlikle kastetmeyeceği ve kastetmesinin de asla mümkün olmadığı bir anlama çekmeye çalıştıkları bu sözün, bazı araştırmacılara göre Mevlânâ'ya ait olmayıp İranlı bir şaire [Ebû Saîd Fazlullâh b. Ebi'l-Hayr (ö.1049)] ait olma ihtimali bulunmakla beraber Mevlânâ'nın düşüncesini ve yolunu yansıtmakta olduğuna dikkat çeker.

İlk eseri olan *Mecâlis-i Seb'a* Karakoç'a göre Mevlânâ külliyyatının ve düşüncesinin bir fihristi, bir özeti, bir fragman demetidir. Büyük senfoniye başlayış ya da âyin-i şerife giriş taksimidir. *Mecâlis-i Seb'a*, yani yedi toplantı (toplaniş/toplayış) bazı Kur'an ayetleri ve kırk hadis ışığında insanoğlunun tarihi yolculuğunu anlatır.

Mesnevî ise Karakoç'a göre üstün bir ilhamın içinde somutlaştığı bir kitaptır. Vahiy değildir ama ondan öte ilham da yoktur. Molla Camî'nin Mevlânâ için "Peygamber değildir ama kitabı vardır." sözündeki kitabı, "görevli" bir kitap olarak anlamlandırır. Kur'an-ı Kerîm nasıl ki her an yeniden nâzil olmuş gibi

terütaze ise *Mesnevî* de yorum ci-
hetinden âdeta böyle bir kerame-
te nail olan bir eserdir. Mevlânâ da
diriliş rüzgârı estiren bir kişidir.
Ahkâm getirmek peygamberlerin
görevidir; ancak zamanla bunalıma
düşen Müslümanları en umutsuz
günlerinde karanlıklardan aydınlı-
ğa çıkarmak bu maneviyat önder-
lerine düşmektedir. Mevlânâ ve
Yunus Emre'nin insanı hiçbir şairin
varamayacağı bir maneviyat âle-
mine yükseltebilmesini, hususiyet-
le bu işle görevli olduklarına yorar
Karakoç.

Karakoç, Mevlânâ'nın kişiliğin-
deki farklı dışa vurumları dağlar-
dan vadilere doğru coşkun biçimde
akan ve düzlüğe inince sakinleşen
ve ufuk çizgisinde ummanlaşan bir
nehre benzetir. *Dîvân-ı Kebîr*'deki
gazel ve kasideler bu coşkunluğun
bir yansımasıdır. *Fîhi Mâ Fîh* bir göl
manzarası ile fikirler dünyasında
sakince dolaştırır. *Mesnevî* ise uzun
bir Nil'e benzetilir ki Firavunları
yutmuş, Musaları selametle denize
kadar üzerinde taşımıştır. *Mesnevî*,
evet, kendisi denize ulaşır; her an
kaybolabilecek bir damlayı andı-
ran insan ruhunu da birlik denizine
ulaştırır.

Dîvân-ı Kebîr, mevsimlerden,
özellikle bahardan beslenen yoğun
duygu ile yazılmış gazel, kaside ve
rubailerden; *Mesnevî* ise meseller,
hikâyeler ve düşüncelerden mü-
teşekkildir. *Dîvân-ı Kebîr*'i öznel-
liği yansıtan şarkılar, türküler gibi,
Mesnevî'yi ise nesnelliğin bir teza-
hürü olarak insanlık senfonisi ya da
ayin-i şerif gibi görür. Divan şiirin-
de tasavvufun gölgesi olduğu tespi-
tini yapar Karakoç. Mevlânâ'nın saf
gönül sesi hüviyetinde olan şiirleri
ise bizatihi tasavvufun kendisidir.

Mesnevî'yi, Kur'an öğretisini,
Kur'an ahlâkını insanlara anlatmak,
onları bilinçlendirmek için Kur'an
yorumu olarak değerlendirir yazar.
Mevlânâ'nın bütün çabası Kur'an
hakikatlerini anlatmaktır. Kur'an

hikmetleri, *Mesnevî*'de damıtılmış
bir şekilde hikâyelerle anlatılmak-
tadır.

Özetle söylemek gerekirse, *Mes-
nevî*, Anadolu ruhunu yoğurmuş
bir eserdir Karakoç'a göre. Bu ha-
murun yoğruluşu Mevlânâ'nın
kutlu elleriyle olmuştur. Osmanlı
Mesnevî'yi bir eğitim kitabı olarak
görmüş ve bunun bir sonucu olarak
yüce ruhlu, ahlâklı, zarif bir aydın
kitlesi meydana getirmiştir. Büyük
bir kadirbilirlikle *Mesnevî-i Şerif*
tamlamasını benimsemiştir. Batı
hayranlığının zirveye ulaştığı ve
eskiye dair ne varsa yok sayıldığı
fetret dönemlerinde dahi Mevlânâ
ve eserlerine olan ilgi kaybolma-
mıştır. Bu sefer de onu İslam'dan,
şeriatan koparmaya çalışarak
çarpık aynadan yansıtmak istediler.
Ancak muvaffak olamadılar. Zira
Mevlânâ'nın varlık sebebi zaten
bu değerlerdi. Son sözü merhum
üstada bırakalım:

*"Mevlânâ, bir İslam ereni, bir İslam
önderi, bir İslam düşünürü, bir İslam
şairidir."*

***Karakoç, Mevlânâ'nın
kişiliğindeki farklı
dışa vurumları
dağlardan vadilere
doğru coşkun biçimde
akan ve düzlüğe
inince sakinleşen
ve ufuk çizgisinde
ummanlaşan bir
nehre benzetir.***

"Ötesini Söylemeyeceğim"

Âtîf BEDİR

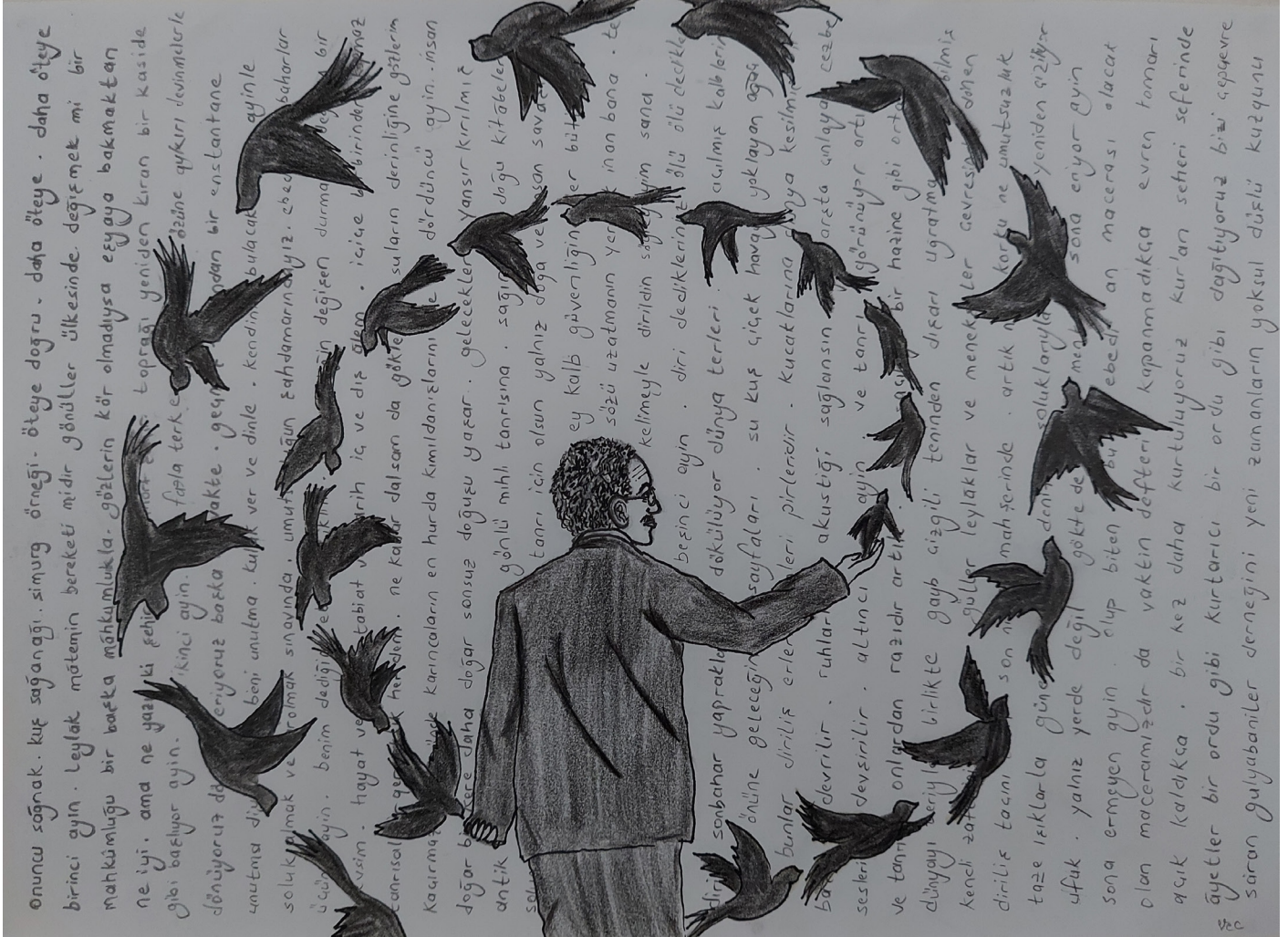
Sezai Karakoç'a rahmetle...

Bu evler çarşılar açılır
Çarşılar ki babaların en kırılgan siyahıdır
Çocukların rüyasında inanılmış masallar
Gözlerinde ışıldayan yusufçuk kuşları
Başını okşamaya gelmiş gibi bir ses avluda
Çamaşır yıkamış annelerin boyadığı sokaklara

Bu evler menekşesiz afrikalara açılır
Dilimizdeki bütün kelimeler yalnızdır o yüzden
Öylesine kırık ki kalbi her yeri gurbet
Bu dünyadan değil gibi öylesine yerli
Sıladan uzak düşmüş gibi bakar göklere

Bu evler susmalara açılır, kırgınlıklara
Sonunda en kuytusundan bir köşe seçer insan
Betonla çarpışa çarpışa kazanır savaşı
Çeşmeleri mutfaklara, çiçekleri salonlara
Bahçeleri balkonlara, güneşleri parklara

Bu evler Allah'a açılır
Nereye gitse yanında hep kuşluk vakitleri
Sesinde kadim zamanlardan ücra sözler
Ya Hak! Ya Muhammed'ül Emin! Ya Aliyyül Mürteza!

Çizgi: Vecihe Kara

Kutsal At

Sezai Karakoç

Çeviri: Soner AKDAĞ

I.

Cezayir'in atları
Sever çılgınca Tanrı'yı ve insanı
Ne kırmızı ne kara kutsal

Cezayir'in atı böyledir

Siyah atlar ölür
Al atlar ölür
Cezayir'de atlar ölür

Aşkları unutsak yeridir

Kıratlar belli belirsiz
Yaşar ve yaşatır yalnızca

Cezayir süt sirkidir

Yurdunu sevenlerin
Gözlerini kimse bağlamaz
At üstünde can verirler
Atla birlik güneş doğarken

Ve yaşar Cezayir

Gelir bizim çocuklar
İnsan olduğu yerden atların
Atların rengi geçer
Sarı ayakkabılarına

II.

Ölümler evlerden
Çıkmaz girer
Gençlik açlık masalı
Kadınlar Cezayir'de

Fransa anlamıyor

Cezayir'de atların
Gördüğünü kimse görmedi
Kimse bu ölümlerle
Cezayir'li gibi
Ve Cezayir'li kadar
Ölmedi

Ama Cezayir yaşıyor

Gidelim gidelim Cezayir'e
Dağları kıvrım kıvrım şehir
Ölümü ikiye bölen nehir
Orda akar aşka kine ve zafere

(1957)

الحصان المقدس

١

خيول الجزائر

تحب الله والإنسان بجنون
لا الأحمر ولا الأسود بل المقدس

هكذا يكون حصان الجزائر

تموت الخيول السوداء

وتموت الخيول الحمراء

أما في الجزائر فالخيول تموت

من المناسب أن ننسى العشق

تعيش الخيول البيضاء كما اتفق

ولا دور لها إلا منح الحياة

فالجزائر سيرك للحليب

لا أحد يغمض عيون من يحب وطنهم

فهم يفارقون أرواحهم

على متن أحصنتهم

ومع أحصنتهم عند طلوع الشمس

هكذا تعيش الجزائر

ويأتي أطفالنا

من حيث الخيول إناس

فتخضب أحذيتهم الصفراء

بلون الخيول

٢

لا يخرج الموتى من البيوت

بل يدخلون

والشباب حكاية الجوع

وكذلك النساء في الجزائر

فرنسا لا تفهم

لم ير أحد في الجزائر

ما رآه الخيول

ولم يمت أحد

بهذا الموت

مثلما الجزائري مات

ولا إلى الحد الذي هو مات

لكن الجزائر تعيش

لنذهب لنذهب إلى الجزائر

إلى المدينة حيث الجبال المنعرجة

وحيث النهر قسم الموتى إلى شطرين

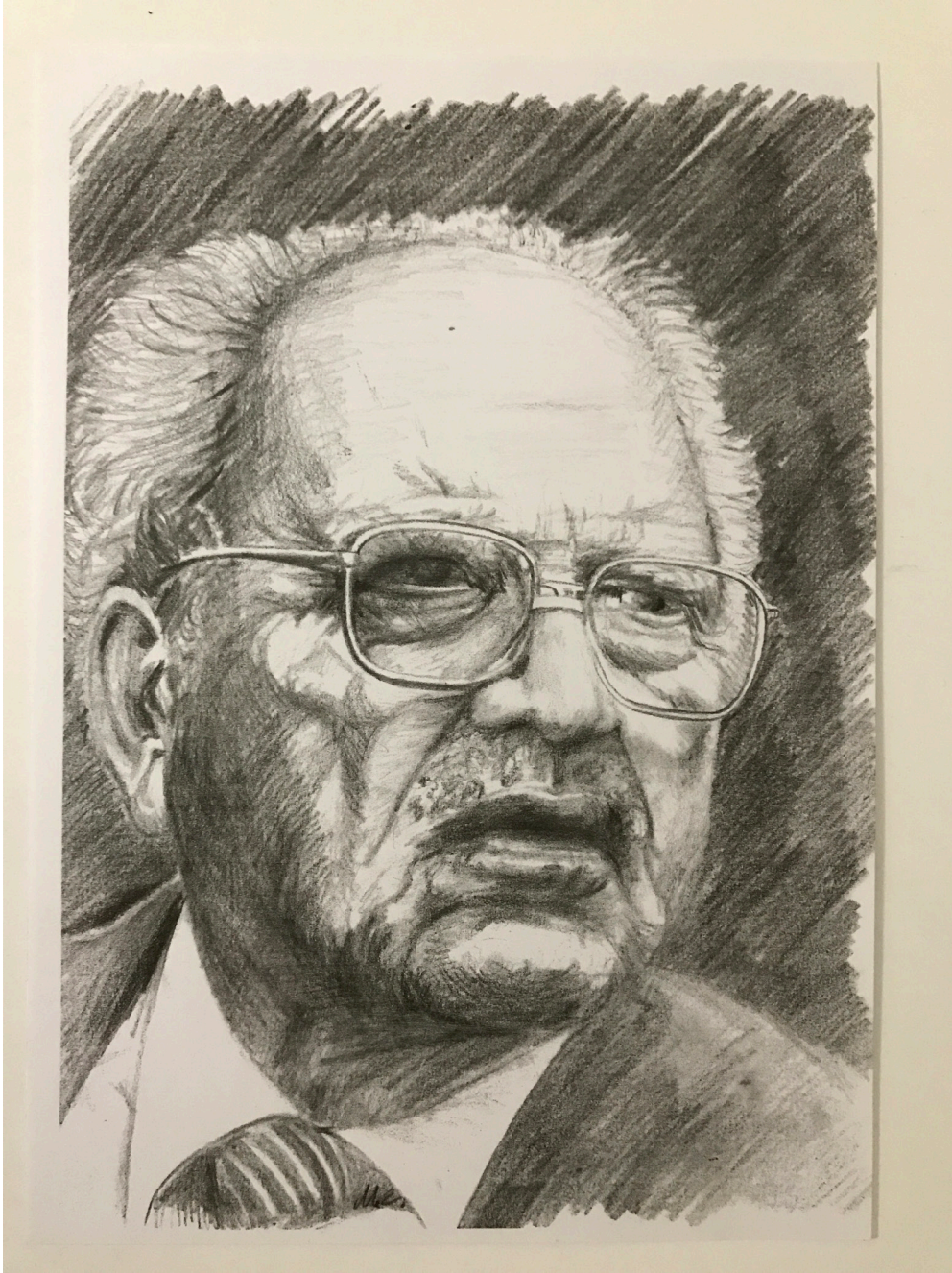
لتجري مياها إلى العشق والغضب والنصر

(١٩٥٧)

سرائي قراقوج

المترجم: صونر آقداغ

Çizgi: Mafirat Eraslan

Balkon

Sezai Karakoç

Çeviri: Muhittin KARAHAN

الشُّرفة

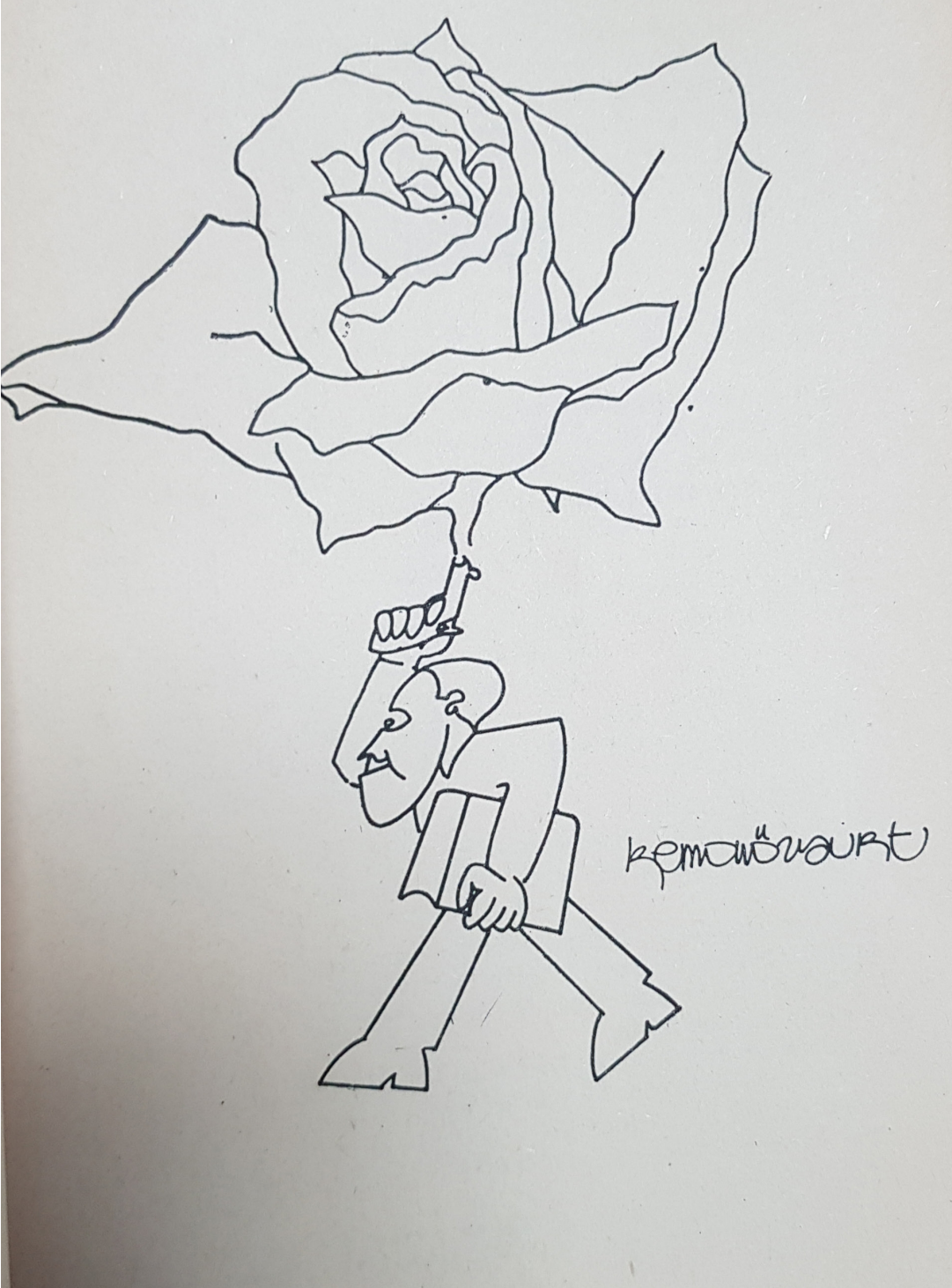
إذا سقط الطفل من الشرفة يموت
خليجٌ شجاع للموت في المنازل
حينما تختفي الابتسامة الأخيرة من وجوه الأطفال
تكون أيدي الأمهات في حدائد الشرفات

الشرفة في داخلي، وفي المنازل
تحتل مكاناً بحجم التابوت فحسب
تنشرون فيها غسيلكم، كفنٌ جاهز
تمددوا على أسرّتكم الشاطئية، كالموتى

في الأزمنة القادمة
سيدفنون الموتى في الشرفات
لن يرتاح الإنسان
حتى بعد الموت

لا تسألوني أبداً؛ إلى أين هكذا
أمضي مسرعاً...
أنا ذاهب لأقبل جباه
المعماريين الذين يبنون البيوت بلا شرفات
(صيف 1957)

ترجمة: محيي الدين قره خان

Çizgi: Kemal Özyurt
(Diriliş: 4. cilt, 11. sayı, tarih, 1 Temmuz 1975)

Resim: Selvigül Kandoğmuş Şahin

اولکه کلره کی فوشلردن نه خبر وارد
 مزارلردن بيله بوکلن بر بهار وارد
 عشق جهلادن نه چيقار مادم که يار وارد
 بوقدن ده واردن ده اونده بر وار وارد
 هب صوج بنده دکل بني باقوب بيقان بر نظر وارد
 اوشرفي به اوزنوب سوبله نه چاک مصر عار وارد
 صاقين قدر ديمه قدرک استنده بر قدر وارد
 نه بايه لر بوش کوکلردن کلن بر قرار وارد
 کون بانه نه اولور کيجه بي اوکلان بر معمار وارد
 بانمشه م کوکلدن ياپيلان بر عصار وارد
 بظيلکي بظيلکي بوبوين بر ظفر وارد
 سرلرک سربنه ابرماک ايجون سنده آناخمار وارد
 کوکلده سور کوکلکي کري چاغيران بر طمار وارد
 سندن اوموت کسه م قابکلده مرصحت آدي بر چنار وارد

سوکيلي
 ان سوکيلي
 اي سوکيلي
 سزائي قره قوچ

سور کون اولکه دن باشکنتلر باشکنتينه دن، کون طوغندن، صيفه ٤٣٣-٤٣٤

Hat: Mustafa Erkan

(Sezai Karakoç, Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine'den)

Dünya sürgününde yalnız yaşadı
Mübârek olsun menzili şimdi
Dedim *Gün Doğmadan* bir târîh-i tâm
"Üstâdım Sezâî Karakoç gitti"

دنیا سورگوننده یالگز یاشادی
مبارک اولسون منزلی شیمدی
دیدم گون طوغمدن بر تاریخ تام
"استادم سزائی قره قوچ گیتدی"

۱۴۴۳

محمد شامل

Mehmet Şamil